

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

М. С. Пушкар, В. З. Семанюк, Н. В. Гудзь

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Навчальний посібник

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів
вищих навчальних закладів*

Тернопіль
«Економічна думка»

2010

УДК 657.01
ББК 65.025

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 14/18-Г-84 від 10.01.09 р.)*

Рецензенти:

Фаріон Іван Дем'янович – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку в бюджетній та соціальній сфері

Денчук Павло Никифорович – к.е.н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері

Кундеус Олександр Михайлович – к.е.н., доцент, головний бухгалтер ВАТ „Бережанський склозавод”

Пушкар М. С., Семанюк В. З., Гудзь Н. В.

П-91 Бухгалтерський облік: Навч. посіб. – Тернопіль:
Екон. думка, 2010. – 292 с.

Автори:

Пушкар Михайло Семенович – д.е.н., професор кафедри аудиту, ревізії і контролінгу Тернопільського національного економічного університету

Семанюк Віта Зеновіївна – к.е.н., доцент кафедри аудиту, ревізії і контролінгу Тернопільського національного економічного університету

Гудзь Наталія Василівна – к.е.н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету

Навчальний посібник призначено для вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» студентами необлікових спеціальностей економічних ВНЗ. Для ефективного вивчення та систематизації матеріалу в ньому подано програму дисципліни, завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів, запитання для самоконтролю тощо.

Зміст посібника відповідає типовій навчальній програмі з урахуванням специфіки вивчення дисципліни студентами необлікових спеціальностей. Основною перевагою навчального посібника є те, що, працюючи з ним самостійно, можна отримати навички практичної роботи, вивчити теоретичні і нормативно-правові аспекти системи обліку, засвоїти їх шляхом виконання практичних вправ.

ISBN 978-966-308-314-8

© М. С. Пушкар, В. З. Семанюк, Н. В. Гудзь, 2010
© Видавництво «Економічна думка», 2010

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
------------------------	---

Розділ 1. ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ "БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК"

1. Програма дисципліни.....	6
2. Структура залікового кредиту з дисципліни «Бухгалтерський облік».....	8
3. Тематика практичних занять.....	9
4. Індивідуальна та самостійна робота студентів	13
5. Методи оцінювання.....	14
6. Список рекомендованої літератури.....	15

Розділ 2. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

ТЕМА 1. Облік як система інформаційного забезпечення менеджменту..	16
ТЕМА 2. Концептуальні основи фінансового обліку	20
ТЕМА 3. Інструментарій для відображення трансформації фактів господарської діяльності в інформаційні ресурси	29
ТЕМА 4. Організаційні аспекти функціонування системи обліку	50

Розділ 3. ОБЛІК АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій	56
ТЕМА 6. Облік необоротних активів	98
ТЕМА 7. Облік виробничих запасів.....	123
ТЕМА 8. Облік процесу виробництва і витрат діяльності	146

Розділ 4. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 9. Облік праці та її оплати	162
Тема 10. Облік готової продукції, її реалізації та доходів діяльності.....	199
ТЕМА 11. Облік власного капіталу та залучених коштів	198
ТЕМА 12. Фінансова звітність підприємства.....	211

Тести	231
--------------------	-----

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій	278
--	-----

ПЕРЕДМОВА

Облік виконує роль механізму зворотного зв'язку в системі управління. Загальна мета облікової системи полягає в забезпеченні життєдіяльності та вдосконаленні цілісного управлінського процесу в інтересах підтримання стійкості підприємства в ринковому середовищі й усунення пов'язаних із нею загроз економічній безпеці. Ключовим завданням обліку є своєчасне створення вірогідної та достатньої інформації про економічні об'єкти, яка необхідна для виконання функцій планування, контролю, аналізу, регулювання в оперативному, поточному й стратегічному режимах.

У зв'язку з цим без вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» неможливо підготувати висококваліфікованого гармонійного та всебічно розвинутого спеціаліста у сфері економіки.

Наука про облік входить у загальну систему економічних наук, об'єднує теорію обліку та фінансовий облік. Теорія обліку розкриває його предмет і метод, завдання, що стоять перед ним, загальні принципи його організації в умовах тих чи інших змін, які відбуваються в економіці України, а фінансовий облік дає змогу сформувати базові знання в розрізі окремих ділянок облікового процесу.

Визначальне завдання дисципліни "Бухгалтерський облік" полягає у вивченні студентами:

- наукової методології, методики й техніки ведення обліку;
- основних облікових категорій, закономірностей їхніх взаємозв'язків;
- організації первинного обліку, первинної документації, раціональної організації документообороту;
- організації синтетичного й аналітичного обліку окремих об'єктів, складання відомостей, журналів, форм звітності;
- способів обробки облікової інформації за допомогою АСОЕІ.

Важливим завданням є також вивчення структури затрат за економічними елементами, методів обліку затрат на виробництво і калькулювання

собівартості продукції, порядку визначення фінансового результату діяльності підприємства.

Мета та завдання проведення лекцій полягає у:

- формуванні економічного світогляду майбутніх спеціалістів, їхнього вміння використовувати набуті теоретичні знання при вирішенні практичних ситуацій;
- оволодінні понятійним апаратом облікової науки;
- формуванні базових знань з облікової теорії та практики, їхньому використанні з метою прийняття ефективних управлінських рішень;
- викладанні студентам основних питань наукової методології, методики і техніки ведення обліку;
- формуванні у студентів цілісної системи теоретичних знань із дисципліни «Бухгалтерський облік».

У результаті вивчення дисципліни "Бухгалтерський облік" студенти повинні:

- оволодіти теоретичними основами обліку, його інструментарієм в ринкових умовах;
- розширити й деталізувати знання з облікової теорії та практики;
- навчитися самостійного опрацьовувати нормативно-правову базу, що регулює ведення обліку на підприємстві;
- виробити вміння та навички самостійно та систематично здобувати знання з облікової теорії та практики за допомогою підготовки рефератів, доповідей, виступів.

Розділ 1. ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ "БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК"

1.1. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основи фінансового обліку

Тема 1. Облік як система інформаційного забезпечення менеджменту.

Мета, зміст та моделювання обліку. Мета системи обліку. Облік як інформаційне вираження майбутнього результату діяльності підприємства. Різні підходи до визначення обліку. Види обліку. Завдання обліку. Функції обліку господарської діяльності. Принципи обліку. Вимоги, що ставляться до обліку.

Тема 2. Концептуальні основи фінансового обліку.

Основне рівняння фінансового обліку. Елементи системи фінансового обліку. Класифікація активів, капіталу і зобов'язань. Факти господарської діяльності – основа обліку. Факти та їхня класифікація: поняття, структура, критерії поділу. Спостереження за фактами та їхнє фіксування. Обліковий цикл та його етапи.

Тема 3. Інструментарій для відображення трансформації фактів господарської діяльності в інформаційні ресурси.

Інструментарій обліку як сукупність робочих прийомів обробки даних для групування інформації. Процес перетворення даних, зафіксованих в інформації для управління.

Оцінка як інструмент грошового вираження фактів. Види оцінок. Причини існування множини оцінок. Рахунки – інструмент групування фактів за окремими об'єктами обліку. Принципи класифікації рахунків. Подвійний запис – інструмент відображення змін і взаємозв'язків між об'єктами обліку. Використання закону подвійного запису в обліку. Обґрунтування подвійного запису. Кореспонденція та відображення проводок у системі рахунків. Верифікація подвійного запису за допомогою оборотних відомостей.

Регістри обліку – інструмент нагромадження і систематизації даних. Класифікація регістрів та способи запису в них. Звітність – інструмент комунікації менеджменту з користувачами інформації.

Тема 4. Організаційні аспекти функціонування системи обліку.

Поняття про організаційні форми роботи обліково-інформаційної служби (закони, стандарти, правила, норми і т. ін.). Психологічні аспекти обліку.

Змістовий модуль 2. Облік активів та витрат підприємства

Тема 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій.

Поняття грошових коштів, їхні види відповідно до вимог П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів". Облік касових операцій. Облік операцій на рахунках у банку. Облік підзвітних сум. Облік операцій з цінними паперами. Форми безготівкових розрахунків та облік розрахункових операцій.

Тема 6. Облік необоротних активів.

Методологічні засади формування в обліку інформації про основні засоби, визначені в П(С)БО 7 "Основні засоби". Класифікація та оцінка основних засобів. Облік руху основних засобів у системі рахунків. Облік зносу (амортизації) основних засобів. Облік переоцінки основних засобів. Облік оренди основних засобів.

Поняття нематеріальних активів, їхня оцінка та переоцінка відповідно до П(С)БО 8 "Нематеріальні активи". Облік нематеріальних активів у системі рахунків обліку.

Тема 7. Облік виробничих запасів.

Поняття про виробничі запаси, їхня класифікація, оцінка відповідно до вимог П(С)БО 9 "Запаси". Документальне оформлення руху виробничих запасів. Аналітичний та синтетичний облік виробничих запасів. Облік оборотних малоцінних і швидкозношуваних предметів.

Тема 8. Облік процесу виробництва і витрат діяльності.

Поняття витрат, їхня класифікація та основні вимоги до їхнього визнання й оцінки відповідно до вимог П(С)БО 16 "Витрати". Групування витрат за економічними елементами та статтями калькуляції. Зведений облік витрат на виробництво. Облік прямих виробничих витрат. Облік загальновиробничих витрат. Характеристика основних методів калькулювання собівартості продукції.

Змістовий модуль 3. Облік зобов'язань, власного капіталу та доходів підприємства

Тема 9. Облік праці та виплат працівникам.

Поняття заробітної плати, її види та форми. Оперативний облік особового складу і використання робочого часу. Облік виробітку робітників. Техніка підрахунку заробітної плати. Облік нарахування заробітної плати робітникам і службовцям. Облік нарахувань та утримань із заробітної плати. Облік розрахунків з оплати праці за час відпустки.

Тема 10. Облік готової продукції, її реалізації та доходів діяльності.

Поняття готової продукції та її оцінка. Документування господарських операцій, пов'язаних з рухом готової продукції. Аналітичний і синтетичний

облік готової продукції. Облік реалізованої продукції та визначення фінансових результатів від реалізації.

Поняття доходів, їхній склад та оцінка відповідно до вимог П(С)БО 15 "Дохід". Облік доходів від операційної діяльності. Облік доходів від іншої звичайної та надзвичайної діяльності. Облік використання прибутку.

Тема 11. Облік власного капіталу та залучених коштів.

Поняття "власний капітал" та його складові. Облік власного капіталу в системі рахунків. Формування Звіту про власний капітал. Облік забезпечення майбутніх витрат і платежів. Облік цільового фінансування та цільових надходжень. Облік страхових резервів. Облік кредитів.

Тема 12. Фінансова звітність підприємства.

Склад та призначення фінансової звітності, порядок її формування відповідно до вимог П(С)БО 1, П(С)БО 2, П(С)БО 3, П(С)БО 4, П(С)БО 5, П(С)БО 6, П(С)БО 20. Характеристика основних форм звітності.

1.2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

	Кількість годин			
	лекції	практичні заняття	самостійна робота	ІРС
<i>Змістовий модуль 1. Основи фінансового обліку</i>				
Тема 1. Облік як система інформаційного забезпечення менеджменту	2	1	3	–
Тема 2. Концептуальні основи фінансового обліку	2	1	3	–
Тема 3. Інструментарій для відображення трансформації фактів господарської діяльності в інформаційні ресурси	6	8	6	2
Тема 4. Організаційні аспекти функціонування системи обліку	2	2	4	1
<i>Змістовий модуль 2. Облік активів підприємства</i>				
Тема 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій	4	4	4	1
Тема 6. Облік необоротних активів	4	4	2	–
Тема 7. Облік виробничих запасів	2	2	2	–

Тема 8. Облік процесу виробництва і витрат діяльності	4	4	5	2
Змістовний модуль 3. Облік зобов'язань, власного капіталу та доходів підприємства				
Тема 9. Облік праці та виплат її оплати	4	4	3	–
Тема 10. Облік готової продукції, її реалізації та доходів діяльності	2	2	4	1
Тема 11. Облік власного капіталу та залучених коштів	2	2	4	–
Тема 12. Фінансова звітність підприємства	2	2	5	2
Разом	36	36	45	9

1.3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Облік як система інформаційного забезпечення менеджменту

Практичне заняття 1

1. Мета, зміст та моделювання обліку.
2. Роль обліку в системі управління.
3. Сутність обліку та його види.
4. Завдання й функції обліку.
5. Принципи обліку.
6. Вимоги, що ставляться до обліку.

Тема 2. Концептуальні основи фінансового обліку

Практичне заняття 2

1. Предмет обліку.
2. Основне рівняння фінансового обліку.
3. Класифікація активів.
4. Класифікація пасивів.
5. Факти господарської діяльності як основа системи обліку.
6. Типи господарських операцій, що викликають зміни в об'єктах обліку.

Тема 3. Інструментарій для відображення та трансформації фактів господарської діяльності в інформаційні ресурси

Практичне заняття 3

1. Поняття про інструменти обліку та їхня характеристика.
2. Поняття про рахунки фінансового обліку, їхня будова.
3. Характеристика рахунків активів, капіталу, зобов'язань.
4. Сутність подвійного запису та його обґрунтування.
5. Кореспонденція і відображення проводок у системі рахунків.

Практичне заняття 4

1. Синтетичний і аналітичний облік та їхній взаємозв'язок.
2. План рахунків фінансового обліку та його характеристика.
3. Верифікація подвійного запису за допомогою оборотних відомостей:
  - а) оборотні відомості аналітичних рахунків;
  - б) оборотно-сальдові відомості до синтетичних рахунків;
  - в) шахові оборотні відомості.
4. Облікові реєстри та їхня роль в обліку.

Тема 4. Організаційні аспекти функціонування системи обліку

Практичне заняття 5

1. Форми обліку.
2. Поняття фінансової звітності: загальні положення, порядок визначення фактів.
3. Склад і зміст фінансової звітності.

Тема 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій

Практичне заняття 6

1. Облік касових операцій.
2. Облік операцій на поточному рахунку в банку.

Практичне заняття 7

1. Облік підзвітних сум.
2. Форми безготівкових розрахунків та облік розрахункових операцій.

Тема 6. Облік необоротних активів

Практичне заняття 8

1. Поняття про необоротні активи, їхня класифікація і оцінка.
2. Облік руху основних засобів.
3. Облік амортизації основних засобів.

Практичне заняття 9

1. Облік інших необоротних матеріальних активів.
2. Поняття нематеріальних активів.
3. Облік руху нематеріальних активів.

Тема 7. Облік виробничих запасів

Практичне заняття 10

1. Поняття про виробничі запаси, їхня класифікація і оцінка.
2. Документальне оформлення руху виробничих запасів.
3. Облік надходження запасів і розрахунків з постачальниками.

Практичне заняття 11

1. Облік витрачання запасів.
2. Контроль за витрачанням запасів.
3. Особливості обліку МШП.

Тема 8. Облік процесу виробництва і витрат діяльності

Практичне заняття 12

1. Поняття витрат, їхня класифікація.
2. Облік прямих виробничих витрат.
3. Облік і розподіл загальновиробничих витрат.
4. Зведений облік витрат на виробництво і визначення фактичної собівартості випущеної продукції.

Практичне заняття 13

1. Облік адміністративних витрат.
2. Облік витрат на збут.
3. Облік інших витрат операційної діяльності.

Тема 9. Облік праці та її оплати

Практичне заняття 14

1. Облік особового складу та використання робочого часу.
2. Облік виробітку робітників.
3. Техніка підрахунку заробітної плати за відпрацьований час і виконаний обсяг робіт.

Практичне заняття 15

1. Облік виплат за невідпрацьований час.
2. Облік нарахувань на заробітну плату та утримань із заробітної плати.
3. Аналітичний і синтетичний облік праці та зарплати.

Тема 10. Облік готової продукції, її реалізації та доходів діяльності

Практичне заняття 16

1. Поняття готової продукції та її оцінка.
2. Аналітичний і синтетичний облік готової продукції.
3. Облік реалізованої продукції та визначення фінансових результатів від реалізації.
4. Поняття доходів, їхній склад та оцінка відповідно до вимог П(С)БО 15 "Дохід".
5. Облік доходів від операційної діяльності.
6. Облік доходів від іншої звичайної та надзвичайної діяльності.
7. Облік використання прибутку.

Тема 11. Облік капіталу і залучених коштів

Практичне заняття 17

1. Поняття "власний капітал" та його складові.
2. Облік власного капіталу в системі рахунків.
3. Облік цільового фінансування та цільових надходжень.
4. Облік позик банку.

Тема 12. Фінансова звітність

Практичне заняття 18

1. Організація підготовки та подання фінансових звітів.
2. Методика складання Балансу.
3. Методика складання Звіту про фінансові результати.

4. Методика складання Звіту про власний капітал.
5. Методика складання Звіту про рух грошових коштів.
6. Примітки до фінансових звітів.
7. Фінансові звіти малого підприємства.

1.4. ІНДИВІДУАЛЬНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота є однією із форм поглибленого засвоєння програми курсу. Вона полягає у: зборі та опрацюванні практичного матеріалу для виконання індивідуальних завдань; розв'язанні комплексної наскрізної задачі.

Самостійна робота студентів полягає в самостійному опрацюванні окремих питань і положень дисципліни.

Питання для самостійного опрацювання

1. Диференціація видів обліку.
2. Методологічне управління організацією обліку в Україні.
3. Характеристика фактів господарської діяльності та їхні види.
4. Класифікація рахунків обліку.
5. Методика відображення господарських операцій на рахунках обліку методом подвійного запису.
6. Облік валютних операцій.
7. Облік операцій на інших рахунках у банку.
8. Порівняння методики розрахунку амортизаційних відрахувань відповідно до П(С)БО та вимог ДПА.
9. Облік амортизації інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів.
10. Облік орендних операцій з основними засобами.
11. Відображення в обліку переоцінки необоротних активів.
12. Облік запасів у бухгалтерії.
13. Облік запасів на складі та його взаємозв'язок з обліком у бухгалтерії.
14. Облік втрат від браку.
15. Характеристика методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.
16. Аналіз взаємозв'язку "витрати-обсяг-прибуток":
  - а) значення аналізу беззбитковості;
  - б) економічна модель "витрати-обсяг-прибуток";
  - в) облікова модель співвідношення "витрати-обсяг-прибуток".
17. Поняття про фонд оплати праці підприємства.
18. Організаційні аспекти оплати праці на підприємстві.
19. Облік виплат, пов'язаних з наданням відпустки.
20. Відображення в обліку виплат заробітної плати з використанням платіжних карток.

1.5. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

У процесі вивчення дисципліни "Бухгалтерський облік" використовують такі методи оцінювання навчальної роботи студента за 100 – бальною шкалою:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування за кожним змістовим модулем;
- оцінювання виконання ІНДЗ;
- підсумковий письмовий екзамен.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни "Бухгалтерський облік" визначається як середньозважена величина залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 5 (підсумкова оцінка за ІНДЗ)	Заліковий модуль 6 (письмовий екзамен)	Разом
10%	10%	10%	20%	10%	40%	100

Шкала оцінювання

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного вивчення)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

Структура залікового кредиту – дисципліна "Бухгалтерський облік" має один заліковий кредит, що складається з чотирьох модулів і оцінюється в кількості чотирьох кредитів ECTS 8, які зараховують студентів у тому разі, якщо підсумковий бал, одержаний як середнє зважене з чотирьох модулів, становить 60 балів і вище.

1.6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Бутинець, Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підруч. для вузів [Текст] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2003. – 443 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. [Текст] / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 8-е вид. – Житомир : Рута, 2009. – 912 с.
3. Гарасим, П. М. Курс фінансового обліку : навч. посіб. [Текст] / П. М. Гарасим, Г. П. Журавель, П. Я. Хомин. – К. : Знання, 2007. – 567 с.
4. Лишиленко, О. В. Теорія бухгалтерського обліку: підруч. [Текст] / О. В. Лишиленко. – К. : ЦНЛ, 2008. – 219 с.
5. Мельник, В. Г. Теоретичні основи бухгалтерського обліку. Конспект лекцій [Текст] / В. Г. Мельник, А. Г. Богач. – Тернопіль, 2005. – 194 с.
6. Пушкар, М. С. Фінансовий облік : підруч. [Текст] / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 628 с.
7. Сук, Л. К. Бухгалтерський облік : навч. посіб. [Текст] / Л. К. Сук, П. Л. Сук. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 507 с.
8. Швець, В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. / В.Г. Швець. – К. : Знання-Прес, 2003. – 216 с.

Додаткова:

9. Бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посіб. / за ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. – Львів : Ажур, 2008. – 1112 с.
10. Гладких Т. В. Фінансовий облік : навч. посіб. / Т. В. Гладких – К.: ЦУЛ, 2007. – 480 с.
11. Крупка, Я. Д. Облік в будівництві [Текст] / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Р. О. Мельник. – Тернопіль : Екон. думка, 2006. – 608 с.
12. Сопко, В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством [Текст] / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
13. Ткаченко, Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України : підруч. [Текст] / Н.М. Ткаченко. – [6-е вид.]. – К. : А.С.К., 2005. – 784 с.
14. Чебанова, Н. В. Фінансовий облік : підруч. [Текст] / Н. В. Чебанова, Т. І. Єіменко. – К. : Академія, 2007. – 704 с.

Розділ 2. ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

ТЕМА 1. Облік як система інформаційного забезпечення менеджменту

- 1. Мета, зміст та моделювання обліку.**
- 2. Облік як інформаційне вираження майбутнього результату діяльності підприємства. Підходи до визначення обліку.**
- 3. Види, завдання, функції обліку господарської діяльності.**
- 4. Принципи обліку та вимоги, що ставляться до нього.**

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.
2. Закон України "Про підприємства в Україні" від 27 березня 1991 р. № 887-XII.
3. Закон України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 р. № 1576-XVI.
4. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 966-XIV.
5. Закон України "Про державну статистику" від 13 липня 2000 р. № 1922-III.
6. Закон України "Про аудиторську діяльність" від 22 квітня 1993 р. № 3125-XII.

Орієнтації при самостійному вивченні

З'ясувати роль обліку в процесі здійснення господарської діяльності, дослідити його історичну обумовленість. Дослідити природу обліку і середовище, в якому він функціонує. Особливу увагу слід звернути на користувачів облікової інформації, на роль обліковців у суспільстві, регламентацію обліку (її доцільність для певних видів обліку), а також на організації, що здійснюють вплив на облікову практику.

Методичні вказівки щодо засвоєння матеріалу

Облік є штучно створеною інформаційною системою, економічною моделлю підприємства, що дає змогу відображати кожну окрему господарську операцію та узагальнювати показники окремих операцій, створювати інформацію про сукупні економічні процеси. Система обліку виконує роль механізму, який забезпечує зворотний зв'язок із системою менеджменту та є однією з основних функцій управління економічними об'єктами підприємства.

Метою обліку є адекватне відображення фактів господарської діяльності, надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства.

Облік – це система інформації про кругообіг капіталу в різних ланках господарства. Спостереження, вимірювання, групування фактів і явищ реальної діяльності та передача інформації, яка необхідна для управління виробництвом, становлять зміст обліку в загальному його розумінні.

Сучасний стан розвитку економічних відносин зумовив поділ облікової системи на три підсистеми:

- **фінансовий облік** дає інформаційні ресурси для тактичного рівня;
- **управлінський облік** – для операційного рівня;
- **стратегічний облік (контролінг)** – для стратегічного рівня.

Завдання обліку. Загальна ціль обліку полягає в забезпеченні життєдіяльності та вдосконаленні цілісного управлінського процесу в інтересах підтримання стійкості підприємства в ринковому середовищі та відвертання пов'язаних з нею загроз економічній безпеці.

Основним завданням обліку є своєчасне створення вірогідної та достатньої інформації про економічні об'єкти, яка необхідна для виконання функцій планування, контролю, аналізу, регулювання в оперативному, поточному і стратегічному режимах.

Облік у загальному циклі управління підприємством (планування – облік – аналіз – регулювання) виконує такі **функції**:

- інформаційну;
- контрольну;
- оцінну;
- аналітичну.

Принципи обліку – це основні засади, на яких здійснюються функції суб'єктів господарської діяльності у мікроекономічному середовищі.

Згідно із Законом України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” ведення обліку та складання звітності ґрунтується на 10 принципах:

1) *автономності*; 2) *безперервності*; 3) *єдиного грошового вимірника*; 4) *історичної (фактичної) собівартості*; 5) *обачності*; 6) *нарахування та відповідності доходів і витрат*; 7) *періодичності*; 8) *повного висвітлення*; 9) *послідовності*; 10) *превалювання сутності над формою*.

Вимоги, що ставляться до обліку, – це детальні цільові настанови, регламенти, умови, обмеження, відповідно до яких має створюватися, діяти і розвиватися система обліку в організаційному та інформаційному відношенні. Для досягнення мети та виконання обліком функцій він має відповідати таким вимогам: *порівнянності конкретних показників бізнес-плану та обліку, точності й об'єктивності, ясності й доступності, повноти та адаптації до змін, своєчасності, економічності*.

Таким чином, облік як система забезпечує інформацією у безперервному ланцюзі подвійного запису фактів господарської діяльності на рахунках, а подвійний запис разом з іншими елементами методу обліку

утворює замкнутий контур інформаційних зв'язків у системі рахунків обліку, що чітко окреслює його межі.

Облік є великою системою, тобто системою, яку не можна в повному обсязі спостерігати з позиції одного спостерігача в часі й просторі. Система обліку є підсистемою системи управління. Облік – це інформаційна система, оскільки основним його завданням є створення та надання інформації.

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Зміст і мета облікової системи як економічної моделі підприємства.
2. Види обліку та їхнє значення для різних рівнів менеджменту.
3. Значення обліку як інформаційного вираження майбутнього результату діяльності підприємства.
4. Місце обліку в управлінському процесі, ціль та основні завдання обліку як функції управління.
5. Вимоги, що ставляться до обліку.
6. Основні принципи побудови та функціонування облікової системи.
7. Основні інтереси і цілі різних користувачів облікової інформації.
8. Облікова інформація як економічний ресурс, види облікової інформації.
9. Роль облікової служби на підприємстві. Оцінка якості її роботи.

Теми для індивідуальних науково-дослідних робіт студентів

1. Відомі вчені, які зробили внесок у розвиток обліку як науки.
2. Підходи до визначення обліку: переваги та особливості дефініцій різних вчених.
3. Завдання обліку і вимоги, що ставляться до нього: коментар переваг та особливостей авторських трактувань.
4. Історичний аспект розвитку обліку як науки.
5. Види обліку та їхнє основне завдання.
6. Статистичні й динамічні принципи обліку.

Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Завдання 1

Визначте користувачів для кожного виду інформації та характер інформації на предмет відкритості.

1. Обсяги виробництва.
2. Склад та кваліфікація менеджерського корпусу.
3. Розмір отриманих кредитів.
4. Обсяги реалізованої та нереалізованої продукції.
5. Умови праці.
6. Платоспроможність підприємства.
7. Розмір дивідендів.
8. Обсяг прибутку.
9. Перспективи розвитку підприємства.
10. Наявність новітніх технологій.
11. Удосконалення виробничого процесу.
12. Обсяги попиту на виготовлену продукцію.
13. Основні замовники та постачальники.
14. Розмір сплачених податків і зборів.
15. Середня заробітна плата.
16. Здатність підприємства реагувати на зміни в економіці.

Завдання 2

Згрупуйте користувачів інформації (визначених у попередньому завданні) на групи:

1. Користувачі з прямим фінансовим інтересом.
2. Користувачі з непрямим фінансовим інтересом.
3. Користувачі без фінансового інтересу.

Завдання 3

Визначте рівні менеджменту на підприємстві та основні види інформації, необхідної для кожного з цих рівнів для прийняття управлінських рішень.

На основі цього визначте, у чому полягає суть поділу облікової системи на підсистеми фінансового, управлінського та стратегічного обліку.

Творче завдання

Охарактеризуйте основні умови здійснення господарської діяльності, дайте оцінку їхньої реалізації в ринкових умовах, запропонуйте власні умови здійснення ефективної господарської діяльності.

ТЕМА 2. Концептуальні основи фінансового обліку

1. *Поняття про предмет обліку.*
2. *Факти господарської діяльності як основа обліку.*
3. *Обліковий цикл та його етапи.*

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 966-XIV.
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку-2000 / за ред. С. Ф. Голова. – К. : Федерація проф. бухгалтерів і аудиторів України, 2000. – 1272 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.

Орієнтації при самостійному вивченні

Вивчити елементи системи фінансового обліку та основне рівняння. Зрозуміти зміст та вивчити класифікацію активів, капіталу й зобов'язань. Зрозуміти поняття фактів господарської діяльності, їхню класифікацію, структуру, критерії поділу, способи спостереження і фіксування. Дослідити поняття облікового циклу та його етапи.

Методичні вказівки щодо засвоєння матеріалу

Поняття про предмет обліку

Визначення предмета обліку

Автор	Економічні складові				Юридичні складові
	1	2	3	4	
Кузьмінський А. М.	Стан і використання	господарських засобів	–	результати роботи колективу, узагальнені в грошовій оцінці	–
Макаров В. Т., Грабова Н. М.	Стан і використання	господарських засобів	у процесі відтворення	–	–
Пушкар М. С., Журавель Г. П., Литвин Ю. Я.	–	Господарські засоби за їхнім складом і розміщенням, джерелами утворення та їхнім цільовим призначенням	Господарські процеси, що відбуваються в результаті виробництва продукції	Витрати та результати господарської діяльності підприємства	–

1	2	3	4	5	6
Швець В. Г.	господарська діяльність	факти господарської діяльності	–	які трансформуються у своїй сукупності в певний стан і результати господарської діяльності	—
Сопко В. В.		Майно підприємства	його рух у процесі виробництва, обміну, розподілу і споживання суспільного продукту	–	правові відносини власності, що виникають при цьому

◆ Основне рівняння фінансового обліку та характеристика його складових

Сформувані уявлення про підприємство і його діяльність на мікрорівні і на цій основі прийняти те чи інше рішення така розрізнена інформація вже не дасть змоги. Отже, виникає необхідність в узагальненій, синтезованій інформації. **Одним із джерел синтезованої інформації на підприємстві є балансові узагальнення.** Доволі влучно характеризує балансове узагальнення професор В. В. Сопко, зазначаючи, що "...основна риса балансового узагальнення – це єдиний вимірник, що дає змогу зіставляти й виявляти загальні зв'язки сукупностей, які підлягають балансуванню". Балансове узагальнення широко застосовується у сфері науки і практики, у плануванні і фінансуванні, в аналізі, прогнозуванні, в обліку та ін. За допомогою балансу економічні служби підприємства одержують значний обсяг інформації, необхідної для різних рівнів управління, для внутрішніх і зовнішніх користувачів. В економічній літературі немає єдиного підходу до трактування слова "баланс", але всі вони в кінцевому підсумку зводяться до такого поняття, як "рівновага".

Основою побудови балансу є подвійне групування об'єктів обліку. Основне рівняння фінансового обліку має вигляд:

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал.}$$

За формами функціонування господарські активи поділяють на такі групи: *матеріальні, нематеріальні, фінансові активи.*

Матеріальні активи – це засоби підприємства, які мають матеріально-речову форму. До групи матеріальних активів підприємства зараховують: основні засоби, незавершене будівництво, запаси.

Нематеріальні активи – це об'єкти довгострокового вкладення (більше, ніж рік), що мають вартісну оцінку, але не є речовими цінностями (права користування природними ресурсами, майном, права на знаки для товарів і послуг, об'єкти промислової власності, авторські права, гудвіл тощо). Нематеріальні активи, як і основні засоби, переносять свою вартість на витрати виробництва протягом строку їхнього функціонування шляхом нарахування амортизації за встановленими нормами.

Фінансові активи – це група господарських засобів підприємства у формі готівкових коштів та інших фінансових інструментів, які належать підприємству. До цієї групи належать готівкові кошти в національній та іноземній валютах, фінансові інвестиції підприємства в цінні папери і статутні капітали інших підприємств, дебіторська заборгованість різних фізичних та юридичних осіб перед конкретним підприємством за відвантажену їм продукцію, товари чи надані послуги.

Дебіторська заборгованість – це елемент оборотного капіталу, сума боргів, що належать підприємству від юридичних чи фізичних осіб.

Відповідно до балансової формули, взятої за основу балансу, **власний капітал** відображає частину в активах балансу, зменшену на його зобов'язання.

До власного капіталу належать: статутний капітал, пайовий та додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, забезпечення і цільове фінансування, доходи майбутніх періодів.

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

До **залучених** джерел формування господарських засобів належать ті, що тимчасово надаються в користування підприємству, а потім повертаються їхнім власникам на узгоджених між ними і підприємством умовах. До таких джерел зараховують: кредити банків, позикові кошти під зобов'язання, кредиторську заборгованість. Залучені кошти можуть бути довгостроковими і поточними (короткостроковими) та мають форму зобов'язань.

Кредиторська заборгованість – це тимчасово залучені підприємством кошти від фізичних і юридичних осіб, тобто заборгованість підприємства перед іншими фізичними та юридичними особами за отриману від них продукцію, надані ними послуги чи виконані роботи, заборгованість за нарахованими, але не сплаченими податками та іншими платежами.

◆ **Факти господарської діяльності, їхні поняття, класифікація, структура, критерії поділу. Спостереження за фактами та їхнє фіксування**

Облік – це система, в якій є вхід, вихід та процесор, призначений для того, щоб вхідні дані трансформувати у вихідну інформацію.

Система – це така сукупність об'єктів, яка в результаті їхнього об'єднання набуває нових властивостей, відмінних від властивостей кожного з окремих об'єктів. Система обліку, що складається з елементів, які змінюються з часом і зв'язки між якими не залишаються постійними, належить до динамічних систем.

Щодо облікової системи, то найпростішим її елементом є **факти господарської діяльності (ФГД)**. Факти господарської діяльності відстежують за допомогою методу їхньої фіксації в первинних документах, що відображають ці факти (господарські події), а документи використовують для оцінювання економічних та юридичних наслідків діяльності підприємства в результаті групування цих фактів на рахунках обліку.

Поняття факту дає змогу визначити межу системи обліку, яка визначається абстрактно предметом. Межа відокремлює економічну інформацію діючого підприємства, яка генерується методами обліку, з маси фактів і є корисною для системи управління.

Облік забезпечує зворотний зв'язок у контурі системи управління підприємством.

Предметом обліку є не самі об'єкти (активи і пасиви) в їхньому фізичному розумінні, а інформація про них, яка корисна для управління.

Система обліку є сукупністю елементів певної форми та змісту, які взаємопов'язані між собою і об'єднані регулярною взаємодією. Можна виділити такі *елементи системи обліку*, як:

- носії інформації (документи);
- рахунки;
- подвійний запис;
- оцінка господарських фактів;
- калькуляція;
- інвентаризація;
- реєстри та форми обліку, способи обробки інформації;
- звітність.

Облік є відкритою системою, в якій кількість елементів і зв'язки між ними змінюються залежно від входів та виходів з неї.

На вхід у систему надходять із зовнішнього середовища повідомлення про факти господарської діяльності, а на виході – звітність про господарську діяльність за відповідний період. Звітність надсилається у зовнішнє середовище, що на практиці означає подання її податковій службі, банку, організації вищого рівня, постачальникам, інвесторам, органам статистики тощо.

Облік є не що інше, як частина загальної інформаційної системи, яка перетворює первинні дані, зафіксовані в документах, на продукт для управління. Таким продуктом є оброблена інформація, яка має всі властиво-

сті товару. З цієї точки зору, облік є засобом виробництва товару особливо-го роду – інформації, яка має вартість, собівартість, ціну та інші категорії товарного виробництва.

Передусім чергу модель фінансового обліку підлягає жорсткій регламентації з боку держави, що пояснюється фіскальними інтересами – стягнення податків до бюджету. З метою дотримання єдиного підходу до оцінювання об'єктів (сировини, матеріалів, готової продукції, формування доходів і витрат та ін.), що забезпечує точність визначення фінансових результатів, держава задає основні параметри структури системи обліку. Єдиний підхід до створення системи обліку формує базу оподаткування – прибуток, податок на додану вартість, акцизний збір, платежі за природні ресурси та інші платежі. З іншого боку, підприємства повинні визначити ті об'єкти, які відображають у системі обліку і звітності.

І нарешті, потрібно відображати зміни у структурі майна, капіталу, зобов'язань підприємства, які відбуваються під впливом господарської діяльності.

Закони виражають внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що обумовлює їхній розвиток, причинно-наслідкові зв'язки між явищами. Закони дають змогу глибше зрозуміти сутність обліку як трансформатора, що з вхідних даних генерує інформаційні ресурси. Закони обліку є функціональними законами, які можна виразити в математичній формі.

Факт означає подію, явище, процес, які відбулися у реальній дійсності, а саме у процесі господарської діяльності підприємства.

Господарська діяльність пов'язана з функціонуванням підприємств, з виробництвом продукції, робіт чи послуг.

Підприємство починає діяти після його реєстрації в органах державного управління. У процесі діяльності підприємства споживаються фактори виробництва, які трансформуються у готову продукцію (роботи, послуги). Така діяльність пов'язана з перебігом господарського процесу, що забезпечує випуск продукції.

Господарський процес – це сукупність взаємопов'язаних, послідовно виконуваних операцій, способів і засобів, здійснюваних у процесах постачання, виробництва, збуту, інвестування та у фінансовій діяльності. При здійсненні господарського процесу (технологічного) відбувається споживання різних видів ресурсів (матеріальних, трудових, технічних, фінансових, енергетичних, інформаційних тощо).

Система обліку розглядається як механізм, з допомогою якого факти трансформуються у корисну інформацію для управління та прийняття обґрунтованих рішень. Факти розглядають як зовнішній елемент відносно внутрішнього механізму обліку.

ФГД стають офіційно визнаними лише тоді, коли набувають форми повідомлень, зафіксованих на матеріальних носіях даних (документи, магнітні, оптичні чи голографічні носії). У носіях даних записують факти, які розглядають як одиниці виміру інформації в ході здійснення бухгалтерами інформаційної діяльності.

У системі обліку відображають **не самі події, що характеризують господарську діяльність**, пов'язану з технологією виконання робіт або з трансформуванням спожитих ресурсів у готовий продукт в їхньому натуральному вираженні, **а факти про зміни в об'єктах спостереження**.

ФГД обробляють (групують, систематизують за допомогою облікових процедур. Облік відображає процеси господарської діяльності в різних вимірниках, але з обов'язковим їхнім переведенням у грошовий за допомогою оцінювання фактів.

З метою розпізнавання фактів господарської діяльності розробляють їхню класифікацію, що є необхідним і важливим етапом їхнього наукового пізнання.

За змістом ФГД поділяють на чотири підгрупи:

1. За фазами кругообороту капіталу – постачання, виробництво, збут, інвестування.
2. За стадіями відтворення – виробництво, розподіл, обмін, споживання.
3. За роллю засобів у виробничому процесі – основні, оборотні, фінансові.
4. За складом засобів – матеріальні, грошові, боргові зобов'язання.

Не менш важливим для обліку є класифікація ФГД за юридичним значенням. ФГД за юридичною ознакою поділяються на три підгрупи:

1. За галузями права – цивільне, адміністративне, фінансове, комерційне, трудове тощо.
2. Залежно від волі суб'єктів – дії, події.
3. Залежно від дозволеності (правомірні чи неправомірні). Правомірні дії поділяються на угоди, адміністративні акти, вчинки.

Змішані факти одночасно ідентифікують за юридичними та економічними критеріями.

Бухгалтер повинен описати факти за допомогою вказаних критеріїв – ідентифікувати, виміряти, вирахувати їхнє кількісне значення і пояснити ФГД мовою обліку незалежно від того, як їх можуть сприйняти та інтерпретувати інші особи.

Факти ідентифікують і пояснюють за допомогою проводки (кореспонденції рахунків). Для бухгалтера факт – це форма інформаційного повідомлення, яке описується простою чи складною проводкою.

В основі обліку знаходиться факт, відображений на рахунках методом подвійного запису.

Отже, **предметом обліку є факти господарської діяльності**, але знання про предмет обліку (сукупність об'єктів) формуються на основі лише тих фактів, які зафіксовані у документах. Знання про господарську діяльність обмежені даними і похідною інформацією з оброблених відповідним чином даних, які вважають за доцільне фіксувати на підприємствах у документах на конкретному історичному етапі розвитку суспільства. Такі знання про економічну діяльність підприємства завжди відносні, неповні,

вибіркові, тому облік має певні межі, які задаються концепціями, стандартами, потребами управління.

В обліку фіксується не вся множина фактів, а лише ті з них, які можна оцінити у грошовому вимірнику. Не знаходять відображення факти пов'язані з характеристикою середовища (стан атмосфери, колір об'єкта, психологічні фактори, фізіологічний стан персоналу тощо). Це обумовлено тим, що для обліку суттєвими характеристиками об'єктів служать тільки факти економічного, юридичного чи змішаного типу, які стосуються майнових взаємовідносин, використання ресурсів, володіння майном та ін.

Спостереження за фактами здійснюється за межами системи обліку людьми, які безпосередньо організують господарські процеси або управління чи відповідають за раціональне використання ресурсів. Дії вказаних осіб регламентуються цивільним, трудовим, фінансовим та іншими галузями права.

Господарський процес породжує елементарні події, пов'язані зі зміною складу і обсягу активів та господарсько-правових зобов'язань підприємства (надходження і витрачання запасів, грошей, основних засобів, нарахування заробітної плати, амортизації, виникнення і погашення заборгованості та ін.).

◆ **Обліковий цикл та його етапи**

Циклічність обліку полягає в тому, що процес трансформування даних в інформацію періодично повторюється.

Циклічність зумовлена **доцільністю**, яку розуміють як властивість процесів і явищ досягати певного результату або мети. Доцільність є проявом причинно-наслідкових відношень у діяльності людей і підприємства загалом. Доцільність виявляється у спрямованості процесів розвитку на досягнення запланованих цілей.

Циклічність зумовлена також **цілісністю** – внутрішньою єдністю об'єкта – системи обліку, її незалежністю, автономністю відносно оточуючого середовища. Цілісність обліку виражає його сутність.

Мета обліку полягає в уявленні свідомістю результату діяльності, на досягнення якої спрямовані дії системи, що відстежує господарські процеси підприємства. Мета обліку досягається шляхом врахування принципу зворотного зв'язку. Обліковий цикл саме і є тим прийомом, що забезпечує такий зв'язок.

Спочатку методом логічного умовиводу класифікують подію за критерієм зарахування об'єктів обліку до активів, зобов'язань чи капіталу.

З кожним черговим обліковим циклом завжди збирають інші дані, тому що змінюються умови і фактори господарювання. Інформація кожного даного періоду є наслідком прийнятих рішень у минулому періоді, тому вона характеризує якість управління підприємством та ефективність зарахування повторною й оригінальною. З кожним циклом проводиться аналіз отриманих даних і розробляються заходи щодо поліпшення роботи підприємства.

Обліковий цикл охоплює такі етапи:

1. Збір даних про господарські факти та їхнє фіксування в первинних документах.
2. Інтерпретація фактів (групування, оцінка, відображення методом подвійного запису на рахунках бухгалтерського обліку);
3. Нагромадження даних про окремі об'єкти в регістрах обліку.
4. Складання звітних форм про стан і структуру активів, пасивів, капіталу, грошових потоків.

Дайте короткі відповіді на питання:

1. У чому полягає сутність основного балансового рівняння обліку?
2. Охарактеризуйте фінансовий облік як систему.
3. Назвіть і охарактеризуйте елементи системи обліку.
4. Дайте визначення фактів господарської діяльності, визначте їхню роль в обліковій системі.
5. Класифікуйте факти господарської діяльності за різними критеріями.
6. Назвіть класифікацію активів, капіталу та зобов'язань.
7. Дайте визначення активів як об'єкта обліку, їхня класифікація.
8. Назвіть склад та характеристику матеріальних активів.
9. Охарактеризуйте сутність і відмінності нематеріальних та фінансових активів.
10. Яка структура власного капіталу фірми?
11. Дайте характеристику забезпеченню як складовому елементу власних джерел формування активів підприємства.
12. Розкрийте економічний зміст та класифікацію залучених джерел (зобов'язань).
13. Охарактеризуйте етапи облікового циклу.

Теми для індивідуальних науково-дослідних робіт студентів

1. Вимоги до теорії обліку в умовах "нової економіки".
2. Науковий зміст методу обліку.
3. Шляхи розвитку методу обліку.
4. Перспективи та проблеми розвитку методу і технічних прийомів обліку в умовах використання обчислювальної техніки.

Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Завдання 1

Які з перелічених статей належать до активів, а які – до пасивів підприємства?

Статутний капітал, запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові кредити банків, поточні фінансові інвестиції, векселі видані, грошові кошти, будівлі, споруди, резервний капітал, цільове фінансування, векселі отримані, доходи майбутніх періодів, позика банку, прибутки, заборгованість покупців.

Завдання 2

Розподіліть активи на оборотні й необоротні.

Виробничі запаси, основні засоби, грошові кошти в касі підприємства, незавершене виробництво, готова продукція, довгострокова дебіторська заборгованість, малоцінні та швидкозношувані предмети, будівлі й споруди, довгострокові фінансові інвестиції, товари, тварини на вирощуванні та відгодівлі, земельні ділянки, напівфабрикати, паливо, гудвіл, транспортні засоби, короткострокові векселі одержані.

Завдання 3

На основі даних про діяльність МП “Весна” здійснити класифікацію господарських засобів відповідно до балансового рівняння.

На кінець I кварталу 20__ р. МП “Весна” володіло такими господарськими засобами: грошові кошти на поточному рахунку в банку – 51639 грн., дебіторська заборгованість – 266465 грн., кредиторська заборгованість – 90059 грн., матеріали – 18034 грн., статутний капітал – 500000 грн., споруди – 363124 грн., нерозподілений прибуток – 476703 грн., векселі видані – 250000 грн., обладнання – 510000 грн., нематеріальні активи – 110000 грн., резервний капітал – 2500 грн.

Творче завдання

Користуючись літературними джерелами зарубіжних та вітчизняних авторів, необхідно дати визначення понять: система обліку, активи, пасиви, капітал, зобов'язання. Заповнити форму такого змісту:

№ з/п	Поняття	Назва, рік видання літературного джерела		Визначення в обліковій літературі		Порівняння	
		вітчизняне	зарубіжне	вітчизняне	зарубіжне	спільність	відмінність
1	2	3	4	5	6	7	8

ТЕМА 3. Інструментарій для відображення трансформації фактів господарської діяльності в інформаційні ресурси

- 1. Інструментарій обліку як основа обробки даних для групування інформації.**
- 2. Грошове вираження фактів та класифікація видів оцінок.**
- 3. Система рахунків для групування фактів за окремими об'єктами.**
- 4. Подвійний запис: обґрунтування, використання, верифікація за допомогою оборотних відомостей.**
- 5. Регістри обліку – інструмент нагромадження та систематизації даних.**
- 6. Звітність як інструмент комунікації менеджменту підприємства з користувачами інформації.**

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 966-XIV.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87 (зі змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства фінансів України від 14 червня 2000 р. № 131).
4. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88.
5. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 419.
6. Перелік типових документів, що створюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств, із зазначенням термінів зберігання документів, затверджений наказом Головного верховного управління при Кабінеті Міністрів України від 20 липня 1998 р. № 41.
7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291.

◆ **Інструментарій обліку як основа обробки даних для групування інформації**

Методом обліку є моделювання інформаційного процесу, адекватного господарській діяльності підприємства, на основі відображення фактів господарської діяльності, їхнього оцінювання, групування та нагромадження у системі рахунків і подвійного запису на них, стискання і розгортання даних з метою отримання інформації, необхідної для користувачів.

Для трансформації даних про ФГД в інформацію використовують набір інструментів, до яких належать:

- **документування** (отримання повідомлень ФГД на носіях інформації різних видів (паперові, магнітні, оптичні, голографічні), а також інвентаризація, яка є різновидом документування, оскільки передбачає обов'язкове створення документа про факт інвентаризації);
- **оцінювання** (кожний факт, зафіксований у документах, оцінюють у грошовому вимірнику, хоча факти можуть фіксувати у натуральних чи трудових вимірниках). Калькуляція є модифікованим показником оцінювання об'єктів обліку і не становить окремого методу;
- **рахунки** (служать як інструмент для групування та нагромадження даних про ФГД, про рух об'єктів обліку протягом облікового періоду та їхній статичний стан на кінець звітного періоду). Рахунки призначені для стискання інформації (синтетичні) та розгортання (аналітичні). Рахунки, пов'язані з об'єктами спостереження;
- **подвійний запис** (виражає закон, відповідно до якого ФГД викликають зміни одночасно у двох рахунках – в дебеті одного і в кредиті – іншого);
- **реєстри обліку** (для нагромадження і групування даних);
- **звітність** (формуляр з набором узагальнених показників господарської діяльності підприємства за певний період, який складається з метою ознайомлення користувачів з інформацією).

Документ (від лат., що означає “свідоцтво, доказ”) є письмовим доказом фактичного здійснення факту господарської діяльності або письмовим розпорядженням на право її здійснення.

Спосіб оформлення господарських операцій документами називається документацією. Документація є важливим елементом методу обліку: вона служить для первинного спостереження за господарськими операціями і є обов'язковою умовою для відображення їх в обліку.

Порядок документального оформлення господарських операцій та вимоги щодо складання документів регламентує Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88.

Документи мають важливе значення для забезпечення контролю за збереженням майна господарства, раціональним його використанням.

Документи мають і правове (юридичне) значення як письмовий доказ здійснення господарських операцій, тому вони використовуються судовими органами при розгляді господарських позовів. Судові органи ви-

знають за документом доказову, юридичну силу в тому разі, якщо їх складено своєчасно і належним чином оформлено.

Документи використовують при аналізі господарської діяльності, для фінансового контролю, аудиту і документальних ревізій.

Правильно оформлений документ має містити всі показники, потрібні для забезпечення повної інформації про виконану операцію. **Показники, що містяться в документі і характеризують операцію, називають реквізитами.**

Відповідно до Положення про документальне забезпечення записів в обліку первинні документи мають бути складені в момент здійснення кожного факту господарської діяльності або, якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення. Документи складають на бланках типових форм, затверджених Міністерством фінансів і Міністерством статистики України, або на бланках спеціалізованих форм, затверджених міністерствами і відомствами України, а також виготовлених самостійно, які повинні мати обов'язкові реквізити типових або спеціалізованих форм.

◆ **Грошове вираження фактів та класифікація видів оцінок**

Оцінка пов'язана з фактами, які відображають дискретні моменти змін у складі активів, зобов'язань і капіталу підприємства внаслідок здійснення господарської діяльності. Факти відображають зміни в господарському процесі в натуральному вираженні, оскільки відображення виникає в результаті впливу об'єктів обліку на відображувальний апарат людини, аналітико-синтетичної переробки «слідів» цього впливу, а також застосування продуктів переробки як особливих заміників об'єктів.

Оцінка в обліку необхідна для трансформації фактів, виражених у натуральних показниках, в єдиний універсальний грошовий вимірник, що забезпечує надання інформації про різноманітні об'єкти порівнянної форми і змісту.

Оцінка об'єктів обліку характеризується багатоваріантністю і диференційованим підходом до її визначення з врахуванням конкретних ситуацій.

Підходи до оцінювання можуть розглядатися в такому ракурсі:

- за предметами (оцінка різних видів ресурсів);
- за методами (початкова, порівнянна, відновна, оцінка заміщення, реалізаційна, рентна, експертна й умовна оцінки);
- за функціями (економічна, податкова, інвестиційна, кредитна, страхова, юридична, адміністративна, статистична, інформаційна).

Оцінки об'єктів мають різне призначення, тому в теорії обліку необхідно показувати їхнє різноманіття залежно від ситуації, що розширює межі оцінювання та значення для практики.

Для бухгалтерів важливо запам'ятати, що ціна хоча і є елементом системи обліку, але вона обумовлюється завжди договором між продавцями і покупцями, а тому оцінка належить до сфери юридичної практики. Саме юридичний аспект робить процес оцінювання багатоваріантним, а вибір оцінки диктується конкретними умовами договорів:

предметом, обставинами, правами і обов'язками сторін, обмеженнями законодавчих актів тощо.

Калькуляція в обліку означає процедуру оцінювання об'єктів. Як правило, кожна одиниця об'єкта обліку в момент надходження на підприємство чи вибуття з нього, в тому числі й на різні потреби самого підприємства (виробництво, збут, інвестування тощо), потребує визначення його оцінки відповідно до законодавчих актів чи підзаконних нормативних документів.

Метою калькуляції у вузькому розумінні цього слова є визначення собівартості одиниці продукції, робіт, послуг. Цей показник показує фактичну ціну, яка склалася у процесі виробництва з урахуванням цін спожитих факторів виробництва (матеріальні, трудові, фінансові ресурси, амортизація основних засобів та ін.). При цьому точність показника собівартості готової продукції перебуває у прямій залежності від точності вхідних цін на отримані і списані ресурси на виробництво цієї продукції. У разі неправильно застосованих цін викривляється показник собівартості продукції та фінансового результату від її продажу. Завищення вартості спожитих факторів виробництва знижує величину прибутку, а зниження – збільшує її без належних підстав. Завищення величини прибутку може бути фіктивним через заниження собівартості, що призводить до надмірної сплати податків на прибуток у державний бюджет.

Підбиваючи підсумок, можна зробити висновки:

- оцінка є основним інструментом для переведення натуральних вимірників у грошовий;
- в обліку використовують різні критерії оцінок, що зумовлено різноманітністю фактів господарської діяльності;
- оцінка передусім виражає юридичні наслідки господарських процесів, а потім – економічні;
- калькуляція є окремим випадком оцінювання об'єктів обліку;
- оцінка забезпечує порівнянність економічних фактів, явищ, подій і процесів та їхніх наслідків у сукупності всіх суб'єктів господарювання.

◆ Система рахунків для групування фактів за окремими об'єктами

Система обліку отримує дані, класифікує їх та обробляє таким чином, щоб отримати упорядковану й корисну інформацію для системи менеджменту.

Рахунки є елементами облікової системи, між якими існують інформаційні зв'язки. На рахунках знаходять відображення об'єкти обліку – факти господарської діяльності, які показують зміни в елементах спостереження.

Для всіх речей, предметів характерна кількісна визначеність (певна величина, число, обсяг, темп перебігу процесів, ступінь розвитку властивостей). Кількість є такою визначеною однорідністю, яку реально чи уявно можна поділити на однорідні частини та скласти ці частини у ціле.

Однорідність предметів – основна ознака кількості, що характеризує ту чи іншу групу предметів. Відмінності між неподібними предметами мають якісний характер, а відмінності між подібними предметами – кількісний характер.

Рахунок – це спосіб групування, поточного обліку та контролю за наявністю і рухом капіталу в обороті підприємства, джерел його утворення, господарських процесів та їхніх результатів. Для конкретних видів майна, його джерел і господарських процесів відкривають окремі рахунки.

Рахунок має вигляд двосторонньої таблиці, в одній частині якої фіксується збільшення, в іншій – зменшення. Ліва сторона рахунка називається **дебет** (від лат. що означає "винен" або "мати", "одержати"), а права сторона – **кредит** (від лат. слова, що означає "вірити", "довіряти"). Зробити записи в лівій частині рахунку – це означає дебетувати рахунок, а у правій – кредитувати його. На рахунку може бути на початок періоду залишок (наявність) активів, зобов'язань чи капіталу. Такий залишок називають **початковим сальдо**.

Сума (разом) записів господарських операцій за дебетом або кредитом рахунка за певний період без початкового сальдо називається **оборотом**. Всі рахунки мають власні номери (коди) та назви, передбачені Планом рахунків.

Отже, рахунок є двосторонньою таблицею, на кожній з двох сторін якої відображаються факти господарської діяльності одного й того самого типу (на одній стороні плюс – збільшення, надходження; на іншій стороні мінус – зменшення, витрачання).

Рахунки обліку призначені для групування і поточного обліку однорідних операцій. Вони відкриваються як для активних, так і для пасивних статей балансу. Розрізняють **активні та пасивні** (залежно від того, в якій частині балансу відображається сальдо рахунка).

Активні рахунки призначені для обліку наявності та руху активів підприємства; пасивні – для обліку наявності та руху капіталу, забезпечення і зобов'язань. **Активні рахунки** відображають активи підприємства за їхніх складом і розміщенням, їхнє сальдо записують в активі балансу. Початкове і кінцеве сальдо на активних рахунках записують у дебеті. Факти господарської діяльності, що збільшують активний рахунок, записують за дебетом, що зменшують – за кредитом. Кінцеве сальдо визначається як різниця між сумою початкового сальдо і дебетових оборотів та кредитових оборотів.

Пасивні рахунки характеризують капітал, забезпечення та зобов'язання. Залишки за такими рахунками відображають у пасиві балансу. Початкове і кінцеве сальдо на пасивних рахунках записують у кредиті. Факти господарської діяльності, що збільшують пасивний рахунок, записують за кредитом, що зменшують – за дебетом. Кінцеве сальдо визначається як різниця між сумою початкового сальдо і кредитових оборотів та дебетових оборотів.

Відрізняються активні рахунки від пасивних своїм економічним змістом та будовою. Економічний зміст визначає, що обліковується на рахунку: якщо на рахунку обліковується майно, то рахунок активний, якщо джерела майна – то рахунок пасивний. Сальдо активних рахунків завжди дебетове, оскільки активні рахунки призначені для обліку наявності та руху матеріальних цінностей підприємства і не можна витратити цінностей більше, ніж є в наявності.

Відповідно сальдо пасивних рахунків **завжди** кредитове. Пасивні рахунки призначені для обліку наявності та руху капіталу за джерелами утворення або зобов'язань підприємства, і недоцільно погашати зобов'язання в більшому обсязі, ніж є у підприємства.

◆ **Подвійний запис: обґрунтування, використання, верифікація за допомогою оборотних відомостей**

Подвійний запис на рахунках є одним зі специфічних прийомів обліку. Його суть полягає в тому, що кожна господарська операція в обліку відображається одночасно на двох рахунках, за дебетом одного та кредитом іншого на одну й ту саму суму.

Наприклад, якщо підприємство отримує готівку в банку, то в результаті такої операції грошей у касі стає більше, а на поточному рахунку – менше. Відповідно збільшується дебет рахунка "Каса" і зменшується кредит рахунка "Поточні рахунки в банках" на суму отриманої готівки. Якщо підприємство отримує товарно-матеріальні цінності у постачальників, то цих цінностей (матеріалів, палива, товарів тощо) на складах підприємств стає більше, але одночасно на вартість цих цінностей зростає заборгованість підприємства перед постачальниками. Якщо за товарно-матеріальні цінності підприємство розраховується з постачальниками, то грошових коштів на поточному рахунку стає менше, але одночасно знижується і заборгованість перед постачальниками. За допомогою подвійного запису здійснюється подвійне відображення засобів на рахунках обліку, викликаних відповідною господарською операцією. Механізм дії подвійного запису полягає в одночасному і взаємопов'язаному відображенні кожного факту господарської діяльності в дебеті одного рахунка і в кредиті іншого в однакових сумах.

Подвійний запис в інформаційній теорії розуміють як процес відображення зв'язків між об'єктами обліку за допомогою рахунків через входи і виходи у мікросистемах обліку, якими виступають рахунки.

Кожний з рахунків розглядають як мікросистему, що має вхід (дебет) та вихід (кредит), а через входи і виходи рахунок взаємодіє з множиною інших рахунків, утворюючи замкнуту систему. У системі рахунків факти господарської діяльності відображають на основі аналізу їхнього змісту та обов'язково з визначенням рахунка, в якому сума записується на вході та в якому – на виході. Такий зв'язок називають кореспонденцією рахунків.

Запис однієї суми на двох рахунках – на одному за дебетом, а іншому за кредитом, називається **кореспонденцією рахунків, або обліковим записом**, а задіяні рахунки – кореспондуючими.

Інакше кажучи, кореспонденцію рахунків розуміють як форму вираження взаємозв'язку між двома і більше рахунками, що виникають при відображенні на них господарських операцій методом подвійного запису.

За ступенем деталізації облікової інформації рахунки поділяють на синтетичні й аналітичні. **Синтетичні рахунки** – це рахунки, на яких облік господарської діяльності підприємств ведеться узагальнено. Синтетичні рахунки призначені для обліку інформації про склад і рух майна підприємства, коштів, джерел їхнього утворення в узагальненому вигляді і в грошовому вимірнику. Для детальної характеристики об'єктів обліку використовують **аналітичні рахунки**, в яких, крім грошового вимірника, застосовують натуральні і трудові вимірники.

Облік, здійснюваний на підставі аналітичних рахунків, називають аналітичним обліком. Наприклад, до синтетичного рахунка "Розрахунки з підзвітними особами" відкривають аналітичні рахунки за прізвищами підзвітних осіб.

Між синтетичними й аналітичними рахунками існує нерозривний зв'язок:

- на рахунках синтетичного й аналітичного обліку сальдо розміщується на одній і тій самій частині рахунка;
- якщо дебетують (кредитують) синтетичний рахунок, то однаково дебетують (кредитують) його аналітичні рахунки;
- кожен операцію на рахунках синтетичного обліку записують загальною сумою, а на відповідних аналітичних рахунках – частковими сумами;
- сума залишків і оборотів за всіма аналітичними рахунками має дорівнювати залишку й оборотам відповідного синтетичного рахунка.

Окрім синтетичних і аналітичних рахунків, у бухгалтерському обліку використовують **субрахунки**, які застосовують для додаткового групування усередині синтетичного рахунка. Законодавством встановлено, що підприємство самостійно приймає рішення щодо ведення аналітичного обліку та відкриття рахунків третього і нижчих порядків.

Алгоритм формування облікового запису:

1. Відповідно до змісту факту господарської діяльності визначають економічні об'єкти, які підлягають відображенню в обліку.
2. Встановлюють рахунки, субрахунки, які служать для відображення визначених об'єктів.
3. Визначають, які рахунки за характером (активні, пасивні, активно-пасивні).
4. Визначають характер змін (збільшення, зменшення).
5. Виходячи з принципів відображення господарських операцій на рахунках обліку, встановлюють, який рахунок необхідно дебетувати, який – кредитувати.
6. Записують проводку.

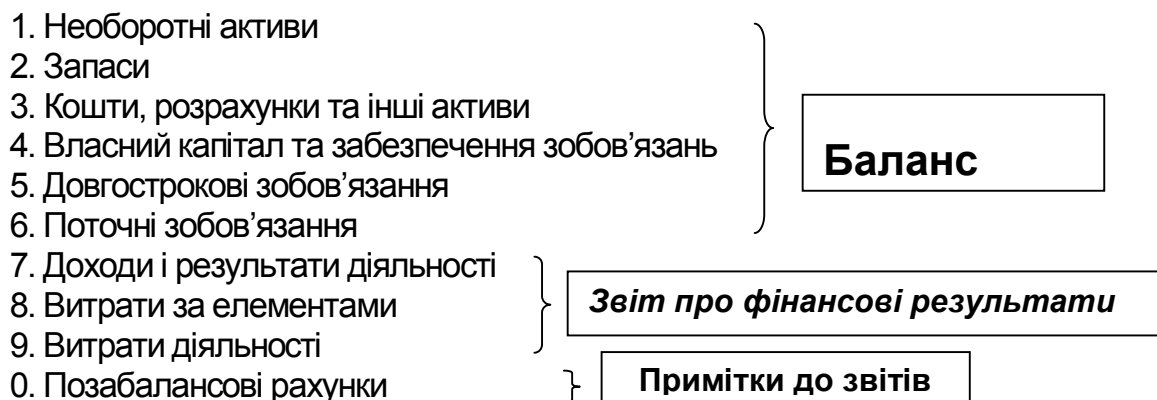

План рахунків – це систематизований перелік рахунків, який визначає організацію всієї системи обліку на підприємствах, в організаціях і установах з метою одержання інформації, необхідної для управління і контролю.

План рахунків бухгалтерського обліку, який діє нині в Україні, затверджений наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. і регулюється Інструкцією про застосування плану рахунків. У ньому за десятиковою системою наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) й субрахунків (рахунків другого порядку). Першою цифрою коду визначено клас рахунка, другою – номер синтетичного рахунка, третьою – номер субрахунка. Нові синтетичні рахунки можуть бути введені лише Міністерством фінансів України. *Субрахунки підприємства використовують для потреб управління, контролю, аналізу та звітності. Підприємства на свій розсуд можуть вводити нові субрахунки – другого і третього порядків зі збереженням кодів субрахунків Плану рахунків.*

Структура Плану рахунків максимально пристосована до форми фінансової звітності.

Рахунки, на яких обліковують однорідні види активів або зобов'язань, об'єднані у відповідні класи. Таких класів є 10, кожен з яких має кодове значення від 0 до 9:

Рахунки класу 0-7 є обов'язковими для всіх підприємств. Рахунки класу 9 ведуть всі підприємства, крім суб'єктів малого підприємництва, які ведуть тільки рахунки класу 8.

Методичні вказівки щодо розв'язування задач

Приклад 1

На основі наведеної кореспонденції рахунків сформулювати зміст господарських операцій.

1) Д-т 23 К-т 20; 2) Д-т 91 К-т 66; 3) Д-т 23 К-т 91; 4) Д-т 26 К-т 23; 5) Д-т 66 К-т 64; 6) Д-т 30 К-т 31.

Розв'язання

1. Д-т 23 К-т 20 – передано у виробництво виробничі запаси.
2. Д-т 91 К-т 66 – нарахована заробітна плата управлінському персоналу цеху.
3. Д-т 23 К-т 91 – списано змінні загальновиробничі витрати.
4. Д-т 26 К-т 23 – передана з виробництва на склад готова продукція.

5. Д-т 66 К-т 64 – утримано із зарплати працівників податок на доходи фізичних осіб.
 6. Д-т 30 К-т 31 – отримана в касу з поточного рахунка готівка.

➤ Приклад 2

За наведеними господарськими операціями про рух грошових коштів за поточним рахунком вказати кореспонденцію рахунків.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. Зарахований на поточний рахунок дохід від реалізації продукції	2000
2. Перераховано з поточного рахунка заводу “Металіст” за одержані матеріали	1200
3. Одержані в касу за чеком гроші на операційні витрати	5000
4. Внесена з каси на поточний рахунок сума квартальної плати від працівників за проживання в гуртожитку	800
5. Перераховано профспілці відрахування на соціальне страхування	750

Розв’язання ➤

Факт господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Зараховано на поточний рахунок дохід від реалізації продукції	2000	<i>Д-т 31 К-т 70</i>
2. Перераховано з поточного рахунка заводу “Металіст” за одержані матеріали	1200	<i>Д-т 631 К-т 31</i>
3. Одержані в касу за чеком гроші на поточні витрати	5000	<i>Д-т 30 К-т 31</i>
4. Внесена з каси на поточний рахунок сума квартальної плати від працівників за проживання в гуртожитку	800	<i>Д-т 31 К-т 30</i>
5. Перераховані профспілці відрахування на соціальне страхування	750	<i>Д-т 65 К-т 31</i>

➤ Приклад 3

- На основі наведених залишків відкрити рахунки.
- За кожною господарською операцією визначити кореспонденцію рахунків, записати її в журнал реєстрації господарських операцій.
- Відобразити факти господарської діяльності на рахунках обліку.
- Підрахувати обороти і вивести сальдо кінцеве за кожним з рахунків.
- Перевірити правильність відображення господарських операцій на рахунках обліку.

Залишки на рахунках обліку за станом на 1.04. 20__р. (грн.):
 10 “Основні засоби” – 43200, 201 “Сировина і матеріали” – 27000, 23 “Виробництво” – 2000, 31 “Рахунки в банках” – 6785, 40 “Статутний капітал” – 65800, 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” – 300, 63 “Розрахунки з

постачальниками” – 2000, 30 “Каса” – 315, 44 “Нерозподілені прибутки” – 4500, 60 “Короткострокові позики” – 6700.

Факти господарської діяльності за квітень-червень 20__ р.

№	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1.	Надійшли матеріали від постачальника	4000
2.	Із поточного рахунка оплачено рахунок постачальника	4000
3.	Нарахована заробітна плата робітникам за виробництво продукції	2000
4.	Відпущені зі складу у виробництво матеріали	3000
5.	Випущена з виробництва і оприбуткована на склад готова продукція	6000
6.	Одержано з поточного рахунка в касу для виплати заробітної плати	1800
7.	Виплачена з каси заробітна плата	1700
8.	Невиплачена сума заробітної плати внесена на поточний рахунок	100

Розв'язання ↗

Журнал реєстрації господарських операцій

№	Факт господарської діяльності	Сума, грн.	Д-т	К-т
1.	Надійшли матеріали від постачальника	4000	201	63
2.	Із поточного рахунка оплачено рахунок постачальника	4000	63	31
3.	Нарахована заробітна плата робітникам за виробництво продукції	2000	23	66
4.	Відпущені зі складу у виробництво матеріали	3000	23	201
5.	Випущена з виробництва і оприбуткована на склад готова продукція	6000	26	23
6.	Одержано з поточного рахунка в касу для виплати заробітної плати	1800	30	31
7.	Виплачена з каси заробітна плата	1700	66	30
8.	Невиплачена сума заробітної плати внесена на поточний рахунок	100	31	30

Д-т	Основні засоби	К-т
С-до:		
43200		
-		-
Д.О.:–		К.О.:–

Д-т	Сировина і матеріали	К-т
С-до:		
27000		
1) 4000		4) 300
Д.О.:–		К.О.:–

Д-т	Виробництво	К-т
С-до:		
2000		
3) 2000		5) 6000
4) 3000		
Д.О.: 5000		К.О.: 6000

С-до: 43200	
----------------	--

С-до: 28000	
----------------	--

С-до: 1000	
------------	--

Д-т Каса К-т	
С-до: 315	
6) 1800	7) 1700 8) 100
Д.О.: 1800	К.О.: 1800
С-до: 315	

Д-т Рахунки в К-т банках	
С-до: 6785	
8) 100	2) 4000 6) 1800
Д.О.: 100	К.О.: 5800
С-до: 1085	

Д-т Готова К-т продукція	
С-до: –	
5) 6000	
Д.О.: 6000	К.О.: –
С-до: 6000	

Д-т Статутний К-т капітал	
	С-до: 65800
Д.О.: –	К.О.: –
	С-до: 65800

Д-т Нерозподілені К-т прибутки	
	С-до: 4500
Д.О.: –	К.О.: –
	С-до: 4500

Д-т Розрахунки з К-т постачальниками і підрядниками	
	С-до: 2000
2) 4000	1) 4000
Д.О.: 4000	К.О.: 4000
	С-до: 2000

Д-т Розрахунки К-т за виплатами працівникам	
	С-до: 300
7) 1700	3) 2000
Д.О.: 1700	К.О.: 2000
	С-до: 600

Д-т Коротко-термінові позики	
	С-до: 6700
Д.О.: –	К.О.: –
	С-до: 6700

◆ Регістри – інструмент нагромадження та систематизації даних обліку

Після того, як факти господарської діяльності відображені в документах обліку, виникає об'єктивна необхідність в їхньому групуванні за економічно однорідними ознаками, в оцінюванні, визначенні кореспонденції рахунків та відображенні узагальненої інформації у спеціальних таблицях, що мають назву реєстрів обліку.

Регістр є способом групування ФГД, наведених у первинній документації, яка характеризує зміни в конкретних об'єктах обліку за звітний період.

Обліковий реєстр – це упорядкований носій узагальненої інформації на рахунках обліку, пристосований для реєстрації даних із первинних документів або отриманий у результаті механізованої обробки даних, який є юридичним підтвердженням правильності відображення інформації в системі обліку.

Регістри поділяють за призначенням на хронологічні, систематичні і комбіновані. Хронологічні реєстри складаються за часом здійснення господарських операцій (касова книга, відомості випуску продукції та ін.). Систематичні реєстри передбачають групування інформації на рахунках обліку (головна книга). Комбіновані реєстри доволі поширені через те, що в них сполучаються переваги як хронологічного, так і систематичного запису.

За обсягом змісту реєстри поділяють на:

- односторонні, якщо інформація в них збирається лише за дебетом або кредитом одного чи кількох рахунків. Односторонні реєстри найчастіше використовують при механізованій обробці інформації (машинограми);
- двосторонні, якщо інформація в них збирається за дебетом і кредитом. При цьому в таких реєстрах довідкова інформація має єдину окрему зону, а дебетові і кредитові обороти розміщують рядом.

Якщо в колонках відображають інформацію за синтетичними рахунками, то в рядках – за аналітичними, або навпаки: в колонках інформацію показують за аналітичними рахунками, а в рядках – за синтетичними. За таким принципом побудовані журнали, відомості, розробні таблиці.

Для узагальнення господарських операцій, відображених на рахунках, з метою отримання інформації про наявність і зміни ресурсів підприємства та джерел їхньої формування, а також для перевірки правильності облікових записів і складання якісної звітності дані поточного обліку за звітний період необхідно узагальнювати. Для цього складають **оборотні відомості**, які є способом узагальнення оборотів і залишків рахунків за звітний місяць, а також засобом взаємозв'язку між балансом і рахунками.

Оборотну відомість складають як за синтетичними рахунками, так і за аналітичними. В них показують обороти за дебетом і кредитом рахунків, а також залишки на початок і кінець звітного місяця.

Оборотну відомість за синтетичними рахунками будують у вигляді багатогранної таблиці, у першій графі якої записують назву рахунків, а в наступних графах – дебетові і кредитові залишки на рахунках на початок місяця, обороти за дебетом і кредитом кожного рахунка за місяць, а також залишки на рахунках на 1 число наступного за звітним місяця. У кінці оборотної відомості за кожною із граф визначають підсумки.

Оборотна відомість за синтетичними рахунками за січень 20__ р.

Назва рахунків	Сальдо на 1 січня		Обороти за місяць		Сальдо на 1 лютого	
	дебет	кредит	дебет	кредит	дебет	кредит
Разом						

Оборотна відомість узагальнює дані поточного синтетичного обліку, даючи зведену інформацію про зміни господарських засобів та їхніх джерел за звітний місяць, а також їхню наявність на початок і кінець місяця.

Оборотна відомість за синтетичними рахунками має **контрольне значення** для перевірки правильності і повноти облікових записів на рахунках, **що ґрунтується на одержанні в ній трьох пар рівних між собою підсумків**: рівність підсумків за дебетом і кредитом рахунків на початок місяця; рівність підсумків оборотів за дебетом і кредитом рахунків за місяць; рівність підсумків залишків за дебетом і кредитом рахунків на кінець місяця.

Рівність підсумків першої пари граф, тобто дебетових і кредитових залишків на рахунках на початок місяця, **зумовлена рівністю підсумків активу і пасиву балансу**, який є підставою для запису початкових залишків на активних і пасивних рахунках.

Рівність підсумків другої пари граф, тобто оборотів за дебетом і кредитом рахунків, **зумовлена подвійним записом операцій**, згідно з яким кожна операція в однаковій сумі записується за дебетом і кредитом різних рахунків.

Третя рівність (тобто підсумки залишків за дебетом і кредитом рахунків на кінець місяця) **зумовлена двома попередніми рівностями**, якщо початкові залишки на рахунках рівні між собою, а також рівні суми оборотів, то й залишки активних і пасивних рахунків на кінець місяця в підсумку мають бути рівні між собою.

Порушення цих рівностей свідчить про помилки, допущені в облікових записах або при складанні самої оборотної відомості.

На підставі підбитих підсумків в оборотній відомості за синтетичними рахунками складають баланс підприємства на кінець звітного періоду.

Оборотна відомість дає загальну інформацію про стан і зміни господарських засобів та джерел їхнього формування, але недостатньо розкриває економічний зміст оборотів: звідки надійшли товарно-матеріальні цінності або грошові кошти, за рахунок яких джерел або де вони були використані. Цей недолік оборотної відомості можна усунути, побудувавши її **за шаховою формою**.

За будовою шахова оборотна відомість нагадує шахівницю. Всі рахунки на ній записують двічі: один раз назви рахунків розміщують у лівій частині таблиці по вертикалі (як і в простій оборотній відомості), а другий – ці самі рахунки і в такій самій послідовності записують по горизонталі – у верхній частині таблиці.

Суми оборотів за кожним рахунком записують на перетині кореспондуючих рахунків, що дебетуються (по вертикалі), і рахунків, що кредитуються (по горизонталі).

✦ **Приклад 1**

На основі наведених даних:

- 1) скласти і заповнити журнал реєстрації господарських операцій;
- 2) скласти оборотно-шахову відомість за синтетичними рахунками.

Залишки за синтетичними рахунками (грн.) на 1.01.20__ р.: “Статутний капітал” – 70020, “Резервний капітал” – 10000, “Рахунки в банках” – 20000, “Каса” – 50, “Розрахунки з іншими дебіторами” – 270, “Короткострокові позики” – 12000, “Розрахунки за виплатами працівникам” – 300, “Виробничі запаси” – 30000, “Основні засоби” – 42000.

Факти господарської діяльності за січень 20__ р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. Оприбутковано на склад матеріали від ВАТ "Альянс"	10000
2. Із поточного рахунка в банку надійшли кошти в касу на господарські потреби	500
3. Відпущено матеріали на потреби виробництва	8000
4. Погашена заборгованість перед ВАТ "Альянс" за придбані матеріали	7500
5. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	2000
6. Проведені нарахування на заробітну плату на соціальні заходи	768,8
7. Нарахований знос основних засобів	2000
8. Акцептовано рахунок Тернопількомуненерго за надані послуги	2000
9. Перераховано в погашення заборгованості перед: а) Теплокомуненерго б) Фондом соціального страхування	1800 700
10. Оприбуткована на склад за фактичною собівартістю готова продукція (суму визначити як дебетовий оборот за рахунком "Виробництво")	?
11. Надійшли кошти з поточного рахунка для виплати заробітної плати	2000
12. Виплачено з каси: а) заробітну плату б) заборгованість перед експедитором за підзвітними сумами	1900 25

Розв'язання ↗

Журнал реєстрації господарських операцій

Факт господарської діяльності	Сума, грн.	Д-т	К-т
1. Оприбутковано на склад матеріали від ВАТ "Альянс"	10000	201	63
2. Із поточного рахунка в банку надійшли кошти в касу на господарські потреби	500	30	31
3. Відпущено матеріали на потреби виробництва	8000	23	201
4. Погашено заборгованість перед ВАТ "Альянс" за придбані матеріали	7500	63	31
5. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	2000	23	66
6. Проведені нарахування на заробітну плату на соціальні заходи	768,8	23	65
7. Нарахований знос основних засобів	2000	23	13
8. Акцептовано рахунок Тернопількомуненерго за надані послуги	2000	23	685

9. Перераховано в погашення заборгованості перед:			
а) Теплокомуненерго	1800	685	31
б) Фондом соціального страхування	700	65	31
10. Оприбуткована на склад за фактичною собівартістю готова продукція (суму визначити як дебетовий оборот за рахунком "Виробництво")	14768,8	26	23
11. Надійшли кошти з поточного рахунка для виплати заробітної плати	2000	30	31
12. Виплачено з каси:			
а) заробітну плату	1900	66	30
б) заборгованість перед експедитором	25	372	30

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Розкрийте сутність та економічне значення балансового методу.
2. Дайте характеристику будови балансу.
3. Якою є структура активу балансу?
4. У чому полягає зміст розділів "Необоротні активи" та "Витрати майбутніх періодів"?
5. Охарактеризуйте сутність і елементи розділу "Оборотні активи".
6. Якою є структура пасиву балансу?
7. Як відображають залучені джерела фінансування у структурі балансу?
8. У чому суть довгострокових і поточних зобов'язань?
9. Як впливають факти господарської діяльності на баланс?
10. Обґрунтуйте важливість правильного читання балансу в сучасних умовах господарювання.
11. Які є основні балансові співвідношення (рівняння)? У чому полягає їхній економічний зміст.
12. Охарактеризуйте документ як джерело первинної інформації.
13. Дайте характеристику первинних та зведених документів.
14. Охарактеризуйте інвентаризацію щодо системи обліку: передумови виникнення, сутність і завдання.
15. Доведіть доцільність використання системи рахунків в обліку.
16. З яких елементів складається будова рахунка?
17. Який порядок визначення сальдо на рахунках обліку?
18. У чому полягає різниця у визначенні кінцевого сальдо в активних і пасивних рахунках?
19. У чому полягає тісний взаємозв'язок між балансом і рахунками?
20. Поясніть економічну суть та значення подвійного запису.
21. Охарактеризуйте обліковий запис як модель взаємопов'язаних рахунків.
22. Якою є побудова оборотної відомості за синтетичними рахунками?
23. Розкрийте контрольно-аналітичне значення і роль оборотної відомості.

Оборотно-шахова відомість

К-т	Сальдо на 1.01. 20__ р.		10	13	20	23	26	30	31	37	40	42	60	63	65	66	685	Дебето- вий оборот	Сальдо на 1.02.20__ р.	
	Д-т	дебет																	кредит	
10	42000																	0	42000	
13		–																0		2000
20	30000												10000					10000	32000	
23	–		2000	8000										768,8	2000	2000		14768,8	–	
26	–					14768,8												14768,8	14768,8	
30	50							2500										2500	625	
31	20000																	0	7500	
37	270							25										25	295	
40		70020																0		70020
42		10000																0		10000
60		12000																0		12000
63		–							7500									7500		2500
65		–																0		768,8
66		300						1900										1900		400
685		–							2500									2500	500	
Σ	92320	92320	0	2000	8000	14768,8	0	1925	12500	0	0	0	0	10000	768,8	2000	2000	53962,6	97688,8	97688,8

Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Завдання 1

На підставі наведених даних:

1. Визначити зміст фактів господарської діяльності:

а) Д-т 31 К-т 60; б) Д-т 23 К-т 66; в) Д-т 30 К-т 68.

2. Скласти облікові записи:

- а) перераховано в бюджет утриманий податок на доходи фізичних осіб;
- б) за рахунок коштів соціального страхування з каси підприємства виплачені пенсії працюючим пенсіонерам;
- в) оприбуткована з виробництва готова продукція.

Завдання 2

На підставі наведених даних:

1. Визначити зміст фактів господарської діяльності:

а) Д-т 22 К-т 23; б) Д-т 65 К-т 31; в) Д-т 10 К-т 15.

2. Скласти облікові записи:

- а) підприємство погасило короткострокову позику банку;
- б) підзвітна особа внесла залишок невикористаного авансу в касу;
- в) покупцям відвантажена готова продукція.

Завдання 3

На підставі наведених даних:

1. Визначити зміст господарських операцій:

а) Д-т 63 К-т 62; б) Д-т 23 К-т 65; в) Д-т 60 К-т 31.

2. Скласти облікові записи:

- а) на поточний рахунок надійшли кошти від покупців за придбану ними продукцію;
- б) отримано в касу готівку з поточного рахунка в банку для виплати заробітної плати;
- в) нарахований знос основних засобів.

Завдання 4

На підставі наведених даних:

1. Визначити факти господарської діяльності:

а) Д-т 23 К-т 66; б) Д-т 23 К-т 20; в) Д-т 15 К-т 63.

2. Скласти облікові записи:

- а) проведені відрахування із заробітної плати у Фонд соціального страхування;
- б) одержано вексель від покупців;
- в) з каси підприємства виплачена заробітна плата.

Завдання 5

На основі наведених залишків відкрити рахунки.

- 1. За кожною господарською операцією визначити кореспонденцію рахунків, записати її в журнал реєстрації господарських операцій.*
- 2. Відобразити факти господарської діяльності на рахунках фінансового обліку.*
- 3. Підрахувати обороти і вивести сальдо кінцеве за кожним з рахунків.*
- 4. Перевірити правильність відображення господарських операцій на рахунках обліку.*

Залишки на рахунках обліку за станом на 1.03.20__ (грн.): основні засоби – 134200, матеріали – 63000, резервний капітал – 58300, готова продукція – 54250, рахунки в банках – 87347, статутний капітал – 172300, розрахунки за виплатами працівникам – 59935, розрахунки за страхування – 30000, каса – 1253, розрахунки з підзвітними особами – 485, забезпечення майбутніх витрат і платежів – 20000.

Факти господарської діяльності за березень 20__р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. Надійшло в касу від підзвітних осіб	230
2. За рахунок підзвітних сум придбані матеріали	255
3. Одержано з поточного рахунка в касу для виплати заробітної плати	60000
4. Перераховано з поточного рахунка в погашення заборгованості перед Пенсійним фондом	12000
5. Частина резервного капіталу спрямована на збільшення статутного капіталу	38000
6. За рахунок коштів соціального страхування нарахована допомога з тимчасової непрацездатності	213

Завдання 6

На основі наведених залишків відкрити рахунки.

- 1. За кожною господарською операцією визначити кореспонденцію рахунків, записати її в журнал реєстрації господарських операцій.*
- 2. Відобразити факти господарської діяльності на рахунках обліку.*
- 3. Підрахувати обороти і вивести сальдо кінцеве за кожним з рахунків.*
- 4. Перевірити правильність відображення господарських операцій на рахунках.*

Залишки на рахунках за станом на 1.01.20__ р.:

основні засоби – 120000, поточний рахунок у банку – 70000, розрахунки за податками і платежами – 2000, цільове фінансування – 10000, резервний капітал – 38000, каса – 3000, короткострокові векселі видані – 13000, корот-

кострокові векселі одержані – 20000, нерозподілений прибуток – 40000, статутний капітал – 150000, розрахунки з різними дебіторами – 40000.

Факти господарської діяльності за січень 20__р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. Одержаний від дебіторів вексель	33000
2. Надійшло на поточний рахунок в оплату одержаного від покупців векселя	15000
3. Оплачено з поточного рахунка виданий постачальнику вексель	12000
4. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	5000
5. Видана заробітна плата робітникам основного виробництва	2500
6. Нарахований знос основних засобів	20000

Завдання 7

На основі наведених даних:

- 1) скласти і заповнити журнал реєстрації господарських операцій;
- 2) скласти оборотно-шахову відомість за синтетичними рахунками.

Залишки за синтетичними рахунками (грн.) на 1.01.20__р.:

“Статутний капітал” – 70020, “Резервний капітал” – 10000, “Рахунки в банках” – 20000, “Каса” – 50, “Розрахунки з іншими дебіторами” – 270, “Короткострокові позики” – 12000, “Розрахунки за виплатами працівникам” – 300, “Виробничі запаси” – 30000, “Основні засоби” – 42000.

Факти господарської діяльності за січень 20__ р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. Оприбутковані на склад матеріали від ВАТ “Альянс”	10000
2. Із поточного рахунка в банку надійшли кошти в касу на господарські потреби	500
3. Відпущені матеріали на потреби виробництва	8000
4. Погашена заборгованість перед ВАТ “Альянс” за придбані матеріали	7500
5. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	2000
6. Проведені нарахування на заробітну плату на соціальні заходи	768,8
7. Нарахований знос основних засобів	2000
8. Акцептовано рахунок Тернопількомуненерго за надані послуги	2000
9. Перераховано в погашення заборгованості перед:	

а) Теплокомуненерго	1800
б) Фондом соціального страхування	700
10. Оприбутковано на склад за фактичною собівартістю готова продукція (суму визначити як дебетовий оборот за рахунком "Виробництво")	?
11. Надійшли кошти з поточного рахунка для виплати заробітної плати	2000
12. Виплачено з каси:	
а) заробітну плату	1900
б) заборгованість перед експедитором	25

Завдання 8

На основі наведених даних:

- 1. Відобразити облікові записи в журналі реєстрації фактів господарської діяльності.*
- 2. Визначити обороти та залишки на кінець місяця в оборотній відомості.*

Сальдо на синтетичних рахунках і субрахунках на 1.01.20__р.

ШИФР РАХУНКА	СУМА, грн.	ШИФР РАХУНКА	СУМА, грн.
201	20360	63	11543
207	5428	40	40000
23	12148	44	6380
26	19987		

Факти господарської діяльності за січень 20__р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. На витрати основного виробництва списані матеріали	15320
2. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	15260
3. Від постачальника надійшли матеріали	40000
4. Із цехів основного виробництва здана на склад готова продукція	20000
5. Реалізована готова продукція покупцям	58000
6. На рахунок в банку одержані гроші за реалізовану продукцію	58000
7. На рахунок в банку зарахована короткотермінова позика банку	50000

Завдання 9

На основі наведених даних про діяльність промислового підприємства:

1. Скласти облікові записи, відобразити їх у журналі реєстрації господарських операцій.
2. Визначити обороти та залишки на кінець місяця в оборотній відомості.

Фінансово-майновий стан заводу "Металіст" на 1.01.200_ р. (грн.): статутний капітал – 113000, резервний капітал – 14250, нерозподілений прибуток – 26100, основні засоби – 93000, МШП – 14000, заборгованість за виплатами працівникам – 12000, поточний рахунок у банку – 39000, заборгованість покупців – 24000, каса – 1000, заборгованість інших дебіторів – 50, заборгованість перед фондом соціального страхування – 5700.

Факти господарської діяльності за лютий 20__ р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
Виплачено з каси матеріальну допомогу за рахунок коштів соціального страхування	700
Надійшли від постачальника МШП	2500
Зараховано на поточний рахунок проценти за збереження коштів (зарахувати на збільшення прибутку)	100
Утримано з нарахованої заробітної плати в Пенсійний фонд	780
Одержано вексель від покупців	6000
Видано вексель постачальнику за одержані МШП	2500
В.В. Ярошенко вніс у касу готівку за відшкодування заподіяного ним матеріального збитку	50
Видано з каси під звіт М.Р. Довганю на господарські потреби	120

Завдання 10

На основі наведених даних:

1. Скласти облікові записи, відобразити їх у журналі реєстрації господарських операцій.
2. Скласти шахову відомість.

Сальдо на синтетичних рахунках і субрахунках на 1.01.20__ р.

ШИФР РАХУНКА	СУМА, грн.	ШИФР РАХУНКА	СУМА, грн.
10	55260	66	2489
201	22643	15	7500
36	7500	40	71394
31	37490	44	32200
63	24310		

Факти господарської діяльності за січень 20__р.

Факт господарської діяльності	Сума, грн.
1. Підприємством придбані і введені в дію основні засоби (дві проводки)	7200
2. Частина нерозподіленого прибутку спрямована на збільшення статутного капіталу	10200
3. В касу з поточного рахунка отримана готівка	2489
4. З каси видана заробітна плата робітникам	2400
5. На склад прийняті матеріали від постачальників	3560
6. На розрахунковий рахунок зараховані кошти від покупців за реалізовану їм продукцію	7000

ТЕМА 4. Організаційні аспекти функціонування системи обліку

- 1. *Поняття про організаційні форми роботи обліково-інформаційної служби.***
- 2. *Закони, стандарти, правила обліку.***
- 3. *Психологічні аспекти обліку.***

Орієнтації при самостійному вивченні

Вивчити організаційні форми роботи обліково-інформаційної служби (закони, стандарти, правила обліку), дослідити психологічні аспекти обліку.

◆ *Поняття про організаційні форми роботи обліково-інформаційної служби*

Організацію обліку розуміють систему умов та елементів побудови облікового процесу з метою отримання достовірної та своєчасної інформації про господарську діяльність підприємства і здійснення контролю за раціональним використанням виробничих ресурсів та готової продукції. Її призначення – удосконалення і раціоналізація обробки інформації, розподіл робіт між персоналом бухгалтерії, наукова організація праці.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації.

Відповідальність за організацію обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше, ніж три роки, несе власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів.

Для забезпечення ведення обліку підприємство самостійно обирає **форми його організації:**

✓ *введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;*

- ✓ користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;
- ✓ ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;
- ✓ самостійне ведення обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства.

Розрізняють дві форми розподілу облікової праці і відповідно до побудови бухгалтерії – **централізовану і децентралізовану**.

При **централізованій формі побудови бухгалтерії** увесь обліковий апарат бухгалтерії концентрується в центральній бухгалтерії та підпорядкований головному бухгалтеру в адміністративному і методологічному відношенні.

При децентралізованій формі частина апарату бухгалтерії підприємства знаходиться в складі окремих виробничих підрозділів і в адміністративному відношенні підпорядкована його керівникові, а в методологічному – головному бухгалтеру цього об'єднання.

Особлива форма розподілу праці облікових працівників характерна для бухгалтерій централізованих. Вони обслуговують цілу групу однорідних підприємств, організацій і установ та створюються на рівні міністерств і відомств з типовим положенням про централізовані бухгалтерії.

У централізованій бухгалтерії створюються внутрішні структурні підрозділи по окремих технологічних ділянках: сектор обліку матеріалів, сектор обліку праці та заробітної плати, сектор розрахунків і т. ін. При цьому дотримуються оперативно-виробничого принципу розподілу праці.

◆ **Закони, стандарти, правила обліку**

Облікове законодавство розуміють як сукупність правових актів та окремих обліково-правових норм, що регулюють фінансовий облік.

Акти нормативно-правового забезпечення фінансового обліку можна об'єднати у п'ять таких пакетів:

- 1) Закони України, тобто нормативно-правові акти вищої юридичної сили; в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" безпосередньо викладені принципи і форми організації обліку, основи його документального забезпечення та обсяг фінансової звітності, заходи щодо забезпечення достовірності річної фінансової звітності і застосування подвійного запису. Сюди також належать Господарський кодекс України, Закон України "Про господарські товариства" тощо, в яких у загальному викладаються вимоги до ведення обліку і подання звітності;
- 2) акти вищого органу в системі органів виконавчої влади, тобто постанови Кабінету Міністрів України, зокрема "Про затвердження Порядку подання фінансової звітності" від 28 лютого 2000 р. № 419, в якій визначено адресу і терміни подання квартальної та річної фінансової звітності й консолідованої фінансової звітності;
- 3) Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові документи з бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що затверджуються Міністерством фінансів України;

4) нормативно-правові акти (інструкції, положення, вказівки) та методичні рекомендації Мінфіну та інших органів, що розробляються і затверджуються на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей та потреб певних видів діяльності;

5) рішення (накази, розпорядження) щодо форм організації бухгалтерського обліку і застосування конкретної облікової політики, що приймаються керівництвом підприємства на підставі попередніх чотирьох пакетів документів нормативно-правового забезпечення.

У Законі України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" **облікова політика** – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності.

Виходячи із широкого та вузького розуміння облікової політики, можна виділити два рівні облікової політики:

1. Облікова політика держави.

2. Облікова політика підприємства.

Облікова політика охоплює велику кількість прийомів, методів, процедур, які можуть бути представлені у вигляді окремих блоків і елементів:

1. Теорія – загальнотеоретичні основи організації та ведення обліку (принципи обліку, законодавчі акти, на основі яких визначають предмет, методи, вимоги і порядок складання документів, реєстрів, загальнодержавної звітності та ін.).

2. Методологія – критерії оцінювання об'єктів обліку, методи нарахування зносу основних засобів, необоротних активів, нематеріальних активів, порядок списання МШП, облік та порядок списання витрат майбутніх періодів, аналітичний облік і методика розподілу непрямих втрат, порядок формування статутного капіталу, фондів, резервів, методика обліку та розподілу прибутку.

3. Технологія охоплює процедури і прийоми, які власне забезпечують реєстрацію даних у первинних документах, облікових реєстрах та формах звітності (План рахунків, форми і реєстри обліку, внутрішній контроль, проведення інвентаризації, порядок заповнення облікових реєстрів та складання форм звітності).

4. Організація визначає структуру бухгалтерії, розробку посадових інструкцій, встановлення способу ведення обліку, інформаційні зв'язки і взаємодію працівників бухгалтерії з іншими управлінськими підрозділами.

Облікова політика – це документ, який формують переважно для внутрішнього використання. Він впорядковує ведення та організацію обліку на підприємстві.

Протягом звітного періоду облікова політика є незмінною.

Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених законодавством, у зв'язку зі:

– зі змінами *нормативно-правових актів, що визначають і регулюють норми ведення обліку;*

– *суттєвими змінами в організації та структурі підприємства;*

– *розробкою нових методів обліку.*

Кожне підприємство самостійно встановлює правила організації, методології і ведення обліку.

Відповідальність за організацію фінансового обліку на підприємствах та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, реєстрах і звітності протягом встановленого терміну несе власник або уповноважений ним орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством.

При використанні загальних і галузевих положень та інструкцій на кожному підприємстві чи в установі індивідуально розробляють нормативні документи, які регламентують діяльність окремих облікових працівників. Це здебільшого положення про бухгалтерію та посадові інструкції. У Положенні про бухгалтерію наводяться її структура, завдання, функції, права і відповідальність. У типовій структурі положення про бухгалтерію мають обов'язково бути назва підрозділу, загальні положення, мета, організаційна структура, завдання та функції. Крім цього, у Положенні має бути визначено права і відповідальність та взаємовідносини з іншими функціональними підрозділами, порядок стимулювання, розширення, реорганізації або ліквідації.

Посадові інструкції розробляють на кожну посадову особу бухгалтерії – головного бухгалтера, його заступника, бухгалтера з обліку виробничих запасів, бухгалтера з обліку оплати праці та ін. У типовій структурі посадової інструкції обов'язковими є назва посади, загальні положення, мета, завдання, обов'язки, права і відповідальність, взаємозв'язок з іншими посадовими особами, критерії оцінювання виконання обов'язків, оклад, премії, порядок призначення, звільнення з посади, переведення на іншу посаду та ін.

Складовою частиною організації обліку на підприємстві є перелік документів, які використовують для первинного відображення господарських операцій, а також перелік облікових реєстрів, необхідних для накопичення та систематизації інформації.

Перелік документів має бути затверджено наказом або розпорядженням керівника підприємства про організацію облікової роботи. До нього можуть входити:

- робочий план рахунків обліку, який містить синтетичні та аналітичні рахунки, необхідні для ведення обліку відповідно до вимог вчасності і повноти обліку та звітності;
- форми первинних облікових документів, що застосовуються для оформлення фактів господарської діяльності, за якими не передбачено типових форм первинних облікових документів, а також форми документів для внутрішньої звітності;
- порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань;
- правила документообігу й технологія обробки облікової інформації;
- порядок контролю за господарськими операціями;
- обов'язки головного бухгалтера;
- інші рішення, необхідні для організації обліку.

Сучасне законодавство України не приділяє належної уваги використанню обчислювальної техніки у сфері обліку. Проте Закони України "Про інформацію", "Про захист інформації в автоматизованих системах", "Про авторське право і суміжні права", а також "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність" містять мінімально необхідну юридичну базу для ведення фінансового обліку за допомогою комп'ютерної техніки. Зазначені нормативні акти встановлюють базові вимоги до застосування обчислювальної техніки та визначають правовий статус програмного забезпечення, хоча багато положень юридично не закріплено в законодавстві.

◆ *Психологічні аспекти обліку*

Проблему функціонування інформаційної служби на підприємстві не можна розглядати ізольовано від інших служб, оскільки вона знаходиться в оточенні людей, які постійно контактують з нею, тому виникає необхідність урахування психологічних аспектів в її роботі.

Працівники інформаційної системи (підсистеми обліку) підпорядковані в методологічному й організаційному відношенні головному бухгалтеру (менеджеру інформаційної системи), який впливає на поведінку окремих виконавців робіт, а з іншого боку, у своїх діях вони залежать від працівників, безпосередньо зайнятих у господарській діяльності.

Завданням працівників інформаційної сфери є отримання від матеріально-відповідальних осіб звітів про використання ресурсів у процесах постачання, виробництва, збуту та інвестування. Зафіксовані факти господарської діяльності обробляють за допомогою інструментарію обліку і трансформують їх в інформаційні ресурси для управління. У системі управління отримана інформація оцінюється, а потім з певної кількості альтернатив менеджери обирають одне з управлінських рішень. Через головного бухгалтера (менеджера інформаційної системи) працівники управління впливають на зміну стану інформаційної системи. Такий вплив має систематичний або епізодичний характер, що стосується структури інформаційних ресурсів, адресатів, змісту, форм подання та інших аспектів.

Психологічні аспекти характеризують взаємовідносини людей, які виявляються у комунікабельних зв'язках між ними.

Проблема ефективних комунікацій – одна з ключових у діяльності керівників, оскільки за їхньою допомогою здійснюється обмін повідомленнями, що виражені різними символами і мають певне змістове навантаження (містять ідеї та нову інформацію).

Отже, при проектуванні й експлуатації комунікаційних систем необхідно враховувати наявність багатьох джерел деформації інформаційних потоків (мова, сприйняття, статус керівника й підлеглого тощо). У теорії передачі інформації це явище називається шумами, до яких належить все те, що спотворює суть повідомлення. Менеджери повинні пам'ятати, що шуми існують завжди, і на кожному етапі процесу обміну інформацією відбувається певне викривлення суті повідомлення. Тому необхідною умовою ефективних комунікацій в організації є забезпечення надійного зворотного зв'язку, адже будь-яка система, у тому числі й комунікаційна, може ефективно

функціонувати лише за умов наявності ефективного зворотного зв'язку. При цьому відправник та адресат міняються ролями, і відправник має можливість впевнитися у правильності інтерпретації свого повідомлення.

Деформація комунікаційного процесу, викликана різними причинами, може призводити до неадекватних дій адресата. В окремих випадках комунікації розриваються.

Теорія і практика менеджменту виробила багато методів, які можуть бути використані для поліпшення системи комунікацій в організації. Серед них виділяють дві групи: вдосконалення міжособистісних комунікацій і вдосконалення організаційних комунікацій.

Вдосконалення організаційних комунікацій можливе шляхом реалізації таких кроків:

1. Об'єктивна оцінка трудомісткості кожної управлінської функції. Постійна увага до виявлення реальної трудомісткості управлінських функцій, вилучення зайвих видів робіт і усунення дублювання у роботі споріднених підрозділів створюють умови для оптимального розподілу праці та спеціалізації управлінської діяльності.
2. Вдосконалення інформаційних потоків і діловодства. Ефективно працюючі менеджери розуміють, що рівень обґрунтованості й оперативності управлінських рішень залежить від досконалості документообігу, раціональної організації документообігу.
3. Перегляд організаційної структури управління організацією. Одна з вимог до організаційної структури управління – забезпечити реалізацію стратегічних планів організації. Саме під цим кутом зору слід розглядати процес вдосконалення організаційної структури. Чим простіше та чіткіше побудована структура управління, тим легше персоналу брати участь у реалізації мети фірми.
4. Застосування сучасних інформаційних технологій. Використання персональних комп'ютерів, телетайпів, електронної пошти, інших сучасних інформаційних засобів суттєво впливає на процес формування ефективної комунікаційної мережі.

Ефективна діяльність будь-якої організації потребує поширення інформації про її функціонування та досягнення.

Менеджери, які прагнуть ефективно здійснювати цей комунікаційний процес, повинні відповідно спланувати його, тобто розробити план комунікацій. Для цього необхідно взяти до уваги такі ситуаційні фактори, що впливають на подальші дії: цілі комунікацій; аудиторія; управлінська ситуація; відправник повідомлення.

РОЗДІЛ 3. ОБЛІК АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 5. Облік грошових коштів та розрахункових операцій

1. *Облік касових операцій.*
2. *Облік операцій на поточних рахунках у банку в національній валюті.*
3. *Облік валютних операцій.*
4. *Облік підзвітних сум.*
5. *Форми безготівкових розрахунків та облік розрахункових операцій.*

◆ Облік касових операцій

📄 Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Положення про ведення касових операцій у національній валюті України, затверджене постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 637.
2. Постанова Правління НБУ «Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку» від 09.02.2005 р. № 32.
3. Указ президента «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 12.06.1995 р. № 436/95.

🔔 Методичні вказівки щодо розв'язування задач

Як правило, завдання з обліку касових операцій полягають у відображенні на рахунках обліку операцій з надходження і витрачання готівки. Для обліку касових операцій підприємства використовують активний балансовий рахунок **30 «Каса»**. **За дебетом рахунка 30 «Каса»** відображають надходження грошових коштів у касу підприємства, **за кредитом рахунка 30 «Каса»** – виплату грошових коштів з каси.

Відображення в обліку типових касових операцій

№ з/п	Факт господарської діяльності	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
Надходження грошових коштів у касу:			
1.	Із банку на заробітну плату, відрядження або інші потреби у гривні	301 "Каса в національній валюті"	311 "Поточні рахунки в національній валюті", 313 "Інші рахунки в банку в національній валюті"
2.	Іноземна валюта з валютного рахунка на відрядження або інші потреби	302 "Каса в іноземній валюті"	312 "Поточні рахунки в іноземній валюті", 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті"
3.	Від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	301 "Каса в національній валюті"	"Доходи від реалізації"
4.	Від реалізації інших активів (основні засоби, МШП, матеріали)	301 "Каса в національній валюті"	71 "Інший операційний дохід", 74 "Інші доходи"

5.	Погашення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	301 "Каса в національній валюті"	36 "Розрахунки з покупцями та замовниками"
6.	Повернення невикористаних підзвітних сум	301 "Каса в національній валюті", 302 "Каса в іноземній валюті"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"
7.	Погашення персоналом підприємства раніше від отриманої позики, оплата за путівки, телефонні розмови	301 "Каса в національній валюті"	377 "Розрахунки з іншими дебіторами"
8.	Внески учасників до статутного капіталу	301 "Каса в національній валюті"	46 "Неоплачений капітал"
Видача грошових коштів з каси:			
1.	Внесена з каси на поточний рахунок готівка	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	301 "Каса в національній валюті"
2.	Виплачена зарплата	661 "Розрахунки за заробітною платою"	301 "Каса в національній валюті"
3.	Видані кошти підзвітним особам на відрядження, придбання матеріалів та ін.	372 "Розрахунки з підзвітними особами"	301 "Каса в національній валюті", 302 "Каса в іноземній валюті"
4.	Виплачені дивіденди готівкою	67 "Розрахунки з учасниками"	301 "Каса в національній валюті"
5.	Погашена заборгованість постачальникам	63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками"	301 "Каса в національній валюті"
6.	Погашення іншої кредиторської заборгованості	68 "Розрахунки за іншими операціями"	301 "Каса в національній валюті"
7.	Сплачено готівкою загально-виробничі, адміністративні та інші витрати	91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати"	301 "Каса в національній валюті"

Приклад 1

Виходячи з нижченаведеної інформації:

- відобразити на рахунках обліку рух коштів у касі підприємства;
- вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

6 серпня до каси надійшла готівка в рахунок внеску до статутного капіталу учасників у розмірі 10 тис. грн., яка того самого дня була передана через інкасатора до банку для зарахування на поточний рахунок підприємства.

7 серпня з поточного рахунка до каси одержано готівкові кошти на загальну суму 200 грн. на господарські потреби.

7 серпня з каси видано 200 грн. А. М. Бойку на придбання канцтоварів.

- 8 серпня А.М. Бойко повернув до каси залишок невитраченого авансу – 4 грн.
- 13 серпня до каси надійшли кошти від реалізації товарів у сумі 5 тис. грн., того самого дня отримана виручка від реалізації внесена з каси на поточний рахунок.
- 16 серпня одержано з поточного рахунка 7,5 тис. грн. для виплати авансу за розрахунками з працівниками та допомоги з тимчасової непрацездатності.
- 17 серпня виплачена вся сума працівникам згідно з відповідними документами.

Розв'язання ↗

Дата	Зміст операції, сума, обліковий запис	Підтверджувальні документи	Виправдні документи
1	2	3	4
6.08	Надійшов в касу від засновників внесок до статутного капіталу – 10 000 грн. Д-т 301 К-т 46	прибутковий касовий ордер	виписка зі статуту, витяг з протоколу зборів
6.08	Передано грошові кошти з каси інкасатору – 10 000 грн. Д-т 333 К-т 301	видатковий касовий ордер	супровідна відомість
6.08	Здано готівку в банк, де вона зарахована на поточний рахунок підприємства, – 10 000 грн. Д-т 311 К-т 333	супровідна відомість	квитанція від об'яви на внесення грошей готівкою
7.08	Одержано з банку грошові кошти – 200 грн. Д-т 301 К-т 311	прибутковий касовий ордер	розрахунковий чек
7.08	Видано грошові кошти з каси А. М. Бойко – 200 грн. Д-т 372 К-т 301	видатковий касовий ордер	заява з візою керівника
8.08	Повернуто Бойко А.М. залишок невикористаних підзвітних сум – 4 грн. Д-т 301 К-т 372	прибутковий касовий ордер	Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт
13.08	Надійшла в касу готівка за реалізованими товарами – 5 000 грн. Д-т 301 К-т 702	прибутковий касовий ордер	накладна, рахунок-фактура
13.08	Здано виручку в банк, де вона зарахована на поточний рахунок підприємства, – 5 000 грн. Д-т 311 К-т 301	видатковий касовий ордер	квитанція від об'яви на внесення грошей готівкою
16.08	Одержано з банку грошові кошти для виплати авансу за розрахунками з працівниками та допомоги з тимчасової непрацездатності – 7 500 грн. Д-т 301 К-т 311	прибутковий касовий ордер	розрахунковий чек

1	2	3	4
17.08	Виплачена заробітна плата і допомога з тимчасової непрацездатності працівникам – 7 500 грн. Д-т 66 К-т 301	видатковий касовий ордер	розрахунково-платіжна або платіжна відомість

➤ Приклад 2

На основі наведеного звіту касира скласти журнал реєстрації господарських операцій, визначити кореспондуючі рахунки за наведеними господарськими операціями, залишок на 30 грудня 20__ р. Ліміт залишку готівки в касі – 50000 грн.

Звіт касира за 25 – 29 грудня 20__ р.

Дата	Номер касового документа	Від кого отримано або кому видано	Сума, грн.	
			прибуток	видаток
		Залишок на 25 грудня 20__ р.	193,80	
25.12	151	Від М. С. Колодяжної відшкодування заподіяного матеріального збитку	254,90	
25.12	210	Укртелекому за надані послуги		198,75
26.12	152	Від ПП К. О. Ковтонюк за реалізований комп'ютер	1647,00	
26.12	211	ТОВ «Будмаш» орендна плата за обладнання		780,00
26.12	212	КБ «Дельта» проценти за користування кредитом		950,00
27.12	153	Кошти від продажу облігацій	2000,00	
27.12	213	ВАТ «Сатурн» за запчастини		236,60
27.12	214	ТОВ «Поліграфіст» за рекламні буклети		1810,00
28.12	154	ВАТ «Промінвестбанк» кошти на виплату працівникам премій	10000,00	
28.12	215	Працівникам премії за результати роботи за рік		7894,00
28.12	216	В. І. Поповичу грошову позику		1500,00
29.12	155	М. І. Саган, А. С. Михайловської кошти за надані путівки на санаторно-курортне лікування	1690,00	
29.12	217	ВАТ «Проінвестбанку» понадлімітний залишок коштів		?
30.12	218	Працівникам відділу збуту на вакцинацію від грипу		288,90
30.12	4	Нестача грошей у касі, виявлена при інвентаризації		185,00
		Залишок на 30 грудня 20__ р.	?	–

Розв'язання. ➤

№ з/п	Дата	Факт господарської діяльності	Сума, грн.	Кореспондуючі рахунки	
				дебет	кредит
		Залишок на 25 грудня 20__ р.	193,80		
1.	25.12	Надійшли кошти від М. С. Колодяжної на відшкодування заподіяного матеріального збитку	254,90	301	375
2.	25.12	Оплачено через касира за надані Укртелекому послуги	198,75	333 685	301 333
3.	26.12	Від ПП К. О. Ковтонюк за реалізований комп'ютер	1647,00	301	742
4.	26.12	Сплачена через касира ТОВ «Будмаш» орендна плата за обладнання	780,00	333 39	301 333
5.	26.12	Сплачені КБ «Дельта» проценти за кредитом	950,00	95	301
6.	27.12	Отримані кошти від продажу облігацій	2000,00	301	52
7.	27.12	Оплачено експедитору ВАТ «Сатурн» за запчастини	236,60	63	301
8.	27.12	Оплачено представнику ТОВ «Поліграфіст» за рекламні буклети	1810,00	685	301
9.	28.12	Надійшли від ВАТ «Промінвестбанк» кошти на виплату працівникам премій	10000,00	301	311
10.	28.12	Працівникам виплачено премії за результати роботи за рік	7894,00	66	301
11.	28.12	В. І. Поповичу надано грошову позику	1500,00	377	301
12.	29.12	Працівники внесли кошти за надані путівки на санаторно-курортне лікування	1690,00	301	377
13.	29.12	Здано ВАТ «Промінвестбанк» понадлімітний залишок грошових коштів	1916,35	311	301
14.	30.12	Працівникам відділу збуту на вакцинацію від грипу	288,90	93	301
15.	30.12	Нестача грошей у касі, виявлена при інвентаризації	185,00	375	301
		Залишок на 30 грудня 20__ р.	1026,10		

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Які заходи, необхідні для забезпечення збереження грошових коштів у касі, здійснюються на підприємстві?
2. Хто встановлює ліміт залишку готівки в касі?
3. Що зобов'язаний перевірити касир під час одержання касових ордерів?
4. Як може використовуватись готівкова виручка підприємств та інші надходження готівки в касу?
5. Опишіть порядок і документальне оформлення видачі грошових коштів з каси.
6. Які дії касира у разі видачі окремій особі грошей за розрахунковим документом?
7. Як можна отримати гроші за особу, яка не має змоги через хворобу або з інших поважних причин поставити особистий підпис?
8. Що є регістром аналітичного обліку касових операцій?
9. Коли проводять записи до касової книги?
10. Як можна здійснити вправлення у касовій книзі?
11. Які штрафні санкції передбачені законодавством за порушення розрахунково-касової дисципліни?

 Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

Виходячи з нижченаведеної інформації:

- відобразити на рахунках обліку рух коштів у касі підприємства, визначити залишок грошових коштів у касі;
- вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

Залишок грошових коштів у касі підприємства на 1.02.20__ р. – 1640 грн. Ліміт залишку готівки в касі – 1800 грн.

- 1.02– здійснено передоплату за періодичні видання – 1215 грн.;
- 1.02– отримано грошові кошти від реалізації продукції – 6 500 грн.;
- 1.02 – залишок понадлімітних сум передано на поточний рахунок у банку;
- 2.02 – видано грошові кошти Д. В. Брилю на відрядження – 800 грн.;
- 2.02 – оплачено регіональному відділенню оператора мобільного зв'язку за укладені контракти – 900 грн.;
- 3.02 – надійшли грошові кошти на виплату авансу із заробітної плати – 30 000 грн. (в т. ч. 25000 грн. – на виплату заробітної плати);
- 4.02 – виплачена заробітна плата, премії та допомога з тимчасової непрацездатності працівникам підприємства – 23987 грн.;
- 4.02 – виплачені дивіденди учасникам товариства – 5000 грн.;
- 4.02 – видано на С. В. Магас господарські потреби – 740 грн.;
- 5.02 – С. В. Магас повернув невикористану підзвітну суму – 125 грн.

Задача 2

Виходячи з нижченаведеної інформації:

- відобразити на рахунках обліку рух коштів у касі підприємства, визначити залишок грошових коштів у касі;
- вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

Залишок грошових коштів у касі підприємства на 15.09.20__ р. – 2500 грн.
Ліміт залишку готівки в касі – 2500 грн.

- 15.09 – виплачена депонована заробітна плата – 860 грн.;
- 15.09 – сплачені відсотки з операційної оренди обладнання – 1100 грн.;
- 16.09 – надійшов штраф за порушення умов господарського договору – 170 грн.;
- надійшло погашення короткострокового векселя – 3800 грн.;
- 16.09 – придбано путівки на санаторно-курортне лікування працівників – 4500 грн.;
- 17.09 – завкладу Я. Д. Штогрин вніс суму відшкодування нестачі матеріальних цінностей, виявлену при інвентаризації, – 254 грн.;
- 17.09 – менеджер зі збуту Н. Ф. Квас внесла суму отриманої раніше позики – 1500 грн.;
- 18.09 – отриманий внесок від Р. М. Лопати в погашення заборгованості за часткою в статутному капіталі підприємства – 5 350 грн.;
- 18.09 – придбано короткострокові облігації – 4800 грн.;
- 19.09 – отримано від ТОВ «Меркурій» за транспортування ватажу – 620 грн.;
- 19.09 – залишок понадлімітних сум передано на поточний рахунок у банку.

Задача 3

На основі наведеного звіту касира скласти журнал реєстрації господарських операцій, визначити кореспондуючі рахунки за наведеними господарськими операціями, залишок на 6 березня 200__ р. Ліміт залишку готівки в касі – 175000 грн.

Звіт касира за 1 – 6 березня 20__ р.

Дата	Номер касового документа	Від кого отримано або кому видано	Сума, грн.	
			прибуток	видаток
		Залишок на 1 березня 20__ р.	468,00	
1.03	57	ВАТ «Тернопільський завод ЗБК» за реалізовані дерев'яні піддони	1870,00	
1.03	58	ПП «Смига» готівка за реалізовані акції власної емісії	780,00	
1.03	95	Інкасатору для здачі в банк		2000,00
2.03	59	ПП «Арена» сума нестачі товару, виявлена при його прийманні	1670,0	
2.03	96	М. М. Михайлюк на відрядження		1230,00

3.03	97	ПП «Орнава» за святкові подарунки		1000,00
4.03	60	Лишки грошових коштів, виявлені при інвентаризації	118,00	
4.03	61	КБ «Укрпромінвестбанку» на виплату премій	2000,00	
5.03	98	Працівникам премії		1800,00
6.03	99	ВАТ «Калина» за миючі засоби		142,60
		Залишок на 6 березня 20__ р.	?	

Задача 4

На основі наведеного звіту касира скласти журнал реєстрації господарських операцій, визначити кореспондуючі рахунки за наведеними господарськими операціями, залишок на 30 вересня 20__ р. Ліміт залишку готівки в касі – 2185000 грн.

Звіт касира за 26 – 30 вересня 20__ р.

Дата	Номер касового документа	Від кого отримано або кому видано	Сума, грн.	
			прибуток	видаток
		Залишок на 26 вересня 20__ р.	586,85	
26.09	285	О. М. Тимків пенсію		375,46
26.09	286	В. В. Коваль депонована заробітна плата		200,00
27.09	198	Від ВАТ «Карат» у погашення короткострокового векселя	1800,00	
27.09	287	ПП В. Р. Шиманському за транспортування матеріалів		415,00
27.09	288	М. М. Мироніву (учаснику, який вибув з АТ) його частку		1350,00
28.09	199	Від Укрсоцбанку на закупівлю спецодягу	2000,00	
28.09	289	ВАТ «Шепетівська виправна колонія» за спецодяг		1890,00
29.09	200	Від міськради на виготовлення огорожі	7230,00	
29.09	290	А. О. Чопику на відрядження		1800,00
29.09	291	Міському бюджету комунальний податок		6327,00
30.09	201	ТОВ «Лідер-Плюс» списана заборгованість	1844,00	
		Залишок на 30 вересня 20__ р.	?	

Задача 5

На підставі наведеного фрагмента Журналу реєстрації прибуткових та видаткових касових документів ПП «Орнава» за травень 20__ р. сформулювати зміст господарських операцій, скласти облікові записи.

Залишок грошових коштів у касі на 1.05.20__ р. – 5000 грн.

Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів ПП «Орнава» за травень 20__ р.

Прибутковий, видатковий документ		Надійшло (витрачено) грошей, грн.	Примітка
дата	номер		
3.05	68	24000	від КБ «Приватбанк» на заробітну плату
3.05	57	19876	на заробітну плату працівникам
5.05	58	?	КБ «Приватбанк» залишок невиплаченої заробітної плати
6.05	69	1545	від ВАТ «Омега» за реалізоване паливо
11.05	59	3975	Пенсійному фонду України заборгованість
12.05	70	9782	від ПП С. Ф. Коваль за надані послуги
12.05	71	5200	від страхової компанії «Терен» відшкодування збитків від пошкодження внаслідок аварії автомобіля
12.05	60	6552	КБ «Приватбанк» гроші на поточний рахунок
21.05	72	2344	від ВАТ «Ватра» попередня оплата за товарно-матеріальні цінності
28.05	61	1800	внески страховій організації «Терен»
28.05	62	1200	Управлінню транспорту міськвиконкому за ліцензію
30.05	63	10000	ТОВ «Джерманавто» за ремонт автомобіля
Залишок		?	

Задача 6

За даними фрагментів розділу I наведеного журналу 1 та Відомості 1.1 сформулювати можливий зміст господарських операцій, скласти журнал реєстрації господарських операцій за 2–5 січня 20__ р.

Задача 7

За даними фрагментів розділу I наведеного журналу 1 та Відомості 1.1 сформулювати можливий зміст господарських операцій, скласти журнал реєстрації господарських операцій за 11–16 січня 20__ р.

Задача 8

За даними фрагментів розділу I наведеного журналу 1 та Відомості 1.1 сформулювати можливий зміст господарських операцій, скласти журнал реєстрації господарських операцій за 21–28 січня 200__ р.

ЖУРНАЛ 1, ВІДОМОСТІ ДЕБЕТОВИХ ОБОРОТІВ ЗА січень 20__ р.
за рахунками 30 “Каса”, 31 “Рахунки в банках”, 33 “Інші кошти”, аналітичні дані до рахунків 30, 31, 33

I. З кредиту рахунка 30 “Каса” в дебет рахунків

№ за-пи-су	Дата звіту касира	31	33	372	63	66	64	62													Усього
										91	92	93	94	95	16	35	39	65	67	685	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1	2.01					140100												5478			145578
2	3.01			2300	8000																10300
3	4.01	6120					7850														13970
4	5.01										1300						4128				5428
5	11.01																			15455	15455
6	12.01																		10000		10000
7	15.01													5000							5000
8	16.01		5000																		5000
9	21.01						6000														6000
10	22.01			800												456					1256
11	23.01													2500							2500
12	26.01							15040													15040
13	28.01					6700						2378									9078
	Усього																				

**II. ВІДОМІСТЬ 1.1 в дебет рахунка 30 “Каса” з кредиту рахунків
грн.**

Сальдо на початок місяця – 6340

№ запису	Дата звіту касира	31	34	36	372	374	375	377											Усього
									70	71	73	74	14	48	681	69	18	19	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	2.01	150348																	150348
2	3.01			10000															10000
3	4.01							23160											23160
4	10.01		2227		30														2257
5	12.01									9870									9870
6	15.01						357,8	4500											4857,8
7	16.01														6900				6900
8	17.01								3460										3460
9	21.01					1700													1700
10	23.01										8809								8809
11	24.01													9000					9000
12	26.01															9670			9670
	Усього																		
	Відмітки																		

Усього за кредитом _____ за дебетом _____

Сальдо на кінець місяця _____

◆ **Облік операцій на поточних рахунках у банку в національній валюті**

📄 **Нормативно-законодавче регулювання**

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Інструкція "Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах", затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. за № 1172/8493.
2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22.

🔔 **Методичні вказівки щодо розв'язування задач**

Завдання з обліку операцій на поточному рахунку полягають у відображенні на рахунках обліку безготівкових розрахункових операцій.

Для обліку операцій на рахунках у банках використовують рахунок 311 «Рахунки в банках». За дебетом рахунка 311 відображають надходження грошових коштів, а за кредитом – їхнє використання.

Основні облікові записи за рахунком 31 «Рахунки в банках» (субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті»)

№ з/п	Факт господарської діяльності	Обліковий запис	
		дебет	кредит
1	2	3	4
1.	Зарахування сум, що надійшли від покупців або замовників в оплату рахунків-фактур за відвантажені товари, продукцію, послуги в національній валюті	311	361
2.	Надходження сум готівкою	311	301
3.	Зарахування готівки, зданої в банк через інкасатора	311	333
4.	Зарахування залишку сум за невикористаними чековими книжками	311	313
5.	Повернення невикористаної суми акредитива	311	313
6.	Суми, що надійшли за погашені ощадні сертифікати	311	331
7.	Кошти, що надійшли за погашені облігації	311	352
8.	Зарахування сум за одержаними векселями	311	341
9.	Зарахування сум, повернених фінансовими органами	311	641
10.	Зарахування сум, що надійшли за претензіями	311	374
11.	Зарахування сум, що надійшли від інших дебіторів	311	377
12.	Помилково зарахована банком сума	311	374
13.	Кошти, що надійшли від засновників підприємства як внески до статутного капіталу	311	46
14.	Суми, що надійшли від перепродажу викуплених власних акцій	311	451
15.	Суми, що надійшли від продажу акцій власної емісії:		
	– за номінальною вартістю	311	46
	– на суму емісійного прибутку	311	46

1	2	3	4
16.	Зарахування одержаних штрафів, пені, неустойки	311	715
17.	Зарахування дивідендів від фінансових вкладів за участі в різних товариствах	311	731
18.	Надходження сум на погашення дебіторської заборгованості, що списана в минулі роки до збитку	311	716
19.	Зарахування сум одержаного короткострокового кредиту	311	601
20.	Зарахування сум одержаного довгострокового кредиту	311	501
21.	Зарахування сум, що надійшли від продажу облигацій	311	521
22.	Зарахування на поточний рахунок одержаного кредиту для працівників підприємства	311	501
23.	Одержання грошей у касу за чеком	301	311
24.	Сплата заборгованості постачальникам	631	311
25.	Перерахування платежів до бюджету	641	311
26.	Сплата штрафів, пені, неустойки	948	311
27.	Стягнення банком відсотків за кредит:		
	– за поточним і пролонгованим без змін умов кредиту	951	311
	– за простроченим кредитом	951	311
28.	Погашення короткострокової позики банку	601	311
29.	Перерахування на погашення заборгованості:		
	– органам соціального страхування	652	311
	– Пенсійному фонду	651	311
	– за індивідуальним страхуванням	654	311
	– за податком з доходів фізичних осіб та інших видів податків до бюджету	641	311
	– до фонду соціального страхування на випадок безробіття	653	311
	– інші обов'язкові збори	642	311
30.	Сплата векселів	621	311
31.	Списання банком сум:		
	– за виставлення акредитивів	313	311
	– за видачу чекових книжок	313	311
32.	Перерахування організаціям і особам різної кредиторської заборгованості	685	811
33.	Придбання ощадних сертифікатів банку	331	311
34.	Викуп акціонерним товариством власних акцій в акціонерів	451	311
35.	Фінансові внески в акції, облигації, різні вклади	14	311
36.	Перерахування сум за претензіями	374	311
37.	Внески коштів підприємств на депозитні рахунки в банках	313	311
38.	Аванси, переказані під звіт працівникам підприємства, які перебувають у відрядженні в інших містах	372	311

39.	Оплата витрат, пов'язаних із заходами щодо запобігання або ліквідації наслідків стихійного лиха	991, 992	311
40.	Суми, перераховані на утримання вищих організацій	949	311
41.	Суми, списані на погашення заборгованості:		
	– за короткостроковими позиками	601	311
	– за довгостроковими позиками	501	311
42.	Перерахування банку суми, одержаної від працівників підприємства для погашення позики на індивідуальне житлове будівництво та на інші цілі	501	311
43.	Перерахування авансів постачальникам і підрядникам за замовленнями з тривалим строком виконання	371	311
44.	Погашення заборгованості за облігаціями	521	311
45.	Придбання бланків векселів	92	311
46.	Суми, списані банком за касове обслуговування	92	311
47.	Попередня оплата за товарно-матеріальні цінності (ТМЦ):		
	– в частині вартості ТМЦ без ПДВ	631	311
	– на суму ПДВ	631	311

Приклад 1

Виходячи з нижченаведеної інформації:

– відобразити на рахунках обліку рух коштів на поточному рахунку ВАТ «Ланівці-цукор» за грудень 20__ р.;

– вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

- 2.12 – надійшли 120 460 грн. від ТОВ «Тера» за реалізовану продукцію;
- 2.12 – від Приватінвестбанку отримано довгострокову позику – 500 000 грн.;
- 2.12 – перераховано ВАТ «Тернопільський комбайновий завод» за причепи – 15 000 грн.;
- 3.12 – перераховано аванс архітектурному бюро за проектні роботи – 25400 грн.;
- 3.12 – отримано від ПП В. В. Миколіва плату за оренду складу – 5 300 грн.;
- 4.12 – списано кошти з відкритого акредитивного рахунка на рахунок фермерського господарства «Світанок» – 56 170 грн.;
- 4.12 – зарахована від Новобогданівського КП неустойка за невиконання умов договору – 1 670 грн.;
- 5.12 – зараховані кошти, внесені з каси підприємства, – 37 000 грн.;
- 5.12 – передоплата від Хмельницької кондитерської фабрики – 45 660 грн.;
- 5.12 – перераховано ТОВ «Калина» за паливо – 4 150 грн.

Розв'язання

Дата	Зміст операції, сума, обліковий запис	Підтверджувальні документи	Виправдні документи
-------------	--	-----------------------------------	----------------------------

2.12	Надійшли грошові кошти від ТОВ «Тера» за реалізовану продукцію – 120 460 грн. Д-т 311 К-т 361	квитанція банку, виписка з рахунка	платіжне доручення
2.12	Отримано від Приватінвестбанку довгострокову позику – 500 000 грн. Д-т 311 К-т 501	квитанція банку, виписка з рахунка	кредитний договір
2.12	Перераховано ВАТ «Тернопільський комбайновий завод» за причепа – 15 000 грн. Д-т 631 К-т 311	платіжне доручення	рахунок-фактура
3.12	Перераховано аванс архітектурному бюро за проектні роботи – 25 400 грн. Д-т 371 К-т 311	рахунок	договір на виконання проектних робіт
3.12	Оприбутковано від ПП В. В. Миколіва плату за оренду складу – 5 300 грн. Д-т 311 К-т 377	квитанція банку, виписка з рахунка	договір оренди
4.12	Списано кошти з відкритого акредитивного рахунка на рахунок фермерського господарства «Світанок» – 56 170 грн. Д-т 631 К-т 311	акредитив	договір купівлі-продажу
4.12	Зараховано на поточний рахунок неустойку від Новобогданівського КП за невиконання умов договору – 1 670 грн. Д-т 311 К-т 715	квитанція банку, виписка з рахунка	договір поставки
5.12	Оприбутковано готівку, що надійшла з каси підприємства, – 37 000 грн. Д-т 311 К-т 301	квитанція банку, виписка з рахунка	об'ява на внесення грошей готівкою
5.12	Одержано авансовий платіж від Хмельницької кондитерської фабрики – 45 660 грн. Д-т 311 К-т 681	квитанція банку, виписка з рахунка	платіжне доручення
5.12	Перераховано ТОВ «Калина» за паливо – 4 150 грн. Д-т 631 К-т 311	платіжне доручення	рахунок-фактура

Приклад 2

На основі наведеної виписки банку скласти журнал реєстрації господарських операцій, визначити кореспондуючі рахунки за наведеними господарськими операціями, залишок на 8 жовтня 20__ р.

**Виписка банку з поточного рахунка 3216001631112
ВАТ "Тернопільський комбайновий завод" за 4–8 жовтня 20__ р.**

Дата	Но- мер доку- мента	Код опе- рації	Коротка характеристика операції	Дебет	Кредит
			Вхідний залишок		1615000
4.11	360	02	Штраф за порушення договору	7400	–
4.11	182	02	За реалізовану продукцію	–	6047650
4.11	425	02	ПП "Метал" за поставлені мате- ріали	3540000	–
5.11	602	02	Тернопільобленерго за електро- енергію	42000	–
5.11	000	07	Кредит банку	–	7500000
5.11	1350	03	Оплачено готівкою чек	730000	–
5.11	1	01	Внески щодо соціального стра- хування	351000	–
6.11	166	03	Надійшли на рахунок готівкові кошти	–	20000
7.11	512	02	Машинобудівному заводу за ре- дуктори	240000	–
7.11	354	02	Помилково зарахована сума	–	69000
8.11	317	02	Від заводу "Оріон" за реалізова- ну продукцію	–	8630000
8.11	168	01	Податок на додану вартість	431500	–
8.11	169	01	Транспортні витрати, пов'язані зі збутом продукції	140000	–
8.11	171	01	Укртелекому за послуги	12000	–
			Вихідний залишок		10527750

Розв'язання ↗

№ з/п	Дата	Факт господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис	
				дебет	кредит
		Залишок на 4 жовтня 20__ р.	1615000		
1.	4.11	Сплачено штраф за порушення умов дого- вору	7400	948	311
2.	4.11	Надійшло за реалізовану продукцію	6047650	311	361
3.	4.11	Сплачено ПП "Метал" за поставлені мате- ріали	3540000	631	311
4.	5.11	Сплачено Тернопільобленерго за електро- енергію	42000	685	311
5.	5.11	Отримано довгостроковий кредит банку	7500000	311	501
6.	5.11	Передані гроші в касу за чеком	730000	301	311
7.	5.11	Перераховані кошти у фонди соціального страхування	351000	65	311

8.	6.11	Отримана готівка з каси підприємства	20000	311	301
9.	7.11	Перераховано постачальнику – Машинобудівному заводу – за редуктори	240000	631	311
10.	7.11	Помилково зарахована сума	9000	311	685
11.	8.11	Отримано від заводу “Оріон” за реалізовану продукцію	830000	311	361
12.	8.11	Сплачено в бюджет податок на додану вартість	431500	64	311
13.	8.11	Оплачені транспортні витрати, пов’язані зі збутом продукції	140000	93	311
14.	8.11	Сплачено Укртелекому за надані послуги	12000	685	311
		Залишок на 8 жовтня 20__ р.	10527750		

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Які документи подають юридичні особи до установ банків для відкриття поточних рахунків?
2. Скільки рахунків мають право підприємства відкривати в банку?
3. Які рахунки в банку може відкривати підприємство?
4. Які форми безготівкових розрахунків ви знаєте? Дайте їхню коротку характеристику.
5. Охарактеризуйте коротко схему розрахунків платіжними дорученнями.
6. Якими документами оформляють зарахування грошових коштів з каси на поточний рахунок підприємства? Видачу готівки з поточного рахунка в касу?
7. Що є регістром аналітичного обліку руху коштів на поточному рахунку?
8. У чому полягає контирування виписки з поточного рахунка підприємства?
9. Як відображають в обліку помилково списану та помилково зараховану на поточний рахунок суму?
10. Яким записом відобразити виставлення акредитива за рахунок власних коштів?

 Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

Виходячи з нижченаведеної інформації:

- відобразити на рахунках обліку рух коштів на поточному рахунку ТОВ «АРС-кераміка» за 25 березня 20__ р.;
- вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

Залишок на поточному рахунку на 25.03 – 598 600 грн.

25.03 – внесена на поточний рахунок готівка – 17 855 грн.;

25.03 – надійшли кошти від замовника – ВАТ «Тернопільбуд» – 56700 грн.;

25.03 – надійшли кошти від ТОВ «Сніжка» (м. Яворів) на задоволення виставленої претензії за недопоставку продукції – 5 400 грн.;

25.03 – списано банку за касове обслуговування – 1 880 грн.;

25.03 – перераховано ТОВ «Геліос» за товари – 87 640 грн.;

25.03 – перераховано державному бюджету податки й платежі – 75 500 грн.;

25.03 – перераховано в касу підприємства для виплати заробітної плати – 176 330 грн.;

25.03 – перераховано органам соціального страхування – 64 480 грн.;

25.03 – перераховано митний збір – 12 000 грн.;

25.03 – отримано від реалізації іноземної валюти – 60 350 грн.

Задача 2

Виходячи з нижченаведеної інформації:

- відобразити на рахунках обліку рух коштів на поточному рахунку хлібозаводу за 200__ р.;
- вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

11.08 – зараховані на поточний рахунок кошти, отримані від інкасаторів, – 25600 грн.;

11.08 – отримано від КБ «Приватбанк» короткостроковий кредит – 140 100 грн.;

12.08 – перераховано ВАТ «Тернопільська птахофабрика» – 9 000 грн.;

12.08 – перераховано АТП 16134 за надані послуги – 18 000 грн.;

12.08 – перерахований аванс ПП «Млин» – 71 200 грн.;

13.08 – зараховано на поточний рахунок кошти, отримані від інкасаторів, – 154 000 грн.;

13.08 – повернута ПП «Млин» частина перерахованого авансу – 11 300 грн.;

14.08 – у банку відкрито акредитив для розрахунків з комунальними службами – 36 400 грн.;

14.08 – перераховано з акредитивного рахунка водоканалу – 16 000 грн.;

15.08 – перерахований міському казначейству адміністративний штраф – 1 700 грн.

Задача 3

За даними фрагментів розділу III наведеного журналу 1 та Відомості 1.2 сформулювати можливий зміст господарських операцій, скласти журнал реєстрації господарських операцій з 10 по 31 травня 20__ р.

Задача 4

На основі наведених даних з виписки банку скласти журнал реєстрації господарських операцій ЗАТ «Тернопільський завод ЗБК», визначити кореспондуючі рахунки за наведеними господарськими операціями, залишок на 8 жовтня 200__ р.

Виписка банку з поточного рахунка ЗАТ «Тернопільський завод ЗБК» за 4–8 жовтня 20__р.

Дата	Номер документа		Дебет	Кредит
4.10				235400,00
4.10		за обладнання від ТОВ «ВАЛЬДМАШ»		61700,00
5.10		Готівка на чекову книжку	28680,00	
5.10		ПП С. П. Ткачу у м. Ужгород	600,00	
5.10		Нижнівському лісгоспу за брус	110550,00	
6.10		З бюджету зайво сплачені суми		2340,00
6.10		ТЗОВ «Тернопільенерго»	8910,90	
7.10		Хлібозавод № 2 (м. Тернопіль) за тару		2328,65
7.10		ВАТ «Підприємство промислового залізничного транспорту»	3060,00	
7.10		від ТЗОВ «Віола» за дошки обрізні		11300,00
8.10		Передоплата від ПП «Кромвель» за двері		6740,00
		Підсумок оборотів	151800,90	79740,00
		Вихідний залишок		

III. 3 кредиту рахунка 31 "Рахунки в банках" у дебет рахунків

№ запису	Дата виписок банку	30 Каса	33 Інші кошти	36 Розрахунки з покупцями та замовниками, 37 Розрахунки з різними дебіторами, 63 Розрахунки з постачальниками та підрядниками			64 Розрахунки за податками й платежами	84 Інші операційні витрати, 85 Інші затрати		91 Загальновиробничі витрати, 92 Адміністративні витрати, 93 Витрати на збут, 94 Інші витрати операційної діяльності, 95 Фінансові витрати, 97 Інші витрати, 99 Надзвичайні витрати						14, 15, 18, 24, 31, 35, 39, 41, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 55, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 76					Усього
				№ 63	№ 6	№ 7		№ 9	№ 10	№ 91	№ 92	№ 93	№ 94	№ 15	№ 16	№ 60	№ 65	№ 31	№ 681	№ 685	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
	11.05			74223																	
	14.05						63228														
	15.05																				2568
	16.05	278625																			
	17.05															200000					
	18.05										2133										
	21.05																			127809	
	23.05																111650				
	28.05																		27410		
	30.05											34755									
	Усього																				

**IV. ВІДОМІСТЬ 1.2 в дебет рахунка 31 “Рахунки в банках” з кредиту рахунків
Сальдо на початок місяця _____**

№ запису	Дата виписок банку	30 Каса	34 Короткострокові векселі одержані	36 Розрахунки з покупцями та замовниками, 37 Розрахунки з різними дебіторами, 63 Розрахунки з постачальниками та підрядниками			69 Доходи майбутніх періодів	70 Доходи від реалізації, 71 Інший операційний дохід, 73 Інші фінансові доходи, 74 Інші доходи, 75 Надзвичайні доходи, 76 Страхові платежі						14, 15, 16, 18, 31, 33, 35, 41, 42, 45, 46, 48, 50, 52, 55, 60, 64, 65, 66, 68, 97					Усього
				№ 36	№ 374	№ 63		№ 70	№ 71	№ 73	№ 74	№ 76	№	№	№ 64	№ 685	№	№	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	10.05			54612															
	11.05				1256														
	14.05							24200											
	16.05								300560										
	18.05	3550																	
	22.05		65478																
	23.05					6100													
	24.05									12380									
	29.05														74806				
	30.05										5410								
	31.05													22440					
	Усього																		

Усього за кредитом _____ за дебетом _____

Сальдо на кінець місяця _____

◆ **Облік валютних операцій**

📄 **Нормативно-законодавче регулювання**

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.19991 р. № 959-XII.
2. Закон України „Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 23.09.94 р. № 185/94.
3. Директива НБУ „Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19.02.93 р. № 15/93.
4. П(С)БО 21 «Вплив зміни валютних курсів», введений в дію з 1.01.2001 р.

🔔 **Методичні вказівки щодо розв’язування задач**

Валютні рахунки у банках відкривають підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

На субрахунку 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» обліковують кошти підприємства в іноземній валюті, але в перерахунку на гривні за курсом Національного банку України.

На дату здійснення розрахунків та на дату балансу за цим рахунком здійснюється перерахунок відповідно до зміни курсу валюти. Валютним курсом є встановлений НБУ курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни.

Облік за цим рахунком ведуть аналогічно до того, як і за поточним рахунком у національній валюті. Особливістю є те, що записи операцій здійснюють в облікових реєстрах з обліку розрахунків у чисельнику в іноземній валюті, а в знаменнику – у гривнях за курсом Нацбанку на відповідну дату, а основним документом, за яким здійснюють придбання валютних коштів та їхнє списання з цього рахунку, є заява встановленої форми. Виписки банк видає за цим рахунком одночасно у розрізі валют та у гривнях.

Коливання курсу іноземних валют відносно до гривні викликає курсові різниці, які потрібно відображати в обліку за всіма активами і пасивами балансу.

Курсові різниці, що виникають при перерахунку грошових коштів в іноземній валюті, відображають у складі інших доходів або витрат операційної діяльності.

Нарахування курсової різниці при збільшенні курсу відображають:

1) *на рахунках активів:*

Д-т 302 "Каса в іноземній валюті", 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті", 362 "Розрахунки з іноземними покупцями", 37 "Розрахунки з іншими дебіторами"

К-т 714 «Дохід від операційної курсової різниці» або 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»

2) *на рахунках зобов’язань:*

Д-т 945 "Втрати від операційної курсової різниці" або 974 "Втрати від неопераційних курсових різниць"

К-т 502 "Довгострокові кредити банків в іноземній валюті", 55 "Інші довгострокові зобов'язання", 602 "Короткострокові кредити банків в іноземній валюті", 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками", 68 "Розрахунки з різними кредиторами".

Зменшення курсу іноземної валюти відображають зворотними проводками: для рахунків активів з використанням субрахунка 945 «Втрати від операційної діяльності», для рахунків зобов'язань – з використанням субрахунка 714 «Дохід від операційної курсової різниці».

Валютні надходження на адресу резидента належать зарахуванню на валютний рахунок. Банк зобов'язаний не пізніше, ніж наступного дня повідомити власника рахунка про надходження валюти на його рахунок, і якщо резидент впродовж 5 банківських днів не дасть йому доручення на перерахування валютних коштів з рахунка, то банк на 6-й банківський день самостійно перераховує ці кошти на валютний рахунок резидента.

Валютні кошти, зараховані на рахунок, відображають в обліку записом:

Д-т 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті"

К-т 362 "Розрахунки з іноземними покупцями" .

Якщо підприємство приймає рішення про продаж одержаної валюти на УМВБ, воно подає в банк заяву встановленої форми. Валютні кошти, перераховані банком на рахунок УМВБ для продажу в сумі, визначеній за курсом НБУ на дату виконання операції, відображають записом:

Д-т рахунка 334 "Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті"

К-т рахунка 312 „Поточні рахунки в іноземній валюті”.

Національну валюту, що надійшла на рахунок підприємства (за вирахуванням суми, утриманої банком як винагороду за послуги з продажу валюти) зараховують у дохід від реалізації іноземної валюти на біржовому ринку записом:

Д-т рахунка 311 "Поточні рахунки в національній валюті"

К-т рахунка 711 "Доходи від реалізації іноземної валюти".

Нараховані комісійні банку відображають записом:

Д-т 92 "Адміністративні витрати" (949 "Інші витрати операційної діяльності")

К-т 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Одночасно здійснюють запис на списання проданої на Міжнародній валютній біржі іноземної валюти (за вирахуванням суми, утриманої банком як винагороди):

Д-т рахунка 942 "Собівартість реалізації іноземної валюти"

К-т рахунка 334 "Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті".

На дебет рахунка 942 з кредиту рахунка 334 списують також суму, яку отримало підприємство від продажу іноземної валюти на валютній біржі.

У кінці звітного періоду дохід від реалізації іноземної валюти списують на фінансові результати записом:

Д-т рахунка 711 "Дохід від реалізації іноземної валюти"

К-т рахунка 791 "Результат основної діяльності"

На дебет рахунка 791 "Результат основної діяльності" з кредита рахунка 942 "Собівартість реалізованої іноземної валюти" списують собівартість проданої на Міжбанківській валютній біржі іноземної валюти.

Шляхом зіставлення отриманого доходу від реалізації іноземної валюти (облікованого на кредиті рахунка 791) з собівартістю проданої валюти (списаної на дебет цього рахунка) визначають фінансовий результат (прибуток, збиток) від реалізації іноземної валюти на Міжбанківській валютній біржі, який списують на рахунок 44 "Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)".

Приклад 1. Експорт товарів

А. Передоплата.

20.08 – отриманий аванс – 1000 дол. США, курс – 7,84 грн.

31.08 – відвантажна продукція, курс – 7,98 грн.

Дата балансу – 30.09, курс – 7,8 грн.

Отже, в обліку ці операції будуть відображені:

20.08 – Дт 312 Кт 681 – 7840 грн. (1000x7,84);

31.08 – Д-т 362 К-т 701 – 7840 грн.

Д-т 681 К-т 362 – 7840 грн.

На дату балансу 30.09 – Дт 945 К-т 312 – 40 грн. (1000x(7,8–7,84)).

Б. Післяоплата.

20.08 – Д-т 362 Кт 701 – 7840 грн.

31.08 – Дт 312 К-т 362 – 7980 грн.

На курсову різницю – Д-т 362 К-т 714 – 140 грн. (1000x(7,98–7,84)).

Приклад 2. Імпорт товарів

А. Передоплата.

20.08 – перерахований аванс – Дт 371 Кт 312 – 7840 грн.

31.08 – отримано матеріальні цінності:

Д-т 20 К-т 632;

Д-т 632 К-т 371 – 7840 грн.

Б. Післяоплата.

20.08 – Д-т 20 Кт 632 – 7840 грн.

31.08 – Дт 632 Кт 312 – 7980 грн.

Курсова різниця Дт 945 К-т 632 – 140 грн.

На дату балансу – Д-т 632 К-т 714 – 40 грн.

Приклад 3. Купівля валюти

Відображення операцій, пов'язаних з купівлею іноземної валюти

Зміст господарських операцій	Проводка		Сума
	д-т	к-т	
Перераховано гроші для купівлі 300 євро	333	311	3400
(курс НБУ на момент подання заяви 11,04 грн. за 1 євро)			
Перераховано збір на обов'язкове державне пенсійне страхування за операцію з купівлі валюти (1%)	651	311	33,12
Зараховано до витрат суму збору на обов'язкове державне страхування	92 (949)	651	17,13
Нараховано і зараховано до витрат суму комісійної винагороди (2%)	92 (949)	685 (371)	66,24
	685	311	66,24
Зараховано іноземну валюту на рахунок, євро			300
(курс НБУ на момент зарахування – 11,15 грн. за 1 євро)	312	333	3345
Відображено курсову різницю у зв'язку зі зміною курсу НБУ	949	333	33
Повернено невикористані грошові кошти	311	333	4,75

Приклад 4. Продаж валюти

Підприємство продало 5000 дол. США. Офіційний курс – 7,84 грн., ринковий курс – 8,38 грн.

Перераховано гроші для продажу – Д-т 334 К-т 312 – 32900 грн.

Зараховано кошти, отримані від продажу, – Д-т 311 К-т 711 – 41900 грн.

Списана собівартість реалізованої валюти – Д-т 942 К-т 334 – 32900 грн.

Нарахування і перерахування комісійної винагороди банку (2%):

Д-т 92 (949) К-т 685 – 838 грн.;

Д-т 685 К-т 311 – 838 грн.

Відображений дохід від реалізації – Д-т 334 К-т 714 – 41900 грн.

Для відображення операцій, здійснених в іноземній валюті, використовують журнал 1 і відомості до нього, які заповнюються у валюті здійснення операції. Для кожної іноземної валюти ведеться журнал 1 і відповідні відомості до нього, в яких зазначається назва іноземної валюти. Аналітичний облік в іноземній валюті ведеться у гривнях і одночасно у тій валюті, в якій здійснюється операція.

Записи в журналі 1 і відомості можуть здійснюватися за 2–3 дні у хронологічному порядку на основі нагромаджувальних допоміжних відомостей з подальшим перенесенням підсумків оборотів до журналу 1 і відомостей.

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Які підприємства мають право відкривати валютні рахунки в банку?
2. Визначте, наявність яких первинних документів необхідна при розрахунках з вітчизняними та іноземними покупцями.
3. Коли здійснюють перерахунок за операціями в іноземній валюті в національну валюту?
4. Що таке курсова різниця? Які є її види?
5. Як відображають нарахування курсових різниць в обліку?

 Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

ТЗОВ «Палада» для здійснення розрахунків за отриманий товар необхідно придбати 4580 євро. Для купівлі зазначеної суми валюти підприємство перерахувало банку 6500 грн.:

- орієнтовна вартість іноземної валюти – 4802,5 грн. (4850 євро x 9,65);
- комісійна винагорода банку (2% від суми купівлі) – 936,05 грн.

Окрім цього, за окремими платіжним дорученням підприємство перерахувало збір на обов'язкове пенсійне страхування (1%).

Фактично курс купівлі валюти становив – 9,65 грн.

На момент зарахування валюти на рахунок валютний курс становив – 9,5 грн.

Відобразити на рахунках обліку здійснені підприємством факти господарської діяльності із зазначенням сум за кожною операцією.

Задача 2

ПП «Фенікс-інтернешнл» одержало від іноземного покупця за поставлені товари грошові кошти в сумі 20 000 дол. Підприємство реалізувало 10000 дол. Валютний курс на момент одержання коштів від покупця і на дату списання валюти з валютного рахунка – 8,3 грн. Курс продажу на міжбанківській валютній біржі – 8,4 грн. Комісійна винагорода банку за продаж валюти – 2%. Суму, отриману від продажу валюти, зараховують на поточний рахунок за мінусом комісійної винагороди банку. Валютний курс на день продажу – 8,5 грн.

Відобразити на рахунках обліку здійснені підприємством факти господарської діяльності із зазначенням сум за кожною операцією.

◆ Облік підзвітних сум

📄 Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Положення про ведення касових операцій у національній валюті України, затверджене постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 637 (стаття 2.11).
2. Інструкція про службові відрядження в межах України і за кордоном, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 13 березня 1998 р. № 59 (зі змінами і доповненнями).
3. Постанова КМУ від 23 квітня 1999 р. № 663 "Про норми відшкодування витрат на відрядження в межах України і за кордон" (зі змінами і доповненнями – включно до 8 лютого 2006 р.).

🔔 Методичні вказівки щодо розв'язування задач

Задачі, пов'язані з відображенням в обліку розрахунків підприємства з підзвітними особами, спрямовані на визначення сум витрат, які підлягають відшкодуванню, та складання проводок з видачі, повернення підзвітних сум, зарахування їх на відповідні рахунки витрат.

Для відображення операцій, пов'язаних з наданням готівки фізичним особам підприємства для виконання завдань під час відрядження, а також з видачею грошей на господарські потреби або закупівлю дрібним оптом матеріальних цінностей, призначений субрахунок 372 "Розрахунки з підзвітними особами".

Відображення в обліку операцій за розрахунками з підзвітними особами

№ з/п	Факт господарської діяльності	Обліковий запис	
		дебет	кредит
1	2	3	4
1.	Видано з каси гроші під звіт	372 "Розрахунки з підзвітними особами"	30 "Каса"
2.	Придбання через підзвітних осіб матеріальних цінностей	20 "Виробничі запаси"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"
3.	Придбання через підзвітних осіб необоротних і нематеріальних активів	10 "Основні засоби", 12 "Нематеріальні активи", 15 "Капітальні інвестиції"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"
4.	Списання сум, використаних на відрядження, на рахунки, з якими було пов'язано відрядження	92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"
5.	Перераховано гроші підзвітній особі в іншу місцевість	372 "Розрахунки з підзвітними особами"	31 "Рахунки в банках"

1	2	3	4
6.	Внесення в касу невикористаного залишку підзвітних грошей	30 "Каса"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"
7.	Утримання підзвітних сум із заробітку працівника	66 "Розрахунки з оплати праці"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"
8.	Суми, виплачені понад встановлені норми граничних добових, й оплата витрат з дозволу керівника	949 "Інші витрати операційної діяльності"	372 "Розрахунки з підзвітними особами"

Перед від'їздом у відрядження працівникові видають грошовий аванс у межах сум, визначених на відшкодування витрат на відрядження (на підставі наказу керівника). У посвідченні про відрядження вказують суму виданого авансу.

Відрядженому працівнику підприємство зобов'язане відшкодувати понесені витрати, на підставі наданих виправданих документів в оригіналі:

➤ **витрати на проїзд** – на підставі транспортних квитків або транспортних рахунків; на користування постільною білизною, що підтверджено квитанцією про оплату або штампом у квитках; перевезення вантажу – на основі багажних квитанцій. Відрядженому працівникові відшкодовують також витрати на проїзд міським транспортом загального користування (крім таксі) за місцем відрядження (згідно з підтвердженими документами) відповідно до маршруту, погодженого керівником;

➤ **витрати на проживання та харчування** – на основі рахунків готелів (мотелів). Відрядженому працівникові за наявності підтверджених документів відшкодовують витрати на побутові послуги, що надаються в готелях (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), але не більш як 10 відсотків норм добових витрат за всі дні проживання;

➤ **добові витрати** – за кожен день перебування працівника у відрядженні, враховуючи вихідні, святкові і неробочі дні та час перебування в дорозі, виплачують добові в межах встановлених норм. При виплаті добових за відрядженням визначають фактичне перебування працівника у відрядженні. Фактичний час перебування у відрядженні визначається за відмітками у посвідченні, які роблять за місцем відрядження.

Норми добових при відрядженні в межах України та за кордон

Кількість разів харчування, зазначена в рахунку готелю	Розмір добових по Україні, грн.	Розмір добових у закордонних відрядженнях, грн.
Без харчування	30,0	сумі у гривнях, еквівалентній 50 дол. США за офіційним курсом гривні до долара США, встановленим Національним банком України на день видачі
Одноразове харчування	24,0	40 дол. США
Дворазове харчування	18,0	27,5 дол. США
Трьохразове харчування	12,0	17,5 дол. США

Витрати на проїзд відрядженого працівника в м'якому вагоні, на судах морського флоту в каютах, що оплачуються за 1 – 4-ю групами тарифних ставок, на судах річкового флоту в каютах 1-ї і 2-ї категорій, а також повітряним транспортом за квитками 1-го класу та бізнес-класу відшкодовуються в кожному окремому випадку з дозволу керівника підприємства, згідно з поданими проїзними документами.

Відшкодування витрат на службові телефонні переговори проводять в розмірах, погоджених з керівником.

Приклад 1

На основі наведених даних:

1. Розрахувати загальну суму витрат, яка буде внесена до Звіту про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт.

2. Відобразити в системі рахунків обліку наведені факти господарської діяльності. Списати витрати на відрядження на відповідні рахунки витрат.

Підприємство “Оріон” (м. Тернопіль) відряджає інженера І. В. Панчука на 17 днів на підприємство “Л&К” в м. Харків для здійснення монтажу обладнання. Йому видано 1 лютого 20__ р. під звіт 1250 грн.

26 лютого 20__ р. І. В. Панчук подав у бухгалтерію підприємства такі документи:

✓ посвідчення про відрядження: дата вибуття – 3.02.20__ р., дата прибуття – 4.02.20__ р., дата вибуття з м. Харків – 23.02.20__ р.;

✓ залізничні квитки: Тернопіль – Харків (відправлення о 9 год. 20 хв. 3.02.20__ р., прибуття о 13.00 год. 4.02.20__ р.) вартістю 78 грн., Харків – Київ (відправлення о 23.00 год. 23.02.20__ р., прибуття о 8 год. 40 хв. 24.02.20__ р.) вартістю 46 грн., Київ – Тернопіль (відправлення о 21 год. 20 хв. 24.02.20__ р., прибуття о 6 год. 50 хв. 25.02.20__ р.) вартістю 61 грн.;

✓ касовий чек на оплату карток поповнення рахунку мобільного телефону – 150 грн.;

✓ проїзний квиток вартістю 95 грн.;

✓ листок непрацездатності з 12 по 17 лютого.

Розв'язання ↻

Витрати, які будуть внесені до Звіту про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт:

- ✓ витрати на проїзд і користування постільними речами – 185 грн.;
- ✓ вартість телефонних розмов – 150 грн.;
- ✓ вартість проїзного квитка – 97 грн.;
- ✓ добові – 690 грн. (23x30 грн.).

Згідно зі статтею 1.9 Інструкції про службові відрядження, у разі тимчасової непрацездатності відрядженого працівника йому на загальних підставах відшкодовуються витрати на наймання жилого приміщення (крім випадків, коли відряджений працівник перебуває на стаціонарному лікуванні) і сплачуються добові протягом усього часу, поки він не може за станом здоров'я приступити до виконання покладеного на нього службового доручення або повернутися до місця свого постійного проживання, але на строк не більше, ніж два місяці.

Тимчасова непрацездатність відрядженого працівника, а також неможливість за станом здоров'я повернутися до місця постійного проживання мають бути засвідчені у встановленому порядку.

За період тимчасової непрацездатності відрядженому працівникові на загальних підставах виплачується допомога з тимчасової непрацездатності. Дні тимчасової непрацездатності не включаються до строку відрядження.

Отже, загальна сума витрат – 1122 грн.

Відображення у фінансовому обліку розрахунків з підзвітними особами

Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
	дебет	кредит	
Видано грошові кошти підзвітній особі	372	301	1250
Відображений податковий кредит з ПДВ у сумі витрат на відрядження	641	372	72
Списано витрати, понесені І. В. Панчуком на відрядження	91	372	1050
В. І. Панчук повернув у касу невикористаний залишок підзвітних сум	301	372	128

Дайте короткі відповіді на питання:

1. На які витрати можуть бути видані гроші під звіт?
2. Назвіть максимальний термін відрядження в межах України та за кордон.
3. Які витрати відшкодовують підзвітній особі, яку направили у відрядження?
4. Вкажіть норми відшкодування добових витрат на відрядження.
5. Назвіть терміни подання авансового звіту про витрачання підзвітних сум.
6. Що показує сальдо субрахунка 372 "Розрахунки з підзвітними особами"?
7. Чи зберігається за особою, яка перебуває у відрядженні, середній заробіток?

 Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

1. Розрахувати загальну суму витрат, яка буде внесена до Звіту про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт.
2. Відобразити в системі рахунків обліку наведені факти господарської діяльності. Списати витрати на відрядження на відповідні рахунки витрат.

ВАТ «Темза» (м. Тернопіль) на основі попередньо укладеної угоди здійснює доставку продукції в магазин «Електра» (м. Івано-Франківськ).

Для доставки продукції автотранспортним засобом підприємства «Темза» відправлено водія С. П. Кулика, якому видано з каси 1 лютого 20__ р. під звіт 500 грн.

6 лютого водій подав у бухгалтерію такі документи:

- ✓ посвідчення про відрядження, в якому вказано: дату вибуття – 2 лютого, дату прибуття в м. Івано-Франківськ – 2 лютого, дату вибуття з м. Івано-Франківськ: 3 лютого, дата прибуття в м. Тернопіль – 3 лютого;
- ✓ товарний і касовий чек на придбання 30 літрів бензину на 238,5 грн.;
- ✓ рахунок і чек за проживання в готелі на суму 243 грн. з одноразовим харчуванням.

Задача 2

Згідно з наказом директора ТОВ «Едельвейс» (м. Львів) І. І. Ігнатенка № 185 від 14.09.20__р. інженер з реклами З. М. Пилипенко був відряджений терміном на 7 днів – з 16.09.20__р. по 22.09. 20__р. – до м. Дніпропетровськ для організації реклами.

14.09.20__р. йому було видано з каси підприємства за видатковим касовим ордером № 249 під звіт 950 грн.

25.09.20__р. З. М. Пилипенко відзвітував про виконання завдання та витрачені кошти шляхом подання відповідного звіту з доданими до нього такими документами:

– квитки на проїзд залізничним транспортом: Дніпропетровськ–Львів –

- 78 грн. та Львів–Дніпропетровськ – 84 грн. (в т. ч. ПДВ);
 – квитанція на проживання у готелі "Плай" з 17.09 по 21.09 ц. р. на суму 750 грн.;
 – рахунок за телефонні розмови на суму 54 грн.;
 – посвідчення про відрядження з необхідними відмітками.

Перевитрата повернена З. М. Пилипенку у день звіту видатковим касовим ордером № 263. Авансовий звіт у повній сумі затверджений директором.

1. *Розрахувати загальну суму витрат, яка буде внесена до звіту.*
2. *Відобразити в системі рахунків обліку наведені факти господарської діяльності.*
3. *Списати витрати на відрядження на відповідні рахунки витрат.*

Задача 3

Завскладу М. П. Мельник є постійною матеріально відповідальною особою, якій наказом директора підприємства дозволено отримувати під звіт кошти для придбання матеріальних цінностей на господарські потреби.

1.03.20__ р. за видатковим касовим ордером № 27 йому було видано під звіт аванс – 450 грн. – для придбання господарських товарів, необхідних для ремонту офісу. 2.03.20__ р. завскладу подав до бухгалтерії звіт, до якого було додано чеки на суму 424,8 грн. та копію накладної на оприбуткування матеріальних цінностей:

№	Назва ТМЦ	Одиниця виміру	Кількість	Ціна без ПДВ, грн.	Сума без ПДВ, грн.
1.	Емаль	л	10	18	180
2.	Лак	кг	5	14	74
3.	Плінтус	м погон	10	10	100
	Разом	Х	Х	Х	354

Накладна підписана завскладу Мельником М. П., який здав вищеперераховані матеріальні цінності. Звіт затвердив директор підприємства. Суму перевитрат видано в день звіту за видатковим касовим ордером № 28.

Завдання:

- *відобразити обліковими записами факти господарської діяльності;*
- *вказати, в яких регістрах журнально-ордерної форми ці записи будуть відображені.*

◆ **Форми безготівкових розрахунків та облік розрахункових операцій**

📖 **Нормативно-законодавче регулювання**

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Господарський процесуальний кодекс України (ГПК).
2. Цивільний кодекс України.
3. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" від 18.06.91 р. № 1201-XII.
4. Закон України "Про порядок погашення платниками податку перед бюджетами та державними цільовими фондами" від 21 грудня 2000 р. № 2181-111.
5. Закон України від "Про податок на додану вартість" 03.04.97 р. № 168/97-ВР.
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22.
7. Постанова Верховної Ради України "Про застосування векселів в господарському обороті України" від 17.06.1992 р.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237.
9. П(С)БО 11 "Зобов'язання".
10. П(С)БО 15 "Дохід".

🔔 **Методичні вказівки щодо розв'язування задач**

Розрахункові взаємовідносини, які виникають у процесі господарської діяльності підприємств, призводять до появи кредиторської або дебіторської заборгованості.

Поточні зобов'язання (кредиторська заборгованість) – це короткотермінові фінансові зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом року з дати складання балансу. До поточних зобов'язань належать комерційні рахунки до отримання, короткострокові векселі до сплати, нараховані витрати (заборгованість з заробітної плати, податки до сплати і проценти до сплати), дивіденди до сплати, поточна частина довгострокової заборгованості та отримані авансові платежі (їх ще називають відкладеними доходами, або доходами майбутніх періодів).

Дебіторська заборгованість передбачає всі вимоги підприємства до інших юридичних і фізичних осіб щодо грошей, товарів чи послуг. Дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їхніх еквівалентів або інших активів.

Дебіторську заборгованість за об'єктами, щодо яких виникають зобов'язання дебіторів, класифікують так:

- ✓ дебіторська заборгованість, пов'язана з нормальною діяльністю підприємства з реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;
- ✓ дебіторська заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, а виникає в результаті здійснення інших операцій.

Дебіторську заборгованість, пов'язану з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, поділяють на:

- ✓ дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- ✓ векселі, одержані в забезпечення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги.

Дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, робіт, послуг:

- дебіторська заборгованість за виданими авансами;
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- дебіторська заборгованість з нарахованих доходів;
- дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків.

Найпоширенішим видом поточних зобов'язань є **кредиторська заборгованість** перед постачальниками за товарно-матеріальні цінності й послуги.

Облік розрахунків з постачальниками ведуть на рахунку **63 "Розрахунки з постачальниками і підрядниками"**, на якому відображають розрахунки з підприємствами, організаціями й особами за отримані товарно-матеріальні цінності, а також послуги з доставки або переробки матеріальних ресурсів.

За дебетом рахунка 63 відображають суми оплати рахунків і заліків за попередньо виданими у встановленому порядку авансами. **За кредитом рахунка 63** відображають вартість матеріальних ресурсів, що фактично надійшли, у кореспонденції з дебетом рахунків обліку цих цінностей або відповідних затрат.

При надходженні товарно-матеріальних цінностей на підприємство, яке є платником податку на додану вартість (ПДВ), у нього виникає податковий кредит. Згідно із Законом України «Про податок на додану вартість» **датою виникнення права платника податку на податковий кредит з ПДВ вважається дата здійснення першої з подій:**

- або дата **списання коштів** з банківських рахунків підприємств на оплату товарів (робіт, послуг), а в разі їхнього придбання за готівку – день їхньої **видачі з каси** підприємства;
- або дата **отримання податкової накладної**, що засвідчує факт придбання підприємством товарів.

Суму ПДВ за товарами, що надійшли, відображають за дебетом 64 "Розрахунки за податками і платежами" та кредитом 63.

➤ **Приклад 1**

Виробниче підприємство 06.01.20__ р. отримало від постачальника сировину на 1800 грн. з ПДВ і податкову накладну на цю партію товару. Оплату за сировину здійснено 17.01.20__ р. *Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.*

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Отримана сировина від постачальників (на суму без ПДВ)	1500	<i>Д-т 201 К-т 631</i>
2. Відображено податковий кредит з ПДВ (1800/6)*	300	<i>Д-т 641 К-т 631</i>
3. Перераховано постачальникам кошти за сировину	1800	<i>Д-т 631 К-т 311</i>

*Об'єкти оподаткування ПДВ, за винятком операцій, звільнених від оподаткування, та операцій, до яких застосовується нульова ставка згідно із Законом України "Про податок на додану вартість", оподатковують за ставкою 20%. Тому ціна будь-якого товару враховує:

$$\text{Ціна товару (120\%)} = \text{Продажна вартість товару (100\%)} + \text{ПДВ (20\%)}.$$

Звідси: сума ПДВ у вартості товару = Ціна товару (вартість реалізації) x (20%/120%) = Ціна товару (вартість реалізації) x 1/6.

У прикладі 1 наведені облікові записи для відображення податкового кредиту з ПДВ у випадку, коли підприємство перераховує грошові кошти вітчизняним постачальникам сировини в одному звітному податковому періоді, а отримує сировину в іншому періоді.

↗ Приклад 2

Виробниче підприємство 17.01.20__ р. перерахувало авансовий платіж вітчизняному постачальникові матеріалів у сумі 900 грн. Податкова накладна отримана 20.01.20__р. із вказаною сумою ПДВ 150 грн. Постачання матеріалів на підприємство за даною передоплатою здійснено 03.02.20__р. на всю суму авансового платежу. Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Перераховано аванс постачальнику	900	<i>Д-т 371 К-т 311</i>
2. Відображена сума податкового кредиту з ПДВ (отримана податкова накладна від постачальників)	150	<i>Д-т 641 К-т 644</i>
3. Отримана сировина від постачальника	750	<i>Д-т 201 К-т 631</i>
4. Списана сума податкового кредиту з ПДВ	150	<i>Д-т 644 К-т 631</i>
5. Відображено залік заборгованості за одержаною сировиною	900	<i>Д-т 631 К-т 371</i>

У синтетичному обліку рахунок 63 кредитується на суму, розрахункових документів постачальника.

У разі виявлення невідповідності ТМЦ за *якісними* характеристиками покупець повинен скласти акт, який також буде підставою для пред'явлення претензії постачальнику. До участі у прийманні товару за кількістю та якістю і складанні актів експертизи, на підставі яких покупець може пред'явити претензії постачальнику або перевізнику, можуть залучатися представники постачальника, експерти Торгово-промислової палати або її регіональних відділень, компетентні представники незацікавлених організацій.

Суми нестачі **ТМЦ понад норми природних втрат за кількістю** і невідповідність за якістю відображаються за дебетом рахунка 374 "Розрахунки за претензіями" і за кредитом рахунка 631 "Розрахунки з постачальниками та підрядчиками".

➤ Приклад 3

Підприємство отримало матеріальні цінності, які були доставлені власним вантажним автомобілем. Оплату здійснено через кілька днів. Вартість матеріальних цінностей становить 15 000 грн., ПДВ – 3000 грн. Під час приймання товарно-матеріальних цінностей була виявлена *нестача з вини постачальника* на суму 800 грн., ПДВ – 160 грн. Через деякий час постачальник задовольнив претензію доставив матеріальні цінності покупцю.

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розв'язання. ➤

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Оприбутковано матеріальні цінності (без ПДВ), отримані від постачальника	14 200	<i>Д-т 201 К-т 631</i>
2. Відображено податковий кредит із ПДВ	2 840	<i>Д-т 641 К-т 631</i>
3. Встановлено нестачу з вини постачальника і виставлено претензію (з ПДВ)	960	<i>Д-т 374 К-т 631</i>
4. Надійшли товарно-матеріальні цінності згідно з виставленою претензією	800	<i>Д-т 201 К-т 374</i>
5. Відображено податковий кредит з ПДВ за сумою претензії	160	<i>Д-т 641 К-т 374</i>
6. Перераховано кошти постачальнику	18 000	<i>Д-т 631 К-т 311</i>

Збитки цінностей у межах норм природних втрат списують на витрати виробництва.

➤ Приклад 4

Підприємство отримало товарно-матеріальні цінності, які були доставлені власним вантажним автомобілем. Оплату було здійснено через кілька днів. Вартість ТМЦ становить 15 000 грн., ПДВ – 3000 грн. Під час приймання ТМЦ було виявлено нестачу на суму 200 грн., ПДВ – 40 грн. Причиною нестачі є природна втрата ТМЦ під час транспортування.

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розв'язання ➤

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Оприбутковано від постачальника ТМЦ (без ПДВ)	14 800	<i>Д-т 201 К-т 631</i>
2. Списано нестачу в межах норм природних втрат	200	<i>Д-т 947 К-т 631</i>
3. Відображено податковий кредит з ПДВ	3 000	<i>Д-т 641 К-т 631</i>
4. Перераховано кошти постачальнику	18 000	<i>Д-т 631 К-т 311</i>

Розрахунки з покупцями та замовниками належать до товарних. **Покупці** – це фізичні або юридичні особи, які купують товари (роботи, послуги). **Замовники** – це учасники договору, на підставі замовлення яких виготовляють конкретну продукцію, надають послуги, виконують роботи іншим учасникам договору.

Для обліку товарної дебіторської заборгованості План рахунків бухгалтерського обліку передбачено **рахунок 36 "Розрахунки з покупцями і замовниками"**.

За дебетом рахунка 36 відображають продажну вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка враховує податок на додану вартість, акцизний збір та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації, **за кредитом** – суму платежів, які надійшли на рахунка підприємства в банківських установах, у касу та інші види розрахунків. Сальдо рахунку дебетове і відображає заборгованість покупців та замовників за одержану продукцію (роботи, послуги).

➤ Приклад 5

1.02.20__ р. оптове торговельне підприємство відвантажило товари на умовах договору купівлі-продажу ТЗОВ "Ромашка" на суму 25 000 грн., ПДВ – 5 000 грн., собівартість реалізованого товару – 18 000 грн. Термін оплати згідно з договором – 28.02.20__ р.

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Відображено дохід, отриманий від покупців	30 000	<i>Д-т 361 К-т 702</i>
2. Відображено суму податкового зобов'язання з ПДВ	5 000	<i>Д-т 702 К-т 641</i>
3. Списана собівартість реалізованих товарів	18 000	<i>Д-т 902 К-т 281</i>

↗ Приклад 6

25 вересня 20__ р. ПП «Силат», що здійснює заготівлю металобрухту, отримало від ВАТ «Запоріжсталь» передоплату в розмірі 180 000 грн. (в т. ч. ПДВ – 30 000 грн.).

29 вересня підприємство відвантажило покупцю металобрухт на загальну суму 210 000 грн. (у т. ч. ПДВ – 35 000 грн.).

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку, зазначити підтверджувальні документи.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Підтверджувальний документ	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Отримана передоплата від покупця	<i>виписка банку</i>	180 000	<i>Д-т 311 К-т 681</i>
2. Відображене податкове зобов'язання з ПДВ	<i>податкова накладна</i>	30 000	<i>Д-т 643 К-т 641</i>
3. Відвантажена продукція покупцю	<i>накладна</i>	21 000	<i>Д-т 361 К-т 701</i>
4. Зменшена сума доходу на загальну суму податкових зобов'язань з ПДВ	<i>накладна</i>	35 000	<i>Д-т 701 К-т 643</i>
5. Донараховано податкове зобов'язання з ПДВ (різниця між сумою ПДВ щодо відвантаженої продукції та суми раніше відображених зобов'язань з ПДВ з одержаного авансу: 35 000-30 000)	<i>виписка банку, податкова накладна, накладна</i>	5 000	<i>Д-т 643 К-т 641</i>
6. Зараховано аванс на погашення заборгованості покупця	<i>виписка банку, накладна</i>	180 000	<i>Д-т 681 К-т 361</i>

Учасники господарської угоди мають право вибрати будь-яку форму безготівкових розрахунків з обліком конкретних господарських операцій. Формами безготівкових розрахунків є: **платіжні доручення; платіжні вимоги-доручення; грошові та розрахункові чеки; акредитиви; векселі.** Вексель – цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання

векселедавця сплатити після настання відповідного терміну визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

Поточну дебіторську заборгованість, яка забезпечена векселем, обліковують на рахунок **34 "Короткострокові векселі одержані"**. За дебетом рахунка **34 "Короткострокові векселі одержані"** відображають отримання векселя за продані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями, а **за кредитом** – отримання коштів для погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Приклад 7

8.09.20__ р. ПП «Агата-Плюс» реалізувало металопластикові вікна покупцю ВАТ «Тернопільський комбайновий завод» на суму 27 168 грн. (у тому числі ПДВ 4528 грн.).

20.09.20__ р. для забезпечення дебіторської заборгованості було одержано простий вексель терміном на три місяці номінальною вартістю 27168 грн. зі ставкою 16% річних. Собівартість реалізованої продукції – 18 000 грн.

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку і визначити суму відсотків за векселем.

Розв'язання

Дата	Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
8.09	Відображено дохід, отриманий від покупця	27168	Д-т 361 К-т 701
8.09	Відображено суму податкового зобов'язання з ПДВ	4528	Д-т 701 К-т 641
8.09	Списана собівартість реалізованої продукції	18000	Д-т 902 К-т 26
12.09	Одержано простий вексель для забезпечення дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію	27168	Д-т 34 К-т 36
30.09	Нараховано відсотки за векселем (27168x0,16x18/365)	214,37	Д-т 373 К-т 732
30.09	На суму податкового зобов'язання з ПДВ у сумі нарахованих відсотків (214,37/6 = 35,7)	35,70	Д-т 732 К-т 641
12.12	Донараховано відсотки за векселем ((27168x3/12x0,16)-214,37) = 6577,63	6577,63	Д-т 373 К-т 732
12.12	На суму податкового зобов'язання з ПДВ у сумі нарахованих відсотків (6577,63/6 = 35,7)	1096,27	Д-т 732 К-т 641
12.12	Погашено вексель	27168	Д-т 31 К-т 34
12.12	Отримано відсотки за векселем	6792	Д-т 31 К-т 373

➤ Приклад 8

ТЗОВ "Верест" придбало у КП «Галичина» товарів на суму 3 000 грн. (у тому числі ПДВ – 500 грн.) з видачею простого векселя на термін три місяці.

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розв'язання ➤

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
Отримано товари від ПП В. Винника	2500	Д-т 28 К-т 631
Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	500	Д-т 641 К-т 631
Видано вексель КП «Галичина»	3000	Д-т 631 К-т 621
Погашено вексель		Д-т 621 К-т 311

Дайте короткі відповіді на питання:

1. За якими ознаками класифікують дебіторську заборгованість?
2. Розкрийте сутність поточної заборгованості. Назвіть дати визначення її покупцям та замовникам.
3. Назвіть приклади поточної дебіторської заборгованості.
4. Який документ є основою виникнення зобов'язань та організації розрахунків за ними між юридичними особами?
5. Як розуміють поняття «оферта» й «акцепт»?
6. Які види заборгованості можна зарахувати до довгострокової дебіторської заборгованості?
7. Наявність яких первинних документів необхідна при розрахунках з вітчизняними та іноземними покупцями?
8. За допомогою яких форм розрахункових документів можуть здійснюватися безготівкові розрахунки між підприємствами?
9. На яких рахунках 3-го класу обліковується поточна дебіторська заборгованість?
10. Як на рахунках фінансового обліку відображають дебіторську заборгованість, забезпечену векселем?
11. Які документи складають при виявленні порушень і розбіжностей при розрахунках з дебіторами? Як ці факти господарської діяльності відображають на рахунках фінансового обліку?
12. Як визначають чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості?
13. Яким записом відображають нарахування резерву сумнівних боргів?
14. Для чого розраховують коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості?
15. Як здійснюють розрахунок величини сумнівних боргів на основі класифікації дебіторської заборгованості?
16. Які П(С)БО регулюють відображення в обліку зобов'язань?
17. Як оцінюють зобов'язання на момент складання звітності?
18. Які умови визнання зобов'язань?

19. Який документ складається при виявленні нестачі або дефекту товарів?
20. Якими записами відображають розрахунки за штрафами, пенями та неустойками, що стягуються з постачальників та замовників за невиконання договірних зобов'язань?
21. Що таке невідфактуровані поставки?
22. У чому полягає різниця між безвідсотковими і відсотковими векселями?

Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

Скласти журнал реєстрації господарських операцій на підставі наведених даних.

На ТзОВ "Автошук" надійшли супровідні документи ТЗОВ "Камаз-Запчастина" на запчастини на суму 4000 грн., ПДВ у сумі 800 грн. – всього на суму 4800 грн. Поставка проведена без передоплати. При прийманні матеріалів встановлена нестача на суму 40 грн. і ПДВ у сумі 8 грн.

Задача 2

Скласти журнал реєстрації господарських операцій на підставі наведених даних.

За супровідними документами поставка матеріалів передбачена на суму 6000 грн., сума ПДВ – 1200 грн. При прийманні матеріалів встановлена нестача з вини постачальника ТзОВ "Гранд" на суму 300 грн., сума ПДВ – 60 грн. Поставка проведена без передоплати. Претензія покупця АТ "Промінь" задоволена, матеріал допоставлено в кількості, зазначеній у рахунку-фактурі й договорі.

Задача 3

Підприємство отримало матеріали вартістю 18000 грн. з урахуванням ПДВ після попередньої оплати рахунка-постачальника. Під час приймання матеріалів виявлена їхня нестача на суму 1000 грн. без ПДВ, у тому числі в межах норм природних втрат на суму 120 грн., з вини постачальника – на суму 750 грн., з вини працівників підприємства, що супроводжували вантаж, – на суму 130 грн. Нестача матеріалів у межах норм природних втрат списана на затрати виробництва, а з вини постачальника і працівників – затребувана з винних осіб.

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Задача 4

Підприємство закупило запчастини для ремонту обладнання на суму 18 000 грн. (у тому числі ПДВ – 3000 грн.), пальне для легкового автомобіля на суму 1200 грн. (у тому числі ПДВ – 200 грн.). Витрати на транспортування – 240 грн. (у тому числі ПДВ – 40 грн.).

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку, врахувавши те, що оплата запчастин була проведена попередньо, а пальне після його оприбуткування.

Задача 5

12.04. 20__ р. ТЗОВ «Світязь» зробило попередню оплату ЗАТ «Шустовспирт» за товари. 15.04.20__ р. підприємство отримало товари, які були доставлені власним вантажним автомобілем. Вартість товарів без ПДВ становить 12000 грн. Під час приймання товарів було виявлено нестачу на суму 70 грн. (без ПДВ). Причиною нестачі є *природна втрата ТМЦ під час транспортування.*

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Задача 6

ПМП «РИФ» реалізувало покупцю гаражні ворота собівартістю 7500 грн., їхня продажна вартість – 9000 грн., крім того, ПДВ – 1800 грн.

Необхідно зробити облікові записи з відвантаження продукції та списання собівартості і доходу на рахунок фінансових результатів двома способами:

- 1. Перша подія – відвантаження продукції, потім оплата.*
- 2. Перша подія – отримання передоплати від покупця, потім відвантаження продукції.*

Задача 7

Від підприємства Б надійшов аванс під виготовлення прес-форми для пластмасових виробів на суму 12000 грн.(з ПДВ). Договірна вартість виконаних робіт становила 9000 грн. Фактична собівартість послуг – 6000 грн., залишок авансу повернений замовнику.

Завдання: оформити журнал реєстрації господарських операцій.

Задача 8

Скласти журнал господарських операцій АТ "Рута" за перерахованими операціями, визначивши кореспонденцію рахунків та сум.

АТ "Рута" отримало від постачальника ТОВ "Достаток" товари на суму 25000 грн., у тому числі ПДВ. Оскільки на дату отримання товарів та їхньої оплати відповідно до умов угоди в АТ "Рута" не вистачало коштів для розрахунку, воно 25.06.20__р. виписало переказний вексель номінальною вартістю 25000 грн. під 10% річних строком погашення протягом 2-х років після пред'явлення за умови, що при достроковому (до 1 року) пред'явленні і погашенні векселя річний відсоток за векселем буде знижено до 8% річних. ТОВ "Достаток" через 6 місяців у залік взаєморозрахунків перевело вексель на ЗАТ "Акорд", яке 2.02.20__р. пред'явило його до погашення, і АТ "Рута" сплатило повністю зобов'язання за цим векселем.

Задача 9

Скласти облікові записи та зробити необхідні розрахунки на основі таких даних: ВАТ «Ліском» реалізувало ПП «Пилорама» продукції на 60 000 грн. на умовах комерційного (товарного) кредиту. Від покупця було отримано вексель номінальною вартістю 60 000 грн. за ставкою відсотка 20% на рік (зі щомісячним нарахуванням) і терміном 90 днів. Вексель погашено вчасно.

Задача 10

Фірма А придбала у фірми Б товар на суму 84000 грн., у тому числі ПДВ – 14000 грн. Для забезпечення заборгованості видано простий вексель номінальною вартістю 84000 грн. терміном на 1 рік.

Завдання: оформити журнал реєстрації господарських операцій.

ТЕМА 6. Облік необоротних активів

- 1. Класифікація та оцінювання основних засобів.**
- 2. Документальне оформлення й облік руху основних засобів у системі рахунків.**
- 3. Облік зносу (амортизації) основних засобів.**
- 4. Облік переоцінки основних засобів.**
- 5. Облік оренди основних засобів.**
- 6. Облік нематеріальних активів.**

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97 р. № 283/97-ВР.
2. П(С)БО 7 «Основні засоби», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92.
3. П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242.
4. П(С)БО 14 «Оренда», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 18 липня 2000 р. № 181.
5. П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затверджений наказом Мінфіну від 03.10.2007 р. № 1100.
6. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.09. 2003 р. № 561.

🔔 Методичні вказівки до розв'язування задач

🔹 Облік зносу (амортизації) основних засобів

У процесі використання об'єктів основних засобів економічні вигоди, втілені в них, споживаються підприємством. Внаслідок цього зменшується залишкова вартість основних засобів, що відображають шляхом нарахування амортизації. Метод амортизації об'єкта основних засобів підприємство обирає самостійно з урахуванням очікуваного способу одержання економічних вигод від його використання.

У ПБО 7 наведені такі методи амортизації основних засобів:

- **прямолінійний;**
- **зменшення залишкової вартості;**
- **прискореного зменшення залишкової вартості (подвійного залишку, що зменшується);**
- **кумулятивний;**
- **виробничий.**

➔ **Прямолінійний метод нарахування амортизації** характеризується постійною щорічною нормою амортизації. Звідси нарахування здійснюють однаковими річними сумами, що відповідає прямолінійному накопиченню амортизаційних відрахувань. Розрахунок річної норми амортизації здійснюється за формулою:

$$PNA = 100\% : n,$$

де **PNA** – річна норма амортизації;

n – термін корисного використання об'єкта амортизації.

За цим методом річну суму амортизації визначають діленням вартості, що амортизується, на очікуваний період часу використання об'єкта – строк його корисної експлуатації.

Вартість, що амортизується, – це первісна чи переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їхньої ліквідаційної вартості.

Річну суму амортизації за цим методом можна визначити також шляхом множення річної норми амортизації на вартість об'єкта, що амортизується:

$$PCA = AB \times PNA,$$

де **PCA** – річна сума амортизації;

AB – вартість, що амортизується.

Місячну суму амортизації визначають діленням річної суми амортизації на 12.

Приклад 1

Первісна вартість верстата – 11000 грн. Ліквідаційна вартість – 1000 грн.
Термін експлуатації – 5 років.

Дата введення в експлуатацію – 3 липня 2009 р.

Планова кількість виробленої продукції – 8000 од. За серпень – 200 од.

Результат розрахунку амортизації прямолінійним методом

Вартість, що амортизується: $11000 - 1000 = 10000$ грн.

Річна норма амортизації – $1/5 = 0,2 = 20\%$.

Період	Річна сума амортизації, грн.	Сума амортизації на місяць, грн.	Залишкова вартість об'єкта, грн.
2009 рік (5 місяців)	$(10000 \times 0,2)/12 \times 5 - 830$	$830/12 = 166,67$	$11000 - 830 = 10170$
2010 р.	$10000 \times 0,2 = 2000$	$2000 : 12 = 166,67$	$10170 - 2000 = 8170$
2011 р.	$10000 \times 0,2 = 2000$	$2000 : 12 = 166,67$	$8170 - 2000 = 6170$
2012 р.	$10000 \times 0,2 = 2000$	$2000 : 12 = 166,67$	$6170 - 2000 = 4170$
2013 р.	$10000 \times 0,2 = 2000$	$2000 : 12 = 166,67$	$4170 - 2000 = 2170$
2014 р. (7 місяців)	$2170 - 1000 = 1170$ або $(10000 \times 0,2)/12 \times 7 = 1162$	166,67 (останній місяць: $1170 - (166,67 \times 6) = 170$)	1000

➔ Найпоширенішим методом прискореної амортизації є **кумулятивний метод (метод кількості (цифр) років)**.

Річну суму амортизації визначають як добуток вартості, що амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. **Кумулятивний коефіцієнт** розраховують діленням кількості років, що залишилися до кінця очікуваного строку використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

У цьому методі в ролі річної норми амортизації виступає кумулятивний коефіцієнт, який розраховують для кожного року окремо:

$$K_k = n_{\text{зал}} : n_{\text{сум}},$$

де K_k – кумулятивний коефіцієнт;

$n_{\text{зал}}$ – кількість років, які залишилися до кінця терміну корисного використання об'єкта амортизації;

$n_{\text{сум}}$ – сума кількості років корисного використання об'єкта.

Для нашого прикладу $n_{\text{сум}} = 1+2+3+4+5 = 15$.

Суму кількості років корисного використання об'єкта можна розрахувати за формулою:

$$СЧР = \frac{(n+1)хп}{2}$$

Як видно з таблиці, залишкова вартість на кінець п'ятого року корисного використання об'єкта дорівнює його ліквідаційній вартості.

Результат розрахунку амортизації кумулятивним методом (грн.)

Сума чисел років корисного використання = 1+2+3+4+5=15.

Вартість, яка амортизується, – 11000–1000 = 10000

Період	Річна сума амортизації, грн.	Сума амортизації на місяць, грн.	Залишкова вартість об'єкта, грн.
2009 р. (5 місяців)	$(10000 \times 5/15) \times 5/12 =$ = 1388,89	$1388,89/5 =$ = 277,78	$11000 - 1388,89 =$ 9611,11
2010 р.: 7 місяців 5 місяців	$(10000 \times 5/15) \times 7/12 =$ = 1944,44 $(10000 \times 4/15) \times 5/12 =$ = 1111,11	$1944,44/7 =$ = 277,78 $1111,11/5 =$ = 222,21	$9611,11 - 1944,44 -$ $1111,11 = 6555,56$
2011 р.: 7 місяців 5 місяців	$(10000 \times 4/15) \times 7/12 =$ = 1555,47 $(10000 \times 3/15) \times 5/12 =$ = 833,33	$1555,47/7 =$ = 222,21 $833,33/5 =$ = 166,67	$6555,56 - 1555,47 -$ $- 533,33 = 4166,76$
2012 р.: 7 місяців 5 місяців	$(10000 \times 3/15) \times 7/12 =$ = 1166,69 $(10000 \times 2/15) \times 5/12 =$ = 555,56	$1166,69/7 =$ = 166,67 $555,56/5 = 111,11$	$4166,76 - 1166,69 -$ $- 555,56 = 2444,51$
2013 р.: 7 місяців 5 місяців	$(10000 \times 2/15) \times 7/12 =$ = 777,77 $(10000 \times 1/15) \times 5/12 =$ = 277,78	$777,77/7 = 111,11$ $277,78/5 = 55,56$	$2444,51 - 777,77 -$ $- 277,78 = 1388,96$
2014 р.: 7 місяців	$1388,96 - 1000 =$ 388,96	$338,96/7 = 55,56$	1000

➔ **Метод зменшення залишкової вартості** – за цим методом річну суму амортизації визначають як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітної року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею і результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

Річна норма амортизації становитиме:

$$PNA = (1 - \sqrt[n]{\frac{ЛВ}{ПВ}}) \times 100\%$$

де **PNA** – річна норма амортизації;

n – кількість років корисного використання;

ЛВ – ліквідаційна вартість;

ПВ – первісна вартість.

$$PNA = (1 - \sqrt[5]{\frac{1000}{11000}}) \times 100\% = 38\%$$

Розрахунок амортизації методом зменшення залишкової вартості

PNA = 38%

Період	Річна сума амортизації, грн.	Сума амортизації на місяць, грн.	Залишкова вартість об'єкта, грн.
2009 р. (5 місяців)	$(11000 \times 0,38) \times 5/12 = 1741,67$	$1741,67/5 = 348,33$	$11000 - 1741,67 = 9258,33$
2010 р.	$9258,33 \times 0,38 = 3518,17$	$3518,17/12 = 293,18$	$9258,33 - 3518,17 = 5740,16$
2011 р.	$5740,16 \times 0,38 = 2181,26$	$2181,26/12 = 181,77$	$5740,16 - 2181,26 = 3558,9$
2012 р.	$3558,9 \times 0,38 = 1352,38$	$1352,38/12 = 112,70$	$3558,9 - 1352,38 = 2206,52$
2013 р.	$2206,52 \times 0,38 = 838,48$	$838,48/12 = 69,87$	$2206,52 - 838,48 = 1368,04$
2014 р. (7 місяців)	$1368,04 - 1000 = 368,04$	$368,04/7 = 52,58$	1000

→ Метод прискореного зменшення залишкової вартості

Річну суму амортизації визначають як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яку обчислюють, виходячи з терміну корисного використання об'єкта, і подвоюють.

У нашому випадку норма амортизації становить 20%, подвоєна норма – 40%.

У визначенні порядку нарахування амортизації П(С)БО 7 вимагає на норму амортизації множити первісну чи залишкову вартість. Проте в разі додержання такого порядку розрахунку амортизації після закінчення експлуатації об'єкта сума нарахованої за час його експлуатації амортизації не дорівнюватиме його вартості, що амортизується. Тому на останньому

році експлуатації об'єкта річну суму амортизації пропонується визначати шляхом віднімання ліквідаційної вартості від залишкової.

Розрахунок амортизації методом прискореного зменшення залишкової вартості

$$PNA = 20\% \times 2 = 40\%$$

Період	Річна сума амортизації, грн.	Сума амортизації на місяць, грн.	Залишкова вартість об'єкта, грн.
2009 р. (5 місяців)	$(11000 \times 0,4) \times 5/12 = 1833,33$	$1833,33/5 = 366,67$	$11000 - 1833,33 = 9166,67$
2010 р.	$9166,67 \times 0,4 = 3666,67$	$3666,67/12 = 305,56$	$9166,67 - 3666,67 = 5500$
2011 р.	$5500 \times 0,4 = 2200$	$2200/12 = 183,33$	$5500 - 2200 = 3300$
2012 р.	$3300 \times 0,4 = 1320$	$1320/12 = 110$	$3300 - 1320 = 1980$
2013 р.	$1980 \times 0,4 = 792$	$792/12 = 66$	$1980 - 792 = 1188$
2014 р. (7 місяців)	$1188 - 1000 = 188$	$188/7 = 26,86$	1000

→ **Виробничий метод**

Місячну суму амортизації визначають як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробничу ставку амортизації обчислюють діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Виробнича ставка амортизації – $(11000 - 1000)/8000 = 1,25$.

Амортизація за серпень – $1,25 \times 200 = 250$ грн.

→ Окрім того, підприємство може застосовувати норми і *методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством*. Розглянемо цей метод детальніше. Він полягає в поділі основних засобів на такі групи:

➤ **група 1** – будівлі, споруди, їхні структурні компоненти та передавальні пристрої, в тому числі житлові будинки та їх частини (квартири і місця загального користування);

➤ **група 2** – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади й інструменти, конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них;

➤ **група 3** – будь-які інші основні фонди, не внесені до груп 1 і 2. Суми амортизаційних відрахувань звітного періоду визначаються шляхом застосування норм амортизації до балансової вартості груп основних засобів на початок звітного періоду;

➤ **група 4 (виділена з 1.01.2003 р.)** – ЕОМ, інші автоматичні машини для обробки інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ним засоби зчитування або друку, інші інформаційні системи; телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів.

Норми амортизації встановлюють у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних засобів на кінець звітного періоду в такому розмірі:

1) для основних засобів, введених в дію до 1.01.2004 р.: група 1 – 1,25%; група 2 – 6,75%; група 3 – 3,75%;

2) для основних засобів, введених в дію після 1.01.2004 р.: група 1 – 2%; група 2 – 10%; група 3 – 6%; група 4 – 15%.

Вказані норми амортизації є кварталними.

Суму амортизаційних відрахувань обчислюють шляхом множення балансової вартості об'єкта на місячну норму амортизації.

◆ **Облік руху основних засобів**

Рух основних засобів охоплює операції з їхнього надходження і вибуття.

Шляхами **надходження основних засобів** на підприємство можуть бути:

- придбання основних засобів у постачальників за грошові кошти;
- виготовлення власними силами (господарським способом);
- виготовлення підрядним способом;
- внесення засновниками (учасниками) до статутного капіталу підприємства;
- безкоштовне надходження.

Витрати підприємства на придбання чи створення основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів, а також витрати на реконструкцію, розширення та технічне переозброєння діючих підприємств називають **капітальними інвестиціями**. Їх оцінюють за **первісною вартістю**.

Первісна вартість об'єкта основних засобів відповідно до п. 8 П(С)БО 7 враховує:

- суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державний збір і аналогічні платежі, здійснювані у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання із запланованою метою.

➤ Приклад 1

На основі наведених даних:

- вказати кореспонденцію рахунків;
- назвати первинні документи;
- визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби.

ТЗОВ “Терноліт”, яке є платником ПДВ, отримало рахунок постачальника за оприбуткований повністю укомплектований верстат шліфувальний вартістю 24800 грн. (в тому числі ПДВ). Доставку верстату здійснив приватний підприємець Буртник Р.М., який не є платником ПДВ. Транспортні витрати становили 860 грн. За розвантаження працівник сплатив 67 грн.

Розв’язання ➤

Факти господарської діяльності	Підтверджувальний документ	Сума, грн.	Обліковий запис
Отримано рахунок постачальника за верстат шліфувальний	<i>рахунок</i>	20667	Д-т 152 К-т 63
Відображено ПДВ (податковий кредит)	<i>податкова накладна</i>	4133	Д-т 641 К-т 63
Відображені транспортні витрати, пов'язані з доставкою верстата	<i>рахунок</i>	860	Д-т 152 К-т 685
4. Проведено розвантаження верстата	<i>акт виконаних робіт</i>	67	Д-т 152 К-т 685
Працівник провів оплату послуг за розвантаження	<i>квитанція прибуткового касового ордера</i>	67	Д-т 685 К-т 372
6. Оприбутковано верстат за первісною вартістю	<i>акт приймання-передачі основних засобів</i>	25727	Д-т 104 К-т 152
7. Оплачено постачальнику за верстат	<i>виписка банку</i>	24800	Д-т 63 К-т 311

Особливості відображення в обліку мають операції з оприбуткування основних засобів, що потребують збирання і монтажу після оприбуткування.

➤ Приклад 2

На підставі наведених даних:

– вказати кореспонденцію рахунків та первинні документи, визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби:

- ТЗОВ “Альфа”, яке не є платником ПДВ, придбало у МП “Явір” верстат шліфувальний, який потребує монтажу, на суму 16800 грн., в тому числі ПДВ;
- акцептовано рахунок АТП-224 за доставку верстату в сумі 240 грн. (в тому числі ПДВ);

- використано запасні частини для монтажу на суму 185 грн.;
- нараховано заробітну плату робітникам, які виконували монтаж, – 450 грн., та проведено відрахування на соціальні заходи від нарахованої заробітної плати відповідно до чинного законодавства (37,8 %).

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Підтверджувальний документ	Сума, грн.	Обліковий запис
1	2	3	4
Отримано верстат шліфувальний	<i>рахунок</i>	16800	<i>Д-т 205 К-т 63</i>
Акцептовано рахунок АТП-224 за доставку верстата	<i>рахунок</i>	240	<i>Д-т 152 К-т 685</i>
Верстат передано в цех для монтажу	<i>акт на внутрішнє переміщення основних засобів</i>	16800	<i>Д-т 152 К-т 205</i>
Використано запасні частини для монтажу	<i>накладна</i>	185	<i>Д-т 152 К-т 207</i>
Нараховано заробітну плату робітникам	<i>наряд, розрахунково-платіжна відомість</i>	450	<i>Д-т 152 К-т 66</i>
Проведено відрахування на соціальні заходи (37,8%)	<i>розрахунково-платіжна відомість</i>	170	<i>Д-т 152 К-т 65</i>
Оприбутковано верстат як основний засіб	<i>акт приймання-передачі основних засобів</i>	17845	<i>Д-т 104 К-т 152</i>

Основні засоби, що надійшли безкоштовно чи як внесок до статутного капіталу підприємства, оцінюють за *справедливою вартістю*.

Справедлива вартість – це вірогідна ціна, за якою об'єкт може бути проданий на конкурентному ринку на дату оцінювання.

При безоплатному надходженні необоротних активів їх оприбутковують за справедливою вартістю плюс витрати, пов'язані з доставкою, а визнання доходу й зменшення додаткового капіталу здійснюють на суму відкорегованої амортизації.

↗ Приклад 3

Підприємство безкоштовно отримало верстат. Ринкова вартість верстату – 15000 грн. Витрати, пов'язані з доставкою верстату, становили 3600 грн. (в тому числі ПДВ). Визначений термін експлуатації верстату – 5

років. Обраний метод нарахування амортизації – прямолінійний. Об'єкт буде використаний для виробництва основної продукції.

На підставі наведених даних вказати кореспонденцію рахунків, визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Оприбуткований безоплатно отриманий верстат	15000	<i>Д-т 104 К-т 424</i>
2. Відображено витрати, пов'язані з доставкою верстата	3000	<i>Д-т 152 К-т 685</i>
3. Відображено ПДВ у вартості доставки	600	<i>Д-т 641 К-т 685</i>
4. Зараховані до первісної вартості витрати на доставку верстата	3000	<i>Д-т 104 К-т 152</i>
5. Нархована амортизація верстата при його введенні в експлуатацію $((15000+3000)/5/12)$	300	<i>Д-т 23 К-т 131</i>
Визнаний дохід від безоплатно отриманого основного засобу, виходячи з його справедливої вартості * $(1500/5/12)$	250	<i>Д-т 424 К-т 745</i>
* Одночасно з нарахуванням амортизації безоплатно отриманих об'єктів пропорційна частина їхньої вартості, відображена на рахунку 424 «Безоплатно одержані необоротні активи», підлягає зарахуванню до складу доходу звітного періоду.		

◆ **Вибуття основних засобів** з підприємства може відбуватися в результаті:

- їхнього продажу;
- безкоштовної передачі іншим юридичним особам;
- ліквідації в результаті фізичного та морального їхнього зносу.

Вибуття основних засобів з підприємства оформляють Актом на списання основних засобів. На підставі акта роблять відповідні записи в інвентарних картках та інвентарному описі.

Облік операцій з продажу основних засобів зазнав суттєвих змін у зв'язку із введенням в дію з 1.01.2008 р. П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність».

Відповідно до П(С)БО 27:

1. Необоротні активи, група вибуття, які визнані утримуваними для продажу, припиняють визнаватися у складі необоротних активів.
2. Придбані (отримані, у т. ч. безкоштовно) активи, які визнаються необоротними активами, утримуваними для продажу, зараховуються на баланс за вартістю придбання, яку визначають відповідно до П(С)БО 9 «Запаси».
3. Необоротні активи та група вибуття, утримувані для продажу, відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності на дату балансу за найменшою з двох величин – балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації.

4. На необоротні активи, утримувані для продажу, у т. ч. необоротні активи, що входять до групи вибуття, амортизація не нараховується.

Група вибуття – сукупність активів, які плануються до продажу або відчуження в інший спосіб однією операцією, та зобов'язання, які прямо пов'язані з такими активами, що будуть передані (погашені) в результаті такої операції.

Необоротний актив та група вибуття визнаються утримуваними для продажу в разі, якщо:

- економічні вигоди очікується отримати від їхнього продажу, а не від їхнього використання за призначенням;
- вони готові до продажу в їхньому теперішньому стані;
- їхній продаж, як очікується, буде завершено протягом року з дати визнання їх такими, що утримуються для продажу;
- умови їхнього продажу відповідають звичайним умовам продажу для подібних активів;
- здійснення їхнього продажу має високу ймовірність, зокрема якщо керівництвом підприємства підготовлено відповідний план або укладено твердий контракт про продаж, здійснюється їхня активна пропозиція на ринку за ціною, що відповідає справедливій вартості.

Приклад 1

На основі наведених даних відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з продажу основних засобів. Визначити фінансовий результат від реалізації.

Згідно з накладною № 45 ТзОВ “ЕКСПРЕС” продало автомобіль, який було придбано у заводу “Верстат” та введено в експлуатацію в минулому році:

- первісна вартість автомобіля – 80 000 грн.;
- нарахована сума зносу за весь термін використання – 4 000 грн.;
- ціна продажу – (в т. ч. ПДВ) – 90 000 грн.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Прийнятті рішення про реалізацію об'єкта основних засобів чи групи таких об'єктів і переведення їх до складу товарів	76000	Д-т 286 К-т 105
2. Списана вартість реалізованого об'єкта	76000	Д-т 943 К-т 286
3. Відображена сума нарахованого зносу	4000	Д-т 131 К-т 105
3. Відображено дохід від реалізації автомобіля	90000	Д-т 377 К-т 712
4. На суму податкового зобов'язання з ПДВ, нарахованого на дохід від реалізації основних засобів	15000	Д-т 712 К-т 641
5. Списаний дохід від реалізації автомобіля	75000	Д-т 712 К-т 791
6. Віднесена на фінансовий результат вартість реалізованого об'єкта	76000	Д-т 791 К-т 943

Фінансовий результат від реалізації об'єктів основних засобів визначають як різницю між отриманим доходом і собівартістю реалізованих активів з урахуванням сплаченого податку на додану вартість.

Фінансовий результат від реалізації автомобіля – збиток 1000 грн.

Основні засоби можуть бути ліквідовані:

- за самостійним рішенням у зв'язку з економічною недоцільністю подальшої експлуатації;
- у зв'язку зі зруйнуванням, викраденням, відсутністю можливості подальшої експлуатації.

Якщо ліквідація основних засобів відбувається за самостійним рішенням підприємства, то таку ліквідацію, згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», розглядають як звичайну реалізацію. в такому випадку в підприємства виникає податкове зобов'язання з ПДВ. Базою оподаткування є звичайна ціна, що діє на цей момент, а для основних засобів (фондів) групи 1 – звичайна ціна, але не менша за їхню балансову вартість.

Якщо основні засоби ліквідують у зв'язку зі зруйнуванням, викраденням або коли платник податків надає органу державної податкової служби відповідний документ про знищення, розібрання або перетворення основного засобу іншими способами, внаслідок чого він не може використовуватися у майбутньому за прямим призначенням, то в такому випадку податкові зобов'язання з ПДВ у підприємства не виникають.

↗ Приклад 2

На основі наведених даних відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з ліквідації основних засобів. Визначити фінансовий результат від ліквідації:

У результаті підмиву підґрунтовими водами підлягає зносу частина водопровідних мереж. Первісна вартість частини мережі, що ліквідується, – 15840 грн. Сума зносу мережі на момент ліквідації становила 55% від первісної вартості. Понесені подальші витрати, пов'язані з розбиранням: нарахована заробітна плата – 800 грн., проведені відрахування на соціальні заходи (38,2%). Оприбутковані труби водопровідні на суму 700 грн.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Відображена залишкова вартість ліквідованої водопровідної мережі	7128	Д-т 976 К-т 109
2. Списана сума нарахованого зносу	8712	Д-т 131 К-т 109
3. Відображено витрати, пов'язані з ліквідацією об'єкта:		
а) нарахована заробітна плата робітникам	800	Д-т 976 К-т 66
б) нараховані відрахування на соціальні заходи	305,6	Д-т 976 К-т 65
3. Оприбутковані труби	700	Д-т 209 К-т 746
4. Списана залишкова вартість основних за-	8233,6	Д-т 793 К-т 976

собів		
5. Списаний дохід від ліквідації основних засобів на фінансові результати підприємства	700	Д-т 746 К-т 793

Фінансовий результат від ліквідації водопровідної мережі – збиток: 7533,6 грн.

➤ **Приклад 3**

Кондитерська фабрика «Тера» за власним рішенням списує з балансу термopіч. Первісна вартість об'єкта – 10000 грн. Сума накопиченого зносу на момент списання – 8300 грн. У результаті списання основного засобу отримано брухт, який оцінено на 942 грн. Оплачено ПМП «РОСТ» за демонтаж та вивіз обладнання 568 грн.

На основі наведених даних відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності зі списання основного засобу. Визначити фінансовий результат від ліквідації.

Розв'язання ➤

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
Відображена залишкова вартість термopічі	1700	Д-т 976 К-т 104
Списана сума нарахованого зносу	8300	Д-т 131 К-т 104
Оприбуткований брухт	942	Д-т 209 К-т 746
Оплачено витрати з демонтажу і вивозу обладнання	568	Д-т 685 К-т 311
Відображений податковий кредит з ПДВ у вартості послуг ПМП «РОСТ»	95	Д-т 641 К-т 685
Відображено витрати, пов'язані з ліквідацією об'єкта	473	Д-т 976 К-т 685
Нараховане податкове зобов'язання з ПДВ на залишкову вартість термopічі (1700x20%)	340	Д-т 976 К-т 641
Списана залишкова вартість основних засобів на фінансові результати	2513	Д-т 793 К-т 976
Списаний дохід від ліквідації основних засобів на фінансові результати підприємства	942	Д-т 746 К-т 793

Фінансовий результат від ліквідації водопровідної мережі – збиток: 1571 грн.

Безоплатну передачу основних засобів розглядають в обліку як його звичайну реалізацію. Базу оподаткування визначають з врахуванням звичайної ціни, що діє на момент вибуття об'єкта, а для основних засобів (фондів) групи 1 – звичайна ціна, але не менша за їхню балансову вартість.

➤ **Приклад 4**

ПП «Термінал» передало безоплатно загальноосвітній школі № 19 (м. Тернопіль) комп'ютери. Первісна вартість об'єктів – 10100 грн.; сума

накопиченого зносу – 8000 грн. Балансова вартість групи 2 основних засобів підприємства – 20300 грн.

На основі наведених даних відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з вибуття основних засобів. Визначити фінансовий результат від вибуття.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Відображена сума нарахованого зносу	8000	<i>Д-т 131 К-т 109</i>
2. Відображена залишкова вартість комп'ютерів	2100	<i>Д-т 972 К-т 109</i>
3. Нараховане (на залишкову вартість) податкове зобов'язання з ПДВ: 2100x20%	420	<i>Д-т 972 К-т 641</i>
4. Списана на фінансовий результат залишкова вартість основних засобів	2520	<i>Д-т 793 К-т 972</i>

Фінансовий результат від безоплатної передачі комп'ютерів – збиток в сумі 2520 грн.

◆ Облік переоцінки основних засобів

Згідно з П(С)БО 7 "Основні засоби", підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату Балансу. При цьому поріг суттєвості для проведення переоцінки основних засобів визначається керівництвом підприємства. Таким порогом може бути, наприклад, величина, що дорівнює 1 відсотку чистого прибутку (збитку) підприємства, або величина, що дорівнює 10-відсотковому відхиленню залишкової вартості об'єктів основних засобів від їхньої справедливої вартості.

Проте не підлягають переоцінці малоцінні необоротні матеріальні активи і бібліотечні фонди, якщо амортизація їхньої вартості здійснюється нарахуванням у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50 відсотків його вартості, яка амортизується, та решти 50 відсотків вартості, яка амортизується, у місяці їхньої вибуття (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активом або якщо амортизація їхньої вартості здійснюється нарахуванням у першому місяці використання об'єкта 100 відсотків його вартості.

Переоцінка основних засобів тієї групи, об'єкти якої вже зазнали переоцінки, надалі має проводитися з такою регулярністю, щоб їхня залишкова вартість на дату балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості.

Справедлива вартість об'єкта основних засобів визначається експертною оцінкою, яку звичайно здійснюють професійні оцінювачі, виходячи зі способу використання цього об'єкта на дату переоцінки.

Іноді через вузькоспеціалізований характер або унікальність окремих машин і обладнання можуть бути відсутні свідчення про їхню ринкову вартість. У цьому разі переоціненою вартістю таких об'єктів є їхня аморти-

зована відновлювана собівартість, тобто витрати на їхнє придбання в існуючих умовах, скориговані на певний відсоток зносу.

Разом з переоцінкою балансової (залишкової) вартості об'єкта основних засобів переоцінюються його первісна вартість та знос.

Для цього використовують індекс переоцінки, який визначається діленням справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість:

$$\text{Індекс переоцінки} = \frac{\text{Справедлива вартість об'єкта, що переоцінюється}}{\text{Залишкова вартість об'єкта, що переоцінюється}}$$

Якщо залишкова вартість об'єкта основних засобів дорівнює нулю, то його переоцінену залишкову вартість визначають додаванням справедливої вартості цього об'єкта до його первісної (переоціненої) вартості без зміни суми зносу об'єкта.

Переоцінена первісна вартість та знос об'єкта основних засобів визначаються як добуток відповідно первісної вартості або зносу й індексу переоцінки.

Результати першої після надходження об'єкта основних засобів переоцінки відображають у бухгалтерському обліку так: сума дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів відображається у складі додаткового капіталу, а сума уцінки – у складі витрат звітного періоду.

Відображення результатів наступних переоцінок залежить від тенденції та величини зміни справедливої вартості об'єкта основних засобів.

У разі дооцінки об'єкта основних засобів, який раніше було переоцінено, перевищення суми попередніх оцінок над сумою попередніх дооцінок залишкової вартості цього об'єкта зараховується до складу доходу звітного періоду. І лише різниця між сумою дооцінки залишкової вартості та вказаним перевищенням відображається у складі додаткового капіталу.

І навпаки, при уцінці об'єкта основних засобів, який раніше було переоцінено, перевищення суми попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості цього об'єкта списується в дебет рахунка додаткового капіталу.

У свою чергу, різниця між сумою уцінки залишкової вартості об'єкта та вказаним перевищенням відображається у складі витрат звітного періоду.

Приклад 1

На основі наведених даних відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності, пов'язані з переоцінкою основних засобів. Визначити суму переоціненого зносу основних засобів.

Обладнання було придбане за 800 000 грн. У результаті першої переоцінки було встановлено, що справедлива вартість цього обладнання на дату переоцінки дорівнює 900 000 грн., а його залишкова вартість становила 600 000 грн.

У результаті наступної переоцінки обладнання було переоцінено до 492 000 грн. На цю дату залишкова вартість обладнання становила 820 000 грн.

Розв'язання ↗

У результаті дооцінки обладнання його залишкова вартість зросла в 1,5 разу (900 000 : 600 000), тобто індекс переоцінки дорівнює 1,5.

Відповідно в 1,5 разу зросли первісна вартість обладнання та його знос:

Вартість	До 1-шої переоцінки	Після 1-шої переоцінки	Зміна вартості
Первісна вартість, грн.	800 000	1200 000	+400 000
Знос, грн.	200 000	300 000	+100 000
Залишкова вартість, грн.	600 000	900 000	+300 000

Дооцінка обладнання буде відображена в бухгалтерському обліку такими записами:

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
На суму дооцінки первісної вартості обладнання	400 000	<i>Д-т 104 К-т 423</i>
На суму дооцінки зносу вартості обладнання	100 000	<i>Д-т 423 К-т 131</i>

У результаті наступної уцінки вартість обладнання зменшилась у 0,6 разу (492 000 : 820 000):

Вартість	До	Після	Зміна вартості (+;-)
	2-гої переоцінки		
Первісна вартість, грн.	1 200 000	720 000	-480 000
Знос, грн.	380 000	228 000	-152 000
Залишкова вартість, грн.	820 000	492 000	-328 000

Оскільки раніше залишкова вартість обладнання була дооцінена на 300 000 грн., то його уцінка в межах цієї суми підлягає описанню за рахунок додаткового капіталу, а решту суми уцінки (28 000 грн.) слід зарахувати до складу витрат звітного періоду. Тому уцінка обладнання буде відображена такими записами:

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
На суму уцінки первісної вартості обладнання	300 000	<i>Д-т 423 К-т 104</i>
На різницю між сумою попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості об'єкта	28 000	<i>Д-т 975 К-т 104</i>
На суму уцінки зносу вартості обладнання	152 000	<i>Д-т 131 К-т 104</i>

↗ Приклад 2

Споруда має вартість 800 000 грн., а сума її зносу на дату переоцінки дорівнює 200 000 грн. Після переоцінки чиста балансова вартість споруди знизилась до 420 000 грн.

Під час наступної переоцінки справедлива вартість споруди зростає до 570 000 грн. На цей момент залишкова вартість споруди становила 380 000 грн.

Розв'язання ↗

Споруду уцінено на 180 000 грн. (тобто в 0,7 разу).

Уцінка споруди буде відображена таким записом грн.):

Дебет 975 "Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій"	180 000
Дебет 131 "Знос основних засобів"	60 000
Кредит 103 "Будинки та споруди"	240 000.

Оскільки в результаті дооцінки залишкова вартість споруди зростає в 1,5 разу (570 000 : 380 000), це слід відобразити такими записами, (грн.):

Дебет 103 "Будинки та споруди"	280 000
Дебет 746 "Інші доходи від звичайної діяльності"	180 000
Кредит 423 "Дооцінка активів"	100 000.

Одночасно

Дебет 423 "Дооцінка активів"	90 000
Дебет 131 "Знос основних засобів"	90 000.

◆ Облік нематеріальних активів

Нематеріальні активи підприємства згідно з пунктами 10 і 11 П(С)БО 8 зараховують за первісною вартістю, яка складається:

- з вартості придбання;
- митного збору (при імпорті);
- податків, що не підлягають відшкодуванню;
- інших податків, пов'язаних із придбанням нематеріальних активів (крім сплати відсотків за кредит банку).

Відображення в обліку операцій з нематеріальними активами аналогічне до відображення операцій з основними засобами.

Кореспонденція рахунків є практично ідентичною, лише замість рахунка 10, субрахунків 131, 152 для обліку операцій з нематеріальними активами використовують рахунок 12, субрахунки 133, 154.

↗ Приклад 1

Підприємство придбало комп'ютерну програму за 12000 грн. (в тому числі ПДВ). Крім того, підприємство оплатило послуги фірмі за встановлення програми в сумі 750 грн. (в т. ч. ПДВ).

На підставі наведених даних вказати кореспонденцію рахунків, визначити вартість, за якою оприбутковують нематеріальний актив.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Обліковий запис
1. Відображена заборгованість перед постачальником за комп'ютерну програму	10000	Д-т 154 К-т 631
2. Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	2000	Д-т 641 К-т 63

3. Списані на первісну вартість витрати на встановлення комп'ютерної програми	625	Д-т 154 К-т 681
4. Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	125	Д-т 641 К-т 681
5. Оприбутковано комп'ютерну програму як нематеріальний актив	10625	Д-т 127 К-т 154

➤ Приклад 2

Підприємство придбало 1 січня 20__ р. ліцензії для забезпечення своєї діяльності у майбутньому з оплатою грошовими коштами:

- на виробництво продукції терміном на 5 років – 5000 грн.;
- на здійснення роздрібною торгівлею цією продукцією терміном на 1 рік – 1200 грн.

На підставі наведених даних: вказати кореспонденцію рахунків; визначити вартість, за якою оприбутковують нематеріальний актив.

Розв'язання ➤

У першому випадку на дату придбання буде визначено нематеріальний актив:

Д-т 154 К-т 685 – 5000 грн.

Д-т 127 К-т 154 – 5000 грн.

У другому випадку будуть визначені витрати майбутніх періодів, оскільки термін цієї ліцензії перебуває в межах одного року:

Д-т 39 К-т 685 – 1200 грн.

Щомісячно 1/12 цієї суми зараховуватиметься до витрат цього періоду записом:

Д-т 93 К-т 39 – 100 грн.

Нематеріальний актив, отриманий у результаті розробки, слід відображати в балансі за умов, якщо підприємство має:

- намір, технічну можливість і ресурси для доведення нематеріального активу до стану, в якому він придатний для реалізації або використання;
- можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу;
- інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу.

Якщо нематеріальний актив не відповідає вказаним критеріям визнання, то витрати, пов'язані з його придбанням чи створенням, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені:

- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку і перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку;

- витрати на створення, реорганізацію і переміщення підприємства або його частини;
- витрати на підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань та витрати на створення торгових марок (товарних знаків).

Створення нематеріальних активів власними силами відображається такими обліковими записами: **Д-т 154 К-т 661, 65, 13, 20.**

Якщо об'єкт нематеріальних активів завершено і введено в експлуатацію: **Д-т 12 К-т 154.**

Первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, пов'язаних з їхнім удосконаленням і підвищенням їхніх можливостей та подовженням терміну використання, які збільшують майбутні економічні вигоди. Витрати, здійснювані для підтримання НМА у придатному для використання стані й отримання спершу визначеного розміру економічних вигід від використання НМА, зараховують до складу витрат звітного періоду (п. 18 П(С)БО 8).

Інтелектуальна власність на підприємстві може придбуватись як безкоштовно (безоплатно) отримана, в результаті обміну (бартеру), в результаті розробки тощо. Первісна вартість нематеріальних активів внаслідок обміну дорівнює залишковій вартості переданого об'єкта. Її визначають як різницю між первісною вартістю і сумою нарахованого зносу.

Якщо залишкова вартість перевищує його справедливу вартість, то первісна вартість дорівнює справедливій вартості переданого об'єкта. Первісна вартість безоплатно отриманих нематеріальних активів також дорівнює справедливій вартості на дату їхнього отримання.

Оприбуткування безоплатного отриманого нематеріального активу відображають записом: **Дебет 125 Кредит 424**

Нарахування амортизації нематеріальних активів

У фінансовому обліку амортизації підлягають усі нематеріальні активи, що перебувають на балансі підприємства.

Нарахування амортизації нематеріальних активів (крім права постійного користування земельною ділянкою) здійснюється протягом строку їхнього корисного використання, який встановлюється підприємством при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс).

Методи нарахування амортизації підприємство також визначає самостійно.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, в якому нематеріальний актив уведено в господарський оборот. Суму нарахованої амортизації підприємства відображають збільшенням суми витрат підприємства і накопиченої амортизації нематеріальних активів.

Нарахування амортизації при застосуванні виробничого методу починається з дати, що настає за датою уведення об'єкта нематеріального активу в господарський оборот.

Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття нематеріального активу.

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Що таке первісна вартість необоротних активів? Які її складові?
2. За якою вартістю оприбутковують об'єкти основних засобів, внесені засновниками (учасниками) до статутного капіталу підприємства?
3. Як визначається первісна вартість безоплатно отриманих необоротних активів?
4. Як визначають термін корисної експлуатації необоротних активів?
5. Операційний цикл – це...
6. Як слід відображати в обліку витрати, пов'язані з експлуатацією, ремонтом, удосконаленням (поліпшенням) необоротних активів?
7. Що є регістром аналітичного обліку основних засобів?
8. Що таке амортизація необоротних активів? З якою метою її нараховують?
9. У чому полягає різниця між амортизацією та зносом основних засобів?
10. Що є групою основних засобів та інших необоротних матеріальних активів?
11. Що таке нематеріальні активи? Наведіть приклади.
12. Як розуміють у фінансовому обліку капітальні інвестиції?
13. Як класифікують основні засоби з метою нарахування амортизації в податковому обліку?
14. Вартість, яка амортизується, – це...
15. У яких випадках слід переглядати метод амортизації та строк використання активу?
16. Як відображається в обліку сума нарахованої амортизації?
17. Як у фінансовому обліку відображають списання нарахованого зносу інших необоротних матеріальних активів?
18. Нарахування амортизації у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50% його вартості, що амортизується, та решта 50% – у місяці їхнього вилучення з активів (списання з балансу) може застосовуватися для ..
19. Коли припиняють нараховувати амортизацію об'єкта необоротних активів?
20. Яким методом нараховують амортизацію нематеріальних активів?
21. Як визначають фінансовий результат від ліквідації основних засобів?
22. Як відображають в обліку вибуття необоротних активів у зв'язку з їхнього реалізацією?
23. Обліковий запис Д-т 976 К-т 685 відображає зміст факту господарської діяльності ...
24. Протягом якого терміну здійснюють нарахування амортизації нематеріальних активів?

25. Як називають суму, яку підприємство очікує отримати за актив після закінчення терміну його корисного використання за вирахуванням витрат, пов'язаних з його ліквідацією?

26. Як відображають в обліку безоплатну передачу основних засобів?

27. Який запис складають на суму зарплати, нарахованої робітникам за демонтаж виробничого обладнання при його ліквідації?

Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

На основі наведених даних:

- вказати кореспонденцію рахунків;
- первинні документи;
- визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби.

Для купівлі обладнання ТЗОВ «Альба», яке є платником ПДВ, взяло короткостроковий кредит банку в сумі 50000 грн. під 15% річних. Підприємство придбало бетонозмішувач вартістю 60000 грн. (в т. ч. ПДВ). Витрати на доставку становили 360 грн. (в т. ч. ПДВ). ТЗОВ «Альба» повністю погасило заборгованість перед постачальником. Об'єкт основних засобів зараховано на баланс підприємства.

Задача 2

На основі наведених даних:

- вказати кореспонденцію рахунків;
- первинні документи;
- визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби.

Підприємство, яке є платником ПДВ, придбало виробниче обладнання за 300 000 грн. (у тому числі ПДВ – 50 000 грн.), крім того, витратило 4 000 грн. на його доставку і 2000 грн. – на монтаж, перевірку придатності та підготовку до експлуатації.

Задача 3

ТЗОВ «Терноліт» придбало змелюну ділянку вартістю 600 000 грн. (у тому числі ПДВ). Оплата послуг ріелтера – 3 000 грн., оплата послуг агенції нерухомості «Альянс» – 15000 грн. Відрахування до Пенсійного фонду – 5 000 грн.; оплата нотаріальних послуг – 2000 грн.

Чому дорівнює первісна вартість придбаної земельної ділянки?

Як відобразити на рахунках обліку вказані факти господарської діяльності?

Задача 4

На основі наведених даних:

- вказати кореспонденцію рахунків;
- первинні документи;
- визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби.

12.03.20__ р. ТЗОВ «РЕГІНА» придбало в ПП «Бігус» у кредит автомобіль вартістю 84000 грн. (в т. ч. ПДВ). Витрати на державну реєстрацію автомобіля – 5600 грн., відрахування в Пенсійний фонд –7000 грн. Автомобіль зараховано на баланс підприємства.

Початковий внесок, сплачений банку, – 36600 грн., сплачені відсотки за кредитом – 5688 грн.

ТЗОВ «РЕГІНА» є платником ПДВ.

Задача 5

Вказати кореспонденцію рахунків та первинні документи, визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби, на підставі наведених даних.

Дані для виконання:

ТЗОВ "Люкс", що є платником ПДВ, придбало офісні меблі вартістю 11300 грн. (без ПДВ). ТЗОВ «Люкс» виписало на суму 9000 грн. короткостроковий вексель, решту суми заборгованості воно погасило готівкою.

Для збирання меблів було витрачено матеріалів на суму 420 грн. Заробітна плата, нарахована робітникам, які виконували монтаж, – 1150 грн. Відрахування на соціальні заходи згідно з чинним законодавством – (37,7%). Меблі оприбутковано після монтажу як основний засіб.

Задача 6

На основі наведених даних:

- вказати кореспонденцію рахунків;
- первинні документи;
- визначити вартість, за якою оприбутковують основні засоби.

20.01.20__ р. ВАТ «Птахофабрика» перерахувало на основі отриманого рахунка передоплату ТЗОВ «Алькас» за автоматичну напувалку 24000 грн.

30.01.20__ р. ВАТ «Птахофабрика» отримало від ТЗОВ «Алькас» обладнання. У супровідних документах зазначена вартість обладнання 36000 (в т. ч. ПДВ).

Витрати на доставку вантажу становили 1200 грн. (в т. ч. ПДВ). Оплата послуг страховому товариству ТЗОВ «Захід-центр» за страхування вантажу – 3600 грн.

31.01.20__ р. проведено монтаж автоматичної напувалки. Заробітна плата нарахована робітникам за збирання обладнання – 500 грн. Проведені нарахування на заробітну плату (37,5%). 1.02.20__ р. обладнання введено в експлуатацію.

11.02.20__ р. ВАТ «Птахофабрика» перерахувало залишок заборгованості ТЗОВ «Алькас».

ВАТ «Птахофабрика» є платником ПДВ.

Задача 7

На основі наведених даних:

- вказати кореспонденцію рахунків;
- первинні документи;

– визначити вартість, за якою оприбутковують інші необоротні матеріальні активи.

ТЗОВ «Колосок» (платник ПДВ) виготовило власними силами дерев'яні піддони. Підприємство понесло на виготовлення інвентарної тари такі витрати:

- вартість матеріалів – 6400 грн. (в т. ч. ПДВ);
- нарахована заробітна плата робітникам – 1970 грн.;
- проведені нарахування на заробітну плату – 36,1%;
- нарахована амортизація обладнання, задіяного у виготовленні піддонів, – 700 грн.;
- спожита електроенергія – 180 грн.

Готові піддони внесені до складу необоротних активів підприємства. Нараховано знос піддонів (50%).

Задача 8

ПП "Людмила", яке є платником ПДВ, у січні 20__ р. придбало в приватного підприємця В. В.Сомика комп'ютерну програму. Бухгалтер оприбуткував цю програму за первісною вартістю, до якої вніс:

- купівельну вартість – 12000 грн.;
- суму ПДВ, що підлягає відшкодуванню, – 2000 грн.;
- суму заробітної плати консультанту з програмного забезпечення за встановлення програми – 150 грн.;
- належну суму відрахувань на соціальні заходи – 55 грн.;
- суму нарахованих відсотків за користування кредитом, за рахунок якого була придбана комп'ютерна програма, – 288 грн.

Які помилки допустив бухгалтер? Як відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку?

Задача 9

Підприємство отримало безкоштовно від Фонду підтримки селянських (фермерських) господарств автонапувалку, справедлива вартість якої оцінена в 15000 грн. Витрати на доставку обладнання становили 336 грн. Витрати на встановлення та налагодження напувалки – 256 грн. Підприємство передбачає експлуатувати отримане обладнання 5 років, використовуючи прямолінійний метод нарахування амортизації.

Визначити вартість, вартість, за якою обладнання буде зараховано на баланс. Визначити кореспондуючі рахунки за здійсненими господарськими операціями.

Задача 10

Підприємство ВАТ «Алтек» отримало від засновника як внесок до статутного капіталу штукатурну станцію за ринковою вартістю – 27500 грн. Витрати, на її доставку становили 360 грн. (в т.. ПДВ). Витрати, оплачені заводу «Спецавтомат» за проведені профілактичні заходи, – 840 грн. (в т. ч. ПДВ).

Визначити вартість, за якою обладнання буде зараховано на баланс. Визначити кореспондуючі рахунки за здійсненими господарськими операціями.

Задача 11

ТЗОВ «ВЕРЕСТ» (платник ПДВ) на основі договору купівлі-продажу відвантажило ТЗОВ «Орвіс» кутер (подрібнювач сировини), який був в експлуатації. Первісна вартість обладнання – 42 184 грн.; сума накопиченого зносу – 26890 грн.; продажна вартість кутера – 20000 грн. ТЗОВ «Орвіс» перерахувало на рахунок ТЗОВ «Верест» 9600 грн., а на решту суми заборгованості виписало відсотковий вексель під 6% річних.

Вказати кореспонденцію рахунків, первинні документи та визначити фінансовий результат від реалізації обладнання.

Задача 12

СМП «Пральня» отримало 1.03.2008 р. безкоштовно машинку пральню «ARDO» первісною вартістю 2385 грн., сума нарахованого зносу – 1670 грн. Підприємство використовує прямолінійний метод нарахування амортизації, виходячи із 5-річного терміну корисної експлуатації. Через 2 роки пральня машинка вийшла з ладу і не підлягала подальшому ремонту. 28.02.2010 р. пральню машинку списано й оприбутковано металобрухт на суму 150 грн.

Вказати кореспонденцію рахунків, визначити фінансовий результат від списання обладнання.

Задача 13

ТОВ «Ремеді-ЛТД» придбало 12.06.20__ р. автомобіль за 36000 грн. (в т. ч. ПДВ). Підприємство не є платником ПДВ. Витрати на страхування, реєстрацію, оплату нотаріальних послуг становили 3000 грн. Відрахування до пенсійного фонду – 1080 грн.

Підприємство обрало прямолінійний метод нарахування амортизації. Через три роки автомобіль продано за залишковою вартістю.

Вказати кореспонденцію рахунків, первинні документи та визначити фінансовий результат від реалізації обладнання.

Задача 14

ВАТ «Електромеханічний завод» передає безкоштовно школі фрезерувальний верстат. Первісна вартість верстату – 48600 грн., накопичений знос – 40500 грн.

Вказати кореспонденцію рахунків, первинні документи та визначити фінансовий результат від вибуття об'єкта.

Задача 15

У грудні 2005 р. ДП «Надія» придбало приміщення складу за 168 000 грн. (в т. ч. ПДВ). Вартість послуг агенції нерухомості – 10000 грн. Приватному нотаріусу І. Т. Жовнір сплачено 1600 грн. Відрахування в

Пенсійний фонд – 14000 грн. Споруда не має ліквідаційної вартості, а очікуваний строк її експлуатації становить 20 років.

Амортизацію споруди нараховують за прямолінійним методом. Через 5 років був здійснений капітальний ремонт споруди, вартість якого становила 19000 грн. У результаті очікується, що строк експлуатації споруди збільшиться на 2 роки.

Вказати кореспонденцію рахунків, первинні документи та визначити річну суму амортизації споруди після капітального ремонту.

Задача 16

31 грудня 2003 р. ПП «ЕКСПОБУД» придбало за 640 000 грн. обладнання, амортизацію якого нараховувало за прямолінійним методом, виходячи з 8 років строку корисного використання та нульової ліквідаційної вартості. 1 січня 2006 р. керівництво ВАТ переглянуло строк корисного використання. Тепер він становить 6 років. Яку суму зносу буде відображено у Балансі ВАТ на 31 січня 2007 р., якщо ліквідаційна вартість обладнання залишалася нульовою і метод нарахування амортизації не змінився?

Задача 17

ТЗОВ «Магнат» придбало обладнання вартістю 60 000 грн. (в т. ч. ПДВ) у квітні 2009 р., а ввело їх в експлуатацію в червні цього ж року. Строк корисного використання основних засобів – 5 років, а ліквідаційна вартість дорівнює 4000 грн.

Чому дорівнює річна сума амортизації основних засобів, розрахована за кумулятивним методом?

Задача 18

ВАТ «Алтек» придбало програмне забезпечення 1 січня 2009 р. за 25000 грн. (без ПДВ), оцінило строк його корисного використання в 5 років, а ліквідаційну вартість – як нульову. Для нарахування амортизації застосовується метод прискореного зменшення залишкової вартості.

Які облікові записи необхідно скласти на факти господарської діяльності з надходження та нарахування зносу? Якою буде залишкова вартість програмного забезпечення на 31 грудня 2009 р.?

Задача 19

МПП «Бест» придбало у грудні 2008 р. устаткування, що було оприбутковано за первісною вартістю 60 000 грн. Строк корисного використання устаткування становить 12 років, і воно не має ліквідаційної вартості. Перші два роки амортизація устаткування нараховувалася методом зменшення залишкової вартості, а потім підприємство почало нараховувати амортизацію за прямолінійним методом.

Які облікові записи необхідно скласти на факти господарської діяльності з надходження та нарахування зносу?

Чому дорівнює сума зносу устаткування на кінець третього року експлуатації?

Задача 20

1.09.2008 р. підприємство придбало обладнання, яке оприбуткувало за первісною вартістю 61000 грн. Підприємство обрало для нарахування амортизації метод прискореного зменшення залишкової вартості. Очікуваний термін експлуатації – 4 роки, ліквідаційна вартість – 0 грн.

1.06. 2010 р. підприємство у зв'язку з перепрофілюванням виробництва ліквідує обладнання.

За наведеними операціями скласти Журнал реєстрації господарських операцій.

Задача 21

Первісна вартість виробничого обладнання – 50000 грн. Очікуваний термін його використання – 6 років. Ліквідаційна вартість устаткування – 4000 грн. Підприємство планує виготовити за період експлуатації обладнання 1 200 000 од. продукції, у т. ч.:

1 рік – 180 тис. од.;

2 рік – 240 тис. од.;

3 рік – 220 тис. од.;

4 рік – 200 тис. од.;

5 рік – 180 тис. од.;

6 рік – 160 тис. од.

Нархувати амортизацію обладнання з використанням виробничого методу.

ТЕМА 7. Облік виробничих запасів

- 1. Поняття про виробничі запаси, їхня класифікація.**
- 2. Оцінювання виробничих запасів відповідно до вимог П(С)БО 9 "Запаси".**
- 3. Документальне оформлення руху виробничих запасів.**
- 4. Аналітичний та синтетичний облік виробничих запасів.**
- 5. Облік оборотних малоцінних та швидкозношуваних предметів.**

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Господарський кодекс України.
2. П(С)БО № 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318.
3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом МФУ від 24.05.95 р. № 88.
4. Наказ Міністерства статистики України від 21.06.96 р. № 193 "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів".

5. Інструкція про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11.08.94 р. № 69.
6. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затверджений Постановою КМУ від 22.01.96 р. № 116.

Методичні вказівки до розв'язування задач

У фінансовому обліку важливими моментами оцінювання запасів є їхнє придбання, вибуття і відображення їх у звітності.

Оцінювання виробничих запасів при їхньому придбанні

Придбані, отримані або вироблені запаси зараховують на баланс підприємства за **первісною вартістю** (ПБО 9 «Запаси»). Визначення первісної вартості запасів залежить від способу їхнього надходження на підприємство. ПБО 9 «Запаси» розглядає такі способи надходження запасів на підприємство:

- придбані за плату;
- виготовлені на підприємстві;
- внесені до статутного фонду;
- одержані безоплатно;
- придбані в результаті обміну.

Первісна вартість запасів, придбаних за плату, – це собівартість запасів, яка складається з таких фактичних витрат:

- суми, що сплачується згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;
- транспортно-заготівельні витрати (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їхнього використання, враховуючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів);
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

До таких витрат, зокрема, належать:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати на доопрацювання і підвищення якісно технічних характеристик запасів.

До витрат на придбання запасів **не зараховують** отримані торговельні знижки, інші знижки та повернення товарів.

До первісної вартості запасів не зараховують такі види витрат:

- понаднормові втрати і нестачі запасів;
- проценти за користування позиками;
- витрати на збут;
- загальногосподарські та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і доставкою запасів та приведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Всі ці витрати зараховуються до витрат того періоду, в якому вони були здійснені (встановлені).

➔ **Транспортно-заготівельні витрати** зараховуються безпосередньо до собівартості придбаних запасів. Наприкінці місяця суму за рахунком транспортно-заготівельних витрат розподіляють між сумою залишку запасів на кінець звітного місяця і сумою запасів, що вибули (використані, реалізовані, безоплатно передані тощо) за звітний місяць.

Розподіл здійснюють на базі середнього відсотка ТЗВ:

Сума транспортно-заготівельних витрат, яка зараховується до запасів, що вибули	=	Середній відсоток ТЗВ	x	Вартість запасів, що вибули
---	---	------------------------------	---	------------------------------------

Середній відсоток транспортно-заготівельних витрат	=	Залишок транспортно-заготівельних витрат на початок місяця	+	Сума транспортно-заготівельних витрат за місяць
		Залишок запасів на початок місяця		Вартість запасів, що надійшли за місяць

Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається собівартість їхнього виробництва, яка визначається за ПБО 16 «Витрати». До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) зараховуються: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці інші прямі, витрати і загальногосподарські витрати.

Первісною вартістю запасів, внесених до статутного капіталу підприємства, є погоджена із засновниками (учасниками) підприємства їхня справедлива вартість. Таким чином, справедлива вартість запасів буде зафіксована в установчих документах підприємства.

Первісною вартістю запасів, одержаних підприємством безоплатно, визнається їхня справедлива вартість.

Згідно з ПБО 19, **справедливою вартістю запасів** є сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті фіксу-

вання фактів господарської діяльності між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Для визначення справедливої вартості виробничих запасів підприємство може використовувати інформацію прайс-листів та інших подібних документів або скористатися послугами експерта.

◆ **Оцінювання запасів при їхньому вибутті**

Згідно з ПБО 9, оцінювання запасів при їхньому відпуску у виробництво, продажу та іншому вибутті здійснюється за одним з таких методів:

- *ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;*
- *середньозваженої собівартості;*
- *собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);*
- *нормативних затрат;*
- *ціни продажу.*

Для всіх одиниць фінансового обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів.

Одиницею обліку запасів є найменування запасів або однорідна група запасів (вид).

Доцільність використання різних методів для визначення собівартості запасів встановлюється підприємством. Наприклад, може бути доцільним застосування різних методів визначення собівартості запчастин, які реалізуються, і таких самих запчастин, які використовуються для власних потреб (ремонт устаткування). Не може бути підставою для застосування різних методів визначення собівартості одного виду запасів різниця в географічному місцезнаходженні запасів та в податкових правилах.

➔ **Метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів.**

Запаси, які відпускаються, та послуги, що виконуються для спеціальних замовлень і проектів, а також запаси, які не замінюють одне одного, оцінюються за ідентифікованою собівартістю.

Цей метод може застосовуватися за умов незначної номенклатури матеріалів чи товарів, що використовуються на підприємстві. Облік надходження матеріалів, їхнього відпускання та залишків здійснюється за конкретними партіями.

Такий метод звичайно застосовують для визначення собівартості індивідуальних замовлень (виробництво кораблів, літаків) або при торгівлі нерухомістю, автомобілями, коштовностями і т. ін.

У разі виробництва або реалізації великої кількості одиниць запасів, які є взаємозамінними, звичайно використовується один з поданих нижче методів для визначення собівартості запасів.

➔ **Метод середньозваженої собівартості.**

Оцінювання за середньозваженою собівартістю проводиться по кожній одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітної місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітної місяця й одержаних у звітному місяці запасів.

➔ **Метод собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО)**

Оцінювання запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, в якій вони надходили на підприємство (відображені в обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів.

Використання методу ФІФО максимально наближає вартість запасів до поточної ринкової вартості.

Приклад 1

Дані про рух сировини

Дата	Надходження			Витрачання
	кількість, кг	ціна, грн.	сума, грн.	кількість, кг
Залишок на 1.01	100	10,0	1000	
4.01	200	12,0	2400	
8.01				150
10.01	500	14,5	7250	
11.01				350
22.01	300	14,0	4200	
25.01				200
Разом	1100		14850	700
Залишок на 31.01	400			

Оцінювання виробничих запасів за методом середньозваженої собівартості.

Середньозважена ціна – $14850/1100 = 13,5$ (грн.).

Витрачено сировини: $700 \times 13,5 = 9450$ (грн.).

Залишок сировини: $400 \times 13,5 = 5400$ (грн.).

Оцінювання виробничих запасів за методом ФІФО

Дата	Надходження			Витрачання			Залишок		
	кількість, кг.	ціна, грн.	сума, грн.	кількість, кг.	ціна, грн.	сума, грн.	кількість, кг.	ціна, грн.	сума, грн.
1.01							100	10,0	1000
4.01	200	12,0	2400				300		3400
8.01				150	100x10 50x12	1600	150	12,0	1800
10.01	500	14,5	7250				650		9050
11.01				350	150x12	4700	300	14,5	4350

					200x14,5				
22.01	300	14,0	4200				600		8550
25.01				200	14,5	2900	400		5650
Разом			13850			9200	400		5650

→ **Метод нормативних витрат.**

Оцінювання за нормативними витратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції, встановлених підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін.

Нормативні витрати – це заплановані витрати на виробництво одиниці продукції (послуг), які базуються на нормах використання матеріалів, праці та нормальної виробничої потужності.

Оцінювання за цим методом нормативних затрат полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), встановлених підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін.

Застосування методу допускається лише тоді, коли результати оцінювання запасів приблизно дорівнюють їхній собівартості.

Відхилення на продукцію (В), що надійшла з виробництва за місяць, розраховують за формулою:

$$\begin{array}{|c|c|c|c|c|c|}
 \hline
 \mathbf{B} = & \text{Фактична кількість виробленої продукції} & \times & \text{Фактична ціна одиниці продукції} & - & \begin{array}{c} \text{Визнана нормативна кількість для фактичного результату} \end{array} & \times & \begin{array}{c} \text{Нормативна ціна одиниці продукції} \end{array} \\
 \hline
 \end{array}$$

або: **$B = \text{Фактична собівартість} - \text{Нормативна собівартість}$** .

Застосування нормативних витрат для оцінювання запасів у фінансовому обліку та звітності допускається лише, якщо результати такого оцінювання запасів приблизно дорівнюють їхній собівартості. Для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних, норми витрат і ціни у нормативній базі вони мають регулярно перевірятися та переглядатися.

Метод нормативних витрат звичайно застосовують у разі стабільності цін на запаси. У цьому разі відхилення між стандартними й фактичними витратами на матеріали є несуттєвими та списуються в момент придбання матеріалів. Суму перевищення фактичної собівартості запасів над їхньою нормативною собівартістю зараховують до собівартості реалізованої продукції звітного року.

→ Метод ціни продажу.

Оцінювання за цінами продажу засноване на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього процента торговельної націнки товарів. Цей метод застосовують підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки.

Відповідно до цього методу запаси спочатку оцінюються за ціною їхнього продажу.

Собівартість товарів, що вибули, визначається шляхом зменшення ціни їхнього продажу на суму торгової націнки, яка розраховується за допомогою середнього відсотка (СВ):

СВ	=	Залишок торгової націнки на початок звітної періоду	+	Торгова націнка у продажній вартості одержаних у звітному місяці товарів
		Вартість продажу залишку товарів на початок звітної періоду		Вартість продажу одержаних у звітному місяці товарів

Собівартість реалізованих товарів (СР) визначається за формулою:

$$CP = \text{Вартість продажу реалізованих товарів} - \text{Сума торгової націнки на реалізовані товари.}$$

Сума торгової націнки на реалізовані товари (НР) визначається за формулою:

$$HP = \text{Вартість продажу реалізованих товарів} \times \text{Середній відсоток торгової націнки}$$

◆ Оцінювання запасів на дату складання Балансу.

Відповідно до П(С)БО 9, запаси відображають у звітності за найменшою з двох оцінок:

- первісною вартістю;
- чистою вартістю реалізації.

Запаси мають бути оцінені за чистою вартістю реалізації, якщо собівартість перевищує цю вартість, що спостерігається при:

- зниженні ціни реалізації запасів (ціна продажу нижча від собівартості);
- ушкодженні або частковому псуванні запасів;
- частковому або повному старінні запасів;
- зростанні очікуваних витрат на завершення виробництва.

◆ Облік надходження виробничих запасів

↗ Приклад 1

Скласти журнал реєстрації господарських операцій на підставі наведених даних:

ТзОВ "Світоч" придбало для кондитерського цеху 1500 кг цукру на суму 4200 грн., витрати з доставки становили 120 грн. Оплата здійснена з поточного рахунка. Нарахована заробітна плата працівникам за розвантаження цукру в сумі 70 грн.

Розв'язання ↗

Журнал реєстрації фактів господарської діяльності

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Дебет	Кредит
1. Надійшов цукор від постачальника	3500	201	63
2. Нарахований податковий кредит з ПДВ	700	641	63
3. Відображено витрати, пов'язані з доставкою цукру	100	201	63
4. Нарахований податковий кредит з ПДВ у вартості наданих транспортних послуг	20	641	63
5. Проведено оплату постачальнику	4320	63	31
6. Нарахована заробітна плата працівникам за розвантаження цукру	70	201	66

↗ Приклад 2

Скласти журнал реєстрації господарських операцій на підставі наведених даних:

На ТзОВ "Горизонт" надійшли супровідні документи ВАТ "Стомакс" на матеріали на суму 4000 грн., ПДВ у сумі 800 грн. – всього на суму 4800 грн. Поставка проведена без передоплати. При прийманні матеріалів встановлена нестача на суму 40 грн. і ПДВ у сумі 8 грн. Причиною нестачі став природний убуток матеріалів при їхньому транспортуванні.

Розв'язання ↗

Журнал реєстрації фактів господарської діяльності

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Дебет	Кредит
1. Надійшли матеріали від постачальника	3960	201	63
2. Нарахований податковий кредит з ПДВ	792	641	63
3. Відображено суму нестачі матеріалів	40	947	201
4. Відображено суму ПДВ у нестачі матеріалів	8	949	641
5. Здійснена оплата постачальнику за матеріали	4800	63	31

↗ Приклад 3

Виходячи з нижченаведеної інформації:

– відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з надходження виробничих запасів;

– вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

За супровідними документами поставка матеріалів передбачена на суму 6000 грн., сума ПДВ – 1200 грн. При прийманні матеріалів встановлена нестача з вини постачальника ТзОВ "Гранд" на суму 300 грн., сума ПДВ – 60 грн. Поставка проведена без передоплати. Претензія покупця АТ "Промінь" задоволена, матеріал допоставлено в кількості, зазначеній у рахунку-фактурі й договорі.

Розв'язання

№ з/п	Зміст операції, сума, обліковий запис	Підтверджувальні документи
1.	Надійшли матеріали від постачальника – 5700 грн. Д-т 201 К-т 63	товарно-транспортна накладна
2.	Нарахований податковий кредит з ПДВ – 1140 грн. Д-т 641 К-т 63	податкова накладна
3.	Відображено суму нестачі матеріалів – 300 грн. Д-т 374 К-т 63	претензія
4.	Відображено суму ПДВ у нестачі матеріалів – 60 грн. Д-т 374 К-т 641	податкова накладна
5.	Здійснена оплата постачальнику за поставлені матеріали – 6840 грн. Д-т 63 К-т 31	виписка банку
6.	Постачальник допоставив матеріали – 300 грн. Д-т 201 К-т 374	накладна
7.	Відображено ПДВ у вартості поставки – 60 грн. Д-т 641 К-т 374	податкова накладна

Приклад 4

Підприємство зробило попередню оплату за товарно-матеріальні цінності. Через кілька днів воно отримало ТМЦ, які були доставлені власним вантажним автомобілем на підприємство. Вартість товарно-матеріальних цінностей становить 15 000 грн., ПДВ – 3000 грн. Під час приймання ТМЦ було виявлено нестачу з вини постачальника на суму 800 грн., ПДВ – 160 грн. Постачальник задовольнив претензію перерахуванням назад грошових коштів у сумі 960 грн.

На підставі наведених даних скласти журнал реєстрації господарських операцій.

Розв'язання ↗**Журнал реєстрації фактів господарської діяльності**

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1.	Перераховано кошти в оплату ТМЦ	371	311	18 000
2.	Відображено податковий кредит із ПДВ	641	644	3 000
3.	Оприбутковано товарно-матеріальні цінності (без ПДВ), отримані від постачальника	201	631	14 200
4.	Закриття рахунка 644 на суму ПДВ	644	631	2 840
5.	Встановлено нестачу з вини постачальника і виставлено претензію (з ПДВ)	374	631	960
6.	Постачальник задовольнив претензію шляхом перерахування коштів (з ПДВ)	311	374	960
7.	Сума податкового кредиту з ПДВ (методом сторно)	641	644	160
8.	Зарахування заборгованостей	631	371	18 000

Приклад 5 ↗

Підприємство здійснило попередню оплату за товарно-матеріальні цінності. Через кілька днів воно отримало товарно-матеріальні цінності, які були доставлені власним вантажним автомобілем на підприємство. Вартість ТМЦ становить 15000 грн., ПДВ – 3000 грн. Під час приймання ТМЦ було виявлено нестачу з вини постачальника на суму 800 грн., ПДВ – 160 грн. Однак претензію постачальник не задовольнив, оскільки арбітражний суд відхилив позов.

На підставі наведених даних скласти журнал реєстрації господарських операцій.

Розв'язання ↗**Журнал реєстрації фактів господарської діяльності**

№ з/п	Факти господарської діяльності	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Перераховано кошти в оплату ТМЦ	371	311	18 000
2.	Відображено податковий кредит із ПДВ	641	644	3 000
3.	Оприбутковано товарно-матеріальні цінності (без ПДВ), отримані від постачальника	201	631	14 200
4.	Закриття рахунка 644 на суму ПДВ	644	631	2 840
5.	Встановлено нестачу з вини постачальника і виставлено претензію (з ПДВ)	374	631	960
6.	Відображено суму відхиленої претензії	947	374	960

7.	Сума податкового кредиту з ПДВ (методом сторно)	641	644	160
8.	Зарахування заборгованостей	631	371	18 000

➤ Приклад 6

Працівникові підприємства видали підзвіт на закупівлю спецодягу 6 000 грн. Виконавши виробниче завдання, працівник вчасно подав до бухгалтерії підприємства звіт про витрачені кошти з усіма документами, що підтверджують здійснення витрат. Із звіту видно, що працівник витратив коштів на загальну суму 6300 грн. При цьому 6180 грн. він витратив на оплату вартості спецодягу, а 120 грн. – вартість наданих послуг з доставки МШП.

Виходячи з наведеної інформації:

- відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з придбання МШП;
- вказати первинні документи, які використовують для фіксування зазначених господарських операцій.

Розв'язання ➤

№ з/п	Зміст операції, сума, обліковий запис	Підтверджувальні документи
1.	Видано працівникові під звіт кошти для придбання МШП – 6000 грн. Д-т 372 К-т 301	<i>Видатковий касовий ордер</i>
2.	Оприбутковано спецодяг, придбаний підзвітною особою, – 5150 грн. Д-т 22 К-т 372	<i>Накладна, картка обліку спецодягу, спецзуття та запобіжних пристроїв</i>
3.	Відображено вартість наданих послуг з доставки спецодягу – 100 грн. Д-т 22 К-т 372	<i>Транспортна накладна, рахунок</i>
4.	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ, сплачену постачальнику МШП та транспортній організації, – 1050 грн. Д-т 641 К-т 372	<i>Податкова накладна</i>
5.	Підзвітній особі повернені перевитрати, пов'язані з придбанням спецодягу, – 300 грн. Д-т 372 К-т 301	<i>Видатковий касовий ордер</i>

➤ Приклад 7

Кондитерська фабрика ВАТ «Тера» самостійно виготовляє тару для печива. Підприємство витратило для виготовлення тари: матеріалів – 19000 грн., заробітна плата, нарахована робітникам, – 98 000 грн., відрахування на соціальні заходи – 36,78%.

Виготовлена тара оприбуткована на складі.

Відобразити на рахунках фінансового обліку факти господарської діяльності з виготовлення й оприбуткування МШП.

Розв'язання ↗

1. Списано матеріали на виготовлення тари – 19000 грн. **Д-т 23 К-т 201**
2. Нарахована заробітна плата працівникам, зайнятим у виготовленні тари, – 38 000 грн. **Д-т 23 К-т 66**
3. Проведені нарахування на суму заробітної плати (36,78%) – 13976 грн. **Д-т 23 К-т 65**
4. Оприбуткована на складі тара – 70976 грн. **Д-т 22 К-т 23**

→ Відображення в обліку іншого надходження виробничих запасів:

1. Надходження запасів від засновників у рахунок їхніх вкладів до статутного капіталу:

Дебет 20 «Виробничі запаси», 22 «МШП»

Кредит 46 «Неоплачений капітал».

2. Прийняті на склад передані підприємству безкоштовно виробничі запаси:

Дебет 20 «Виробничі запаси», 22 «МШП»

- Кредит 719 «Інші доходи від операційної діяльності», 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів».**

3. Оприбутковані лишки матеріальних цінностей, виявлені при інвентаризації:

Дебет 20 «Виробничі запаси», 22 «МШП»

Кредит 719 «Інші доходи від операційної діяльності».

4. Надійшли на склад відходи виробництва:

Дебет 209 «Інші матеріали»

Кредит 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві».

◆ Облік вибуття виробничих запасів

↗ Приклад 1

Фірма "Промінь" здійснює доставку сировини стороннім транспортом. Облік транспортно-заготівельних витрат з придбання сировини підприємство веде на окремому субрахунку – 201.6 «Транспортно-заготівельні витрати з придбання сировини». Є такі дані щодо руху сировини за березень 20__ р.

	Вартість запасів, тис. грн.	ТЗВ, тис. грн.
Залишок на початок місяця	100	15
Надійшло за місяць	400	65
Вибуло за місяць	450	?
Залишок на кінець місяця	50	?

Вартість запасів та транспортно-заготівельні витрати вказані без ПДВ. Сировина придбана у кредит.

Завдання:

Яка частина транспортно-заготівельних витрат буде зарахована до вартості запасів, що вибули, а яка – списана на залишок запасів?

Як відобразити на рахунках фінансового обліку факти господарської діяльності з надходження і вибуття виробничих запасів?

Розв'язання ↗

1. Визначимо середній відсоток транспортно-заготівельних витрат:

$$\text{Середній відсоток транспортно-заготівельних витрат} = \frac{15+65}{100+400} = 0,16.$$

2. Визначимо суму транспортно-заготівельних витрат, яка зараховується до запасів, що вибули: **Сума транспортно-заготівельних витрат, яка зараховується до запасів, що вибули, – $0,16 \times 450 = 72$ тис. грн.**

Собівартість запасів, що вибули, становила 522 тис. грн. (450 + 72).

ТЗВ, що зараховуються до залишку запасів: $50 \times 0,16 = 8$ тис. грн.

3. Облікові записи з надходження та вибуття запасів наведені у таблиці:

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, тис. грн.
		дебет	кредит	
1.	Отримано сировину від постачальника	201	631	400
2.	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	631	80
3.	Витрати на транспортування	201,6	631	65
4.	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	631	13
5.	Списана собівартість реалізованої сировини	943	201	450
6.	Списані транспортно-заготівельні витрати	943	20,6	72

↗ Приклад 2

На основі наведених даних здійснити оцінювання виробничих запасів, використовуючи різні методи: ідентифікованої вартості, середньозваженої собівартості й ФІФО. Проаналізувати вплив різних способів оцінювання на формування фінансового результату діяльності підприємства.

На підприємстві за станом на 01.11.20__ р. є залишок цвяхів № 100 у кількості 70 кг за ціною 6 грн. за 1 кг. Загальна вартість виробничих запасів становить 420 грн. Протягом місяця на підприємстві відбувся такий рух запасів:

Дата	Характер змін	Одиниця ви-	Кількість	Вартість за одиницю,	Сума, грн.
------	---------------	-------------	-----------	----------------------	------------

		міру		грн.	
1.11	Залишок	кг	70	6,0	420,0
2.11	Надходження	кг	250	6,5	1625,0
7.11	Вибуло у виробництво	кг	150		
16.11	Надходження	кг	190	7,0	1330,0
21.11	Вибуло у виробництво	кг	260		
30.11	Надходження	кг	100	7,5	750,0
30.11	Залишок	кг	200		

Розв'язання ↗

1. Метод ідентифікованої собівартості:

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість	Вартість за одиницю запасів, грн.	Сума, грн.
1.11	Залишок	кг	70	6,0	420,0
2.11	Надходження	кг	250	6,5	1625,0
7.11	Вибуло у виробництво	кг	50	6,0	300,0
			100	6,5	650,0
16.11	Надходження	кг	190	7,0	1330,0
21.11	Вибуло у виробництво	кг	50	6,5	975,0
			110	7,0	770,0
30.11	Надходження	кг	100	7,5	750,0
30.11	Залишок	кг	20	6,0	120,0
			80	7,0	560,0
			100	7,5	750,0

2. Визначення вартості використаних виробничих запасів за середньозваженою собівартістю

Показники	Кількість, кг	Вартість за одиницю запасів, грн.	Сума, грн.
Залишок на 01.11.20__ р.	70	6,00	420,0
Надходження:			
2 листопада	250	6,50	1625,0
16 листопада	190	7,00	1330,0
30 листопада	100	7,50	750,0
Усього надійшло	540		3705,0
Вибуття:			
7 листопада	150	–	–
21 листопада	260	–	–
Усього вибуло	410	6,76*	2771,6
Залишок на 30.11.20__ р.	200	6,76	1352,0

* Середньозважена ціна = (420 грн. + 3705 грн.): (70 кг + 540 кг) = 4125 грн. : 610 кг = 6,76 грн.

3. Визначення вартості використаних виробничих запасів за методом ФІФО

Дата	Залишок на початок дня			Прибуток			Видаток			Залишок на кінець дня		
	кількість, кг	ціна одиниці запасів, грн.	сума, грн.	кількість, кг	ціна одиниці запасів, грн.	сума, грн.	кількість, кг	ціна одиниці запасів, грн.	сума, грн.	кількість, кг	ціна одиниці запасів, грн.	сума, грн.
01.11	70	6,0	420	–	–	–	–	–	–	70	6,0	420
02.11	70	6,0	420	250	6,5	1625	–	–	–	70	6,0	420
										250	6,5	1625
07.11	70	6,0	420	–	–	–	70	6,0	420,0	–	–	–
	250	6,5	1625				80	6,5	520,0			
16.11	170	6,5	1105	190	7,0	1330	–	–	–	170	6,5	1105
										190	7,0	1330
21.11	170	6,5	1105	–	–	–	170	6,5	1105,0	–	–	–
	190	7,0	1330				90	7,0	630,0			
30.11	100	7,0	700	100	7,5	750	–	–	–	100	7,0	700
										100	7,5	750

4. Порівняння методів

	Ідентифікована вартість	Середньозважена собівартість	ФІФО
Вартість запасів, відпущених у виробництво, грн.	2695	2771,6	2675
Товарний запас, грн.	1430	1352,0	1450
Разом, грн.	4125	4123,6	4125

Отже, як бачимо, використання різних методів оцінювання призводить до отримання різних показників вартості витрачання виробничих запасів та величини їхнього залишку. Найвищою є сума відпущених у виробництво запасів за умови використання методу середньозваженої собівартості. Це, в свою чергу, призведе до зменшення величини прибутку підприємства. Найвища сума залишку запасів спостерігається при застосуванні методу ФІФО. Це сприяє зростанню суми прибутку, який буде відображено у звітності.

Звідси найбільш точні результати можна отримати при застосуванні методу ідентифікованої собівартості. Проте його застосування можливе

лише за умови незначної номенклатури матеріалів чи товарів, що використовуються на підприємстві.

У результаті застосування методу ФІФО вартість кінцевих запасів наближена до їхньої поточної ринкової вартості. Якщо ціни зростають у звітному періоді, то за методом ФІФО виникає найнижча собівартість реалізованої продукції внаслідок низьких цін на раніше придбану продукцію і як результат – найвищий чистий прибуток.

Метод середньозваженої собівартості забезпечує найбільш рівну величину прибутку та зазнає меншого впливу коливання купівельних цін.

➤ Приклад 3

Підприємство реалізувало матеріали на сторону за їхньою обліковою вартістю на суму 3600 грн. (у тому числі ПДВ – 600 грн.).

Відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з реалізації матеріалів.

Розв'язання ➤

Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
	дебет	кредит	
1. Відображено реалізацію виробничих запасів за ціною їхнього придбання	361	712	3600
2. Нарахована суму податкових зобов'язань з ПДВ	712	641	600
3. Списана собівартість реалізованих виробничих запасів	943	201	3000
4. Сплачена вартість реалізованих виробничих запасів	311	361	3600
5. Відображений фінансовий результат від реалізації	712	79	3000
	79	943	3000

➤ Приклад 4

13 листопада 20__ р. на складі підприємства «Ромашка» відбулася крадіжка виробничих запасів. Підсумки інвентаризації показали, що прямі збитки підприємства становили 2546 грн. Внаслідок проведення розслідування правоохоронними органами встановлено винну особу – комірника підприємства П. Д. Іванова.

Індекс інфляції за жовтень 20__ р. за даними Держкомстату України становив 102,6%.

Завдання:

- 1. Розрахувати суму відшкодування, яка підлягає стягненню з винної особи.*
- 2. Відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності.*

Розв'язання ➤

Розрахунок суми збитку від розкрадання матеріальних цінностей проводять відповідно до п.2 Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затв. Постановою КМУ від 22.01.96 р. № 116.

Згідно з цим пунктом суму збитку розраховують за формулою:

$$Pз = [(Бв - А) \times Инф + ПДВ + Азб] \times 2,$$

де **Pз** – розмір збитків (у гривнях);

Бв – балансова вартість на момент встановлення факту розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей (у гривнях);

А – амортизаційні відрахування (у гривнях);

Инф – загальний індекс інфляції, який розраховують на підставі щомісячно визначених Мінстатом індексів інфляції;

ПДВ – розмір податку на додану вартість (у гривнях);

Азб – розмір акцизного збору (у гривнях).

Окрім того, застосовуючи Порядок № 116, слід пам'ятати і про норму п.10, відповідно до якої із сум, стягнутих відповідно до цього Порядку, здійснюється відшкодування збитків, завданих підприємству, установі, організації, залишок коштів перераховується до Державного бюджету України.

Розмір збитку, розрахований за формулою, становив:

$$Pз = ((2546 \text{ грн.} \times 102,6\%) + 2612,2 \text{ грн.} \times 20\%) \times 2 = 6269,2 \text{ грн.}$$

Сума відшкодування, що підлягає перерахуванню до Держбюджету згідно з п.10 Порядку № 116, дорівнює 3696,80 грн. (6269,2 грн. – 2546 грн.).

Відображення в обліку наслідків розкрадання виробничих запасів

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1.	Відображено у витратах звітного періоду вартість вкрадених виробничих запасів	947	201	2546,00
2.	Відображено на позабалансовому рахунку вартість списаних у зв'язку з розкраданням запасів	072	–	2546,00
3.	Віднесено на винну особу суму нестачі	375	716	6269,20
4.	Знято з обліку суму нестачі у зв'язку з погашенням винною особою	–	072	2546,00
5.	Погашено винною особою суму нестачі	301	375	6269,20
6.	Відображено суму відшкодування, що підлягає перерахуванню до Держбюджету	716	642	3723,20
7.	Перераховано до бюджету суму відшкодування	642	311	3723,20

8	Відображено фінансовий результат	79	947	2546,00
---	----------------------------------	----	-----	---------

Дайте короткі відповіді на запитання:

1. Які суми не зараховують до первісної вартості запасів?
2. Якими обліковими записами відображають надходження виробничих запасів, придбаних за грошові кошти?
3. Первісна вартість виробничих запасів, виготовлених власними силами, – це...
4. Первісною вартістю запасів, одержаних підприємством безоплатно, є...
5. Якими документами оформляють надходження виробничих запасів на підприємство?
6. Яким записом відображають оприбуткування запасів, придбаних підзвітною особою за грошові кошти?
7. Супровідними документами при надходженні виробничих запасів на підприємство можуть бути ...
8. Які документи складають при вибутті виробничих запасів?
9. Метод ідентифікованої собівартості запасів передбачає...
10. Метод оцінювання запасів за середньозваженою собівартістю передбачає...
11. Метод оцінювання запасів ФІФО передбачає, що ...
12. Як зараховують до собівартості придбаних запасів транспортно-заготівельні витрати?
13. Як оцінюють запаси на дату складання балансу?
14. Як відображають в обліку реалізацію виробничих запасів за грошові кошти?
15. Відпускання запасних частин зі складу в цех відображають обліковим записом...
16. Як відображають в обліку нестачу матеріальних цінностей, виявлену при інвентаризації?
17. Виявлені при інвентаризації виробничих запасів лишки відображають записом...
18. Методи обліку матеріалів включають ...
19. Невідфактуровані поставки – це...
20. Сальдовий метод обліку запасів передбачає ...
21. До малоцінних швидкозношуваних предметів належать активи підприємства строком служби ...

✍ Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

Для придбання запасів ТЗОВ «Вікторія» взяло кредит на три місяці під 25% річних у сумі 50000 грн. Всього відсотки за кредит становлять

3125 грн. (50000x0,25/12x3). Запаси підприємство закупило через посередника, їхня купівельна вартість дорівнювала 45000 грн. (в т. ч. ПДВ – 7500 грн.), транспортні витрати на перевезення – 150 грн. (в т. ч. ПДВ – 25 грн.), послуги посередників – 300 грн. (в т. ч. ПДВ – 50 грн.). На суму 600 грн. запаси були повернуті через невідповідність якості.

Яка первісна вартість запасів?

Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Задача 2

Скласти облікові записи, вказати первинні документи і визначити первісну вартість запасів:

Для придбання матеріалів ТзОВ "Альфа" взяло кредит на чотири місяці під 20% річних у сумі 82000 грн. Купівельна вартість матеріалів становила 60000 грн. (в т. ч. ПДВ), транспортні витрати на перевезення – 240 грн. (в т. ч. ПДВ), інформаційні послуги, пов'язані з пошуком даних матеріалів, дорівнювали 120 грн. (в т. ч. ПДВ). Заробітна плата робітників за розвантаження матеріалів, що надійшли, становила 300 грн.

Заробітна плата адміністративного персоналу – 500 грн.

При прийманні товарів була виявлена нестача з вини постачальника на суму 500 грн.

Задача 3

Скласти журнал господарських операцій і зазначити первинні документи за кожною господарською операцією.

ТОВ "Дніпро" 5.01.20xxр. здійснило передплату ВАТ "Світанок" за матеріали в сумі 60000 грн., в т. ч. ПДВ. Транспортному підприємству "АТП" 6.01.20xxр. сплачено за доставку матеріалів 360 грн., в т. ч. ПДВ. Отримано матеріали 12.01.20xxр.

При оприбуткуванні їх виявлено нестачу матеріалів на суму 600 грн., про що було складено акт та пред'явлена претензія постачальнику. 3.02.20xxр. ВАТ "Світанок" було повернуто на рахунок ТОВ "Дніпро" 600 грн.

Задача 4

ЗАТ «Тернопільська меблева фабрика» закупило деревину для виготовлення столярних виробів на суму 18000 грн. (у т. ч. ПДВ), пальне для легкового автомобіля на суму 15000 грн. (у т. ч. ПДВ). Витрати на транспортування становили 240 грн. (в т. ч. ПДВ).

Відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з надходження виробничих запасів і визначити їхню первісну вартість.

Задача 5

ТЗОВ „Арена” зареєструвало статутний капітал у сумі 5000000 грн. ТЗОВ „Арена” отримало як внесок до статутного капіталу будівельні матеріали на суму 100000 грн., спецінструменти і спецпристосування на

суму – 16000 грн. ТЗОВ „Арена” отримало безкоштовно від ЗАТ „Завод залізобетонних конструкцій” тару на суму 4800 грн.

Відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з надходження виробничих запасів і визначити їхню первісну вартість.

Задача 6

12.03.20__ р. О. М. Деревенчук видали під звіт для придбання запчастин для ремонту виробничого обладнання 600 грн. О. М. Деревенчук 16.03.20__ р. подав до бухгалтерії звіт про витрачання грошових коштів, до якого був доданий касовий чек на суму 540 грн.

Яким чином бухгалтер повинен відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку?

Задача 7

Відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності:

ВАТ „Тернопільська фармацевтична фабрика” самостійно виготовляє корки для пляшок. У звітному місяці фабрика зазнала таких витрат, пов'язаних із виготовленням корків:

- вартість полімерних матеріалів – 120356 грн.;
- вартість електроенергії – 18300 грн.;
- амортизація обладнання – 265500 грн.;
- нарахована заробітна плата робітникам, зайнятим у виготовленні корків, – 7568 грн.

Корки оприбутковані на склад. Частина корків не прийнята відділом технічного контролю. Брак оцінено на суму 600 грн. і повернено в цех на переробку.

Задача 8

На основі господарських операцій:

- скласти кореспонденцію рахунків;
- визначити суми ТЗВ, списані на відповідні витрати.

Сальдо за рахунком 201 „Сировина і матеріали” на початок місяця, грн.	За обліковими цінами	Транспортно-заготівельні витрати, грн.	Разом за фактичною собівартістю, грн.
	86400	2160	88560

Факти господарської діяльності за січень 20__ р.

Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1. Одержані рахунки постачальників за матеріали, що надійшли за обліковими цінами без ПДВ	172800
ПДВ	?
Разом до оплати	?
2. Одержано рахунок транспортної організації за доставку і розвантаження матеріалів (у т. ч. ПДВ)	5184
ПДВ	?
3. Здійснено оплату рахунків постачальників і транспортної орга-	212544

нізації	
4. Здійснено оплату рахунків постачальників і транспортної організації	106608
5. Відпущено за грудень матеріали за обліковими цінами: – на виготовлення продукції – на потреби допоміжних виробництв – на експлуатацію машин і устаткування основного цеху – на потреби цехового характеру – на потреби заводоуправління Разом	150500 22400 1250 1120 1200
6. Списується частина транспортно-заготівельних витрат, що належить до витрачених матеріалів: – на виготовлення продукції – на потреби допоміжних виробництв – на експлуатацію машин і устаткування основного цеху – на потреби цехового характеру – на потреби заводоуправління (суми визначити самостійно)	

Задача 9

Відобразити на рахунках обліку наведені факти господарської діяльності:

Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1. Одержані рахунки постачальників за малоцінні і швидкозношувані предмети, що надійшли за оптовими цінами без ПДВ ПДВ Разом до оплати	20000 ? ?
2. Передані зі складу в експлуатацію МШП: на обслуговування устаткування на потреби заводоуправління	2500 1200
3. Списуються за початковою вартістю МШП через непридатність: а) інструменти та пристрої б) інвентар загальновиробничого призначення в) інвентар заводоуправління Разом	2300 1800 1250 ?
4. Відображається вартість не придатних для подальшого користування МШП за ціною можливого використання: а) брухту інструментів та пристроїв б) МШП загальновиробничого призначення в) МШП заводоуправління	180 110 50

Задача 10

Оцінити вартість витраченої сировини та її залишку, використовуючи метод середньозваженої собівартості.

Дані про рух цукру на складі ТзОВ "Олімпія" за травень 20__ р.

Дата	Надходження			Витрачання, кількість (кг)
	к-сть (кг)	ціна	сума	
Залишок на 01.05	200	2,80		
Надходження 06.05 (I партія)	300	2,90		
Витрачання 08.05	–	–		400
Надходження 12.05 (II партія)	800	3,00		
Витрачання 18.05	–	–		600
Надходження 26.05 (III партія)	500	2,90		
Витрачання 29.05	–	–		350
Разом (залишок та надходження)				
Залишок на 31.05				

Задача 11

Використовуючи дані задачі 10, оцінити вартість витраченої сировини та її залишку, застосовуючи метод ФІФО.

Задача 12

Оцінити вартість витраченої сировини та її залишку, використовуючи метод ідентифікованої вартості.

Дані про рух цукру на складі ТзОВ "Світанок" за жовтень 20__ р.

Дата	Надходження			Витрачання, кількість (кг)
	кількість	ціна	сума	
Залишок на 01.10	20	150,00	?	
Витрачання 01.10	–	–	–	15
Надходження 08.10 (I партія)	25	100,00	?	
Витрачання 10.10	–	–	–	10
Надходження 12.10 (II партія)	4	200,00	?	
Витрачання 20.10 (III партія)	–	–	–	18
Разом (залишок та надходження)	?	–	?	?
Залишок на 31.10				

Задача 13

Відобразити на рахунках обліку наведені факти господарської діяльності. Вказати первинні документи, які складають на підтвердження здійснених операцій.

Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1. Списано будівельні матеріали, використані для виготовлення основних засобів	8900
2. Списано запчастини, передані у виробництво	1560
3. Списано матеріали, використані для виправлення браку	348
4. Списано канцтовари, використані в адміністративних цілях	187
5. Списано мастильні матеріали, використані для гарантійно-	56
6. Списано собівартість паперу, використаного в рекламних	2350
7. Виплачена сировиною робітникам заробітна плата	6580

Задача 14

При проведенні інвентаризації на центральному складі СМП „АСКО” виявлена нестача матеріальних цінностей на суму 1000 грн. Після з’ясування причин виникнення нестачі встановлено, що сума нестачі на 850 грн. знаходиться в межах норм природних втрат, а решта вартості матеріальних цінностей, відсутніх на складі, віднесено на завскладу С. І. Мурій. Індекс інфляції на період проведення інвентаризації за даними Держкомстату України становив 105%. С. І. Мурій внесла суму нарахованого відшкодування в касу підприємства.

Завдання:

1. Розрахуйте суму відшкодування, яка підлягає стягненню з винної особи.
2. Відобразіть на рахунках обліку факти господарської діяльності.

Задача 15

Відобразити на рахунках обліку наведені факти господарської діяльності:

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1.	Відображено реалізацію виробничих запасів працівникам підприємства за ціною їхнього придбання	600
2.	Нарахована сума податкових зобов'язань з ПДВ	?
3.	Списано собівартість реалізованих виробничих запасів	500
4.	Сплачено працівником вартість придбаних ним виробничих запасів	600
5.	Відображено фінансовий результат від реалізації	?

Задача 16

ПМП „Будівельник” реалізувало ВАТ „Тернопільрембуд” залишки цементу за обліковою вартістю 2000 грн. за ціною 5000 грн. та безоплатно передало паливо, ринкова вартість якого – 700 грн.

Яким чином бухгалтер повинен відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку?

Задача 17

Скласти проводки за операціями, здійсненими у квітні 20__ р.

Оцінити вартість списаних матеріалів за середньозваженою ціною.

Вихідні дані:

Залишок на 1.04.20__р. (в порядку надходження матеріалів):

- 1) двохтаврова балка – 100 т за ціною 5000 грн. за 1 т;
- 2) лист сталевий 5 мм – 132 т за ціною 5100 грн. за 1 т.

Факти господарської діяльності за квітень 20__р.

Дата	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
02.04	Надійшло від постачальників: а) двохтаврова балка 200 т за ціною 4950 грн. б) лист сталевий 400 т за ціною 5 000 грн.	?
03.04	Списано на загальновиробничі витрати: лист сталевий 115 т	?
04.04	Списано на виробництво: а) двохтаврова балка 79 т; б) лист сталевий 5 мм 11 т	? ?
12.04	Оплачено заборгованість постачальникам	
14.04	Надійшло від постачальників: а) двохтаврова балка 70 за ціною 4900 грн. б) лист сталевий 5 мм 120 т за ціною 5150 грн.	
20.04	Витрачено на ремонт устаткування лист сталевий 5,5 т	?
28.04	Витрачено на потреби виробництва: а) двохтаврова балка 25 т б) лист сталевий 57 т	? ?

ТЕМА 8. Облік процесу виробництва і витрат діяльності

1. Поняття витрат, їхня класифікація та основні вимоги до їхнього визнання та оцінювання відповідно до вимог П(С)БО 16 "Витрати".

2. Групування витрат за економічними елементами і статтями калькуляції.

3. Схеми обліку витрат.

4. Облік прямих виробничих витрат.

5. Облік загальновиробничих витрат та методика їхнього розподілу.

6. Зведений облік витрат на виробництво.

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. П(С)БО 16 „Витрати”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 із змінами і доповненнями

2. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості.

Залежно від видів діяльності всі витрати розподіляють на дві великі групи:

1. Витрати, що виникають у процесі звичайної діяльності.

2. Витрати, що виникають у процесі надзвичайної діяльності.

Серед витрат, що виникають у процесі звичайної діяльності, виділяють:

- витрати від операційної (основної та іншої);
- витрати інвестиційної діяльності;
- витрати фінансової діяльності.

Методичні вказівки до розв'язування задач

Витрати, безпосередньо пов'язані з виробничим (технологічним) процесом виготовлення продукції (виконання робіт чи надання послуг), називають **основними**. Ці витрати в більшості випадків є прямими, тобто відносяться до конкретних об'єктів витрат на підставі первинних документів.

За способом зарахування до собівартості витрати можуть бути **прямі** та **непрямі**. **Прямі витрати** – витрати на виробництво конкретного виду продукції, які безпосередньо зараховуються до її собівартості на підставі первинних документів. **Непрямі витрати** – це витрати на виробництво, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом і потребують розподілу.

Непрямі витрати не можуть бути віднесені в момент виникнення прямо на об'єкт калькулювання. Їх попередньо збирають на окремому рахунку і потім розрахунковим шляхом зараховують до собівартості виробу, роботи, послуги, пропорційно до основної заробітної плати виробничих робітників, кількості відпрацьованих машиногодин і т. д. Ця методика описується в обліковій політиці підприємства.

Згідно з П(С) БО 16 "Витрати", до складу **прямих матеріальних витрат** зараховується вартість сировини і основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купованих напівфабрикатів і комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу **прямих витрат на оплату праці** включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу **інших прямих витрат** зараховуються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, амортизацію, втрати від браку, плату за оренду земельних і майнових паїв тощо.

Непрямі витрати поділяються на дві групи:

– загальновиробничі (виробничі) витрати – це цехові витрати на організацію, обслуговування і управління виробництвом та витрати на утримання і експлуатацію обладнання;

– адміністративні витрати, які здійснюються з метою управління виробництвом. Вони прямо не пов'язані з виробничою діяльністю підприємства.

Оскільки підприємство може здійснювати різні види діяльності: виробництво готової продукції, торгівлю або надання послуг, то доходи відображають в обліку за кожним видом діяльності окремо, але обов'язково в зіставленні з відповідними витратами.

Зіставлення доходу від реалізації, який оцінюють за справедливою вартістю реалізованих товарів (робіт, послуг), із собівартістю їхньої реалізації дає змогу визначити валовий прибуток (збиток).

Отже, **валовий прибуток (збиток)** – це різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартістю цієї продукції.

Доходи і витрати від реалізації групують за такими видами операцій:

- реалізація товарів;
- реалізація готової продукції;
- виконання робіт і послуг.

Облік собівартості реалізованої продукції здійснюється на субрахунку 901 “Собівартість реалізованої готової продукції”.

Собівартість реалізованої продукції складається з:

- виробничої собівартості продукції, реалізованої за звітний період
- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- понаднормових виробничих витрат.

Виробнича собівартість готової продукції враховує:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- розподілені загальновиробничі витрати.

Виробнича собівартість визначається за даними рахунка 23 “Виробництво”, за дебетом якого відображають прямі виробничі і розподілені загальновиробничі витрати, за кредитом – суми фактичної виробничої собівартості готової продукції. Сальдо цього рахунка показує суму витрат, що відносяться до не закінченої виробництвом готової продукції.

Облік витрат на підприємствах може вестися трьома способами:

1) за допомогою рахунків класу 8 “Витрати за елементами” – малими та неприбутковими організаціями;

2) за допомогою рахунків класу 9 “Витрати діяльності” – всіма іншими підприємствами;

3) за допомогою рахунків класів 8 і 9 – підприємствами, які мають намір вести облік одночасно за обома класами рахунків.

◆ Облік прямих виробничих витрат

➤ Приклад 1

На основі наведених даних скласти і заповнити журнал реєстрації господарських операцій.

Факти господарської діяльності за січень 20__ р.

Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1. Оприбутковані на склад матеріали від ВАТ "Альянс"	10000,0
2. Із поточного рахунка у банку надійшли кошти в касу на господарські потреби	500,0
3. Відпущені матеріали на потреби виробництва	8000,0
4. Погашена заборгованість перед ВАТ "Альянс" за придбані матеріали	7500,0
5. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	2000,0
6. Проведені нарахування на заробітну плату на соціальні заходи	768,8
7. Нарахований знос основних засобів	2000,0
8. Акцептовано рахунок Тернопількомуненерго за надані послуги	2000,0
9. Перераховано в погашення заборгованості перед:	
а) Теплокомуненерго	1800,0
б) Фондом соціального страхування	700,0
10. Оприбуткована на склад за фактичною собівартістю готова продукція (суму визначити як дебетовий оборот за рахунком "Виробництво")	?

Розв'язання ➤

Журнал реєстрації господарських операцій

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Д-т	К-т
1. Оприбутковані на склад матеріали від ВАТ "Альянс"	10000,0	201	63
2. Із поточного рахунка надійшли кошти в касу на господарські потреби	500,0	30	31
3. Відпущені матеріали на потреби виробництва	8000,0	23	201
4. Погашена заборгованість перед ВАТ "Альянс" за придбані матеріали	7500,0	63	31
5. Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	2000,0	23	66
6. Проведені нарахування на заробітну плату на	768,8	23	65

соціальні заходи			
7. Нарахований знос основних засобів	2000,0	23	13
8. Акцептований рахунок Тернопількомуненерго за надані послуги	2000,0	23	685
9. Перераховано в погашення заборгованості перед: а) Теплокомуненерго б) Фондом соціального страхування	1800,0 700,0	685	31
10. Оприбуткована на склад за фактичною собівартістю готова продукція (суму визначити як дебетовий оборот за рахунком "Виробництво")	14768,8	26	23

➤ Приклад 2

Підприємство ВАТ „Каштан” використовує для відображення витрат рахунки класу 8. На основі наведених даних необхідно:

- заповнити журнал реєстрації господарських операцій;
- вказати первинні документи за кожною господарською операцією;
- визначити фактичну собівартість випущеної з виробництва продукції.

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1.	Списана сировина й матеріали на виробництво продукції	18280,0
2.	Зарахована на збільшення собівартості продукції сума ТЗВ, що припадає на використані у виробництві матеріали	1967,4
3.	Відображена вартість поворотних відходів, зданих на склад, за цінами можливого використання	150,0
4.	Списані у виробництво покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби	671,0
5.	Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	3000,0
6.	Проведені нарахування на заробітну плату робітників виробництва	1110,0
7.	Нарахована амортизація виробничого обладнання	776,6
8.	Списана фактична собівартість випущеної з виробництва продукції	?

Розв'язання ➤

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Дебет	Кредит
1.	Списана сировина й матеріали на виробництво продукції	18280,0	801 23	201 801
2.	Зарахована на збільшення собівартості	1967,4	801	201

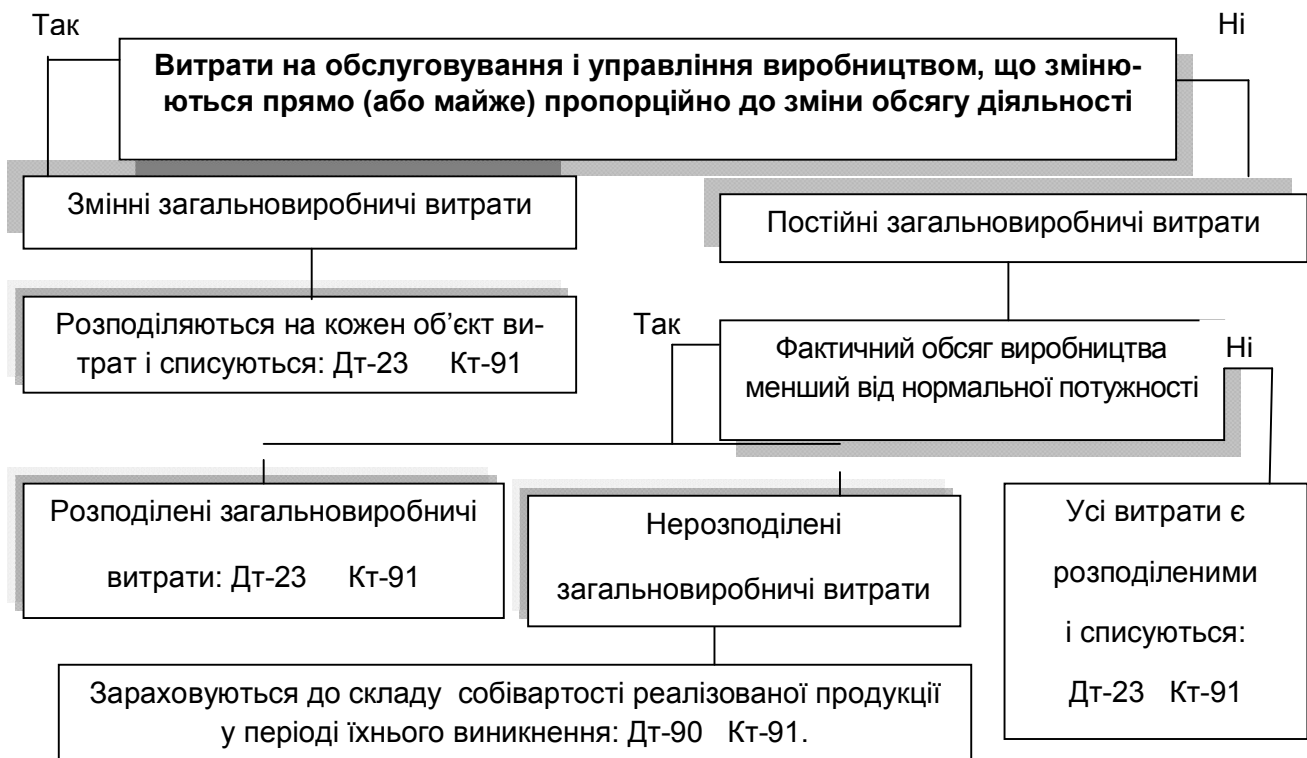
	продукції сума ТЗВ, що припадає на використанні у виробництві матеріали		23	801
3.	Відображена вартість поворотних відходів, зданих на склад, за цінами можливого використання	150,0	209 801	801 23
4.	Списані у виробництво покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби	671,0	801 23	202 801
5.	Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва	3000,0	81 23	66 81
6.	Проведені нарахування на заробітну плату робітників виробництва	1110,0	82 23	65 82
7.	Нарахована амортизація виробничого обладнання	776,6	83 23	13 83
8.	Списана фактична собівартість випущеної з виробництва продукції	25655,0	26	23

◆ Облік непрямих виробничих витрат виробництва: загальновиробничих витрат

Загальновиробничі витрати поділяють на постійні та змінні.

До змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат), виходячи з фактичної потужності звітного періоду.

До постійних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (майже незмінними) при зміні обсягу діяльності. Постійні загальновиробничі витрати розподіляють на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат) при нормальній потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати зараховують до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їхнього виникнення.

Рис. Модель розподілу загальновиробничих витрат

➤ Приклад 3

Підприємство обрало як базу розподілу загальновиробничих витрат обсяг виробництва у натуральному виразі. Нормальну виробничу потужність встановлено в 3000 одиниць продукції, планову (нормативну) – в сумі 18000 грн., з яких змінні витрати – 15000 грн., постійні – 3000 грн. Фактичний обсяг виробництва, який було досягнуто у звітному періоді, становив 2950 од. продукції.

Розв'язання ↗

1. Визначаємо частку загальновиробничих і постійних витрат, що припадає на 1 од. продукції при нормальній потужності.

Для цього планову суму змінних і постійних витрат поділимо на запланований обсяг виробництва. За умовами нашого прикладу норматив змінних загальновиробничих витрат становив 5 грн./од. (15000 : 3000), постійних – 1 грн./од. (3000 : 3000).

2. Знаючи фактичний обсяг виробництва (2950 од.), обчислюємо суму фактичних змінних загальновиробничих витрат, застосовуючи плановий норматив до фактичного випуску. В нашому прикладі такі витрати становлять 14750 грн. (2950 x 5). Суму постійних витрат визначаємо відніманням від загальної суми загальновиробничих витрат, що склалися в поточному місяці, її змінної величини. В нашому прикладі вона дорівнює 3735 грн. (18485 – 14750).

Порівнявши отриману величину із запланованою (нормативом), одержимо суму нерозподілених загальновиробничих витрат – 785 грн. (3735 – 2950). Саме цю суму слід списати на собівартість реалізованої продукції

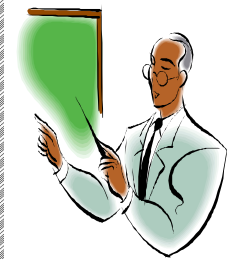
(в Дт – 90), а 17700 грн. (14750 + 2950) віднести на витрати виробництва продукції (в Дт – 23).

Розподіл загальновиробничих витрат

Показники	Усього	На оди-ни-цю про-дук-ції	Зарахування загальновироб-ничих витрат до:	
			витрат на виробницт-во (рах. 23 “Виробницт-во”), грн.	собівартості реалізованої продукції (рах. 90 “Собівар-тість реаліза-ції”), грн.
База розподілу за нормаль-ною потужністю, одиниць продукції	3000	–	–	–
Загальновиробничі витрати при нормальній потужності, грн.	18000	6	–	–
З них:	15000	5	–	–
– Змінні	15000	5	–	–
– Постійні	3000	1	–	–
Фактичний обсяг виробни-цтва, одиниць продукції	2950	–	–	–
Фактичні загальновиробни-чі витрати, грн.	18485	–	–	–
З них:	14750	–	14750	–
– Змінні	14750	–	14750	–
постійні – всього	3735	–	–	–
Постійні розподілені	2950	–	2950	–
Постійні нерозподілені	785	–	–	785

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості (затв. Держкомпромом від 2.02.2001 р.), незавершене виробництво оцінюють за одним з таких методів:

- за фактичною виробничою собівартістю;
- за плановою чи нормативною собівартістю;
- за прямими витратами
- за собівартістю матеріалів, сировини, напівфабрикатів.

◆ **Облік незавершеного виробництва**

В окремих виробництвах собівартість НВ визначають розрахунковим методом, виходячи з питомої ваги витрат, які припадають на НВ.

↗ **Приклад 4**

На початок звітної місяця НВ становило 2 шт. продукції на суму 1700 грн. За звітний місяць витрати на виробництво (15 шт., в т. ч. 2 шт. – на доробку) дорівнювали 15000 грн.: прямі витрати на сировину – 5000 грн., прямі витрати на оплату праці з відрахуваннями – 10000 грн. На кінець місяця у складі НВ залишилося 3 шт. продукції.

Підприємство встановило, що вартість НВ дорівнювала 75% прямих витрат на оплату праці і 25% прямих витрат на сировину.

Необхідно розрахувати незавершене виробництво на кінець місяця та собівартість випущеної з виробництва продукції.

Розв'язання ↗

Розрахунок с/в НВ на кінець місяця і собівартості випущеної продукції: С/в НВ = Прямі матеріальні витрати + Прямі витрати на оплату праці з відрахуваннями з неї.

$$\text{С/в НВ} = (5000:15) \times 25\% \times 3 + (10000:15) \times 75\% \times 3 = 1750 \text{ грн.}$$

$$\text{С/в випущеної продукції} = 1700 + 15000 - 1750 = 14950 \text{ грн.}$$

↗ **Приклад 5**

При технологічному прийманні готової продукції було виявлено 3 шт. бракованих виробів. Встановлено, що собівартість забракованої продукції – 300 грн., з яких виправний брак – 200 грн., невивправний остаточний) брак – 100 грн. Втрати на виправлення браку становили 120 грн.: сировина й матеріали – 51,75, грн., зарплата, нарахована за виправлення браку, – 50 грн., нарахування на зарплату – 18,25 грн.

Невивправний брак, оцінений у 80 грн., може бути використаний як матеріали для обслуговування виробництва.

Визначити загальну суму втрат від браку – 140 грн.

Як будуть відображені вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку?

Розв'язання. ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1.	На суму виявленого невивправного браку	24	23	100,00
2.	Зараховано на збільшення вартості браку витрати, пов'язані з виправленням браку:			
	– списано матеріали, використані на виправлення браку	24	201	51,75
	– нараховано заробітну плату робітнику, зайнятому виправленням браку	24	66	50,00
	– проведено нарахування на заробітну плату	24	65	18,25

3.	Оприбутковано невикористаний брак як допоміжні матеріали за ціною можливого використання	209	24	80,0
4.	Зараховано суму невідшкодованих втрат від браку на збільшення собівартості виробленої продукції	23	24	140,00

◆ Зведений облік витрат на виробництво

С/в випущеної з виробництва продукції	=	Незавершене виробництво на початок місяця	+	Витрати за місяць	-	С/в остаточного браку	-	Нестачі незавершеного виробництва	+	
		+	Лишки незавершеного виробництва	-	Незавершене виробництво на кінець місяця					

➤ Приклад 6

ТОВ «Арсен» виготовляє два види продукції:

- суміш будівельна М-400;
- суміш будівельна К-58.

Затрати на незавершене виробництво на початок місяця з виробництва суміші будівельної М-400 становили 178 845 грн. Планова собівартість 1 т суміші будівельної М-400 дорівнювала 1100 грн.

Затрати з незавершеного виробництва на початок місяця з виробництва суміші будівельної К-58 становили 212070 грн. Планова собівартість 1 т суміші дорівнювала 1000 грн.

Впродовж місяця на підприємстві відбувалися такі факти господарської діяльності:

Факти господарської діяльності	Сума, грн.
Відпущені за вимогою-накладною сировина й матеріали:	
– на виробництво будівельної суміші М-400	112000
– на виробництво будівельної суміші К-58	90464
– на загальновиробничі потреби	45210
Разом	247674
Віднесена сума транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) на витрачену частину сировини і матеріалів згідно з розрахунком-розподілом ТЗВ:	
– на виробництво будівельної суміші М-400	10500
– на виробництво будівельної суміші К-58	20110
– на загальновиробничі потреби	9445
Разом	50720

Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва, зайнятим виготовленням (грн.): – будівельної суміші М-400 – будівельної суміші К-58 – персоналу дільниці Разом	111900 140123 90086 342109
Проведено належні нарахування на заробітну плату відповідно до чинного законодавства* і віднесено: – на виробництво будівельної суміші М-400; – на виробництво будівельної суміші К-58 – на загальновиробничі потреби Разом	
Нарахована амортизація основних засобів загальновиробничого призначення	14000
Акцептовано рахунок енергокомпанії за спожиту для виробничих цілей електроенергію за поточний місяць (грн.): – на виробництво продукції будівельної суміші М-400 – на виробництво будівельної суміші К-58 – загальновиробничі витрати Разом	7 100 5 900 4 000 17 000
Списані наприкінці місяця загальновиробничі витрати (всі витрати є змінними)	
За накладною оприбутковано готову продукцію, випущену з виробництва за плановою собівартістю: – будівельна суміш М-400:60 т x 1100 грн. – продукція будівельної суміші К-58:50 т x 1000 грн. Разом	
За даними інвентаризації сума незавершеного виробництва становила на кінець місяця: – за виробництвом будівельної суміші М-400 – за виробництвом будівельної суміші К-58 Разом	48 900 21 000

*Підприємство зараховане до 49 класу за професійним ризиком виробництва, для якого встановлена ставка збору у Фонд страхування від нещасних випадків на виробництві в розмірі 2,18%.

Завдання:

- відобразити наведені факти господарської діяльності на рахунках обліку;
- визначити фактичну собівартість випущеної з виробництва продукції.

Розв'язання ↗

Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Дебет	Кредит
Відпущені за вимогою-накладною сировина й матеріали: – на виробництво будівельної суміші М-400 – на виробництво будівельної суміші К-58 – на загальновиробничі потреби Разом	112000,0 90464,0 45210,0 247674,0	23/М-400 23/К-58 91	201 201 201
Віднесена сума транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) на витрачену частину сировини і матеріалів згідно з розрахунком-розподілом ТЗВ: – на виробництво будівельної суміші М-400 – на виробництво будівельної суміші К-58 – на загальновиробничі потреби Разом	10500,0 20110,0 9445,0 50720,0	23/М-400 23/К-58 91	201/ТЗВ 201/ТЗВ 201/ТЗВ
Нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва, зайнятим виготовленням (грн.): – будівельної суміші М-400 – будівельної суміші К-58 – персоналу дільниці Разом	111900,0 140123,0 90086,0 342109,0	23/М-400 23/К-58 91	661 661 661
Проведено належні нарахування на заробітну плату відповідно до чинного законодавства (38,18%) і віднесено: – на виробництво будівельної суміші М-400 – на виробництво будівельної суміші К-58 – на загальновиробничі потреби Разом	42723,4 53499,0 34395,0 135617,4	23/М-400 23/К-58 91	65 65 65
Нарахована амортизація основних засобів загальновиробничого призначення	14000,0	91	13
Акцептовано рахунок енергокомпанії за спожиту для виробничих цілей електроенергію за поточний місяць (грн.): – на виробництво продукції будівельної суміші М-400 – на виробництво будівельної суміші К-58 – загальновиробничі витрати Разом	7 100,0 5 900,0 4 000,0 17 000,0	23/М-400 23/К-58 91	685 685 685

Списані наприкінці місяця загальновиробничі витрати (всі витрати є змінними)	197136,0	23	91
Розподілимо загальновиробничі витрати пропорційно до прямих витрат на виготовлення продукції:	з них: 91363,0 99773,0	23/М-400 23/К-58	91 91
284223,4 0,478 91363			
310096,0 0,522 99773			
594319,4 191136			
За накладною оприбутковано готову продукцію, випущену з виробництва за плановою собівартістю:			
будівельна суміш М-400:316 т x 1100 грн.	347600,0	26	23/М-400
будівельна суміш К-58:415 т x 1000 грн.	415000,0	26	23/К-58
Разом	762600,0		
Списана фактична собівартість випущеної з виробництва продукції:			
будівельна суміш М-400	117931,4	26	23/М-400
будівельна суміш К-58	85939,0	26	23/К-58
Разом			

Розрахунок фактичної собівартості випущеної з виробництва продукції:

Види продукції	Незавершене виробництво на початок місяця	Витрати за місяць	Фактична собівартість випущеної продукції	Незавершене виробництво на кінець місяця
Будівельна суміш М-400	178 845	375586,4	465531,4	88 900
Будівельна суміш К-58	212070	409869,0	500939,0	121 000
Разом	390915	785455,4	960470,4	209900

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Наведіть приклади витрат, які виникають у зв'язку зі зменшенням активів.
2. Які витрати виникають внаслідок збільшення зобов'язань?
3. Які умови визнання витрат в обліку?
4. У чому полягає принцип відповідності витрат і доходів?
5. Що таке елемент витрат? Які елементи витрат виділять стандарти обліку?
6. Які схеми обліку витрат ви знаєте? Охарактеризуйте їх.

7. Які витрати називають прямими, а які – непрямими? Наведіть приклади.
8. Який склад виробничої собівартості продукції?
9. Які витрати зараховують до складу „Інших прямих витрат”?
10. Що таке втрати від браку? Яким чином втрати від браку зараховують до собівартості продукції?
11. За яким критерієм здійснюють поділ загальновиробничих витрат на змінні та постійні?
12. Як розуміють нормальну потужність підприємства? В яких одиницях її вимірюють?
13. Фактична виробнича собівартість готової продукції, випущеної у звітному періоді, дорівнює...
14. На фактичну собівартість випущеної з виробництва продукції складають запис...

✍ Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

На основі наведених даних визначити облікові записи.

**Факти господарської діяльності ВАТ „Хлібодар”
за січень 200_ р.:**

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1.	Закуплено матеріали у постачальників (борошно, дріжджі, сіль, олія) в т. ч. ПДВ	210 000 ?
2.	Списано на виробництво матеріальні запаси (випічка дарницького хліба)	130 000
3.	Нарахована заробітна плата робітникам	20 700
4.	Зроблено нарахування на заробітну плату робітників	?
5.	Надійшло від постачальників паливо	20 000
6.	Прийнято рахунок за електроенергію, використану: – для освітлення цеху – для устаткування – для заводууправління	2 700 5 000 3 000
7.	Нарахована заробітна плата: – цеховому персоналу – наладчикам устаткування – персоналу заводу	14 000 2 000 15 000
8.	Нарахування на заробітну плату до операції 7	?
9.	Нарахована амортизація основних засобів: – цехового призначення – устаткування – заводууправління	18 000 10 200 7 000

10.	Списано загальноувиробничі витрати: – змінні – постійні розподілені – постійні нерозподілені (20%)	? ?
11.	Списана фактична собівартість виготовленого дарницького хліба	?
12.	Списані адміністративні витрати	?

Задача 2

На основі наведених даних визначити облікові записи.

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1.	Передані основні матеріали в цех для виробництва продукції	197800
2.	Списано вартість МШП на загальноувиробничі потреби	1000
3.	Акцептовано рахунок “Донбасенерго” за електроенергію, надану для обслуговування обладнання (без ПДВ)	17860
4.	Списано на загальноувиробничі потреби запасні частини	5400
5.	Списано бензин для автомобіля директора	1228
6.	Відпущено запчастини на ремонт обладнання	2187
7.	Нараховано знос основних засобів: – виробничого цеху – заводоуправління	32300 18789
8.	Нарахована заробітна плата: – робітникам основного виробництва – цеховому персоналу – адміністративному персоналу	56430 34120 45100
9.	Проведені нарахування на заробітну плату (38,2%): – робітникам основного виробництва – цеховому персоналу – адміністративному персоналу	
10.	Списані загальноувиробничі витрати (всі витрати є змінними)	
11.	Списана фактична собівартість оприбуткованої на склад продукції (незавершене виробництво на початок місяця – 41200 грн., на кінець місяця – 28770 грн.)	

Задача 3

Підприємство зазнало за звітний місяць таких витрат, тис. грн.:

Витрачені матеріали	150
Нарахована заробітна плата	400
Нарахування на заробітну плату (38%)	?
Нарахована орендна плата за поточний місяць	3260
Нарахована амортизація основних засобів	1500
Розподілені загальноувиробничі витрати	100
Разом	?

Незавершене виробництво, тис. грн.

Стаття	На початок місяця	На кінець місяця
Матеріали	2000	3000
Напівфабрикати	–	2000
Зарплата	1800	3200
Нарахування на зарплату (38%)	?	?
Разом	?	?

Завдання:

1. Розрахувати фактичну собівартість випущеної з виробництва продукції.
2. Відобразити наведені факти господарської діяльності на рахунках обліку, якщо підприємство використовує для відображення витрат рахунки 8-го класу.

Задача 4

Відділ технічного контролю підприємства виявив невиправний брак продукції, витрати на виготовлення якої становили 440 грн. Від ліквідації забракованої продукції оприбутковано матеріали на суму 100 грн. Винуватцем визнано робітника, який допустив брак через необережність. Працівник відшкодував шкоду добровільно.

Відобразити факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Задача 5

Нормальна потужність підприємства за обсягом випуску товарної продукції 1 млн. грн. Загальновиробничі витрати за нормальною потужністю 200 тис. грн., з яких постійні – 120 тис. грн. Фактичний обсяг випуску товарної продукції – 950 тис. грн., загальновиробничі витрати – 220 тис. грн., з яких постійні становили 125 тис. грн.

Завдання:

1. Скласти довідку-розрахунок розподілу загальновиробничих витрат.
2. Відобразити господарські операції на рахунках обліку.

РОЗДІЛ 4. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

ТЕМА 9. Облік праці та її оплати

1. *Оплата праці на підприємстві та її нормативно-правове регулювання.*
2. *Оперативний облік особового складу, використання робочого часу та виробітку робітників.*
3. *Техніка підрахунку заробітної плати:*
  - а) *за відпрацьований час і виконаний обсяг робіт;*
  - б) *за невідпрацьований час.*
4. *Облік нарахувань і утримань із заробітної плати.*
5. *Виплата заробітної плати. Аналітичний облік розрахунків з оплати праці.*
6. *Синтетичний облік розрахунків, пов'язаних з оплатою праці.*

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Закон України "Про оплату праці" від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (зі змінами).
2. Закон України "Про відпустки" від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР (зі змінами).
3. Закон України «Про державний бюджет України на 200_ рік».
4. Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб”.
5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР.
6. Закон України від 9 липня 2003 р. № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».
7. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» від 18.01.2001 р.
8. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р.
9. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23.09.1999 р.
10. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 22.02.2001 р.
11. Постанова від 08.02. 1995 р. № 100 "Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати" (зі змінами і доповненнями, внесені постановою КМУ).
12. Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуван-

ням, затверджений Постановою КМУ від 26.09.2001 р. № 1266.

13. Порядок оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок коштів підприємства, установи, організації, затверджений постановою КМУ від 6 травня 2001 р. № 439.

14. Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена наказом Держкомстату України від 13.01.2004 р. № 5.

15. П(С)БО 26 «Виплати працівникам».

Методичні вказівки до розв'язування задач

Техніка підрахунку заробітної плати за відпрацьований час і виконаний обсяг робіт

Порядок нарахування заробітної плати, що припадає працівникам підприємства, залежить від застосовуваних форм і систем оплати праці й організації виконання самих робіт (в індивідуальному порядку чи бригадою).

При **погодинній оплаті праці** основним документом, що служить для нарахування заробітної плати, є табель. У цьому випадку для розрахунку погодинного заробітку працівника досить знати його розряд, годинну тарифну ставку даного розряду і кількість відпрацьованих годин у таблиці. Розмір заробітної плати розраховують так:

--	--	--	--	--

Заробітну плату за посадовим окладом розраховують так:

Сума заробітної плати за посадою	Посадо-	

→ При **відрядній оплаті праці** та індивідуальному виконанні робіт заробіток робітника визначається шляхом множення кількості виготовлених виробів (обсягу виконаних робіт, послуг, зазначених у відповідних первинних документах) на встановлену розцінку за одиницю роботи:

--	--	--	--	--

→ В умовах **бригадної форми організації праці** заробітну плату й премії нараховують всій бригаді, а потім обчислену суму розподіляють між чле-

нами бригади пропорційно до кількості відпрацьованого кожним робітником часу з урахуванням його кваліфікації (розряду). Для цього роблять розрахунок в такій послідовності:

- 1) спочатку множенням відпрацьованої кількості годин кожним робітником на їхні погодинні тарифні ставки і підсумовуванням цих добуток знаходять заробіток бригади за тарифними ставками;
- 2) потім визначається відношення суми відрядного заробітку бригади до заробітної плати її членів за тарифними ставками (коефіцієнт приробітку);
- 3) множенням заробітку за тарифною ставкою кожного члена бригади за фактично відпрацьований час на коефіцієнт приробітку знаходять відрядний заробіток окремих членів бригади.

Із метою повнішого обліку внеску кожного робітника в результати праці бригади за згодою її членів можуть застосовуватися *коефіцієнти трудової участі* (КТУ), що представляють узагальнену кількісну оцінку трудового внеску кожного члена бригади (залежно від продуктивності і якості роботи, поєднання професій, виконання більш складних робіт і т. ін.). З використанням КТУ розподіляється відрядний приробіток, премії, економія щодо фонду оплати праці (отримана в результаті поєднання професій та ін.).

Як базове значення КТУ береться одиниця. При розподілі відрядного приробітку він може коливатися від 0,5 до 1,5; при розподілі колективної премії – від 0 до 1,5.

Одночасно із заробітною платою згідно з прийнятою на підприємстві системою оплати праці працівникам можуть виплачуватися надбавки і доплати, розмір яких визначений законодавством:

Характер виплат	Методика (спосіб, порядок) розрахунку
1.	2.
Оплата праці за сумісництвом	Працівники, які працюють за сумісництвом, одержують заробітну плату за фактично виконану роботу.
Оплата праці при виконанні робіт різної кваліфікації	При виконанні робіт різної кваліфікації праця погодинних робітників, а також службовців оплачується за роботою вищої кваліфікації, праця робітників-відрядників – за розцінками, встановленими для роботи, яка виконується.
Оплата праці при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника	Працівникам, які виконують на тому самому підприємстві поряд зі своєю основною роботою, обумовленою трудовим договором, додаткову роботу за іншою професією (посадою) або обов'язки тимчасово відсутнього працівника без звільнення від своєї основної роботи проводиться доплата за суміщення професій (посад) або виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника. Розмір доплат встановлюється на умовах, передбачених у колективному договорі.

1.	2.
	Робота у святкові та неробочі дні оплачується у подвійному розмірі: – відрядникам – за подвійними відрядними розцінками; – працівникам, праця яких оплачується за годинними або денними тарифами, – в розмірі подвійної годинної або денної ставки; – працівникам, які отримують місячний оклад, – в розмірі одинарної годинної або денної ставки понад оклад, якщо робота в ці дні проводилась в межах місячної норми робочого часу, в розмірі подвійної годинної або денної ставки понад оклад – якщо робота проводилась понад місячну норму.
	Робота в нічний час оплачується у підвищеному розмірі, встановленому генеральною (колективною) угодою та колективним договором. Цей розмір не повинен бути нижчим, ніж 20 відсотків тарифної ставки (окладу) за кожну годину роботи в нічний час.
	При виготовленні продукції, яка виявилася браком не з вини працівника, оплата праці здійснюється за заниженими розцінками. Проте місячна заробітна плата не може бути нижчою, ніж 2/3 тарифної ставки встановленого йому розряду (окладу). Час простою з вини працівника не оплачується.

➤ Приклад 1

Для оплати праці виробничих робітників на підприємстві ВАТ «Зоря» встановлено відрядну, а для оплати праці робітників з обслуговування обладнання – погодинну форму оплати праці і подану нижче тарифну сітку.

Тарифна сітка оплати праці робітників

Тарифні розряди	I	II	III	IV	V	VI
Тарифні коефіцієнти виробничих робітників	1,00	1,10	1,30	1,50	1,80	2,30
Тарифні коефіцієнти робітників з обслуговування обладнання	1,00	1,05	1,20	1,40	1,82	2,20

Тарифну ставку виробничого робітника I розряду встановлено у розмірі 8,24 грн. за одну нормо-годину, а робітника з обслуговування обладнання I розряду – в розмірі 8,07 грн. за одну годину. Із урахуванням тарифних коефіцієнтів розраховують решту тарифних ставок робітників ВАТ «Зоря».

Тарифні ставки робітників

Тарифні розряди	I	II	III	IV	V	VI
Тарифні ставки виробничих робітників (грн./нормо-год.)	8,24	9,06	10,71	12,36	14,83	18,95
Тарифні ставки робітників з обслуговування обладнання (грн./год.)	8,07	8,47	9,68	11,30	14,69	17,75

Остаточну суму оплати праці визначають, виходячи зі встановлених тарифних ставок і відпрацьованого часу або виконаного обсягу робіт (залежно від обраної на підприємстві форми і системи оплати праці).

На підставі таблиця членам бригади слюсарів з обслуговування обладнання ВАТ «Зоря» у квітні 20__ р. за тарифними ставками нарахована заробітна плата:

№ з/п	П. І. Б.	Посада	Розряд	Тарифна ставка, грн./год.	Відпрацьований час, год.	Заробітна плата за місяць, грн. (гр. Г х гр. Д)
	А	Б	В	Г	Д	Е
1.	Сушко А. В.	слюсар	IV	10,71	171	1831,41
2.	Томенко Н. М.	слюсар	III	9,68	139	1345,52
3.	Ящук М. Д.	слюсар	III	9,68	171	1655,28

➤ Приклад 2

На підставі таблиця робочого масу працівникам бухгалтерії ВАТ «Зоря» у квітні 20__ р. (21 робочий день) згідно з посадовими окладами нарахувати заробітну плату.

№ з/п	П. І. Б.	Посада	Оклад, грн.	Відпрацьовано робочих днів
1.	Численко М. І.	головний бухгалтер	2800	18
2.	Нечипорук Р. М.	заступник головного бухгалтера	2400	21
3.	Туз А. М.	бухгалтер I кат.	1600	15

Окрім того, М. І. Численко встановлена персональна надбавка у розмірі 200 грн.

Персональні надбавки – це складова частина основної заробітної плати, і можливість їхнього надання є частиною системи посадових окладів погодинної системи оплати праці.

Розв'язання ➤

№ з/п	П.І.Б.	Посада	Розрахунок заробітної плати	Заробітна плата за місяць, грн.
1.	Численко М. І.	головний бухгалтер	$[(2800+200) \times 18] / 21$	2571,43
2.	Нечипорук Р. М.	заступник головного бухгалтера	2400	2400,00
3.	Туз А. М.	бухгалтер I кат.	$(1600 \times 15) / 21$	1142,86

➤ Приклад 3

У квітні 20__ р. слюсар-складальник III розряду зібрав 100 валів і 80 підшипників. При цьому норма виробітку валів становить 1,25 н./год., а

підшипників – 0,94 н./год. Тарифна ставка слюсара-складальника III розряду – 9,68 грн.

Яка сума заробітку робітника?

Розв'язання ↗

Виробіток слюсара-складальника у квітні становив:

$$1,25 \text{ н./год.} \times 100 \text{ шт.} + 0,94 \text{ н./год.} \times 80 \text{ шт.} = 200,2 \text{ н./год.}$$

Нарахована сума заробітної плати за квітень: $200,2 \times 9,68 = 1936$ грн.

Приклад 4

Для оплати праці працівників пересувного магазину ВАТ «Зоря» встановлено бригадну відрядну форму оплати праці. Місячний фонд оплати праці колективу магазину визначають з розрахунку 3% виручки від реалізації товарів. У травні магазин реалізував товарів на суму 320000 грн. За результатами роботи ВАТ «Зоря» у травні 20__ р. членам бригади пересувного магазину нарахована премія у розмірі 10% оплати їхньої праці. Кількість робочих днів у травні – 19.

№ з/п	П. І. Б.	Посада	Оклад, грн.	Кількість відпрацьованих днів	КТУ
1.	Дрозд К. Т.	директор	1500	19	1,00
2.	Антоненко І. В.	продавець I категорії	750	15	1,25
3.	Дьячук В.П.	продавець I категорії	750	19	0,90
4.	Горб М.М.	касир	600	16	1,10

Яка сума заробітної плати належить кожному члену бригади?

Розв'язання ↗

№ з/п	П. І. Б.	Оклад, грн.	К-сть відпрацьованих днів	КТУ	Розрахунок окладу з урахуванням КТУ	Зарплата за окладом, грн.	Фактично нарахована зарплата, грн. (гр. ЄхКпр)
1.	Дрозд К. Т.	1500	19	1,00	1500×1	1500	4564
2.	Антоненко І. В.	750	15	1,25	$(750 \times 15 / 19) \times 1,25$	740	2251
3.	Дьячук В. П.	750	19	0,90	$750 \times 0,9$	675	2054
4.	Горб М. М.	600	16	1,10	$(600 \times 16 / 19) \times 1,1$	556	1691
Разом						3471	10560*

* Оскільки виручка від реалізації товарів у травні становила 320000 грн., то заробіток, який належить бригаді продавців, – $320000 \times 0,03\% = 9600$ грн. Окрім того, бригаді належить премія у розмірі $9600 \times 10\% = 960$ грн. Отже, сукупний заробіток бригади:

$$9600 + 960 = 10560 \text{ грн.}$$

Для того, щоб визначити суму заробітної плати, яка належить кожному члену бригади, необхідно визначити *коефіцієнт приробітку*:

$$K_{\text{пр}} = 10560/3471 = 3,04235.$$

◆ **Техніка підрахунку заробітної плати за невідпрацьованим часом**

Працівникам, які перебувають у трудових відносинах із суб'єктом господарювання, можуть здійснюватися виплати, які визначають згідно з **Порядком обчислення середньої заробітної плати** (затв. Постановою КМУ від 8.02.1995 р. № 100). До них належать виплати, пов'язані з:

- наданням щорічних відпусток, додаткових відпусток у зв'язку з навчанням, додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або виплати їм компенсації за невикористані відпустки;
- наданням творчої відпустки;
- виконанням державних і громадських обов'язків у робочий час;
- тимчасовим переведенням працівників на іншу менш оплачувану роботу за станом здоров'я чи виробничою необхідністю;
- оплатою перерв у роботі матерів, що годують грудних дітей;
- за час службових відряджень;
- вимушеними прогулами;
- виплатою вихідної допомоги при звільненні;
- направленням працівника на обстеження до медичних закладів;
- звільненням працівників-донорів від роботи;
- залученням працівників до виконання службових обов'язків;
- в інших подібних випадках.

У підрахунок середньої заробітної плати включають:

- основну заробітну плату;
- доплати і надбавки (за роботи в понаднормовий час і роботу в нічний час); суміщення професій, керівництво бригадою й ін.
- виробничі премії та премії за економію ресурсів;
- винагороди за підсумками роботи підприємства за рік і вислугу років та ін.

Щомісячні премії включають у заробіток того місяця, на який вони припадають. Премії, виплачувані за триваліший час, при обчисленні середньої заробітної плати за останні 2 календарні місяці, включають у заробіток у частині, що відповідає кількості місяців у розрахунковому періоді. *Разові винагороди* за підсумками роботи за рік і за вислугу років включають у підрахунок середнього заробітку шляхом додавання до заробітку кожного місяця $1/12$ винагороди, нарахованої в поточному році за попередній календарний рік.

Не включають у підрахунок середньої заробітної плати:

- одноразові виплати за виконання окремих доручень (разового характеру), що не входять в обов'язки працівника;
- одноразові виплати (компенсації за невикористану відпустку, матеріальна допомога, допомога при звільненні й ін.);
- компенсаційні виплати за службові відрядження і переміщення;
- премії за винахідництво і раціоналізаторські пропозиції;
- пенсії, державна допомога, соціальні і компенсаційні виплати;

- виплати, пов'язані з ювілейними датами;
- заробітна плата за сумісництвом;
- доходи (дивіденди, відсотки) за акціями трудового колективу і внесками колективу в майно підприємства;
- дотації на обіди, проїзд, вартість оплачених підприємством путівок у будинку відпочинку і санаторії;
- вартість безкоштовно виданого спецодягу, спецвзуття й інших засобів індивідуального захисту;
- вартість безкоштовно наданих деяким категоріям працівників комунальних послуг, житла, палива чи коштів на їхнє відшкодування;
- суми відшкодування шкоди за трудовим каліцтвом та деякі інші виплати, передбачені п. 4 Порядку нарахування середньої заробітної плати від 08.02.95 р. № 100.

У підрахунок середнього заробітку для оплати щорічної, додаткових відпусток у зв'язку з навчанням, творчої відпустки, додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або компенсації за невикористану відпустку, окрім зазначених виплат, включають виплати за час, протягом якого працівнику зберігався середній заробіток, та допомогу у зв'язку з тимчасовою працездатністю.

В інших випадках розрахунку середньої заробітної плати виплати за час, протягом якого працівнику зберігається середній заробіток та допомога у зв'язку з тимчасовою працездатністю, не включають.

Розрахунок заробітної плати за час відпустки

Час роботи на підприємстві	Період розрахунку	Виплати, які використовують для розрахунку	Кількість днів, що використовуються в розрахунку	Кількість днів відпустки	Формула для розрахунку відпустки
Більше року	Останні 12 календарних місяців роботи, що передують місяцю надання відпустки	Виплати за період розрахунку (Д) за мінусом виплат за переліком, наведених у Порядку № 100 (Вп)	Кількість календарних днів періоду розрахунку (Днр) за мінусом святкових та неробочих днів, встановлених у ст. 73 КЗпП, що припадають на період розрахунку (СН)	Кількість календарних днів відпустки (п)	$B = (D - Bп) / (ДНр - СН) \times п$
Менше року	Фактичний час роботи: з 1-го числа місяця за місяцем оформлення на роботу до 1-го числа місяця, в якому нада-				

➤ Приклад 5

Працівник йде у щорічну відпустку з 05.05.2010 р. на 24 календарних дні. Розрахунковий період – травень 2009 р. – квітень 2010 р. Заробітна плата працівника за цей період – 15 500 грн. У червні 2008 р. йому надано відпустку без збереження заробітної плати у зв'язку з народженням дитини на 10 календарних днів.

Нарахувати відпускні працівнику підприємства.

Розв'язання ➤

Згідно з Порядком № 100, час, протягом якого працівники відповідно до законодавства або з інших поважних причин не працювали і за ними не зберігалася заробітна плата, виключається з розрахункового періоду. Тобто відпустки без збереження заробітної плати, надані згідно із законодавством, виключають із розрахункового періоду.

1. Визначимо кількість календарних днів у розрахунковому періоді:
 $365 \text{ к. дн.} - 10 \text{ с. н. дн.} - 10 \text{ к. дн. відпустки без збереження заробітної плати} = 345 \text{ к. дн.}$

2. Визначимо середньоденну заробітну плату:
 $15\,500 \text{ грн.} : 345 \text{ к. дн.} = 44,93 \text{ грн.}$

3. Сума відпускних становитиме $44,93 \text{ грн.} \times 24 \text{ к. дн.} = 1078,32 \text{ грн.}$

На бажання працівника частина щорічної відпустки замінюється грошовою компенсацією. При цьому тривалість щорічної та додаткової відпусток, що надаються працівникові, не має бути меншою, ніж 24 календарних дні.

Чергові відпустки працівникам надаються протягом року, як правило, нерівномірно (особливо в сезонних виробництвах). Для рівномірного віднесення на собівартість продукції (робіт, послуг) заробітної плати на оплату майбутніх відпусток працівникам підприємства відповідно до Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні дозволено створювати для цієї мети резерв. Зазначений резерв створюється за рахунок щомісячного зарахування рівними сумами (обчисленими в плановому відсотку до фактично нарахованої заробітної плати) майбутніх витрат на оплату відпусток. При цьому резерв створюється не тільки на заробітну плату за час відпусток, а й на виплату передбаченої законодавством винагороди за вислугу років, включаючи відрахування збору на соціальне страхування й у Пенсійний фонд із цих сум.

У всіх інших випадках збереження середньої заробітної плати, крім розрахунку відпускних, середньомісячну заробітну плату обчислюють, виходячи з виплат за останні **2 календарні місяці роботи**.

Нарахування виплат, що обчислюють із середньої заробітної плати за останні два місяці роботи, провадять шляхом множення середньоденного (годинного) заробітку на число робочих днів/годин. Середньоденну (годинну)

заробітну плату визначають діленням заробітної плати за фактично відпрацьовані протягом двох місяців робочі дні на число відпрацьованих робочих днів (годин).

◆ Методика розрахунку соціальних виплат працівникам підприємства

Соціальні виплати, що належать працівникам підприємства, визначають на основі Порядку обчислення середньої заробітної плати для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням (затв. Постановою КМУ від 26.09. 2001 р. № 1266).

До соціальних виплат належать виплати:

- за загальнообов'язковим соціальним страхуванням на випадок безробіття;
- у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- витрати, зумовлені народженням та похованням;
- у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, що спричинили втрату працездатності у разі настання страхового випадку;
- оплата перших 5 днів тимчасової непрацездатності.

Розрахунковим періодом для застрахованих осіб є останні 6 календарних місяців, що передують місяцю, в якому настав страховий випадок.

Середню заробітну плату застрахованої особи обчислюють, виходячи з нарахованої заробітної плати за видами виплат, що включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати (у тому числі в натуральній формі), які визначають згідно з нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону України «Про оплату праці», та підлягають обкладанню податком з доходів громадян, не враховуючи передбачені законодавством пільги щодо сплати зазначеного податку чи суми, на які цей дохід зменшується і з яких сплачувалися страхові внески до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

До середньої заробітної плати (доходу) зараховують заробітну плату (дохід) у межах максимальної величини (граничної суми) заробітної плати (доходу) та оподаткованого доходу (прибутку), з яких сплачують страхові внески до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування: 15 прожиткових мінімумів на працездатну особу на 1.01 поточного року.

✓ Виплата лікарняних (допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності)

Згідно з чинним законодавством, перші 5 днів непрацездатності оплачує підприємство за рахунок власних коштів, понад 5 днів – оплата здійснюється за рахунок коштів Фонду соціального страхування.

Сума страхових виплат застрахованій особі та оплати за перші п'ять днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів працедавця розраховується шляхом множення суми денної (годинної) виплати, розмір

якої встановлюється у відсотках середньоденної (середньогодинної) заробітної плати (доходу) залежно від страхового стажу, якщо наявність його передбачено законодавством, на кількість днів (годин), які підлягають оплаті.

Середньоденну заробітну плату обчислюють шляхом ділення нарахованої за розрахунковий період заробітної плати (оподатковуваного доходу), з якої сплачувалися страхові внески на кількість відпрацьованих робочих днів у розрахунковому періоді.

Дні тимчасової непрацездатності оплачують залежно від страхового стажу:

- **60% середньої заробітної плати** – особі, яка має страховий стаж до п'яти років;
- **80% середньої заробітної плати** – особі, яка має страховий стаж від п'яти до восьми років;
- **100% середньої заробітної плати** – особі, яка має страховий стаж понад вісім років;
- **100% середньої заробітної плати** – особам до 1–4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». В повному обсязі виплачують лікарняні, пов'язані з нещасними випадками на виробництві.

Приклад 6

Розрахувати суму допомоги з тимчасової непрацездатності, якщо працівниця підприємства С. І. Сич має страховий стаж 7 років. Вона подала у бухгалтерію листок непрацездатності з 7 по 11 травня 2010 р.

Дані про нараховані виплати С. І. Сич.

Розрахунковий період	Відпрацьовано робочих днів	Нарахована оплата праці та інші виплати	
		вид	сума, грн.
Листопад 2009 р.	22	Усього , в тому числі:	5800,00
		– оклад	5000,00
		– премія за квартал	800,00
Грудень 2009 р.	17	Усього , в т. ч.:	5584,00
		– оклад	3684,00
		– матеріальна допомога	500,00
Січень 2010 р.	19	– лікарняні	1400,00
		Усього , в т. ч.:	6000,00
		– оклад	5000,00
Лютий 2010 р.	7	– премія за квартал	1000,00
		Усього , в т. ч.:	4915,00
		– оклад	1750,00
Березень 2010 р.	11	– оплата відпустки	3165,00
		Усього , в т. ч.:	5162,00
		– оклад	2500,00
		– оплата відпустки	2157,00
		– аліменти	1000,00

Квітень 2010 р.	21	Усього, в т. ч.:	5800,00
		– оклад	5000,00
		– дивіденди	800,00

Розв'язання ↗

Для розрахунку лікарняних необхідно визначити середньоденну заробітну плату, виходячи з виплат працівникові за останні 6 місяців.

Розрахунковий період	Відпрацьовано робочих днів	Нарахована оплата праці та інші виплати		Оплата праці, з якої виплачують страхові внески, грн.	Оплата праці, яку враховують під час обчислення середньої заробітної плати, грн.
		вид	сума, грн.		
Листопад 2009 р.	22	Усього, в т. ч.:	5800,00	5800,00	5800,00
		– оклад	5000,00		
		– матеріальна допомога	800,00		

Максимальна величина заробітної плати, з якої сплачувалися страхові внески, з 1 січня 2009 р. становила 10035 грн. (15 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого на працевдатну особу).

Грудень 2009 р.	17	Усього, в т. ч.:	5584,00	4184,00	4184,00
		– оклад	3684,00		
		– премія за квартал	500,00		
		– лікарняні	1400,00		

Лікарняні в розмірі 1400 грн., виплачені цього місяця, не зараховано до суми виплат, оскільки на них не нараховувалися страхові внески.

Січень 2010 р.	19	Усього, в т. ч.:	6000,00	6000,00	6000,00
		– оклад	5000,00		
		– премія	1000,00		

Лютий 2010 р.	7	Усього, в т. ч.:	4915,00	4915,00	1750,00
		– оклад	1750,00		
		– оплата відпустки	3165,00		

! Відпускні в сумі 3165,00 грн. у розрахунку участі не беруть, оскільки є оплатою праці за невідпрацьований час.

Березень 2010 р.	11	Усього, в т. ч.:	5757,00	4757,00	2500,00
		– оклад	2500,00		
		– оплата відпустки	2157,00		
		– аліменти	1000,00		

Аліменти в сумі 1000 грн. у розрахунку участі не беруть, оскільки не є оплатою праці.

Квітень 2010 р.	21	Усього, в т. ч.:	5800,00	5000,00	5000,00
		– оклад	5000,00		+
		– дивіденди	800,00		–
<i>Дивіденди в сумі 800 грн. у розрахунку участі не беруть, оскільки не є оплатою праці.</i>					
Разом	97	X	X		25234

Звідси **середньоденна заробітна плата** працівника, що використовується для нарахування лікарняних, становить:

$$25234/97 = 260,14 \text{ грн.}$$

З урахуванням страхового стажу працівника лікарняні виплачуватимуться йому в розмірі 80% середньоденного заробітку. Отже, сума **денної виплати лікарняних дорівнює:**

$$260,14 \times 80\% = 208,11 \text{ грн.}$$

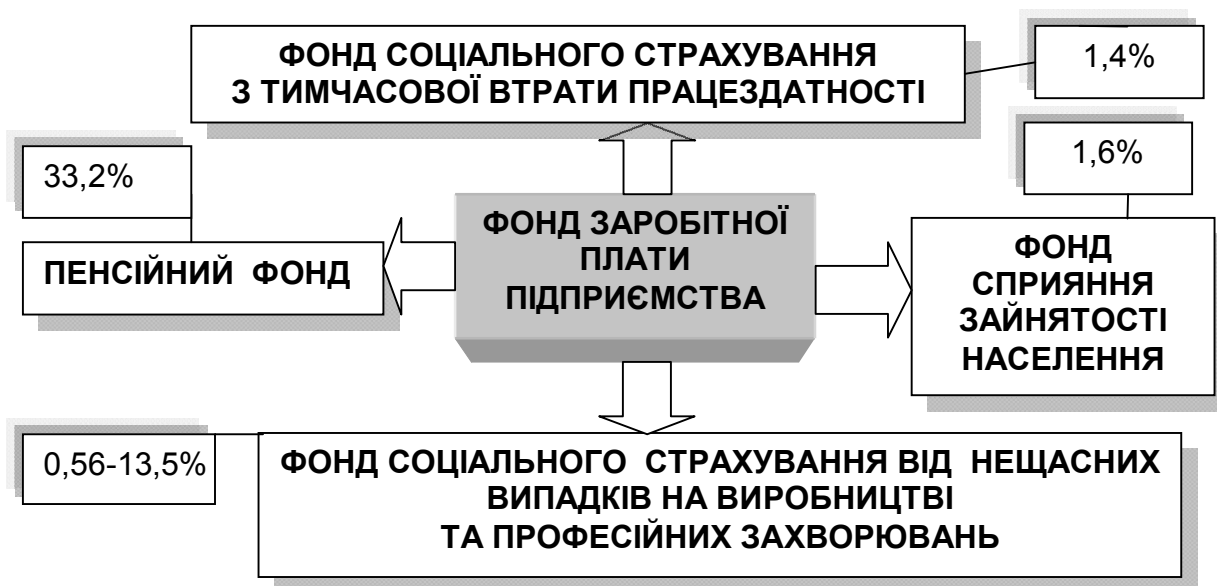
Відповідно, **загальна сума лікарняних** за час **хвороби** (з 7 по 11 травня 2010 р.) становитиме:

$$208,11 \times 2 \text{ дні} = 416,22 \text{ грн.}$$

◆ **Облік нарахувань і утримань із заробітної плати**

На суми заробітної плати, які нараховують працівникам підприємства, державою встановлені обов'язкові нарахування, котрі підприємство перераховує органам соціального забезпечення для створення відповідних фондів.

Розміри страхових внесків встановлюють на календарний рік відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» у відсотках до сум фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, що включають витрати на виплату основної і додаткової заробітної плати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат, у томі числі в натуральній формі, що визначаються згідно з нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону України "Про оплату праці", які підлягають обкладенню податком з доходів фізичних осіб.

Які сум нарахованої заробітної плати членів трудового колективу, осіб, що працюють на підприємстві за трудовими угодами, договорами підряду, за сумісництвом, виконують разові роботи, здійснюються різноманітні утримання. Їх поділяють на:

- **обов'язкові утримання;**
- **утримання за ініціативою підприємства** (у випадках, передбачених законодавством).

Обов'язкові утримання враховують:

- податок з доходів фізичних осіб;
- утримання до Пенсійного фонду;
- утримання збору на соціальне страхування на випадок безробіття;
- утримання збору на соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності;
- утримання за виконавчими листками і приписами нотаріальних контор на користь юридичних та фізичних осіб.

Податок з доходів фізичних осіб

Ставка оподаткування, визначена Законом України „Про податок з доходів фізичних осіб”, встановлюється на рівні **15 відсотків від об'єкта оподаткування**. До складу загального місячного оподаткованого доходу зараховують доходи у вигляді заробітної плати, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) платнику податку відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору.

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати, на суму **податкової соціальної пільги**.

Податкова соціальна пільга з ПДФО у 2010 р.*

Категорії осіб, які можуть скористатись правом зменшення суми місячного оподаткованого доходу у вигляді зарплати на суму ПСП з ПДФО (ст. 6 Закону про ПДФО)	Розмір ПСП з ПДФО (у відсотках до загального розміру ПСП у 2010 р.*)	Сума ПСП з ПДФО	Граничний розмір доходу для застосування податкової соціальної пільги, грн.**
Для будь-якого платника податку	100%	434,50	1220
Для платника податку, який: – є самотньою матір'ю або самотнім батьком (опікуном, піклувальником) – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років; – утримує дитину-інваліда – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років.	150%	651,75	1220 x кількість дітей
Для платника податку, який: – є вдівцем або вдовою; – є особою, зарахованою законом до 1, 2 категорії осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи; – є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом; – є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства; – є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, котрий зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів.	150%	651,75	1220
Для особи, яка має та виховує трьох чи більше дітей віком до 18 років, – у розрахунку на кожну таку дитину (п. п.«е» пп.6.1.3 Закону про ПДФО).	200%	869,00	1220 x кількість дітей
Інших платників податку, визначених у пп.6.1.3 Закону про ПДФО.	200%	869,00	1220

*Відповідно до пп. 6.1.1 Закону про ПДФО, загальний розмір ПСП з ПДФО, на який може розраховувати будь-який платник податку (з урахуванням норм пункту 6.5 статті 6 Закону про ПДФО) дорівнює 50 відсоткам однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої законом на 1 січня звітного податкового року. Тобто для 2010 р. загальний розмір ПСП з ПДФО становить 434,50 грн. (869 грн. x 50%).

**Відповідно до пп. 6.5.1 Закону про ПДФО, податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та відшкодування), якщо його розмір не перевищує суми, яка дорівнює сумі місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року (для 2010 року – 869 грн.), помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 гр. (тобто для 2010 р.: 1220 грн.).

При цьому граничний розмір доходу, який дає право на отримання податкової соціальної пільги одному з батьків у випадках та розмірах, передбачених підпунктами "а" – "б" підпункту 6.1.2 та підпункту «е» підпункту 6.1.3 Закону про ПДФО, обчислюється як добуток граничного доходу, визначеного за вищенаведеним правилом, та відповідної кількості дітей.

Алгоритм розрахунку податку із зарплати виглядає таким чином:

$$\text{ПДФО} = (\text{ЗП} - \text{СФ} - \text{ПСП}) \times 15\%,$$

де ПДФО – податок з доходів фізичних осіб;

ЗП – нарахована місячна заробітна плата;

СФ – внески до 3-х соціальних фондів;

ПСП – податкова соціальна пільга;

15% – ставка податку.

Зведена таблиця зарплатних та соціальних показників відповідно до Закону від 20.10.2009 р. № 1646-VI «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати»

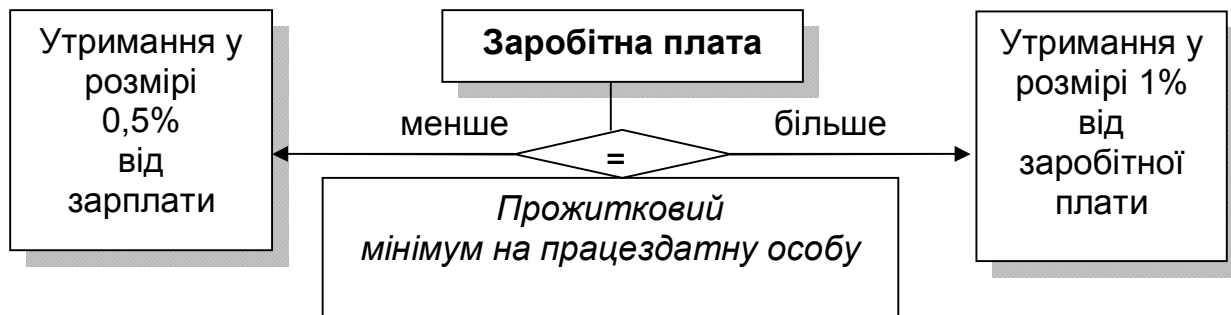
Показники	Діють у 2010 році (грн.):				
	з 01.01	з 01.04	з 01.07	з 01.10	з 01.12
Мінімальна заробітна плата	869	884	888	907	922
Прожитковий мінімум на працездатну особу	869	884	888	907	922
Податкова соціальна пільга	Протягом усього 2010 р.: звичайна – 434,50 грн., підвищена – 651,75 грн., подвійна – 869 грн.				
Граничний дохід, до якого застосовується ПСП	Протягом усього 2010 р. – 1220 грн.				
Гранична сума ФОП для нарахування внесків	13035	13260	13320	13605	13830

Податок з доходів фізичних осіб нараховують на суми доходу, зменшені на величину обов'язкових утримань у фонди соціального страхування:

Утримання до Пенсійного фонду: →

2% від заробітної плати

Утримання до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

У Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття

0,6%

➤ Приклад 7

Працівникові підприємства Л. О. Мамчур в січні 2010 р. нарахований дохід у сумі 740,00 грн., у тому числі заробітну плату в сумі 586,00 грн. та лікарняні в сумі 154,00 грн.

Розрахувати суми обов'язкових утримань із суми нарахованого доходу. Визначити суму заробітної плати до видачі.

Розв'язання ➤

1. Проведемо утримання у фонди соціального страхування:

- із суми заробітної плати:
  - у Пенсійний фонд: $(586+154) \times 0,02 = 14,8$ грн.;
  - у Фонд соціального страхування: $586 \times 0,005 = 2,93$ грн.;
  - у Фонд безробіття: $586 \times 0,006 = 3,52$ грн.

Звідси сума оподаткованого доходу:

$$(586 + 154) - (14,8 + 5,86 + 2,93) = 716,41 \text{ грн.}$$

2. Проведемо утримання податку з доходів фізичних осіб:

$$\text{ПДФО} = (716,41 - 434,5) \times 0,15 = 42,3 \text{ грн.}$$

3. Сума зарплати до виплати: $715,82 - 108 = 674,11$ грн.

➤ Приклад 8

На основі наведених даних необхідно:

1. Нарахувати заробітну плату працівникам.
2. Провести нарахування на заробітну плату згідно з діючими тарифами.
3. Визначити суми обов'язкових утримань із заробітної плати.
4. Визначити суму, належну до виплати.

**Дані про суми нарахованої заробітної плати працівникам
відділу збуту**

П. І. П.	Оклад, грн.	Тарифна ставка за год., грн.	Фактично відпрацьо- ваний час, год.	Виконання державних обов'язків, грн.	Премія, %
1. Ранкович Н.П.	1320	X	22 дні	–	15
2. Возняк І.І.	1210	X	10 днів	420	–
3. Баглай І.С.	X	8,0	176 год.	–	–

Календарний фонд робочого часу за даний місяць – 176 год. (22 дні).

Розв'язання ➤

П. І. П.	Сума нара- хованої зарпла- ти	Утримання				Заробі- тна пла- та до виплати
		Пен- сій- ний фонд, 2%	Фонд соц.- страху, 1%	Фонд безробіт- тя, 0,6%	Пода- ток на доходи фізич- них осіб	
1. Ранкович Н. П.	1518	30,4	15,2	9,12	219,49	1243,79
2. Возняк І. І.	970	19,4	9,7	5,82	75,09	859,99
3. Баглай І. С.	1408	28,2	14,1	8,45	203,59	1153,66
Разом	2378	78,0	39,0	23,39	498,17	3257,44

➤ **Приклад 9**

До наведених господарських операцій необхідно:

1. Зробити відповідні розрахунки.
2. Заповнити розрахункову відомість.

1. Заробітна плата, нарахована начальнику відділу постачання у лютому 2010 р. І. М. Габору, – 1280 грн. І. М. Габор має на утриманні 3 дітей віком до 16 років.

2. Заробітна плата, нарахована в лютому 2010 р. офіс-менеджеру Н. П. Когут, – 450 грн. та 267 – грн. за виконання обов'язків кадровика. Н. П. Когут є студенткою вищого навчального закладу.

Розв'язання ➤

Розрахункова відомість

Прізвище, ім'я, по батькові	Дохід працівника	Утримання із заробітної плати					Заробітна плата до видачі, грн.
		Пенсійний фонд, 2%	Фонд соц-страху, 0,5% або 1%	Фонд безробіття, 0,6%	Разом	Податок на доходи фізичних осіб, 15%	
Габор І. М.	1280	25,6	12,80	7,68	46,08	-*	1233,92
Когут Н. М.	717	14,34	3,59	4,30	22,23	6,45 **	688,32

* І. М. Габор має право на податкову соціальну пільгу в розмірі 200% в розрахунку на кожну дитину, тобто $869 \times 3 = 2607$ грн. (869 грн. – прожитковий мінімум, встановлений у 2010 році для працездатних осіб), яка є більшою, ніж розмір доходу працівника. Тому податок з доходів фізичних осіб з Н. М. Когут не стягується.

** Оскільки Когут Н.М. є студенткою вищого навчального закладу, тому вона має право на 150% соціальну пільгу. Звідси податок на доходи фізичних осіб: $(717 - 22,23 - 51,75) \times 0,15 = 6,45$ грн.

◆ Синтетичний облік розрахунків, пов'язаних з оплатою праці

Синтетичний облік розрахунків з робітниками та службовцями з оплати праці підприємства здійснюють на пасивному рахунку **66 "Розрахунки за виплатами працівникам"** у розрізі субрахунків:

- 661 "Розрахунки за заробітною платою";
- 662 "Розрахунки з депонентами";
- 663 «Розрахунки за іншими виплатами».

Основні облікові записи з відображення в обліку нарахування, виплати, здійснення нарахувань та утримань із заробітної плати

№ з/п	Факти господарської діяльності	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1.	Нарахована заробітна плата, доплати, надбавки, премії, відпускні, допомога з тимчасової непрацездатності (за перші 5 днів):		
	– робітникам, зайнятим монтажем придбаних необоротних активів або їхнім виготовленням	15	661,663
	– робітникам основного і допоміжного виробництва	23	661,663
	– робітникам, зайнятим виправленням браку		661,663
	– працівникам, які обслуговують виробниче обладнання, або іншим працівникам з цехового пер-	91	661,663

	соналу		
	– працівникам адміністративного персоналу	92	661,663
	– працівникам відділу збуту	93	661,663
	– працівникам, зайнятим у наукових дослідженнях і розробках	94	661,663
	– робітникам, які здійснюють ліквідацію або реалізацію необоротних активів	97	661,663
	– робітникам, які здійснюють ліквідацію наслідків стихійного лиха	99	661,663
2.	Нарахована допомога з тимчасової непрацездатності за рахунок коштів фонду соціального страхування	652	663
3.	Проведені нарахування на заробітну плату:		
	– у Пенсійний фонд	15, 23, 91–99	651
	– у фонд соціального страхування з тимчасової непрацездатності		652
	– у фонд сприяння зайнятості населення		653
	– у фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань		656
4.	Створено резерв на оплату майбутніх відпусток працівникам підприємства	15, 23, 91–99	471
5.	Використання резерву на оплату відпусток	471	663
6.	Створено резерв на забезпечення матеріального заохочення працівників підприємства	15, 23, 91–99	477
7.	Виплачені премії працівникам за рахунок створеного резерву	477	663
8.	Проведені утримання із заробітної плати:		
	– податку з доходів фізичних осіб	66	64
	– у Пенсійний фонд	66	651
	– у фонд соціального страхування з тимчасової непрацездатності	66	652
	– у фонд сприяння зайнятості населення	66	653
	– на індивідуальне страхування	66	654
	– вчасно не повернуті підзвітні суми	66	372
	– відшкодування матеріального збитку	66	375
	– за рішенням судових органів (наприклад, аліменти)	66	685
9.	Виплачена заробітна плата	66	30
10.	Депонована заробітна плата	661	662

Приклад 10

Вказати кореспонденцію рахунків та первинні документи і визначити необхідні суми на підставі наведеного реєстру господарських операцій.

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.
1.	Нарахована заробітна плата інженеру І. В. Савчуку	1350,0
2.	Утримані із заробітної плати І. В. Савчука: – внески до Пенсійного фонду – збір на соціальне страхування з тимчасової непрацездатності – збір на соціальне страхування на випадок безробіття – профспілкові внески (1%)	? ? ?
3.	Утримано із заробітної плати І. В. Савчука податок на доходи фізичних осіб	?
4.	Утриманий із заробітної плати І. В. Савчука у часткове погашення безпроцентної позики	310,0
5.	Утримано аліменти із заробітної плати І. В. Савчука	226,5
6.	Виплачено з каси І. В. Савчуку заробітну плату	?

Розв'язання ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Сума, грн.	Д-т	К-т
1.	Нарахована заробітна плата інженеру І. В. Савчуку	1350,0 0	91	66
2.	Утримані із заробітної плати Савчука І.В.: – внески до Пенсійного фонду (2%) – збір на соціальне страхування з тимчасової непрацездатності (1%) – збір на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття (0,6%) профспілкові внески (1%)	27,00 13,50 8,10 1,40	661 661 661 661	651 652 653 685
3.	Утриманий із заробітної плати І. В. Савчука податок на доходи фізичних осіб: $(1350 - (27 + 13,5 + 8,1)) \times 0,15$	195,21	661	641
4.	Утримане із заробітної плати І. В. Савчука у часткове погашення безпроцентної позики	310,00	661	377
5.	Утримано аліменти із заробітної плати І. В. Савчука *	226,50	661	685
6.	Виплачено з каси І. В. Савчуку заробітну плату	568,29	661	30

Аліменти сплачують:

- 1) за ініціативою платника;
- 2) на підставі рішення суду (добровільно або примусово);
- 3) за договором (добровільно або примусово).

Розмір аліментів встановлює суд та вказує його у виконавчому документі. Мінімальний розмір аліментів становить 30% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (ст. 182 Сімейного кодексу України).

Розмір прожиткового мінімуму на 2010 р.	з 01.01	з 01.04	з 01.07	з 01.10	з 01.12
Працевдатні особи (використовується для розрахунку внесків до соціальних фондів)	869 грн.	884 грн.	888 грн.	907 грн.	922 грн.
Особи, які втратили працевдатність	695 грн.	706 грн.	709 грн.	723 грн.	734 грн.
Діти віком до 6 років	755 грн.	767 грн.	771 грн.	787 грн.	799 грн.
Діти віком від 6 до 18 років	901 грн.	917 грн.	921 грн.	941 грн.	957 грн.
На одну особу з розрахунку на місяць	825 грн.	839 грн.	843 грн.	861 грн.	875 грн.
Розмір мінімальної зарплати на 2010 р. (у місячному розмірі)	869 грн.	884 грн.	888 грн.	907 грн.	922 грн.
Розмір мінімальної зарплати на 2010 р. (у погодинному розмірі)	5,20 грн.	5,29 грн.	5,32 грн.	5,43 грн.	5,52 грн.

Суд може призначити аліменти як у частці від заробітку платника, так і в твердій сумі.

При цьому, звичайно, він має враховувати, що сума утримань із зарплати не має перевищувати граничний розмір, встановлений ст. 128 КЗпП. За загальним правилом треба, щоб розмір усіх відрахувань при утриманні аліментів був не більший, ніж 50% від суми зарплати, що підлягає сплаті. Однак при стягненні аліментів на дітей до 18 років планка відрахувань може сягати 70%.

Щоб визначити базу для утримання аліментів, потрібно знати, що аліменти утримують із "суми заробітку (доходу), що належить особі, яка сплачує аліменти, після утримання з цього заробітку (доходу) податків (п. 13 Переліку № 146): податку з доходів, обов'язкових утримань – внесків до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування.

Приклад 11

Нарахувати акордну оплату праці й визначити суми нарахувань та утримань. Сформувати шахову відомість.

Виписка з наряду на відрядні роботи

№ з/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Табельний номер	Розряд	Годинна тарифна ставка	Фактично відпрацьований час (год.)
1.	Куций І. В.	332	IV	9,1	190
2.	Мишко М. В.	334	VI	9,3	210
3.	Новицький Б. С.	333	I	8,1	150
4.	Долішний В. П.	331	II	8,3	185
5.	Сірий Я. В.	335	II	8,3	170

Акордний заробіток бригади машинобудівного заводу становить 11370 грн.

Розв'язання ↗

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Заробітна плата за тарифом, грн.	Коефіцієнт приробітку	Акордний заробіток, грн.
1.	Куций І. В.	1729,0		2506,4
2.	Мишко М. В.	1953,0		2831,0
3.	Новицький Б. С.	1215,0		1761,3
4.	Долішний В. П.	1535,5		2225,9
5.	Сірий Я. В.	1411		2045,4
	Разом	7843,5,0	1,4496	11370,0

Прізвище, ім'я, по батькові	Акордний заробіток	Утримання					Зарплата до видачі
		у ПФ	у Фонд соціального страхування	у Фонд безробіття	разом	податок з доходів фізичних осіб	
Куций І. В.	2506,4	50,1	25,1	15,04	90,24	362,42	2053,74
Мишко М. В.	2831,0	56,6	28,3	16,99	101,89	409,37	2319,74
Новицький Б. С.	1761,3	35,2	17,6	10,57	63,37	254,69	1443,24
Долішний В. П.	2225,9	44,5	22,3	13,36	80,16	321,86	1823,88
Сірий Я. В.	2045,4	40,9	20,5	12,27	73,67	295,76	1675,97
Разом	11370,0	227,4	113,7	68,22	409,32	1644,10	9316,58

Нарахування, проведені на заробітну плату бригади

	Ставка, %	Сума, грн.
– у Пенсійний фонд	33,20	3774,80
– у фонд соціального страхування з тимчасової непрацездатності	1,40	159,18
– у фонд сприяння зайнятості населення	1,60	181,92
– у фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (53 клас)	2,34	266,06
Разом		4381,960

Шахова таблиця

<i>K-m</i>								
<i>Д-м</i>	30	64	651	652	653	656	66	Разом
66	9316,6	1644,1	227,4	113,70	68,20			11369,9
91			3774,8	159,18	181,92	266,06	11370,0	15751,9
Разом	9316,58	1644,1	4002,2	272,88	250,12	266,06	11370,0	27121,9

Дайте короткі відповіді на запитання:

1. Що таке тарифна сітка?
2. Мінімальна заробітна плата – це...
3. Які виплати не включають у фонд оплати праці?
4. Чи включають у фонд оплати праці допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю?
5. Чи включають у фонд оплати праці оплату щорічної відпустки?
6. Який документ є підставою для нарахування заробітної плати при погодинній оплаті праці?
7. При погодинній формі оплати праці заробітну плату робітників розраховують ...
8. Як проводять розрахунок заробітної плати за посадовим окладом?
9. Норма виробітку – це...
10. Які форми відрядної системи оплати праці ви знаєте?
11. Акордна форма оплати праці – це...
12. Що таке коефіцієнт приробітку?
13. Як розраховують заробіток при відрядній формі оплати праці?
14. На основі яких документів нараховують заробітну плату робітнику-відряднику?
15. Як проводять оплату роботи в нічний час?
16. Оплату роботи у святкові і неробочі дні проводять ...
17. До розрахунку середньої заробітної плати за соціальними виплатами не...
18. Як проводять розрахунок допомоги з тимчасової непрацездатності?
19. При розрахунку допомоги за тимчасовою непрацездатністю виходять із середнього заробітку за ... (який період).
20. При трудовому стажі роботи до 5 років працівникам у випадку тимчасової непрацездатності встановлюється допомога у розмірі...
21. Чи включають допомогу з тимчасової непрацездатності у розрахунок середньої зарплати при визначенні суми відпускних?
22. Як нарахувати відпускні працівнику?
23. Чи враховують при визначенні тривалості відпустки святкові та неробочі дні?

24. Для розрахунку оплати відпустки періодом для визначення середнього заробітку є ...
25. За який період проводять розрахунок середнього заробітку при нарахуванні вихідної допомоги при звільненні працівника?
26. Які види нарахувань на заробітну плату ви знаєте? Які їхні ставки? Як їхні відображають в обліку?
27. Що є базою для проведення нарахувань на заробітну плату?
28. Скільки дорівнює ставка нарахувань у Пенсійний фонд?... А утримань?
29. Розмір нарахувань на заробітну плату до фонду соціального страхування з тимчасової непрацездатності становить...
30. Ставка утримання з нарахованої заробітної плати у фонд безробіття дорівнює...
31. Чи проводять утримання у фонди соціального страхування із сум виплат, розрахованих за середнім заробітком?
32. Джерелом сплати податку на доходи фізичних осіб є...
33. Чи підлягають обкладанню податком з доходів фізичних осіб суми виплаченої допомоги з тимчасової непрацездатності?
34. Що таке соціальна пільга? Який її розмір?
35. Скільки становитиме сума податку на доходи фізичних осіб із заробітної плати штатного працівника в розмірі 620 грн.?
36. Як відображають на рахунках обліку обов'язкові утримання із заробітної плати?
37. Що означає запис Д-т 471 К-т 66?
38. Що означає запис Д-т 23 К-т 65?
39. При відшкодуванні за рахунок працівника матеріального збитку, завданого підприємству, складається запис...
40. Нарахування перших 5 днів допомоги з тимчасової непрацездатності оформляють обліковим записом...
41. Як відображають на рахунках обліку нарахування відпускних?
42. Депонована заробітна плата – це... Як відображають її нарахування в обліку?
43. Суму зарплати, нарахованої робітникам за демонтаж виробничого обладнання при його ліквідації, відображають записом...
44. Яким обліковим записом буде відображена сума премії, нарахована робітникам?

 Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

На основі наведених даних про суми нарахованої заробітної плати необхідно:

- а) обчислити суми обов'язкових утримань та індивідуальних вирахувань із заробітної плати кожного працівника;
- б) обчислити суми заробітної плати, належні до виплати;

- в) обчислити суми нарахувань на заробітну плату за діючими ставками;
 г) відобразити суми нарахованої заробітної плати, утримань з неї та суми нарахувань на рахунках обліку.

Вихідні дані

Прізвище	Посада	Нараховано, грн.			Разом
		погодинно	премія з ФМЗ	відпускні	
Скакун О. П.	директор	2336,00	167,00		
Дудар І. С.	офіс-менеджер	58,60		587,20	
Разом					

О. П. Скакун має на утриманні 3-х дітей віком до 18 років.

Задача 2

На основі наведених даних необхідно:

- нарахувати працівникам заробітну плату за відпрацьований та невідпрацьований час (за дні чергової відпустки, дні хвороби тощо);
- обчислити суми обов'язкових утримань із заробітної плати;
- заповнити розрахункову відомість;
- відобразити факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Інформація про тарифні ставки, фактично відпрацьований час та інші дані для розрахунку заробітної плати за травень 2010 р. (19 робочих днів)

П І П	Посада	Тарифна ставка (оклад)	Фактично відпрацьовано	Невідпрацьовано днів	Нараховано заробітну плату за попередні		Стаж роботи
					12 міс.	6 міс.	
Саган І. М.	начальник цеху	1800,0	16 днів	3 – через хворобу	19874,30	9045,50	6 років 8 місяців
Кулик Р. Р.	токарь	8,5 грн. год	40 год.	14 – чергова відпустка	10886,56	5449,42	8 років 4 місяці

За шість попередніх місяців І. М. Саган фактично відпрацював 112 днів.

Задача 3

На основі наведених даних необхідно:

1. Нарахувати заробітну плату працівникам.
2. Провести нарахування на заробітну плату згідно з діючими тарифами.
3. Відобразити вказані факти господарської діяльності на рахунках обліку.

П. І. П.	Посада	Оклад, грн.	Тарифна ставка за год., грн.	Фактично відпрацьований час	Лікарняні	Виконання державних обов'язків, грн.
1. Ранкович Н. П.	інженер	720	X	15 днів	340	–
2. Возняк І. І.	начальник цеху	1210	X	10 днів		320
3. Баглай І. С.	токарь	X	5,8	176 год.		–

Робітникам нарахована премія в розмірі 45% тарифного окладу.

Календарний фонд робочого часу за даний місяць – 176 год. (22 дні).

Задача 4

На основі наведених даних про суми нарахованої заробітної плати необхідно:

- а) обчислити суми обов'язкових утримань та індивідуальних вирахувань із заробітної плати кожного працівника;
- б) обчислити суми заробітної плати, належні до виплати;
- в) обчислити суми нарахувань на заробітну плату за діючими ставками;
- г) відобразити суми нарахованої заробітної плати, утримань з неї та суми нарахувань на рахунках обліку.

Прізвище	Посада	Нараховано, грн.			
		погодино	премія з ФМЗ	за час відрадження	лікарняні
Загородній Т. О.	начальник відділу збуту	858,90	270,00	463,30	
Береза Н. П.	комірник	124,60			1287,30 (у зв'язку з вагітністю та пологами)

Т. О. Загородній сплачує щомісяця відсотки за товарним кредитом у сумі 260 грн.

Задача 5

На основі наведених даних необхідно:

- нарахувати працівникам заробітну плату за відпрацьований та невідпрацьований час (за дні чергової відпустки, дні хвороби тощо);
- обчислити суми обов'язкових утримань із заробітної плати;
- заповнити розрахункову відомість;
- відобразити факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Інформація про тарифні ставки, фактично відпрацьований час та інші дані для розрахунку заробітної плати за квітень 2007 р. (21 робочий день).

(грн.)

П. І. П.	Посада	Тарифна ставка (оклад)	Фактично відпрацьовано	Невідпрацьовано днів	Нараховано заробітну плату за попередні		Стаж роботи
					12 міс.	6 міс.	
Чорна М. І.	комерційний директор	1550,0	21 день	–	2145,20	8300,00	3 роки 5 місяців
Кулик Р. Р.	торговий менеджер	7,5 грн. год.	40 год.	17 – лікарняні	19886,56	6449,42	8 років 4 місяці

М. І. Чорна має на утриманні одну дитину інваліда І групи віком до 18 років.

Задача 6

Нарахувати заробітну плату і здійснити необхідні утримання за березень працівникам бухгалтерії підприємства ВАТ "Фаворит", виходячи з таких умов:

№	П. І. Б.	Місячний оклад, грн.	Умови нарахування зарплати
1.	В. А. Ткаченко, головний бухгалтер	2000	Відпрацьовано 22 дні. Нарахована премія – 200 грн.
2.	І. І. Кравчук, заступник головного бухгалтера	1850	Відпрацювала 20 днів. 2 останні робочі дні хворіла і надала до бухгалтерії лікарняний лист. Заробітна плата за попередні 6 місяців – 11700 грн., кількість робочих днів у них 126 днів. Загальний трудовий стаж – 9,5 року. Нарахована премія – 150 грн.

У березні було 22 робочих дні. Аванс виплачено 17 березня: В. А. Ткаченко – в сумі 250 грн., І. І. Кравчук – в сумі 200 грн.
Вказані факти господарської діяльності відобразити на рахунках обліку.

Задача 7

На основі наведених даних про суми нарахованої заробітної плати необхідно:

- обчислити суми обов'язкових утримань та індивідуальних вирахувань із заробітної плати кожного працівника;*
- обчислити суми заробітної плати, належні до виплати;*
- обчислити суми нарахувань на заробітну плату за діючими ставками;*
- відобразити суми нарахованої заробітної плати, утримань з неї та суми нарахувань на рахунках обліку.*

Прізвище	Нараховано, грн.					Разом
		погодинно	за роботу в нічний час	вихідна допомога	лікарняні (2 дні)	
Крамар О. С.	електрик	558,70	87,36		64,20	
Шевчук М. М.	сторож	394,12		597,43		
Разом						

М. М. Шевчук належить до 2-ої категорії громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

О. С. Крамар платить аліменти на одну дитину (30%).

Задача 8

Нарахувати заробітну плату менеджеру туристичної фірми "Бригантіна" за березень 2010 р. за вказаними нижче умовами.

Місячний оклад менеджера дорівнює 500 грн. Премія за перший квартал визначена в розмірі 250 грн.

Менеджер у поточному місяці загалом відпрацював 14 робочих днів, а за 12 робочих днів надав лікарняний лист. За 6 попередніх місяців сума заробітної плати менеджера дорівнювала 3375 грн., а кількість робочих днів за цей період – 135 днів. Загальний стаж роботи працівника – 7 років.

Менеджер має посвідчення як потерпілий від Чорнобильської катастрофи 4-ої категорії.

16 березня менеджеріві було виплачено аванс у сумі 250 грн.

Скласти необхідні записи.

Задача 9

Нарахувати заробітну плату і здійснити необхідні утримання за березень працівникам бухгалтерії підприємства ВАТ "Фаворит", виходячи з таких умов:

У березні було 22 робочих дні.

№ з/п	П.І.Б.	Місячний оклад, грн.	Умови нарахування зарплати
1.	В. А. Колесник, бухгалтер	1600	Відпрацьовано 22 дні. Учасник ліквідації Чорнобильської аварії 3-ої категорії. Мати 3-х дітей. Нарахована премія – 150 грн.
2.	Л. Л. Тимошенко, бухгалтер	1400	Відпрацювала 22 дні. Працює за сумісництвом на 0,5 ставки. Нарахована премія – 100 грн.

Задача 10

Студенту-заочнику вищого навчального закладу з 1 квітня 2007 р. надана відпустка на період підготовки і захисту випускової роботи на 56

днів. За попередні 12 місяців перед відпусткою працівник отримав 8400 грн. зарплати, 850 грн. за основною відпусткою та 450 грн. за відпустку у зв'язку з навчанням.

Розрахувати суму відпускних і скласти необхідні облікові записи.

Тема 10. Облік готової продукції, її реалізації та доходів діяльності

- 1. Поняття готової продукції та її оцінювання.**
- 2. Документування господарських операцій, пов'язаних з рухом готової продукції.**
- 3. Аналітичний і синтетичний облік готової продукції.**
- 4. Облік реалізованої продукції та визначення фінансових результатів від реалізації.**
- 5. Поняття доходів, їхній склад та оцінювання відповідно до вимог П(С)БО 15 "Дохід".**
- 6. Облік доходів від видів діяльності та формування фінансових результатів.**

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. П(С)БО 9 „Запаси”, затв. Наказом Мінфіну України від 20.10.1999 р. № 246.
2. П(С)БО 15 „Дохід”, затв. Наказом Мінфіну України від 29.11.1999 р. № 290.

Методичні вказівки до розв'язування задач

Оскільки собівартість готової продукції визначають після закінчення місяця або кварталу, а на склад вона надходить протягом поточного місяця (кварталу), то виникає необхідність встановлення умовної облікової ціни – планової (з виявленням відхилення між плановою і фактичною собівартістю після того, як буде складена калькуляція фактичної собівартості продукції) або продажною (з виявленням відхилення між продажною і фактичною собівартістю продукції).

У балансі готову продукцію оцінюють за фактичною собівартістю, а в поточному обліку протягом місяця бухгалтер оприбутковує її за умовними цінами – плановими чи продажними. Отже, виникають розбіжності в оцінюванні готової продукції. Щоб позбутися таких розбіжностей, треба визначити відхилення між фактичною та умовною вартістю продукції після складання калькуляцій і скласти виправні проводки.

У кінці місяця кількісні дані підсумовують та проводять оцінку готової продукції, визначають її фактичну собівартість і вартість за обліковими цінами. У Відомості випуску готової продукції визначають відхилення собівартості від облікової ціни. Якщо відхилення зі знаком “+”, то це означає, що при виробництві продукції допущено перевитрати, якщо зі знаком “–” то досягнуто економії.

Оприбуткування продукції за плановою собівартістю відображають записом:

Д-т 26 «Готова продукція»

К-т 23 «Виробництво».

Виготовлені власними силами запаси оформляються записами:

Д-т 20 «Виробничі запаси», 22 «МШП», «Напівфабрикати»

К-т 23 «Виробництво».

Собівартість послуг із виконаних робіт чи наданих послуг оформляється проводкою:

Д-т 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»

К-т 23 «Виробництво».

Оскільки в балансі треба відобразити готову продукцію за фактичною собівартістю, то на суму відхилень від планової собівартості складається запис методом додаткової проводки (якщо фактична собівартість виявиться вищою від планової):

Д-т 26 «Готова продукція» чи інших рахунків (11, 20, 22, 25, 27, 903)

К-т 23 «Виробництво»

або методом червоного сторно (якщо фактична собівартість виявиться нижчою від планової).

Синтетичний облік готової продукції ведеться в журналі 5 або 5А, де у розділі III наводиться кореспонденція:

Д-т 90 «Собівартість реалізації»

К-т 23 «Виробництво», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція».

У цьому ж розділі наводять дані про загальну суму оприбуткованої готової продукції:

Д-т 26 «Готова продукція»

К-т 23 «Виробництво».

Вартість відвантаженої продукції за обліковими цінами розраховують у Відомості відвантаження і реалізації продукції. Відвантаженому продукцію покупці оплачують за договірними цінами, але для визначення ефективності процесу збуту необхідно знати її фактичну собівартість. Її визначають або для кожної групи готових виробів, або загалом для всіх виробів.

Для розрахунку **фактичної собівартості відвантаженої продукції** беруть залишок на початок місяця, до якого додають вартість товарів, що надійшли протягом місяця з виробництва за плановими цінами і фактичною собівартістю. Шляхом складання відношення фактичної собівартості залишку готової продукції та продукції, що надійшла з виробництва на склад протягом місяця, до планової собівартості залишку готової продукції та продукції, що надійшла з виробництва на склад, знаходять середній процент фактичної собівартості.

Множенням знайденого процента на суму відвантаженої продукції знаходять фактичну собівартість відвантаженої продукції.

Приклад 1

На основі наведених даних про надходження з виробництва та реалізацію готових виробів групи А і Б необхідно:

– визначити фактичну собівартість реалізованих виробів та їхнього залишку на кінець місяця;

– відобразити наведені факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розділ І. «Рух готових виробів» (грн.)

Показники	Група А		Група Б	
	за плановою ціною	за фактичною собівартістю	за плановою ціною	за фактичною собівартістю
Залишок готової продукції на 1.02	2 000	1 460	20 000	18 100
Надійшло з виробництва	18 000	17 540	60 000	62 900
Інші надходження	–	–	–	–
Відвантажено виробів	12 000	?	9 600	?
Залишок готової продукції на 1.03	8000	?	70 400	?

Розв'язання ↗

Показники	Група А		Група Б	
	за плановою ціною	за фактичною собівартістю	за плановою ціною	за фактичною собівартістю
Залишок готової продукції на 1.02	2 000	1 460	20 000	18 100
Надійшло з виробництва	18 000	17 540	60 000	62 900
Інші надходження	–	–	–	–
Разом	20 000	19 000	80 000	81 000
% відношення фактичної собівартості залишку і виробів, що надійшли, до їхньої вартості за плановими цінами	$(19000 \times 100) / 20\ 000$	95,00	$(81\ 000 \times 100) / 80\ 000$	101,25
Відвантажено виробів	12 000	11 400*	9 600	9 720**
Залишок готової продукції на 1.03	8000	7 600***	70 400	71 280****

* $(12\ 000 \times 95) / 100 = 11\ 400$ грн.

*** $(8000 \times 95) / 100 = 7600$ грн.

** $(9\ 600 \times 101,25) / 100 = 9\ 720$ грн.

**** $(70400 \times 101,25) / 100 = 71280$ грн.

Протягом місяця продукція відвантажувалася за плановими цінами, що відображено записом на загальну суму 21 600 грн. (12 000 + 9 600):

Д 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»;

К 26 «Готова продукція» – 21 600 грн.

За розрахунком фактична собівартість відвантаженої продукції становить 21 120 грн. (11 400 + 9 720), або на 420 грн. менше від планової собівартості, а тому робиться запис на різницю в ціні методом сторно:

Д 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»;
К 26 «Готова продукція» – 420 грн.

Облік реалізації здійснюють на **рахунку № 70 «Дохід від реалізації»**. На цьому рахунку обліковують реалізацію готової продукції, товарів, матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг, а також виявляють фінансові результати від реалізації.

За кредитом рахунка № 70 «Дохід від реалізації» відображають фактичну суму, яка надійшла від продажу, або іншу суму, еквівалентну сумі продажу (вексель, боргове зобов'язання тощо). За дебетом рахунка № 70 «Дохід від реалізації» відображають фактичну собівартість продукції, поза виробничі витрати, акцизний збір, податок на додану вартість.

➤ Приклад 2.

Залишок готової продукції на підприємстві на 01.01.07 р. становив 180 000 грн. Залишок готової продукції на 01.02.07 р. – 160 000 грн. У січні відвантажено готової продукції (за цінами реалізації) на суму 270 000 грн., ПДВ – 45 000 грн. Усього до оплати – 315 000 грн.

Виробничі витрати за січень (грн.):

- прямі матеріальні витрати – 87 000;
- нарахована зарплата – 50 000;
- нарахування обов'язкових платежів на зарплату – 19 000.

Загальновиробничі витрати:

- змінні розподілені – 25 000;
- постійні розподілені – 30 000;
- постійні нерозподілені – 20 000.

Відобразити на рахунках обліку зазначені факти господарської діяльності.

Визначити фінансовий результат від основної діяльності підприємства.

Розв'язання ➤

Облікові записи, що відображають витрати і доходи підприємства

	Факти господарської діяльності	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1.	Списано прямі витрати на виробництво готової продукції:			
	– матеріали	23	20	87 000
	– нарахована зарплата		661	50 000
	– нарахування обов'язкових платежів на зарплату		651	19 000

Списано розподілені загальнови­робничі витрати	23	91	55 000
Оприбутковано готову продукцію за ви­робничою собівартістю	26	23	211 000
Списано нерозподілені загально ви­робничі витрати	901	91	20 000
Відображення доходу від реалізації гото­вої продукції	361	701	315 000
Відображення податку на додану вартість	701	641	45 000
Відображення собівартості реалізації гото­вої продукції	901	26	231 000
Відображено результат від реалізації гото­вої продукції	701 791	791 901	270 000 261 000
Фінансовий результат (валовий прибуток)	791	44	11 000

У разі реалізації продукції на умовах попередньої оплати у фінансовому обліку будуть зроблені такі записи:

На суму авансового платежу, здійсненого покупцем готової продукції (при одержанні суми авансового платежу дохід не визнається):

Д-т 311 "Поточні рахунки в національній валюті"

К-т 681 "Розрахунки за авансами одержаними".

Одночасно на суму податку на додану вартість (за наявності податкової накладної):

Д-т 643 "Податкові зобов'язання"

К-т 641 "Розрахунки за податками".

На суму відвантаженої готової продукції покупцям:

Д-т 901 "Собівартість реалізованої готової продукції"

К-т 26 "Готова продукція".

На суму визнаного доходу від реалізації продукції:

Д-т 681 "Розрахунки за авансами одержаними"

К-т 701 "Дохід від реалізації готової продукції".

Дайте короткі відповіді на питання:

1. В яких вимірниках здійснюється облік готової продукції?
2. У чому полягають основні завдання обліку готової продукції?
3. Який порядок оприбуткування продукції з виробництва на склад? Яке документальне оформлення такої операції?
4. Як обліковується готова продукція на складах і в бухгалтерії?
5. Який порядок документального оформлення відпуску готової продукції покупцям?
6. Які рахунки передбачені Планом рахунків для обліку готової продукції?
7. Як організується аналітичний облік готової продукції?
8. Як обліковується продукція, що знаходиться на відповідальному зберіганні у покупців?

9. Як формується первісна вартість готової продукції?
10. Назвати варіанти оцінки готової продукції.
11. Які умови визнання доходів згідно П(С)БО?
12. Які надходження від інших осіб не визнають доходами?
13. Який господарський зміст операції, записаної по дебету рахунку 94 "Інші операційні витрати" та кредиту рахунку 79 "Фінансові результати"?
14. Згідно з яким принципом відображають у фінансовому обліку та фінансовій звітності доходи?
15. Який рахунок у Плані рахунків передбачено в обліку для узагальнення інформації про доходи від реалізації необоротних активів?
16. Яким записом відображають вартість поверненого товару?
17. До якого виду доходів належать доходи від реалізації майнових комплексів?
18. До якого виду доходів належать доходи від відшкодування раніше списаних активів?
19. Як оцінюють доходи у фінансовому обліку згідно з вимогами П(С)БО?
20. Які доходи відображають у складі інших операційних доходів?
21. Дохід, що виникає в результаті використання активів підприємства іншими сторонами, визнається у вигляді...
22. Як закривається в кінці відповідного звітного періоду рахунок 70 "Дохід від реалізації"?

 Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

Дані про випуск готової продукції на ЗАТ „Меблева фабрика” за вересень 20__ р.:

Найменування готової продукції	Залишок на початок місяця	Виготовлено за місяць	Реалізовано за місяць	Залишок на кінець місяця
Кухонний гарнітур „Каріна”	2	10	9	3
Спальний гарнітур „Шехеризада”	3	5	8	—
Комп'ютерний стіл „Арно”	7	23	25	5

Найменування готової продукції	Облікова ціна, грн.	Фактична собівартість випуску, грн.
Кухонний гарнітур „Каріна”	1500	1678
Спальний гарнітур „Шехеризада”	4230	4300
Комп'ютерний стіл „Арно”	600	580

Необхідно:

- відобразити на рахунках обліку факти господарської діяльності з випуску продукції, відхилення від фактичної собівартості продукції;
- вказати первинні документи з оприбуткування й реалізації готової продукції.

Задача 2

На основі наведених даних про надходження з виробництва та реалізації готових виробів необхідно:

- визначити фактичну собівартість реалізованих виробів та їхнього залишку на кінець місяця;
- відобразити наведені факти господарської діяльності на рахунках обліку.

Розділ І. «Рух готових виробів» (грн.)

Показники	Агрегат К-1		Агрегат КМ-2	
	за плановою ціною	за фактичною собівартістю	за плановою ціною	за фактичною собівартістю
Залишок готової продукції на 1.09	256700	255692	123400	146700
Надійшло з виробництва	3456800	3200600	1690565	1789900
Відвантажено виробів	3100507	?	1800455	?
Залишок готової продукції на 1.10		?		?

Задача 3

ТЗОВ „Альфа ЛТД” відвантажило ТЗОВ „Ексінтер ЛТД” газове обладнання за договірною вартістю 105 000 грн.(в т. ч. ПДВ). Собівартість обладнання – 56780 грн., витрати на транспортування обладнання – 320 грн. ТЗОВ „Ексінтер ЛТД” здійснило оплату після відвантаження.

Необхідно скласти бухгалтерські проводки за наведеними господарськими операціями та визначити фінансовий результат від реалізації обладнання.

Задача 4

ТЗОВ „Забудівник” провело 14.04 попередню оплату СМП „ЛАК” за товари на суму 5600 грн. 21.04. СМП „ЛАК” відвантажило ТЗОВ „Забудівник” будівельні матеріали на суму 9600 грн., собівартість товарів – 7200 грн. 22.04 ТЗОВ „Забудівник” оприбуткувало будівельні матеріали й погасило решту суми заборгованості.

Необхідно скласти облікові записи за наведеними господарськими операціями і визначити фінансовий результат від реалізації обладнання.

Задача 5

Підприємство оптової торгівлі відвантажило покупцеві товар на суму 60000 грн., собівартість товару – 45 000 грн. Покупцеві надано знижку в сумі 6000 грн. (в т. ч. ПДВ). Оплата в сумі 54000 грн. надійшла на поточний рахунок підприємства.

Необхідно скласти облікові записи за наведеними господарськими операціями та визначити фінансовий результат від реалізації обладнання.

Задача 6

Скласти журнал реєстрації господарських операцій. Вказати первинні документи. Розрахувати необхідні суми.

Витрати підприємства на виробництво продукції за серпень становили:

1. Матеріали – 200480 грн.
2. Заробітна плата – 170900 грн.
3. Обов'язкові нарахування від фонду оплати праці – 38%.
4. Амортизація виробничого обладнання – 8300 грн.

На склад із виробництва відвантажена готова продукція (незавершеного виробництва немає). Продукція реалізована покупцю. Розмір угоди – 40000 грн. (без ПДВ). Розрахунок з покупцем – за фактом відвантаження продукції. Собівартість реалізованої продукції – 168800 грн.

Задача 7

У зв'язку з моральним зносом підприємство продало комп'ютер власному працівнику за готівку в сумі 600 грн., залишкова вартість комп'ютера – 900 грн., сума нарахованого зносу – 3100 грн.

Необхідно скласти облікові записи за наведеними господарськими операціями і визначити фінансовий результат від реалізації комп'ютера.

Задача 8

Проаналізувати факти господарської діяльності, виконати необхідні розрахунки та здійснити записи за рахунками обліку.

Факти господарської діяльності за березень 2010 р.

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1.	Відображено дохід від реалізації нематеріальних активів	100000
2.	Відображено дохід від продажу основних засобів	75000
3.	Нараховано дохід від надання основних засобів в оренду (лізинг)	13500
4.	Отримано дохід від розміщення на депозитних рахунках банків вільних грошових коштів	14000

5.	Отримано дохід від надходження коштів у погашення дебіторської заборгованості, раніше списаної як безнадійна	3000
6.	Відвантажено готову продукцію покупцям за цінами реалізації	660000
7.	Нарахований ПДВ на реалізовану продукцію	?
8.	Списано фактичну собівартість реалізованої продукції	515000
9.	Відображено прибуток від реалізації готової продукції	?
10.	Отримана сума доходу від облігацій та інших цінних паперів	1800
11.	Списано дебіторську заборгованість, за якою минув термін позовної давності	3500
12.	Отримано дивіденди від володіння акціями інших підприємств	59000
13.	Нарахований податок на прибуток	?
14.	Перераховано в бюджет нарахований податок на прибуток	?
15.	Перераховано до бюджету податок на додану вартість	?

ТЕМА 11. Облік власного капіталу та залучених коштів

1. **Характеристика поняття "власний капітал" та його складові.**
2. **Облік власного капіталу в системі рахунків.**
3. **Облік забезпечення майбутніх витрат і платежів.**
4. **Облік цільового фінансування та цільових надходжень.**
5. **Облік страхових резервів.**
6. **Облік кредитів.**

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Цивільний кодекс України.
2. Закон України „Про цінні папери та фондову біржу” від 18.06.1991 р. № 1201-XII.
3. Закон України "Про господарські товариства" від 19.09.1991 р. № 1576-XXI.
4. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121-Ш (з подальшими змінами та доповненнями).
5. Положення про порядок реєстрації випуску акцій відкритих акціонерних товариств, затверджене наказом ДКЦПФР від 20.09.1996 р. № 210.
6. Положення про порядок реєстрації випуску акцій закритих акціонерних товариств, затверджене наказом ДКЦПФР від 11.06.2002 р. № 167.
7. Положення про порядок збільшення (зменшення) розміру статутного фонду акціонерного товариства, затверджене наказом ДКЦПФР від 08.04.1998 р. № 44.

8. П(С)БО 11 "Зобов'язання", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559.

9. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку щодо операцій з формування статутного капіталу в акціонерних товариствах.

Методичні вказівки до розв'язування задач

Важливим питанням при створенні господарського товариства є формування статутного капіталу. Господарським товариствам заборонено використовувати для формування статутного капіталу бюджетні і позикові кошти, а також кошти, отримані під заставу.

Особливості формування статутного капіталу підприємств різних форм власності

Форма власності	Порядок формування статутного капіталу
Акціонерні товариства	Статутний капітал поділений на певну кількість акцій однакової номінальної вартості. Мінімальний розмір статутного капіталу – <i>1 250 мінімальних заробітних плат на дату реєстрації.</i>
Товариство з обмеженою відповідальністю	Статутний капітал поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Розмір статутного капіталу <i>не менший від суми, еквівалентної одній мінімальній заробітній платі, діючій на момент створення.</i>

Облік формування та збільшення статутного капіталу

Облік формування статутного капіталу ведеться на рахунку **40 "Статутний капітал"**. Залишок за кредитом рахунку "Статутний капітал" повинен відповідати сумі статутного капіталу, зафіксованого у статуті й установчих документах.

На етапі формування внесків до статутного капіталу статутний капітал ще не затверджений установчими документами, тому спочатку внески відображаються як інший додатковий капітал чи заборгованість кредиторам.

Приклад 1

ВАТ "Любава" випустило 2000 акцій номіналом 100 грн. кожна і розмістило їх за ціною 150 грн. за одиницю. *Які записи у фінансовому обліку потрібно зробити?*

Розв'язання

	Факти господарської діяльності	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Одержано кошти від розміщення акцій			
	– у розмірі номінальної вартості	311	685	200000

	– у розмірі емісійного доходу	311	685	100000
2.	Сформовано статутний фонд при реєстрації ВАТ	46	40	200000
3.	Відображено емісійний дохід	685	421	100000
4.	Закриті розрахунки з учасниками	685	46	200000

➤ Приклад 2

Передбачається, що СФ ВАТ "Рокко-бароко" дорівнюватиме 800 тис. грн. і поділений на 200 тис. шт. акцій номінальною вартістю 4 грн. кожна. Від засновників (після підписання установчих документів) і акціонерів (після оголошення про відкриті передплату на акції) надійшли такі внески:

- 1) за 130 тис. шт. акцій (за номінальною вартістю) – гроші на суму 520 тис. грн. (з них – 50 тис. грн. готівкою, 470 тис. грн. – у безготівковій формі);
- 2) за 20 тис. шт. акцій (за ціною 4,5 грн. за шт.) – у безготівковій формі на суму 90 тис. грн.;
- 3) за 30 тис. шт. акцій було передано основні засоби вартістю 120 тис. грн.;
- 4) за 7 тис. шт. акцій оплатили нематеріальними активами на суму 28 тис. грн.;
- 5) за 3 тис. шт. акцій – іншими корпоративними правами вартістю 12 тис. грн.;
- 6) за 10 тис. шт. акцій – товарами на суму 40 тис. грн.

Як будуть відображені на рахунках обліку внески до статутного фонду?

Розв'язання ➤

№ з/п	Факти господарської діяльності	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	Надійшли кошти від засновників та акціонерів: – коштами – корпоративними правами – основними засобами – нематеріальними активами – товарами	301,311 143 152 153 28	685 (425) 685 (425) 685 (425)	610000 12000 120000 28000 40000
2.	Відображено СФ ВАТ на номінальну вартість акцій після реєстрації товариства	46	40	800000
3.	Відображено емісійний дохід	46	421	10000
4.	Закрито заборгованість засновників та акціонерів	685(425)	46	810000

- Джерелами збільшення статутного капіталу є:
- додаткові внески засновників;
  - реінвестиції дивідендів;

- індексація необоротних активів;
- обмін облігацій на акції.

Збільшення статутного капіталу здійснюється за рішенням загальних зборів акціонерів. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства не більше, як на 1/3 може бути здійснено за рішенням правління за умови, що це передбачено статутом.

Збільшення статутного капіталу може відбуватися внаслідок:

1. Збільшення кількості акцій існуючої номінальної вартості.
2. Збільшення номінальної вартості акцій товариства.

➤ Приклад 3

У ВАТ "Салют" є три акціонери-фізособи, які володіють простими іменними акціями. За підсумками 20__ р. підприємство одержало прибуток у сумі 700000 грн., який спрямовують на виплату дивідендів. Частину суми вони використовують для збільшення статутного капіталу. Реінвестиція змінює частки участі в товаристві, з чим згодні всі акціонери. Залишок нерейнвестованих дивідендів виплачено акціонерам грошима.

Акціонер	Статутний капітал до збільшення		Дивіденди			Реінвестована сума дивідендів, грн.	Статутний капітал після збільшення	
	сума, грн.	частка, %	сума нарахована, грн.	податок з доходів фізичних осіб, грн.	сума до виплати, грн.		сума, грн.	частка, %
Іванов І. І.	148500	33,0	231000	34650	196350	180000,0	328500,0	35
Петров П. П.	162000	36,0	252000	37800	214200	200000,0	362000,0	37
Сидоров С. С.	139500	31,0	217000	32550	184450	100000,0	239500,0	28
Разом	450000	100,0	700000	105000	595000	500000,0	930000,0	100

Необхідно сформувати журнал реєстрації господарських операцій.

Розв'язання ➤

№ з/п	Факти господарської діяльності	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1.	Нараховано дивіденди акціонерам	443	671	700000,0
2.	Утримано податок з доходів із суми дивідендів	671	641	105000,0
3.	Зареєстровано зміни до статутного капіталу	46	40	500000,0
4.	Спрямовано дивіденди на поповнення статутного капіталу	671	46	500000,0
5.	Перераховано податок з доходів до бюджету	641	311	91000,0

6.	Нараховано і перераховано до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток (700000 грн. x 25%)	948	641	175000,0
		641	311	175000,0
7.	Виплачено акціонерам залишок дивідендів із каси підприємства	671	301	109000,0
8.	Розподілено прибуток підприємства на виплату дивідендів	441	443	500000,0

Акціонерне товариство може прийняти рішення про зменшення розміру статутного капіталу. В разі наявності у акціонерного товариства намірів зменшити розмір статутного капіталу виконавчий орган товариства публікує в органах преси Верховної Ради України або Кабінету Міністрів чи офіційному виданні фондової біржі повідомлення для кредиторів та акціонерів про намір зменшити розмір статутного капіталу товариства.

◆ Облік зменшення статутного капіталу

Зменшення розміру статутного капіталу можливо здійснити двома шляхами:

- зменшенням номінальної вартості акцій;
- зменшенням кількості акцій існуючої номінальної вартості;
- викупу їх у власників з подальшим анулюванням.

Викуп частки з перевищенням номіналу і подальше анулювання

↗ Приклад 4

Товариство викупило частку одного з учасників. Її номінальна вартість становить 10 тис. грн., фактично ж за частку сплачено 15 тис. грн. Після закінчення одного року після викупу частку не реалізували, і товариство, виконуючи ч. 4 ст. 147 ЦКУ, зменшує СФ.

Сформуувати журнал реєстрації господарських операцій.

Розв'язання ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, тис. грн.
		Дебет	Кредит	
1.	Викуплено частку в учасника	452	672	15 000
2.	Оплачено частку	672	301, 311	15 000
3.	Відображено анулювання викупленої частки після набрання чинності рішенням про зменшення статутного фонду	40	452	10 000
4.	Показано збиток від викупу частки	44	452	5 000

Викуп акцій дешевше від номіналу

↗ Приклад 5

Товариство викупило частку одного з учасників. Її номінальна вартість становить 10 тис. грн., фактично ж за частку сплачено 8 тис. грн. Після закінчення одного року після викупу частки товариство зменшує статутний капітал.

Сформувати журнал реєстрації господарських операцій.

Розв'язання ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, тис. грн.
		дебет	кредит	
1.	Викуплено частку в учасника	452	672	8 000
2	Оплачено частку	672	301,311	8 000
3	Відображено анулювання викупленої частки після набрання чинності рішенням про зменшення статутного фонду	40	452	10 000
4	Показано доход від викупу частки	452	421	2 000

↗ **Приклад 6**

АТ викупує 1 тис. акцій номінальною вартістю 1 грн. за ціною 0,8 грн. Викуплені акції анулюють. Витрати з оформлення (реєстрації) викупу й анулювання акцій становлять 500 грн. *Сформувати журнал реєстрації господарських операцій.*

Розв'язання ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, тис. грн.
		дебет	кредит	
1.	Викуплено акції в акціонерів	451	672	0,8
2.	Оплачено викуплені акції	672	301,311	0,8
3.	Зменшено СФ за рахунок анулювання викуплених акцій	40	451	1,0
4.	Списано суму прибутку до складу емісійного доходу	451	421	0,2
5.	Відображено витрати, пов'язані зі зменшенням СФ	421 (44)	631	0,5
6.	Сплачено суми за послуги зі зменшення	631	311	0,5

Викуп акцій дорожче від номіналу

↗ **Приклад 7**

Умови аналогічні до наведених у прикладі 6, але акції викуповують за 1,2 грн., тобто дорожче від номіналу.

Розв'язання ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, тис. грн.
		дебет	кредит	
1.	Викуплено акції в акціонерів	451	672	1,2
2.	Оплачено викуплені акції	672	301,311	1,2
3.	Зменшено СФ за рахунок анулювання викуплених акцій	40	451	1,0
4.	Списано суму збитку за рахунок емісійного доходу	42	451	0,2
5.	Відображено витрати, пов'язані зі зменшенням статутного фонду	421 (44)	631	0,5
6.	Сплачено послуги зі зменшення статутного фонду	631	311	0,5

Вихід учасника з товариства

↗ **Приклад 8**

Із ТОВ „ЕКСПОБУД” виходить юридична особа – учасник. Її внесок становив 100 тис. грн. До виплати йому належать 120 тис. грн. Зі згоди учасника виплату здійснюють основними засобами на 60 тис. грн. (у тому числі ПДВ – 10 тис. грн.) і грошима також на 60 тис. грн. Залишкова вартість основних засобів – 40 тис. грн., знос – 120 тис. грн.

Необхідно сформулювати журнал реєстрації господарських операцій.

Розв'язання ↗

№ з/п	Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1.	Відображено заборгованість перед учасником у частині номінальної вартості внеску	452	672	100 000
2.	Показано заборгованість на суму перевищення розрахованої виплати над номіналом внеску	443	672	20 000
3.	Відображено в обліку зміну статутного фонду після набрання чинності рішенням про його зменшення	40	452	100 000
4.	Передано основні засоби як розрахунок колишньому учаснику	672	742	60 000
5.	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	742	641	10 000

6.	Списано знос і залишкову вартість основних засобів	131 972	10 10	120 000 40 000
7.	Виплачено кошти	672	301, 311	60 000
8.	Сформовано фінансовий результат	793 742	972 793	40 000 50 000

◆ Облік кредитів банку

Приклад 1

Підприємство звернулося до відділення банку „Укрсоцбанк” із заявою про надання кредиту на суму 150 тис. грн. строком на 10 місяців. У заставу передано будівлю в центрі міста, оцінену банком в 320 тис. грн. Кредитний комітет відділення Укрсоцбанку розглянув заяву і подані документи та прийняв позитивне рішення. 31.08.20__ р. був оформлений кредитний договір, за яким ставка відсотка становила 16% річних за умови щомісячної оплати.

Зробити розрахунок відсотків за наданою позикою і скласти облікові записи.

Розв’язання ↗

Відображення операцій з отримання короткострокового кредиту

Факти господарської діяльності	Обліковий запис		Сума, грн.
	дебет	кредит	
1. Отриманий короткостроковий кредит	311	601	150000
2. Нараховані відсотки за отриманий кредит за поточний місяць	951	684	200
3. Сплачені відсотки за кредит	684	311	2000
Жовтень 20__ р. – лютий 20__ р. (щомісячно)	05 "Гарантії та забезпечення надані"		320 000
4. Нараховані відсотки за кредит	951	684	
5. Сплачені відсотки за кредит	684	311	березень-червень 20__р. (щомісячно)
6. Нараховані відсотки за кредит	951	684	
7. Сплачені відсотки за кредит	684	311	6250 (червень 20__ р.)
8. Погашення кредиту	601	311	150000

		05 "Гарантії та забезпечення надані"	320 000
--	--	--------------------------------------	---------

Приклад 2

5 січня 20__ р. підприємство уклало з банком договір про довгострокову позику в сумі 200 000 грн. терміном на 3 роки під 18% річних. Відсотки мають бути сплачені разом з основною сумою позики в кінці строку договору. Позику було одержано 01.02.20__ р.

Зробити розрахунок відсотків за наданою позикою та скласти облікові записи.

Розв'язання ↗

У цьому випадку для розрахунку відсотків застосовується принцип складних відсотків, оскільки підприємство користується, окрім суми кредиту, ще й сумою нарахованих відсотків. Тобто сума відсотків за користування кредитом буде така:

– **за перший рік** загальна сума відсотків: $(200\,000 \times 0,18) = 36\,000$ грн., а щомісячні нарахування – 3 000 грн.;

– **за другий рік** загальна сума відсотків $(236\,000 \times 0,18) = 42\,480$ грн., а щомісячні нарахування – 3 540 грн.;

– **за третій рік** загальна сума відсотків $(278\,480 \times 0,18) = 50\,126,40$ грн., а щомісячні нарахування – 4 177,20 грн.

Облік довгострокової позики, за якою проценти сплачуються разом з основною сумою позики в кінці строку

	Документ і зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Виписки банку з поточного та позикового рахунків 01.02.20__ р. Зараховано на поточний рахунок у банку. кошти довгострокової позики	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	501 "Довгострокові кредити банків в національній валюті"	200 000
2.	Бухгалтерська довідка-розрахунок. Нарахована сума відсотків за користування довгостроковою позикою банку за лютий 20__ р.. Аналогічні проведення відображаються кожного місяця протягом 20__ р. і в січні 20__ р.	951 "Відсотки за кредит"	501 "Довгострокові кредити банків в національній валюті"	3 000

3.	Бухгалтерська довідка-розрахунок. Нарахована сума відсотків за користування довгостроковою позикою банку за лютий 20__ р.. Аналогічні проведення відображаються кожного місяця протягом 20__ р. і в січні 20__ р.	951 "Відсотки за кредит"	501 "Довгострокові кредити банків в національній валюті"	3 540
4.	Бухгалтерська довідка-розрахунок. Нарахована сума відсотків за користування довгостроковою позикою банку за лютий 20__ р.. Аналогічні проведення відображаються кожного місяця протягом 20__ р. і в січні 20__ р.	951 "Відсотки за кредит"	501 "Довгострокові кредити банків в національній валюті"	4 177
5.	Погашення позики з відсотками: $200\ 000 + 3\ 000 \times 12 + 3\ 540 \times 12 + 4\ 177 \times 12 = 250\ 126.$	501 "Довгострокові кредити банків в національній валюті"	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	250 126

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Чи може змінюватися величина статутного капіталу акціонерного товариства впродовж його діяльності?
2. Які складові власного капіталу підприємства?
3. Які особливості формування статутного капіталу господарських товариств різних форм власності?
4. Які особливості мають прості й привілейовані акції?
5. Які організаційні моменти необхідно витримати при збільшенні статутного капіталу?
6. Які процедури має здійснити підприємство при прийнятті рішення про зменшення статутного капіталу?
7. Який зміст облікового запису Д-т 40 К-т 67?
8. Що є початковим процесом кредитування? За яких обставин забороняється надавати кредит? Пригадайте основні види забезпечення кредиту.
9. Яка проводка означає: сплачено відсоток за користування кредитом?

Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

У квітні 20xx р. проведено збори засновників і прийнято рішення про створення товариства з обмеженою відповідальністю "Світоч" зі статутним капіталом 60000 грн. з рівномірною часткою кожного з 3-х засновників. За квітень-червень засновники зробили такі внески: ЗАТ "Промінь" перерахувало на рахунок ТОВ "Світоч" – 10000 грн., ТОВ "Транзит" передало комп'ютери оцінені за справедливою вартістю 9000 грн. та меблі на 6000 грн., ВАТ "Круїз" передало автомобіль вартістю 15000 грн. У липні ТОВ "Світоч" було зареєстровано як підприємство – юридичну особу. У вересні ЗАТ "Промінь" перерахувало ще 10000 грн. на поточний рахунок ТОВ "Світоч", а ВАТ "Круїз" – 5000 грн.

Скласти журнал реєстрації господарських операцій на підставі наведених даних.

Задача 2

Статутний капітал ЗАТ "Мрія" на початок року становив 20000 грн. Серед засновників розміщено акції в таких кількостях: ТОВ "Світлана" – 20 шт. іменних привілейованих акцій номінальною вартістю 50 грн. і 80 шт. простих іменних акцій номінальною вартістю 50 грн. та ВАТ "Дніпро" – 300 простих іменних акцій номінальною вартістю 50 грн. На 1.01.20__р. на поточному рахунку в банку ЗАТ "Мрія" було 15650 грн. У січні 20__р. ЗАТ "Мрія" викупило 200 акцій у ВАТ "Дніпро" за курсовою вартістю 55 грн., з яких 100 акцій реалізовано в червні ТОВ "Руно" за курсовою вартістю 70 грн. за акцію. В грудні 20__р. 100 шт. викуплених акцій анульовано і, відповідно, зменшено статутний капітал ЗАТ "Мрія" на кінець року. Розрахунки при викупі та продажу акцій здійснювались грошовими коштами в національній валюті.

Сформувати журнал реєстрації господарських операцій.

Задача 3

ВАТ "Застава" має статутний капітал у розмірі 50000 грн.: випущено 500 простих іменних акцій номінальною вартістю 100 грн., якими володіють: ТОВ "Юність" – 250 акцій, ВАТ "Акорд" – 250 акцій.

У травні здійснено додатковий випуск акцій і збільшено статутний капітал на 10000 грн. Випущено 200 простих акцій номінальною вартістю 50 грн. кожна. Акції реалізовано рівномірно між засновниками за емісійною вартістю 60 грн. і збережено співвідношення частки кожного засновника у статутному капіталі.

Задача 4

У ТОВ „Літо” є три засновники. Розмір статутного капіталу ТОВ „Літо” – 140 тис. грн. Частки учасників дорівнюють: ТОВ „Осінь” – 25%, ТОВ „Зима” – 25%, ТОВ „Весна” – 50%. За підсумками 20__ року підприємство отримало прибуток у сумі 200 тис. грн., який засновники розділили між собою і спрямували всю суму на збільшення статутного капіталу.

Сформувати журнал реєстрації господарських операцій.

Задача 5

Статутний капітал ВАТ „Самбір” дорівнює 3400,0 тис. грн., який поділено на 1700 тис. шт. акцій номінальною вартістю 2,0 грн. за 1 шт. Загальні збори акціонерів прийняли рішення про викуп 30 тис. шт. акцій. При цьому вони мають намір анулювати 20 тис. шт. акцій і зменшити статутний капітал на суму 40,0 тис. грн., а 10 тис. акцій продати. Акціонери здають акції: 20 тис. шт. по 2,0 грн./шт., 5 тис. шт. по 1,5 грн./шт. і 5 тис. шт. по 2,1 грн./шт.

Перші 5 тис. акцій номіналом 1,5 грн./шт. вирішено продати за ціною 0,8 грн./шт., інші 5 тис. акцій номіналом 2,1 грн./шт. – по 3,4 грн./шт.

Сформувати журнал реєстрації господарських операцій.

Задача 6

5 січня 20__ р. підприємство "АГАТА" уклало з банком договір про довгострокову позику в сумі 200 000 грн. терміном на 3 роки під 18% річних. Відсотки мають бути сплачені разом з основною сумою позики в кінці строку договору. Позика було одержано 01.02.20__ р. Врахувати, що у цьому випадку для розрахунку відсотків застосовується принцип складних відсотків, оскільки підприємство користується, окрім суми кредиту, ще й сумою нарахованих відсотків.

На основі наведених даних:

- розрахувати суми відсотків за позику;
- обчислити суму погашення позики;
- скласти журнал реєстрації господарських операцій.

Задача 7

ВАТ "Дельта" 5.01.2008 р. отримало у банку АКБ "Аваль" позику в сумі 50000 грн. на 2 роки під 15% річних. Відсотки за позику сплачуються в останні дні року. 20.12.2009 р. відповідно до умов додаткової угоди позику подовжено на 6 місяців, але змінена ставка відсотків: під 20% річних за додатковий термін позики. Позика повернута банку відповідно із встановленими строками додаткової угоди з виплатою відсотків.

Задача 8

На основі наведених даних:

- розрахувати суми відсотків за позику;
- обчислити суму погашення позики;
- скласти журнал реєстрації господарських операцій.

25 лютого 2010 р. підприємство уклало угоду з банком про короткострокову позику в сумі 10 000 дол. США терміном на 2 місяці під 15% річних. Позика було одержано 01.03.2010 р. Термін погашення позики – 30.04.2010 р. Офіційні курси гривні по відношенню щодо долара США, встановлені НБУ на:
01.03.2010 р. – 8,29 грн.; 28.03.2010 р. – 8,25 грн.; 30.04.2010 р. – 8,05 грн. за 1 дол.

ТЕМА 12. Фінансова звітність підприємства

1. Структура фінансової звітності: склад та підготовка інформації.
2. Підготовчі роботи і техніка складання балансу.
3. Методика складання звіту про фінансові результати.
4. Формування звіту про рух грошових коштів.
5. Складання звіту про власний капітал.
6. Порядок формування приміток до річної фінансової звітності.

Нормативно-законодавче регулювання

Законодавчі акти, з якими доцільно ознайомитися:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів”.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 “Звіт про власний капітал”.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах”.

Методичні вказівки до розв’язування задач

Зміст, форма та порядок розкриття інформації у фінансових звітах визначені відповідними національними положеннями (стандартами).

Зокрема, П(С)БО 2 “Баланс” встановлює форму, структуру, зміст статей і порядок їхнього відображення в однойменній формі звітності “Баланс”.

Відповідно до загальних вимог до фінансової звітності, **Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його Активи, Зобов’язання і Власний капітал.**

Звіт за ф. № 1 складають за двома частинами, одна з яких характеризує економічні ресурси підприємства, що можуть принести економічну вигоду в майбутньому (актив), а інша – джерела їхнього формування (пасив).

Щодо вертикальної будови, то відповідно до ПСБО 2 «Баланс» складається з трьох розділів в активній частині та п’яти розділів у пасивній частині:

Розділ	АКТИВ	Розділ	ПАСИВ
1	Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними.	1	Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов’яз-

			зань.
2	Оборотні активи – грошові кошти та їхні еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати складання балансу.	2	Забезпечення наступних витрат і платежів – нараховані у звітному періоді майбутні витрати і платежі (відпустки, гарантії), цільові надходження.
3	Витрати майбутніх періодів – витрати, які мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів.	3	Довгострокові зобов'язання – всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями.
4	Необоротні активи та групи вибуття – сукупність активів, які плануються до продажу або відчуження в інший спосіб однією операцією.	4	Поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.
		5	Доходи майбутніх періодів – доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів.

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу. (!)

Діюча форма балансу передбачає відповідне групування статей як в активі, так і у пасиві балансу. **Стаття** – це елемент фінансового звіту, який відповідає таким критеріям:

- існує ймовірність надходження або вибуття майбутніх економічних вигід, пов'язаних з цією статтею;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

Актив відображається в балансі за умови, що оцінка його може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням.

Зобов'язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Власний капітал відображається в балансі одночасно з відображенням активів або зобов'язань, які приводять до його зміни.

Витрати на придбання і створення активу, які, відповідно до критеріїв визнання активу, не можуть бути відображені в балансі, зараховуються до складу витрат звітного періоду у Звіті про фінансові результати.

Особливістю групування статей Балансу є їхній тісний зв'язок з Планом рахунків.

Балансові рахунки згруповані таким чином, щоб їхній залишки (сальдо) відповідали статтям Балансу. При цьому рахунки об'єднані в окремі класи відповідно до розділів активу і пасиву Балансу, а саме: показники активу формують на основі рахунків класів 1–3, а пасиву балансу – на підставі рахунків класів 4–6. Баланс складають шляхом перенесення сальдо цих рахунків на відповідні статті балансу, що, як правило, відповідають назвам тих рахунків, залишки за якими на них відображають.

Баланс складають на останній календарний день звітного періоду.

➤ **Приклад 1**

На основі інформації про доходи, витрати та різні операції підприємства за звітний період необхідно:

- обчислити показники чистого доходу від реалізації, валового прибутку (збитку);
- обчислити фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування і визначити суму податку на прибуток та величину чистого прибутку (збитку).

Вихідні дані за звітний квартал:

- вітчизняним покупцям відпущена готова продукція: за бартерною угодою на суму 60 000 грн., за безготівковим розрахунком на суму 386 400 грн., за готівку на суму 10 200 грн.;
- на поточний рахунок зараховані кошти: оплата за відпущену у звітному періоді продукцію – 386 400 грн., % банку за залишком коштів на рахунку – 1050 грн., оплата за передані в оренду необоротні активи – 4920 грн., дивіденди за придбаними в іншого підприємства акціями – 8000 грн., сума страхового відшкодування за заподіяні збитки від стихійного лиха – 40 000 грн.;
- підприємству повернена частина реалізованої продукції на суму 1200 грн. (у т. ч. ПДВ);
- витрати підприємства за звітний період: адміністративні – 35 800 грн.; збутові – 18 400 грн., втрати від стихійного лиха – 85 000 грн., витрати на рекламу продукції – 5520 грн., витрати на охорону підприємства – 10000 грн., втрати від уцінки запасів – 1500 грн.;
- собівартість реалізованої продукції – 220000 грн.

Розв'язання ➤

1. Розрахуємо чистий дохід від реалізації (**ЧД**):

$$\mathbf{ЧД = ДР - ПДВ - А - ІВД,}$$

де **ДР** – дохід від реалізації продукції;

ПДВ – податок на додану вартість;

A – акцизний збір;

ІВД – інші вирахування з доходу (надані під час реалізації знижки, вартість повернутих покупцем продукції або товарів, сума доходів, отриманих на користь комітента, принципала, субпідрядника і т. ін.).

$$\mathbf{ЧД = (386400 + 10200) - (64400 + 1700) - 1200 = 329300 \text{ грн.}}$$

2. Розрахуємо валовий прибуток (**ВП**):

$$\mathbf{ВП = ЧД - СР,}$$

де **СР** – собівартість реалізованої продукції.

$$\mathbf{ВП = 329300 - 220000 = 109300 \text{ грн.}}$$

3. Розрахуємо фінансовий результат від операційної діяльності (**ФРОпД**):

$$\mathbf{ФРОпД = ВП + ІОД - АВ - ЗВ - ІОВ,}$$

де **ІОД** – інші операційні доходи;

АВ – адміністративні витрати;

ЗВ – збутові витрати;

ІОВ – інші операційні витрати.

$$\mathbf{ФРОпД = 109300 + 4920 - (35800 + 10000) - (18400 + 5520) - 1500 = 43000 \text{ грн.}}$$

4. Розрахуємо фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (**ФРЗДдо опод.**):

$$\mathbf{ФРЗДдо опод. = ФРОпД + ДК + Інд - ФД - ФВ - ВК - ІнВ,}$$

де **ДК** – дохід від участі в капіталі;

ФД – інші фінансові доходи;

Інд – інші доходи;

ФВ – фінансові витрати;

ВК – втрати від участі в капіталі;

ІнВ – інші витрати.

$$\mathbf{ФРЗДдо опод. = 43000 + 8000 + 1050 = 52050 \text{ грн.}}$$

5. Розрахуємо фінансовий результат від звичайної діяльності (**ФРЗД**):

$$\mathbf{ФРЗД = ФРЗДдо опод. - ПП,}$$

де **ПП** – податок на прибуток.

$$\mathbf{ФРЗД = 52050 - (52050 \times 25\%) = 39037 \text{ грн.}}$$

➤ Приклад 2

На основі наведених даних необхідно обчислити показники руху грошових коштів від операційної діяльності:

- прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах;
- показник чистого руху грошових коштів від операційної діяльності.

I. Інформація про окремі показники за рік

Показник	Сума, грн.
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	12800
Збиток від нереалізованих курсових різниць	2700
Амортизація необоротних активів	7600

II. Інформація про зміни за окремими показниками

Показник	Сума, грн.	
	на початок року	на кінець року
Виробничі запаси	126300	55400
Незавершене виробництво	45800	10000
Поточна дебіторська заборгованість	36000	48000
Доходи майбутніх періодів	6000	-
Витрати майбутніх періодів	11500	2000
Кредиторська заборгованість за товари, роботи	87400	6800

Розв'язання ➤

1. Розрахуємо прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих активах.

<i>Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах</i>	
=	
Амортизація необоротних активів	
+ збільшення	– зменшення
зміни суми забезпечень	
+ збиток	– прибуток
фінансовий результат від нереалізованих курсових різниць	
+ збиток	– прибуток
фінансовий результат від неопераційної діяльності	
+	
Виплати на суми відсотків	
= 12800 + 2700 + 7600 = 23100 грн.	

2. Розрахуємо чистий рух грошових коштів від операційної діяльності.

<i>Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності</i>	
=	
Чистий рух коштів до надзвичайних статей	
надходження (+)	видаток (-)

Рух коштів внаслідок надзвичайних подій

У свою чергу:

<i>Чистий рух коштів до надзвичайних статей</i>
=
Грошові кошти від операційної діяльності
-
сплачені відсотки
-
сплачені податки на прибуток

У свою чергу:

<i>Грошові кошти від операційної діяльності</i>	
=	
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	
збільшення (+)	зменшення (-)
Зміна в оборотних активах	
збільшення (+)	зменшення (-)
Зміна витрат майбутніх періодів	
збільшення (+)	зменшення (-)
Зміна поточних зобов'язань	
збільшення (+)	зменшення (-)
Зміна доходів майбутніх періодів	

У нашій задачі чистий рух грошових коштів дорівнює сумі грошових коштів від операційної діяльності. Для цього прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах корегують на суми змін в оборотних активах та поточних зобов'язаннях.

Показник	Сума, грн.		Зміна	Разом змін
	на початок року	на кінець року		
<i>Оборотні активи:</i>				
– виробничі запаси	126300	55400	-70900	
– незавершене виробництво	45800	10000	-35800	
– поточна дебіторська заборгованість	36000	48000	12000	
Витрати майбутніх періодів	11500	2000	-9500	
				-104200
<i>Поточні зобов'язання:</i>				
кредиторська заборгованість за товари, роботи	87400	6800	-80600	
Доходи майбутніх періодів	6000	–	-6000	
				-86600

Чистий рух грошових коштів : 23100 + 104200 – 86600 = 40700 грн.

Дайте короткі відповіді на питання:

1. Який державний орган здійснює розробку нормативно-правових актів щодо ведення фінансового обліку та складання фінансової звітності в Україні?
2. З якою метою складають фінансову звітність?
3. Чи є фінансова звітність комерційною таємницею підприємства?
4. Для яких підприємств є обов'язковим оприлюднення звітності шляхом опублікування у пресі?
5. З яких форм складається квартальна фінансова звітність?
6. В який термін подають річну фінансову звітність?
7. Які процедури повинен здійснити бухгалтер перед складанням річної фінансової звітності?
8. Які роботи передують складанню річної форми фінансової звітності „Баланс”?
9. Які етапи складання 1-го розділу Звіту про фінансові результати?
10. У чому полягає суть прямого і непрямого методів при формуванні Звіту про рух грошових коштів?
11. Які етапи складання Звіту про власний капітал?
12. Який склад Приміток до фінансової звітності?
13. Які методи використовують для виправлення помилок у звітності після дати складання Балансу?
14. У чому полягає принцип повноти при складанні фінансової звітності?

✍ Завдання для поточного й підсумкового контролю знань студентів

Задача 1

Згідно з наведеними даними заповнити Баланс (форма № 1). Здійснити аналіз показників фінансово-економічного стану умовного підприємства.

№ з/п	Показник	Сума, грн.	
		за попередній період	за звітний період
1	Сальдо за рахунком 10	21000,0	33000,0
2	Сальдо за рахунком 111	6200,0	
3	Сальдо за рахунком 12	19000,0	2300,0
4	Сальдо за рахунком 13	15000,0	12000,0
5	Сальдо за рахунком 142		15000,0
6	Сальдо за рахунком 201	7200,0	
7	Сальдо за рахунком 207		3700,0
8	Сальдо за рахунком 23		5000,0
9	Сальдо за рахунком 26	4000,0	7020,0
10	Сальдо за рахунком 28	800,0	2000,0

11	Сальдо за рахунком 301	60,0	
12	Сальдо за рахунком 311	80,0	17000,0
13	Сальдо за рахунком 312	2940,0	5420,0
14	Сальдо за рахунком 34	1000,0	1700,0
15	Сальдо за рахунком 371		700,0
16	Сальдо за рахунком 372	50,0	1500,0
17	Сальдо за рахунком 39		7700,0
18	Сальдо за рахунком 40	37030,0	73400,0
19	Сальдо за рахунком 42		4000,0
20	Сальдо за рахунком 441		180,0
21	Сальдо за рахунком 442	2300,0	
22	Сальдо за рахунком 50	1100,0	5300,0
23	Сальдо за рахунком 60	1500,0	
24	Сальдо за рахунком 66	3400,0	
25	Сальдо за рахунком 685	2000,0	7520,0

Задача 2

На основі наведеної інформації про активи, зобов'язання і капітал необхідно:

- згрупувати дані для їхнього відображення у Балансі;
- обчислити вартість активів, капіталу і зобов'язань за окремими їхніми видами, які відповідають розділам діючої форми Балансу;
- розрахувати і проаналізувати можливі показники, які характеризують фінансово-майновий стан підприємства, дати їхню оцінку.

Вихідні дані, грн.:

На кінець звітного періоду по підприємству зареєстровані вартісні залишки за окремими видами майна, капіталу, зобов'язань (грн.): основні засоби – 350 000, запасні частини на складі – 11 300, статутний капітал – 100000, переплата з ПДВ – 7300, неоплачений капітал – 20 000, орендовані основні засоби – 18 000, кошти в касі – 800, заборгованість з виплати зарплати – 30 000, готова продукція – 48 000, кошти, перераховані для придбання іноземної валюти, – 40 000, знос основних засобів – 140 000, нематеріальні активи – 18 000, кредиторська заборгованість за розрахунками з підзвітними особами – 3 200, нерозподілений прибуток – 74 500, кошти на поточному рахунку – 56 400, кошти, перераховані за оренду офісу в наступному звітному кварталі, – 4 200, знос нематеріальних активів – 6 000, вартість матеріалів, прийнятих у переробку, – 80 000, сума до оцінювання основних засобів – 8 300, вартість безоплатно отриманого обладнання – 22000, заборгованість іноземним постачальникам – 172 000.

Задача 3

Скласти кореспонденцію рахунків за перерахованими операціями та журнал господарських операцій. Визначити валовий прибуток від основної діяльності підприємства і фінансовий результат від звичайної діяльності підприємства. Розрахувати суму податку на прибуток та чистий прибуток.

У ВАТ "Акорд" виручка за квартал від реалізації продукції замовникам становила 48000 грн., в т. ч. ПДВ. Собівартість реалізованої продукції дорівнювала 32000 грн.

За цей період витрати на доставку продукції до клієнтів відповідно до умов угоди, укладеної з АТП, становили 600 грн. Витрати на рекламу – 240 грн.

Адміністративні витрати по підприємству дорівнюють: заробітна плата адміністративно-управлінському персоналу – 2400 грн. та відрахування до Пенсійного фонду і фондів соціального страхування – 912 грн.; вартість оренди адміністративного офісу – 480 грн., послуг зв'язку – 90 грн., інші адміністративні витрати – 120 грн.

Нараховані та сплачені відсотки за отриманий кредит у сумі 250 грн. Списано дебіторську заборгованість при банкрутстві одного з клієнтів – 400 грн. Сума нестачі від псування цінностей, виявлена при інвентаризації продукції на складі, становила – 80 грн. (що є в межах норм природного убутку). Нараховано й оплачено послуги банку – 240 грн.

Втрати від зниження курсу через невчасне отримання іноземної валюти як внеску нерезидента до статутного капіталу підприємства – 170 грн.

Списана кредиторська заборгованість після закінчення строку позовної давності – 600 грн.

Отримано дивіденди від дочірнього підприємства – 450 грн.

Задача 4

Скласти кореспонденцію рахунків за перерахованими операціями та журнал господарських операцій. Визначити валовий прибуток від основної діяльності підприємства і фінансовий результат від звичайної діяльності підприємства. Розрахувати суму податку на прибуток та чистий прибуток.

Готель "Вершина" за 1 квартал 20xx р. надав готельних послуг клієнтам на суму 36000 грн, в т. ч. ПДВ. З них 33000 грн. оплачено, а 3000 грн. ще не оплачено. Собівартість наданих послуг становила 22000 грн.

Окрім основної діяльності, підприємством отримано інші доходи. Зокрема, на поточний рахунок підприємства зараховано відсотки за депозитним рахунком – 500 грн., доходи, нараховані за поточним рахунком в банку, – 40 грн., сума отриманих дивідендів – 1400 грн.

Втрати від операційної курсової різниці по валютному рахунку за квартал становили 150 грн., а сума доходу від позитивної курсової різниці по валютному рахунку та розрахункам з нерезидентами – 240 грн.

Витрати підприємства на рекламу послуг готелю в поточному кварталі дорівнювали 300 грн. (сума без ПДВ), адміністративні витрати – 2600 грн., нараховані та сплачені відсотки за раніше отриманим кредитом – 50 грн., оплачені послуги банку – 240 грн., нарахований та сплачений штраф за недотримання умов угоди з клієнтом – 150 грн., нарахований та сплачений адміністративний штраф до бюджету – 340 грн.

Задача 5

На основі інформації про доходи, витрати та різні операції підприємства за звітний період необхідно:

- обчислити показники чистого доходу від реалізації, валового прибутку (збитку);
- визначити фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, і підрахувати визначити суму податку на прибуток та величину чистого прибутку (збитку).

Вихідні дані за звітний квартал:

- відпущена готова продукція покупцям: за безготівковим розрахунком на суму 324000 грн. (разом з ПДВ), за готівку – на суму 3840 грн. (разом з ПДВ);
- на поточний рахунок зараховані кошти: часткова оплата за реалізовану у звітному періоді продукцію – 200 000 грн., дивіденди від інвестицій в інші підприємства – 6000 грн., % банку на суму коштів на депозитному рахунку – 2000 грн., пеня за порушення умов постачання запасів – 1600 грн., попередня оплата за товар – 30000 грн.;
- після закінчення термінів позовної давності списані: кредиторська заборгованість за розрахунками з постачальниками – 12 000 грн., дебіторська заборгованість з підзвітними особами – 1000 грн.;
- витрати підприємства, зареєстровані за рахунками класу 9: рах. 90 – 200000 грн., рах. 93 – 22500 грн., рах. 92 – 34000 грн., рах. 94.1 – 15000 грн., рах. 94.8 – 20000 грн.

Задача 6

Скласти кореспонденцію рахунків за перерахованими операціями та журнал господарських операцій. Визначити валовий прибуток від основної діяльності підприємства і фінансовий результат від звичайної діяльності підприємства. Розрахувати суму податку на прибуток та чистий прибуток.

Оптове торговельне підприємство "Браво" отримало виручку за реалізовані товари за поточний квартал у сумі 82200 грн., у т. ч. ПДВ. Собівартість реалізованих товарів становила 50500 грн. Окрім того, від покупців отримано передплату в сумі 1800 грн.

В загальній сумі витрати на організацію реалізації товарів (вартість тари, доставки до замовників та ін.) дорівнювали 5400 грн.

Сума адміністративних витрат загалом по підприємству за квартал становить 4500 грн.

Втрати від знецінення і порчі запасів товарів дорівнювали 280 грн. Оплата послуг банку за обслуговування – 460 грн. Витрати від операційної курсової різниці по валютному рахунку і розрахункам з нерезидентами – 370 грн. Нарахована та сплачена пеня за порушення умов угоди з клієнтом – 150 грн.

Сума доходу від позитивної курсової різниці по валютному рахунку і розрахункам з нерезидентами за квартал становила 420 грн.

Отримано раніше списаний борг покупця – 840 грн. і списано кредиторську заборгованість після закінчення строку позовної давності – 180 грн.

Сума втрати товарів при автокатастрофі при доставці його покупцю – 1200 грн., і, оскільки укладено угоду зі страховою компанією, нарахована й отримана страхова сума за угодою страхування у розмірі 1000 грн.

Задача 7

Згідно з наведеними даними заповнити Звіт про власний капітал.

Залишки власного капіталу, тис. грн.

Показник	на 31.12.20xx р.
Статутний капітал	118,0
Додатково вкладений капітал	8,2
Нерозподілений прибуток	48,2
Вилучений капітал	(5,0)
Неоплачений капітал	(10,2)
Усього	159,2

Протягом січня на АТ "Олена" були здійснені такі операції:

1. Безоплатно отримані нематеріальні активи на суму 40000 грн.
2. Викуплено акції власної емісії на суму 10000 грн.
3. Одержано чистий прибуток за рік у сумі 55000 грн.
4. Оголошено дивіденди на суму 20000 грн.
5. Частину прибутку в сумі 5000 грн. спрямовано на поповнення статутного капіталу.
6. На створення резервного капіталу спрямовано 20000 грн. прибутку.
7. Надійшов благодійний внесок у сумі 8600 грн.
8. Частину нарахованих дивідендів у сумі 5000 грн. спрямовано на поповнення статутного капіталу.

Задача 8

На основі наведених даних заповнити Звіт про власний капітал.

Залишки на початок року (тис. грн.): статутний капітал – 64,8; додатковий вкладений капітал – 98,9; інший додатковий капітал – 9272,3; резервний капітал – 7,2; непокриті збитки – 425,7.

За звітний період підприємством було здійснено такі операції:

- у минулому звітному періоді величину іншого додаткового капіталу було завищено на 270,3 тис. грн.;
- проведено дооцінку основних засобів на 18,0 тис. грн.;
- здійснено уцінку нематеріальних активів на 3,0 тис. грн.;
- нерозподілений прибуток за звітний період становив 487,9 тис. грн.;
- здійснено нарахування дивідендів учасникам у розмірі 5,0 тис. грн.;
- спрямовано частину нерозподіленого прибутку на поповнення резервного капіталу – 3,0 тис. грн.;
- збільшено розмір статутного капіталу за рахунок внесків учасників в розмірі 15,0 тис. грн.;
- безкоштовно отримано основні засоби на суму 13,5 тис. грн.

Підприємство
Територія
Форма власності
Орган державного управління
Галузь
Вид економічної діяльності
Одиниця виміру
Адреса

НГВУ "Надвірнанафтогаз"
Україна (колективна)

ВАТ "Укрнафта"

нафтовидобувна промисловість
тис. грн.
вул. Грушевського, 13

Дата
за ЄДРПОУ
за КОАТУУ
за КФВ

за СПОДУ
за ЗКГНГ

за КВЕД
контрольна сума

КОДИ
00136515
2624050100
20
06024
11210
11.10.1

БАЛАНС на 31 грудня 20__ р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
– залишкова вартість	010	81	74
– первісна вартість	011	111	129
– накопичена амортизація	012	30	55
Незавершене будівництво	020	78261	103 123
Основні засоби:			
– залишкова вартість	030	173020	198422
– первісна вартість	031	580055	629356
– знос	032	407035	430934
Довгострокові біологічні активи:			
– справедлива (залишкова) вартість	035		
– первісна вартість	036		
– накопичена амортизація	037		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
Які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040		
Інші фінансові інвестиції	045	93	93
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	156	15
– справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	055		
– первісна вартість інвестиційної нерухомості	056		
– знос інвестиційної нерухомості	057		
Відстрочені податкові активи	060	9140	9737
гудвіл	065		
Інші необоротні активи	070		
1	2	3	4

Гудвіл при консолідації	075		
Усього за розділом I	080	260751	311464
II. Оборотні активи			
Запаси:			
– виробничі запаси	100	12043	9288
– поточні біологічні активи	110		
– незавершене виробництво	120		1095
– готова продукція	130	3750	3085
– товари	140	68	100
– векселі одержані	150	589	589
Дебіторська заборгованість за товарами, роботи, послуги:			
– чиста реалізаційна вартість	160	7781	3061
– первісна вартість	161	14766	6699
– резерв сумнівних боргів	162	6985	3638
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
– за бюджетом	170	4713	4199
– за виданими авансами	180		2177
– з нарахованих доходів	190		
– з внутрішніх розрахунків	200	2505	
– інша поточна дебіторська заборгованість	210	5213	5102
– поточні фінансові інвестиції	220		
Грошові кошти та їхні еквіваленти:			
– в національній валюті	230	49	584
– в т. ч. в касі	231		
– в іноземній валюті	240		
– інші оборотні активи	250	11351	4278
Усього за розділом II	260	48062	33558
III. Витрати майбутніх періодів	270		
IV. Необоротні активи та групи вибуття	275		
Баланс	280	308813	345022

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Статутний капітал	300	1126	1126
Пайовий капітал	310		
Додатковий вкладений капітал	320		
Інший додатковий капітал	330	158292	158315
Резервний капітал	340		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	113461	143485
Неоплачений капітал	360		
Вилучений капітал	370		
Накопичена курсова різниця	375		
Усього за розділом I	380	272879	302926

Частка меншості	385		
II. Забезпечення наступних витрат і платежів			
Забезпечення виплат персоналу	400		
Інші забезпечення	410		
Сума страхових резервів	415		
Сума часток перестраховиків у страхових резервах	416		
Цільове фінансування	420	6280	5 442
Усього за розділом II	430	6280	5442
III. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440		
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450		
Відстрочені податкові зобов'язання	460		
Інші довгострокові зобов'язання	470	1125	1075
Усього за розділом III	480	1125	1075
IV. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510		
Векселі видані	520		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	10601	4584
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
– з одержаних авансів	540		
– з бюджетом	550	1602	6384
– з позабюджетних платежів	560		
– зі страхування	570	321	722
– з оплати праці	580	1132	994
– з учасниками	590	1353	1353
– із внутрішніх розрахунків	600	13155	21092
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу			
Інші поточні зобов'язання	610	365	450
Усього за розділом IV	620	28529	35579
V. Доходи майбутніх періодів	630		
Баланс	640	308813	345022

Підприємство

**НГВУ «Надвірнанафто-
газ»**

Дата

Територія

Україна (Колективна)

за ЄДРПОУ

Форма власності

ВАТ «Укрнафта»

за КОАТУУ

Орган державного управління

нафтовидобувна

за КФВ

Галузь

за СПОДУ

Вид економічної

за ЗКГНГ

КОДИ

00136515

2624050100

20

06024

11210

діяльності
Одиниця виміру
Адреса

промисловість
тис. грн.
вул. Грушевського, 13

за КВЕД
контрольна сума

11.10.1

Звіт про фінансові результати за 20__ р.

Форма № 2

Код за ДКУД

1801001

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	190413	145218
Податок на додану вартість	015	31735	24202
Акцизний збір	020		
	025		
Інші вирахування з доходу	030	18636	8387
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	140042	112629
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	98205	90153
Валовий:			
– прибуток	050	41837	22476
– збиток	055		
Інші операційні доходи	060	39634	19915
У т. ч. дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у результаті сільськогосподарської діяльності	061		
Адміністративні витрати	070	4471	4865
Витрати на збут	080	1601	792
Інші операційні витрати	090	28616	23851
У т. ч. витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних у результаті сільськогосподарської діяльності	091		
Фінансові результати від операційної діяльності:	100	46783	12883
– прибуток			
– збиток	105		
Дохід від участі в капіталі	110		
Інші фінансові доходи	120	7	13
Інші доходи	130	2461	1263
Фінансові витрати	140	21	460
Втрати від участі в капіталі	150		
Інші витрати	160	3221	11732
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	165		
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	170		
– прибуток		46009	1967
– збиток	175		

У т. ч. прибуток від припиненої діяльності та/або прибуток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у результаті припинення діяльності	176		
У т. ч. збиток від припиненої діяльності та/або збиток від переоцінки необоротних активів та групи вибуття у результаті припинення діяльності	177		
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	17588	13854
Дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності	185		
Фінансові результати від звичайної діяльності:	190	28421	
– прибуток			
– збиток	195		11887
Надзвичайні:			
– доходи	200		
– витрати	205		
Податки з надзвичайного прибутку	210		
Частка меншості	215		
Чистий:	220	28421	
– прибуток			
– збиток	225		11887
Забезпечення матеріального заохочення	226		

II. Елементи операційних витрат

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Матеріальні затрати	230		
Витрати на оплату праці	240		
Відрахування на соціальні заходи	250		
Амортизація	260		
Інші операційні витрати	270		
Разом	280		

III. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Середньорічна кількість простих акцій	300	–	–
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	310	–	–
Чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	320	–	–
Скоригований чистий прибуток, що припадає на одну просту акцію	330	–	–
Дивіденди на одну просту акцію	340	–	–

Підприємство	НГВУ «Надвірнанафто-газ»	Дата	КОДИ
Територія	Україна (колективна)	за ЄДРПОУ	00136515
Форма власності	ВАТ "Укрнафта"	за КОАТУУ	2624050100
Орган державного управління		за КФВ	20
Галузь		за СПОДУ	06024
Вид економічної діяльності	нафтовидобувна промисловість	за ЗКГНГ	11210
Одиниця виміру	тис. грн.	за КВЕД	11.10.1
Адреса	вул. Грушевського, 13	контрольна сума	

Звіт про рух грошових коштів за 20__ р.

Форма № 3

Код за ДКУД

1801001

Стаття	Код	За звітний період		За попередній період	
		надходження	видаток	надходження	видаток
1	2	3	4	5	6
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	010	46009		1967	
Коригування на:					
– амортизацію необоротних активів	020	22710	X	15871	X
– збільшення (зменшення) забезпечень	030		888	2310	
– збиток (прибуток) від реалізованих курсових різниць	040				
– збиток (прибуток) від неопераційної діяльності	050	760		10916	
Витрати на сплату відсотків	060	21	X	460	X
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	070	68612		31524	
Зменшення (збільшення):	080				
– оборотних активів		10627			8233
– витрат майбутніх періодів	090				
– Зменшення (збільшення): поточних зобов'язань	100	3717			4344
– доходів майбутніх періодів	110				
Грошові кошти від операційної діяльності	120	82956		18947	
Сплачені:	130				
– відсотки		X	21	X	460
– податки на прибуток	140	X	10440	X	10805
Чистий рух коштів від надзвичайних подій	150	72495		7682	
Рух коштів від надзвичайних подій	160				
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	72495		7682	

1	2	3	4	5	6
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	180		X		X
Реалізація:					
– фінансових інвестицій					
– необоротних активів	190	664	X	74	X
– майнових комплексів	200				
Отримані:	210	7	X	13	X
– відсотки					
– дивіденди	220		X		X
Інші надходження	230		X		X
Придбання:	240	X		X	
– фінансових інвестицій					
– необоротних активів	250	X	72631	X	49623
– майнових комплексів	260	X		X	
Інші платежі	270	X		X	1509
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	280		71960		51405
Рух коштів від надзвичайних подій	290				
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	300		71960		51405

III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності

Надходження власного капіталу	310		X		X
Отримання позики	320	3000	X	35776	X
Інші надходження	330		X	45012	X
Погашення позик	340	X	3000	X	38776
Сплачені дивіденди	350	X		X	
Інші платежі	360	X		X	
Чистий рух коштів від надзвичайних подій	370			42012	
Рух коштів від надзвичайних подій	380				
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	390			42012	
Чистий рух коштів за звітний період	400	535			1351
Залишок коштів на початок року	410	49	X	1400	X
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420				
Залишок коштів на кінець року	430	584	X	49	X

КОДИ

Підприємство	НГВУ «Надвірна нафто-газ»	Дата	
Територія	Україна (колективна)	за ЄДРПОУ	00136515
Форма власності		за КОАТУУ	2624050100
Орган державного управління	ВАТ "Укрнафта"	за КФВ	20
Галузь		за СПОДУ	06024
Вид економічної діяльності	нафтовидобувна промисловість	за ЗКГНГ	11210
Одиниця виміру	тис. грн.	за КВЕД	11.10.1
Адреса	вул. Грушевського, 13	контрольна сума	

Звіт про власний капітал

Форма №4

Код за ДКУД

1801001

Стаття	Код	Статутний капітал	Пайовий капітал	Додатковий вкладений капітал	Інший додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Залишок на початок року	010	1126			158292		113461			272879
Коригування:										
Зміна облікової політики	020									
Виправлення помилок	030									
Інші зміни	040									
Скоригований залишок на початок року	050	1126			158292		113461			272879
Переоцінка активів:										
Дооцінка основних засобів	060									
Уцінка основних засобів	070									
Дооцінка незавершеного будівництва	080									
Уцінка незавершеного будівництва	090									
Дооцінка нематеріальних активів	100									
Уцінка нематеріальних активів	110									
	120									
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	130						28421			
Розподіл прибутку:										
виплати власникам (дивіденди)	140									

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
спрямування прибутку до статутного капіталу	150									
відрахування до резервного капіталу	160									
	170									
Внески учасників: Внески до капіталу	180									
погашення заборгованості з капіталу	190									
	200									
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	210									
Перепродаж викуплених акцій (часток)	220									
Анулювання викуплених акцій (часток)	230									
Вилучення частки в капіталі	240									
Зменшення номінальної вартості акцій	250									
Інші зміни в капіталі: Списання невідшкодованих збитків	260									
Безкоштовно отримані активи	270				23		1603			
	280									
Разом змін у капіталі	290				23		30024			30047
Залишок на кінець року	300	1126			158315		143485			302926

ТЕСТИ

Передано готівку з каси в банк:

- 1) Д-т 31 – К-т 30;
- 2) Д-т 30 – К-т 31;
- 3) Д-т 63 – К-т 30;
- 4) Д-т 30 – К-т 36.

В якому розділі балансу відображають залишки грошових коштів підприємства:

- 1) I розділ активу;
- 2) II розділ активу;
- 3) I розділ пасиву;
- 4) III розділ активу?

В II розділі активу балансу до складу грошових коштів не включають:

- 1) кошти на рахунках у банку;
- 2) дебіторську заборгованість за товари роботи й послуги;
- 3) касову готівку;
- 4) еквіваленти грошових коштів.

На якому субрахунку ведеться облік готівкової валюти:

- 1) 301; 2) 302; 3) 303; 4) 312?

Аналітичний облік на рахунку 31 здійснюється:

- 1) за виписками банку;
- 2) платіжними дорученнями;
- 3) рахунком-фактурою;
- 4) акредитивом.

Аналітичний облік за рахунком 30 ведеться у:

- 1) касовій книзі;
- 2) прибуткових і видаткових касових ордерах;
- 3) відомості 1.1;
- 4) журналі 1.

Ліміт каси для кожного підприємства встановлюється:

- 1) податковою інспекцією;
- 2) керівництвом підприємства за погодженням з банком;
- 3) кредиторами;
- 4) касиром.

Оприбуткування готівки в касу здійснюється на підставі:

- 1) прибуткового касового ордера;
- 2) чекової книжки;
- 3) касової книги;
- 4) акредитива.

Скільки підписів має бути на видатковому касовому ордері:

- 1) 3; 2) 4; 3) 2; 4) 1?

Якою відомчою структурою затверджено форми документів, на підставі яких здійснюються операції за поточним рахунком у банку:

- 1) Національним банком України;
- 2) Міністерством фінансів України;
- 3) Державною податковою адміністрацією України;
- 4) Міністерством статистики України?

При внесенні грошових коштів на рахунок банку подається:

- 1) виписка банку;
- 2) об'ява на внесок готівкою;
- 3) платіжне доручення;
- 4) чек.

Яким бухгалтерським записом відображається отримання коштів готівкою від покупців за реалізовані без попередньої оплати товари:

- 1) Д-т 301 К-т 361;
- 2) Д-т 311 К-т 361;
- 3) Д-т 311 К-т 631;
- 4) Д-т 361 К-т 311?

Видача готівки з каси підприємства оформлюється:

- 1) прибутковим касовим ордером;
- 2) видатковим касовим ордером та квитанцією про приймання грошей;
- 3) видатковим касовим ордером;
- 4) квитанцією про вибуття готівки.

Платіжні доручення дійсні з дня виписки протягом:

- 1) одного дня;
- 2) трьох днів;
- 3) 10 днів;
- 4) 5 днів.

На якому субрахунку ведеться облік розрахунків акредитивами:

- 1) 311;
- 2) 312;
- 3) 313;
- 4) 301?

При отриманні внесків від акціонерів у грошовій формі робиться запис:

- 1) Дт 31 Кт 42;
- 2) Дт 40 Кт 31;
- 3) Дт 31 Кт 46;
- 4) Дт 46 Кт 31.

Договір про повну матеріальну відповідальність при прийнятті касира на роботу укладають:

- 1) якщо вік касира більше 18 років;
- 2) обов'язково, незалежно від віку;
- 3) ця угода є рекомендованою;
- 4) якщо вік касира більше 16 років.

Ліміт залишку готівки в касі встановлюють на:

- 1) 1 рік;
- 2) 6 місяців;
- 3) без обмеження терміну;
- 4) на 1 місяць.

Підприємство за день придбало в одного постачальника матеріалів на суму 25000 грн. Яку вартість придбаних матеріалів можна оплатити готівкою в день придбання:

- 1) 25000;
- 2) 15000;
- 3) 10000;
- 4) не можна.

Видача готівки з каси не підтверджена розпискою отримувача і в Залишок по касі не включається. Ця сума:

- 1) вважається збитком та списується за рахунок прибутку підприємства;
- 2) вважається нестачею і відшкодовується за рахунок касира;
- 3) вважається витратами підприємств та списується на витрати в межах встановлених норм;
- 4) утримується із доходу одержувача коштів.

Яким записом оформляється видача з каси підзвітній особі суми для придбання матеріалів:

- 1) Дт 201 Кт 301;
- 2) Дт 372 Кт 301;
- 3) Дт 301 Кт 201;
- 4) Дт 301 Кт 372?

Яким записом оформляється господарська операція з отримання готівки в касу з поточного рахунка для виплати заробітної плати працівникам основного виробництва:

- 1) Д-т 231 К-т 661;
- 2) Д-т 301 К-т 661;
- 3) Д-т 301 К-т 311;
- 4) Д-т 661 К-т 311?

Яка кореспонденція рахунків складається при отриманні в касу з поточного рахунка готівки для надання позички працівникам підприємства? Проставити шифри рахунків:

- 1) Д-т "Каса" К-т "Короткострокові кредити банків у національній валюті";
- 2) Дт "Каса" К-т "Рахунки в банку";
- 3) Д-т "Розрахунки з різними дебіторами" К-т "Рахунки в банку";
- 4) Дт "Короткострокові кредити банків у національній валюті" К-т "Поточний рахунок в національній валюті".

Яким документом оформляють перерахування до бюджету сум податків, утриманих із заробітної плати робітників підприємств:

- 1) платіжна вимога;
- 2) платіжне доручення;
- 3) розрахунковий чек;
- 4) фіскальний чек?

Яка кореспонденція рахунків складається при безготівковому погашенні заборгованості постачальникам за отримані запасні частини:

- 1) Д-т "Запасні частини" К-т "Поточний рахунок в національній валюті";
- 2) Д-т "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" К-т "Поточний рахунок в національній валюті";
- 3) Д-т "Запасні частини" К-т "Розрахунки з вітчизняними постачальниками";?
- 4) Дт "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" К-т "Запасні частини"

Яка кореспонденція рахунків складається при здійсненні операції з оплати з поточного рахунка постачальникам за попередньо отримані та оприбутковані матеріали:

- 1) Д-т 201 К-т 311;
- 2) Д-т 631 К-т 311;
- 3) Д-т 311 К-т 631;
- 4) Д-т 361 К-т 301?

Яка кореспонденція рахунків складається при отриманні в касу з поточного рахунка готівки на господарські потреби обслуговуючих виробництв:

- 1) Д-т "Загальновиробничі витрати" К-т "Розрахунки з підзвітними особами";
- 2) Д-т "Каса в національній валюті" К-т "Розрахунки з підзвітними особами";
- 3) Д-т "Каса в національній валюті" К-т "Поточний рахунок в національній валюті";
- 4) Д-т "Розрахунки з підзвітними особами" К-т "Поточний рахунок в національній валюті"?

Яким бухгалтерським записом оформляється надходження безготівкових коштів за реалізовану їм продукцію?

- 1) Д-т 361 Кт 27;
- 2) Д-т 311 Кт 361;
- 3) Д-т 301 Кт 631;
- 4) Д-т 311 Кт 631?

Яка кореспонденція рахунків складається при безготівковому погашенні заборгованості постачальникам і підрядникам за отримані малоцінні та швидкозношувані предмети:

- 1) Дт "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" К-т "Малоцінні і швидкозношувані предмети";
- 2) Дт "Розрахунки з вітчизняними постачальниками" К-т "Поточний рахунок в національній валюті";
- 3) Дт "Малоцінні і швидкозношувані предмети" К-т «Поточний рахунок в національній валюті»
- 4) Дт "Малоцінні і швидкозношувані предмети" К-т "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"?

Записи за субрахунком 311 "Поточний рахунок в національній валюті" виконуються на основі таких документів:

- 1) платіжних доручень, рахунків;
- 2) об'яв на внесення готівки, грошових чеків;
- 3) виписок з поточного рахунка з прикладеними до них первинними документами;
- 4) довідок бухгалтерії.

Бухгалтерський запис Д-т 311 К-т 681 означає:

- 1) залік раніше одержаного авансу від покупця;
- 2) отримання авансу від покупця;
- 3) видачу авансу постачальнику
- 4) надходження коштів від покупця для кінцевого розрахунку з постачальником.

Яка кореспонденція рахунків складається при поверненні на поточний рахунок суми депонованої зарплати працівників:

- 1) Д-т 31 К-т 66;
- 2) Д-т 31 К-т 30;
- 3) Д-т 66 К-т 30;
- 4) Д-т 66 К-т 31?

Прибутковий касовий ордер підписує:

- 1) касир або головний бухгалтер;
- 2) касир, головний бухгалтер і особа, яка внесла готівку;
- 3) касир, головний бухгалтер і керівник;
- 4) касир і головний бухгалтер.

Платіжне доручення – це...

- 1) документ, що містить доручення чекодавця банку щодо перерахування з його рахунка певної суми;
- 2) письмове боргове зобов'язання, яке дає право вимагати від боржника сплати відповідної суми;
- 3) письмове доручення власника рахунка переказати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів;
- 4) комбінований документ, який містить вимогу постачальника та доручення платника.

Акредитив – це...

- 1) форма розрахунку, за якої банк-емітент на доручення свого клієнта повинен здійснити платіж третій особі;
- 2) розрахунковий документ з дорученням однієї кредитної установи іншій здійснити оплату за рахунок спеціально задепонованих коштів;
- 3) розрахунковий документ, що містить доручення чекодавця банкові щодо здійснення платежу;
- 4) розрахунковий документ, що містить вимогу постачальника і доручення платника.

За якими документами банк видає готівку:

- 1) наказ;
- 2) заяви на отримання готівки;
- 3) чек;
- 4) видатковий касовий ордер?

Яким бухгалтерським записом відображається виставлення акредитива за рахунок власних коштів:

- 1) Дт 311 Кт 313;
- 2) Дт 313 Кт 60;
- 3) Дт 313 Кт 311;
- 4) Дт 63 Кт 313?

Яким бухгалтерським записом відображається перерахування коштів для придбання іноземної валюти:

- 1) Дт 311 Кт 313;
- 2) Дт 331 Кт 311;
- 3) Дт 331 Кт 312;
- 4) Дт 333 Кт 311?

Яким бухгалтерським записом відображається курсова різниця при зменшенні валютного курсу:

- 1) Дт 312 Кт 714;
- 2) Дт 945 Кт 312;
- 3) Дт 312 Кт 44;
- 4) Дт 312 Кт 79?

При перерахуванні коштів з поточного рахунка на погашення заборгованості перед різними кредиторами роблять бухгалтерський запис:

- 1) Дт-65 Кт-31;
- 2) Дт-62 Кт-31;
- 3) Дт-685 Кт-30;
- 4) Дт-685 Кт-31.

Підприємства мають право відкривати в банку:

- 1) лише один поточний рахунок;
- 2) лише один рахунок у національній валюті та один валютний рахунок;
- 3) два рахунки: основний і додатковий у національній валюті;
- 4) безліч рахунків.

Документ, який видає банк підприємству і відображає рух грошових коштів на поточному рахунку за день, називається:

- 1) грошовий чек;
- 2) виписка банку;
- 3) відомість № 1 та журнал 1.2;
- 4) платіжне доручення.

Приймання і видача грошей за касовими ордерами здійснюється:

- 1) протягом 3-х робочих днів, включаючи день складання;
- 2) протягом строку, встановленого керівником за узгодженням з обслуговуючим банком;
- 3) тільки в день складання;
- 4) протягом 10-ти днів, включаючи день складання.

Яким записом відобразити видачу грошей з каси бухгалтера підприємства на придбання канцтоварів:

- 1) Дт 22 Кт 30;
- 2) Дт 372 Кт 22;
- 3) Дт 372 Кт 30;
- 4) Дт 92 Кт 30?

Хто підписує видатковий касовий ордер:

- 1) касир, головний бухгалтер;
- 2) касир, головний бухгалтер, особа, що одержує гроші з каси;
- 3) головний бухгалтер, касир, керівник підприємства, особа, яка одержує гроші;
- 4) керівник підприємства, головний бухгалтер, касир, особа, яка одержує гроші з каси?

Для відкриття рахунка підприємства не потрібно подавати банкам такі документи:

- 1) заяву на відкриття рахунка встановленого зразка;
- 2) копію зареєстрованого статуту, засвідчену нотаріально чи реєструючим органом;
- 3) копію документа, що підтверджує взяття підприємства на податковий облік;
- 4) копію документа про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України;
- 5) об'яву на внесення грошей готівкою.

Виправлення в касовій книзі проводиться шляхом:

- 1) підчищення лезом;
- 2) заклеювання;
- 3) коректурним способом за підписом касира і бухгалтера;
- 4) знищення аркуша з помилкою.

За несвоєчасне повернення невикористаних підзвітних сум встановлюється штраф у розмірі:

- 1) 15% від неповерненої суми;
- 2) 50% від неповерненої суми;
- 3) 100% від неповерненої суми;
- 4) 10 неоподатковуваних мінімумів.

Якщо відсутні платіжні документи, які би підтверджували сплату готівкових коштів, штраф накладається:

- 1) у 2-кратному розмірі витраченої готівки;
- 2) у розмірі витраченої готівки;
- 3) у 10-кратному розмірі витраченої готівки;
- 4) штраф не накладається.

Фактичний залишок грошей у касі на кінець робочого дня – 40000 грн. Ліміт каси – 5000 грн. Яку мінімальну суму повинно здати підприємство до банку:

- 1) 5000;
- 2) 40000;
- 3) 35000;
- 4) 0?

Метою фінансового обліку є:

- 1) складання облікових реєстрів;
- 2) отримання оперативної інформації;
- 3) надання інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства;

4) прийняття управлінських рішень.

Облікову політику формують на основі:

- 1) Закону України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”;
- 2) Закону України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” і

Положень (стандартів) бухгалтерського обліку;

- 3) Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”;
- 4) Закону України “Про податок з доходу фізичних осіб”.

Скільки П(С)БО введено в дію на даний момент:

- 1) 30;
- 2) 32;
- 3) інша кількість (назвіть);
- 4) 34?

Хто підписує наказ про облікову політику:

- 1) керівник;
- 2) вищестоящий відомчий орган;
- 3) податкова адміністрація;
- 4) органи статистики?

Обов'язки і права облікового працівника визначені у:

- 1) Законі України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”;
- 2) Положенні про бухгалтерську службу;
- 3) Посадовій інструкції;
- 4) Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку.

Питання розробки нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні покладені на:

- 1) Методологічну раду з бухгалтерського обліку;
- 2) Верховну Раду України;
- 3) Асоціацію професійних бухгалтерів;
- 4) Національний банк України.

Форму організації бухгалтерського обліку підприємство обирає:

- 1) за рекомендацією державної податкової інспекції, в якій зареєстровано підприємство;
- 2) самостійно;
- 3) самостійно, але з обов'язковим погодженням з державною податковою інспекцією;
- 4) самостійно, але з обов'язковим погодженням з органами статистики.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та звітності в Україні здійснює:

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) Верховна Рада України;
- 3) Головна державна податкова інспекція;
- 4) Міністерство фінансів.

Звітним періодом для складання річної фінансової звітності є:

- 1) звітний місяць;
- 2) календарний рік;
- 3) квартал;
- 4) півріччя.

Фінансові інвестиції – це...

- 1) активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсот-

- ків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод;
- 2) матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у виробництві;
  - 3) активи, які підприємство утримує для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
  - 4) вкладення коштів у будівництво (придбання) необоротних активів для виробничих чи господарських потреб з метою одержання підприємством економічних вигод у майбутньому.

До поточних фінансових інвестицій належать:

- 1) інвестиції на термін менше 1 року і такі, які можуть бути реалізовані в будь-який момент;
- 2) інвестиції на термін менше 2 років, а також усі інвестиції, які можуть бути реалізовані в будь-який момент;
- 3) інвестиції на термін більше 1 року, а також усі інвестиції, які не можуть бути реалізовані в будь-який момент;
- 4) усі фінансові інвестиції без обмежень.

Придбання поточних фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку відображається записом:

- 1) Дт 35 Кт 31;
- 2) Дт 14 Кт 31;
- 3) Дт 31 Кт 35;
- 4) Дт 10 Кт 31.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – це...

- 1) сума поточної дебіторської заборгованості за мінусом резерву сумнівних боргів;
- 2) сума всієї поточної заборгованості;
- 3) безнадійна дебіторська заборгованість;
- 4) сума поточної та довгострокової дебіторської заборгованості.

Поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари і послуги вводять до підсумку балансу за:

- 1) теперішньою вартістю;
- 2) чистою реалізаційною вартістю;
- 3) сумою погашення;
- 4) сумою індексації.

Після повернення з відрядження працівник зобов'язаний подати авансовий звіт про витрачені у відрядженні суми протягом робочих днів:

- 1) 10;
- 2) 1;
- 3) 3;
- 4) 7.

Бухгалтерський облік виданих підзвітних коштів ведуть на рахунках:

- 1) 372;
- 2) 371;
- 3) 681;
- 4) 654.

Бухгалтерський запис Д-т 949 К-т 372 означає:

- 1) повернення невикористаних підзвітних сум;
- 2) списання недостачі матеріальних цінностей;
- 3) утримання з підзвітної особи невикористаного авансу;
- 4) списання неповернутих підзвітних сум.

Готівка видана у підзвіт на відрядження, але не витрачена:

- 1) має бути повернута до каси підприємства не пізніше трьох робочих днів після закінчення відрядження;
- 2) має бути повернута до каси підприємства не пізніше десяти робочих днів після закінчення відрядження;
- 3) має бути повернута до каси підприємства не пізніше ніж до кінця місяця;

4) термін повернення невитрачених коштів не обмежений.

Що означає бухгалтерський запис Д-т 374 К-т 631:

- 1) погашення кредиторської заборгованості;
- 2) погашення заборгованості за претензією;
- 3) визнання виставленої претензії покупцем;
- 4) виставлення претензій постачальнику.

Суми списаної дебіторської заборгованості у формі № 2 "Звіт про фінансові результати" відображають:

- 1) у складі адміністративних витрат;
- 2) у складі витрат надзвичайної діяльності;
- 3) у складі інших витрат операційної діяльності;
- 4) не відображають.

У випадках, коли видані у підзвіт суми не обґрунтовані документами і не повернені до каси у встановлений термін:

- 1) підприємство не має права утримати їх з чергових виплат;
- 2) підприємство має право утримати із сум нарахованої зарплати;
- 3) підзвітна особа має право залишити ці суми у себе і використовувати їх у рахунок майбутніх виплат;
- 4) ці суми можуть бути утримані тільки за рішенням суду.

Отримання короткострокового векселя, що надійшов від покупців, відображають бухгалтерським записом:

- 1) Дт-62 Кт-36;
- 2) Дт-36 Кт-62;
- 3) Дт-34 Кт-36;
- 4) Дт-34 Кт-37.

Створення резерву сумнівних боргів приводить до таких змін за статтями фінансових звітів:

- 1) зменшення як дебіторської заборгованості, так і резерву сумнівних боргів;
- 2) зменшення дебіторської заборгованості та збільшення резерву сумнівних боргів;
- 3) збільшення резерву сумнівних боргів та зменшення прибутку;
- 4) зменшення як дебіторської заборгованості, так і фінансових витрат.

Нарахування резерву сумнівних боргів відображається записом:

- 1) Д-т 36 К-т 38;   2) Д-т 441 К-т 38;   3) Д-т 944 К-т 38;   4) Д-т 38 К-т 36.

Сумнівним боргом визнається:

- 1) прострочена заборгованість з оплати праці;
- 2) поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником;
- 3) кредиторська заборгованість підприємства, яка не погашена в терміни, що встановлені договором, і не забезпечені відповідними гарантіями;
- 4) сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість – це...

- 1) сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу;
- 2) сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу;
- 3) сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після 12 місяців з дати балансу;

4) всі відповіді правильні.

За дебетом субрахунка 372 "Розрахунки з підзвітними особами" обліковуються суми:

- 1) видані під звіт;
- 2) повернені невикористані суми;
- 3) підтверджені авансовими звітами та документами;
- 4) відображається надходження до каси підприємства грошових документів.

Термін відрядження не може перевищувати:

- 1) в межах України – 40 днів, за кордон – 60 днів;
- 2) в межах України – 30 днів, за кордон – 60 днів;
- 3) в межах України і за кордон - 30 днів;
- 4) в межах України і за кордон - 60 днів.

В якому Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку викладено методологічні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості:

- 1) П(С)БО 10;
- 2) П(С)БО 2;
- 3) П(С)БО 9;
- 4) П(С)БО 207?

Довгострокова дебіторська заборгованість – це...

- 1) сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу;
- 2) сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, строк позовної давності якої минув;
- 3) сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу;
- 4) сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу.

Розрахунки за штрафами, пенями та неустойками, які стягуються з постачальників і замовників за невиконання договірних зобов'язань, у бухгалтерському обліку відображають такими записами:

- 1) Д-т 374 К-т 714;
- 2) Д-т 714 К-т 374;
- 3) Д-т 374 К-т 715;
- 4) Д-т 715 К-т 374.

Яким бухгалтерським записом відображають нарахування орендної плати:

- 1) Д-т 371 К-т 71;
- 2) Д-т 373 К-т 31;
- 3) Д-т 377 К-т 71;
- 4) Д-т 31 К-т 377?

Що означає бухгалтерський запис Д-т 373 К-т 732:

- 1) нарахована кредиторська заборгованість за відсотками;
- 2) нарахований дохід за відсотками;
- 3) перерахована заборгованість за відсотками;
- 4) зменшений дохід за рахунок відсотків?

Що означає бухгалтерський запис Д-т 371 К-т 31:

- 1) одержано аванс;
- 2) перераховано аванс;

- 3) погашена кредиторська заборгованість;
- 4) погашена дебіторська заборгованість?

На основі наказу керівника підприємства про відрядження підзвітній особі виписують:

- 1) Звіт про використання коштів виданих на відрядження або під звіт;
- 2) посвідчення на відрядження;
- 3) прибутковий касовий ордер;
- 4) чек.

До звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, підзвітна особа додає:

- 1) прибутковий касовий ордер;
- 2) видатковий касовий ордер;
- 3) посвідчення на відрядження, Звіт про виконану роботу і документи, які підтверджують здійснені витрати;
- 4) доповідну записку.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги визначається активом одночасно з виникненням:

- 1) доходу від реалізації;
- 2) іншого операційного доходу;
- 3) іншого доходу;
- 4) інших витрат?

Що означає бухгалтерський запис Д-т 36 К-т 70:

- 1) оплата покупцями реалізованої продукції;
- 2) відпуск продукції покупцям за цінами реалізації;
- 3) списання доходу від реалізації продукції;
- 4) взаємозарахування заборгованостей.

Що означає бухгалтерський запис Д-т 31 К-т 34:

- 1) погашення покупцем короткострокового векселя;
- 2) одержання від покупця векселя;
- 3) нарахування доходу за одержаним векселем;
- 4) одержання доходу за відсотковим векселем?

Чому дорівнює сума річного доходу за відсотковим векселем номінальною вартістю 20000 грн. з річною ставкою відсотка 10%:

- 1) 20000;
- 2) 2000;
- 3) 10000;
- 4) 1000?

Яким бухгалтерським записом відображається сума доходу при одержанні безвідсоткового векселя:

- 1) Д-т 37 К-т 73;
- 2) Д-т 34 К-т 69;
- 3) Д-т 34 К-т 36;
- 4) Д-т 31 К-т 37?

Що означає бухгалтерський запис Д-т 94 К-т 38:

- 1) нарахований резерв сумнівних боргів;
- 2) списана безнадійна дебіторська заборгованість за рахунок резерву сумнівних боргів;
- 3) зменшено резерв сумнівних боргів;
- 4) списана безнадійна дебіторська заборгованість, яка не забезпечена резервом?

Яким бухгалтерським записом відображається погашення раніше списаної дебіторської заборгованості:

- 1) Д-т 31 К-т 70;
- 2) Д-т 31 К-т 71;
- 3) Д-т 31 К-т 38;
- 4) Д-т 38 К-т 36?

На основі якого документа складають бухгалтерський запис Д-т 36 К-т 70:

- 1) накладна, акт виконаних робіт;
- 2) податкова накладна;
- 3) рахунок;
- 4) платіжне доручення?

На основі якого документа складають бухгалтерський запис Д-т 94 К-т 38:

- 1) накладна;
- 2) акт;
- 3) рахунок;
- 4) довідка бухгалтерії?

Коефіцієнт сумнівності визначається для розрахунку:

- 1) суми ПДВ;
- 2) суми безнадійної дебіторської заборгованості;
- 3) резерву сумнівних боргів;
- 4) суми дебіторської заборгованості, яка підлягає списанню.

Сума резерву сумнівних боргів, виходячи з питомої ваги безнадійних боргів, у чистому доході від реалізації визначається як добуток:

- 1) суми залишку всієї дебіторської заборгованості на початок звітного періоду на коефіцієнт сумнівності;
- 2) суми залишку всієї дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду на коефіцієнт сумнівності;
- 3) суми чистого доходу за звітний період на коефіцієнт сумнівності;
- 4) суми залишку безнадійної дебіторської заборгованості на початок періоду.

Які витрати на відрядження оплачують без документального підтвердження:

- 1) проїзд;
- 2) проживання;
- 3) харчування (добові);
- 4) різні господарські витрати?

Хто встановлює норми добових:

- 1) керівник підприємства;
- 2) підзвітна особа;
- 3) Кабінет Міністрів України;
- 4) головний бухгалтер?

Які норми добових по Україні і за кордон відповідно встановлені на даний час, коли до рахунків на оплату вартості проживання у готелях не зараховуються витрати на харчування:

- 1) 24 грн.; 40 дол. США за курсом НБУ;
- 2) 18 грн.; 27,5 дол. США за курсом НБУ;
- 3) 30 грн.; 50 дол. США за курсом НБУ;
- 4) 12 грн. 17,5 дол. США за курсом НБУ?

На основі якого документа визначають фактичний термін перебування у відрядженні на території України:

- 1) наказу керівника підприємства;
- 2) посвідчення на відрядження;
- 3) Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт;
- 4) паспорту?

Чому дорівнює сума витрат на відрядження на території України терміном 5 днів, якщо підзвітна особа не пред'явила жодних документів, які підтверджують витрати:

- 1) 60 грн.;
- 2) 0 грн.;
- 3) 150 грн.;
- 4) інша сума?

Яким бухгалтерським записом відображається списання витрат на відрядження керівника підприємства:

- 1) Д-т 91 К-т 372;
- 2) Д-т 94 К-т 372;
- 3) Д-т 372 К-т 30;
- 4) Д-т 92 К-т 372?

Що означає бухгалтерський запис Д-т 20 К-т 372:

- 1) видано гроші під звіт на придбання матеріальних цінностей;
- 2) списані витрати на відрядження бухгалтера підприємства;
- 3) придбані матеріальні цінності за рахунок підзвітних сум;
- 4) списані підзвітні суми на витрати зі збуту продукції?

Яка дія бухгалтера, якщо підзвітна особа без поважних причин пред'явила Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, через місяць після закінчення терміну відрядження:

- 1) прийняти звіт;
- 2) в жодному разі не прийняти звіт;
- 3) прийняти звіт за дозволом керівника підприємства в усій формі;
- 4) прийняти звіт за дозволом керівника підприємства у письмовій формі?

При відрядженні на 1 день добові потрібно:

- 1) оплачувати;
- 2) не оплачувати;
- 3) залежно від місцевості відрядження;
- 4) залежно від підзвітної особи.

Перевитрати за кордон відшкодовуються:

- 1) в іноземній валюті;
- 2) в національній валюті за курсом НБУ;
- 3) в іноземній і національній валюті залежно від її наявності;
- 4) за розпорядженням керівника підприємства.

Яким бухгалтерським записом відображається сума збитків від нестачі виробничих запасів, віднесена на винну особу:

- 1) Д-т 372 К-т 71;
- 2) Д-т 377 К-т 74;
- 3) Д-т 685 К-т 71;
- 4) Д-т 375 К-т 71?

Яким бухгалтерським записом відображається погашення винною особою суми збитків від нестачі матеріальних цінностей:

- 1) Д-т 375 К-т 30;
- 2) Д-т 30 К-т 375;
- 3) Д-т 375 К-т 71;
- 4) Д-т 375 К-т 71?

Що означає бухгалтерський запис Дт 377 Кт 30:

- 1) виплачена заробітна плата;
- 2) погашена кредиторська заборгованість;
- 3) виявлена нестача грошей у касі;
- 4) виплачена позика працівникам підприємства?

Заробітну плату робітникам-відрядникам нараховують на основі такого документа:

- 1) рапорт про виробіток;
- 2) таблиць відпрацьованого часу;
- 3) лімітно-забірна карта;
- 4) штатний розпис.

Утримання із заробітної плати працівника вчасно не поверненого залишку підзвітних сум відображають записом:

- 1) Дт 30 Кт 66;
- 2) Дт 66 Кт 372;
- 3) Дт 30 Кт 372;
- 4) Дт 372 Кт 30.

Джерелом сплати податку на доходи фізичних осіб є:

- 1) заробітна плата працівників;
- 2) прибуток підприємства;
- 3) виручка від реалізації продукції;
- 4) собівартість продукції.

Розмір утримань у Пенсійний фонд із сум нарахованої заробітної плати становить:

- 1) 33,2% незалежно від розміру заробітної плати;
- 2) 1% незалежно від розміру заробітної плати;
- 3) 2% незалежно від розміру заробітної плати;
- 4) 1% або 2% залежно від суми нарахованої заробітної плати.

Сума податку на доходи фізичних осіб з нарахованої заробітної плати 300 грн. працівника становить:

- 1) 39 грн.;
- 2) 30 грн.;
- 3) 43,65 грн.;
- 4) не підлягає оподаткуванню.

При трудовому стажі роботи до 5 років працівникам у випадку тимчасової непрацездатності встановлюється допомога у розмірі:

- 1) 80% заробітку;
- 2) 50% заробітку;
- 3) 60% заробітку;
- 4) 100% заробітку.

Нарахування допомоги з тимчасової непрацездатності за наступні після 5 днів хвороби оформляють бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 65   К-т 663;
- 2) Дт 663   Кт 65;

3) Д-т 23 К-т 685;

4) Д-т 66 К-т 651.

Заборгованість за заробітною платою відображають у балансі:

1) в I розділі активу;

2) в IV розділі пасиву;

3) в II розділі пасиву;

4) в II розділі активу.

Податкова соціальна пільга – це...

1) мінімальна заробітна плата;

2) сума, на яку зменшують податок на доходи фізичних осіб;

3) сума, на яку зменшують оподатковуваний дохід фізичної особи;

4) сума витрат, понесених платником податку на доходи фізичних осіб, у зв'язку з придбанням товарів, на суму яких зменшують його загальнорічний оподатковуваний дохід.

Норма виробітку це...

1) обсяг продукції в грошовому виразі, який повинен виготовити робітник;

2) кількість часу, витраченого на виготовлення одиниці продукції;

3) кількість натуральних одиниць продукції, які необхідно виготовити за одиницю часу;

4) обсяг продукції в грошовому виразі, виготовлений за одиницю Часу.

Акордна оплата праці – це...

1) оплата комплексу різних робіт із вказанням часу їхнього виконання;

2) оплата праці залежно від кількості виготовленої продукції;

3) оплата виробленої продукції в межах встановлених норм за прямими розцінками, а понад норму – за підвищеними розцінками;

4) оплата праці залежно від кількості відпрацьованого часу.

Із сум нарахованої заробітної плати здійснюють такі види обов'язкових утримань:

1) податок з доходів фізичних осіб, аліменти, в Пенсійний фонд;

2) у фонд соціального страхування, інноваційний фонд, фонд безробіття;

3) податок з доходів фізичних осіб, фонд безробіття, Пенсійний фонд, профспілкові внески;

4) податок з доходів фізичних осіб, у Пенсійний фонд, у фонд безробіття, у фонд обов'язкового соціального страхування.

Для нарахування допомоги за час тимчасової непрацездатності використовують:

1) середню заробітну плату за попередні 12 місяців;

2) середню заробітну плату за попередніх 2 місяці;

3) заробітну плату за попередній місяць

4) заробітну плату за попередніх 6 місяців.

Для обліку фактично відпрацьованого часу використовують:

1) журнал обліку робочого часу;

2) таблиць обліку робочого часу;

3) тарифні ставки;

4) маршрутний лист.

Сплату податку з доходів фізичних осіб відображають бухгалтерською проводкою:

1) Д-т 641 К-т 311;

2) Д-т 661 К-т 641;

3) Д-т 641 К-т 661;

4) Д-т 685 К-т 641.

Що означає бухгалтерський запис Дт-47 Кт-66:

- 1) створення резерву на оплату відпусток робітників;
- 2) нарахована оплата за час відпустки;
- 3) виплата заробітної плати за період відпустки;
- 4) нараховані пенсії робітникам пенсійного віку?

Утримання з нарахованої заробітної плати працівника у фонд безробіття становить:

- 1) 1,4% незалежно від розміру зарплати;
- 2) 0,5% із суми, що не перевищує прожитковий мінімум доходів громадян, 1% із суми, що перевищує прожитковий мінімум доходів громадян;
- 3) 2% із суми основної заробітної плати;
- 4) 0,6% незалежно від розміру зарплати.

Утримання із заробітної плати у фонд соціального страхування відображається бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 66 К-т 47;
- 2) Д-т 66 К-т 652;
- 3) Д-т 66 К-т 685;
- 4) Д-т 23 К-т 652.

Що означає бухгалтерський запис Дт-661 Кт-662:

- 1) нарахована заробітна плата за час відпустки;
- 2) виплата заробітної плати за час відпустки;
- 3) проведені інші утримання із заробітної плати;
- 4) депонована заробітна плата?

При трудовому стажі роботи 10 років працівникам у випадку тимчасової непрацездатності встановлюється допомога у розмірі:

- 1) 30% заробітку;
- 2) 80% заробітку;
- 3) 60% заробітку;
- 4) 100% заробітку.

Одноразову матеріальну допомогу оподатковують податком з доходів фізичних осіб:

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) оподатковують суму, що перевищує розмір прожиткового мінімуму доходів громадян;
- 4) не оподатковують, якщо це компенсація за невикористану відпустку.

Утримання із заробітної плати аліментів відображають записом:

- 1) Д-т 66 К-т 64;
- 2) Д-т 66 К-т 685;
- 3) Д-т 685 К-т 66;
- 4) Д-т 30 К-т 66.

Розмір нарахувань на заробітну плату до фонду соціального страхування становить:

- 1) 0,5% від нарахованої заробітної плати;
- 2) 1,6% від нарахованої заробітної плати;
- 3) 33,2% від нарахованої заробітної плати;
- 4) 1,4% від нарахованої заробітної плати.

Оплату щорічної відпустки зараховують до:

- 1) додаткової заробітної плати;
- 2) основної заробітної плати;
- 3) у фонд оплати праці не зараховують;
- 4) інших заохочувальних і компенсаційних виплат.

Що означає бухгалтерський запис Д-т 23 К-т 65:

- 1) перераховано органам соціального страхування заборговані їм суми;
- 2) нарахована працівникам основного виробництва допомога за час тимчасової непрацездатності;
- 3) виплачено працівникам основного виробництва допомога за час тимчасової непрацездатності;
- 4) проведені нарахування на соціальне страхування на заробітну плату робітників виробництва за рахунок працедавця.

При відшкодуванні за рахунок працівника матеріального збитку, завданого підприємству, складається бухгалтерський запис:

- 1) Д-т 66 К-т 375;
- 2) Д-т 66 К-т 947;
- 3) Д-т 66 К-т 471;
- 4) Д-т 66 К-т 24.

Нарахування перших 5 днів допомоги з тимчасової непрацездатності оформляють бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 652 К-т 663;
- 2) Д-т 663 К-т 652;
- 3) Д-т 91 К-т 663;
- 4) Д-т 23 К-т 653.

Податок на доходи з громадян, які працюють за неосновним місцем роботи, утримують:

- 1) у розмірі 0,5% фонду оплати праці підприємства;
- 2) за шкалою розрахунку податку;
- 3) у розмірі 15% від суми оподаткованого доходу;
- 4) не утримується взагалі.

Якщо заробітна плата працівника становила 1800 грн. за місяць, то утримання із заробітної плати до Фонду загальнообов'язкового соціального страхування дорівнювало:

- 1) 270 грн.;
- 2) 9 грн.;
- 3) 36 грн.;
- 4) 18 грн.

Який документ є первинним для нарахування заробітної плати працівнику, для якого нараховується заробітна плата, виходячи з окладу:

- 1) наряд на відрядні роботи;
- 2) наказ директора про прийняття працівника на роботу з вказаним окладом
- 3) трудовий договір;
- 4) схема посадових окладів?

Як відобразити на рахунках бухгалтерського обліку таку операцію: утримано збір на обов'язкове державне пенсійне страхування із заробітної плати адміністративного апарату:

- 1) Д-т 661 К-т 651;
- 2) Д-т 92 К-т 651;
- 3) Д-т 651 К-т 311;
- 4) Д-т 651 К-т 661?

Якщо заробітна плата працівника за місяць становила 2900 грн., то розмір

утримання до Пенсійного фонду дорівнюватиме:

- 1) 290 грн.;
- 2) 14,5 грн.;
- 3) 58 грн.;
- 4) 464 грн.

Для розрахунку права на соціальну пільгу використовують:

- 1) показник прожиткового мінімуму для непрацездатної особи;
- 2) показник середньої зарплати по галузі;
- 3) розмір мінімальної заробітної плати;
- 4) показник прожиткового мінімуму для працездатної особи.

Яке із зазначених тверджень є правильним:

- 1) податок на доходи фізичних осіб утримується від суми нарахованої заробітної плати;
- 2) податок на доходи фізичних осіб утримується з різниці між сумою нарахованої заробітної плати й утримань у фонди соціального страхування;
- 3) податок на доходи фізичних осіб утримується з різниці між сумою нарахованої заробітної плати, сумою утримань у фонди соціального страхування і сумою аліментів;
- 4) податок на доходи фізичних осіб утримується з різниці між сумою нарахованої заробітної плати, сумою утримань у фонди соціального страхування і сумою профспілкових внесків?

В індивідуальних і дрібносерійних виробництвах для обліку виробітку найчастіше застосовують:

- 1) рапорт про вироблення і приймання робіт за зміну;
- 2) маршрутний лист;
- 3) наряд;
- 4) таблиць обліку робочого часу.

Яка бухгалтерська проводка складається при нарахуванні зарплати загальновиробничому персоналу:

- 1) Д-т 92 К-т 661;
- 2) Д-т 91 К-т 661;
- 3) Д-т 231 К-т 661;
- 4) Д-т 22 К-т 661?

Для нарахування виплат за час виконання державних обов'язків використовують:

- 1) заробітну плату за попередній місяць;
- 2) середню заробітну плату за попередні 2 місяці;
- 3) середню заробітну плату за 12 місяців;
- 4) середню заробітну плату за попередні 6 місяців.

Посадовий оклад – це...

- 1) нормативний розмір оплати праці робітника відповідного розряду за одиницю часу;
- 2) шкала, в якій наведені прийняті певною галуззю кваліфікаційні розряди і відповідні їм тарифні коефіцієнти;
- 3) законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата;
- 4) розмір оплати праці, встановлений для певних категорій службовців, спеціалістів, керівників за місяць.

Тарифна ставка – це...

- 1) нормативний розмір оплати праці робітника відповідного розряду за одиницю часу;
- 2) шкала, в якій наведені прийняті певною галуззю кваліфікаційні розряди і відповідні їм тарифні коефіцієнти;
- 3) законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата;
- 4) розмір оплати праці за місяць.

Утриманий податок на доходи фізичних осіб із заробітку робітників та службовців відображається проводкою:

- 1) Д-т 64 К-т 23; 2) Д-т 66 К-т 64;
- 3) Д-т 66 К-т 23; 4) Д-т 66 К-т 44.

За рахунок яких джерел проводяться нарахування на заробітну плату на обов'язкове соціальне страхування:

- 1) за рахунок прибутку;
- 2) за рахунок собівартості;
- 3) за рахунок утримань із заробітної плати;
- 4) за рахунок коштів бюджету?

Не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб такі виплати:

- 1) суми нарахованих відпускних;
- 2) суми нарахованих доплат і премій;
- 3) аліменти;
- 4) дохід у вигляді дивідендів.

Із сум нарахованих лікарняних не проводять такі види утримань:

- 1) податок на доходи фізичних осіб;
- 2) у Пенсійний фонд;
- 3) у фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Зарахування на баланс підприємства основних засобів, придбаних за грошові кошти, відображають записом:

1) Д-т 15 "Капітальні інвестиції"	К-т 10 "Основні засоби";
2) Д-т 10 "Основні засоби"	К-т 15 "Капітальні інвестиції";
3) Д-т 10 "Основні засоби"	К-т 40 "Статутний капітал";
4) Д-т 15 "Капітальні інвестиції"	К-т 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками".

Придбання підприємством основних засобів за грошові кошти відображають такими записами:

1) Д-т 15 "Капітальні інвестиції"	К-т 10 "Основні засоби";
2) Д-т 10 "Основні засоби"	К-т 31 "Рахунки в банках";
3) Д-т 10 "Основні засоби"	К-т 30 "Каса";
4) Д-т 15 "Капітальні інвестиції"	К-т 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками".

Амортизацію основних засобів у бухгалтерському обліку не нараховують на:

- 1) основні засоби невиробничої сфери;
- 2) амортизацію нараховують на всі види основних засобів;
- 3) земляні ділянки;
- 4) робочу і продуктивну худобу.

Нарахування амортизації виробничого обладнання, введеного в дію у 2005 р., за податковим методом здійснюють за кварталною ставкою:

- 1) 10%;
- 2) 6%;
- 3) 2%;
- 4) 15%.

Підприємство, яке є платником ПДВ, придбало виробниче обладнання за 300 000 грн. (у тому числі ПДВ), витратило 4 000 грн. на його доставку і 2000 грн. – на монтаж, перевірку придатності та підготовку до експлуатації. Чому дорівнює первісна вартість цього обладнання:

- 1) 256 000 грн.;
- 2) 250 000 грн.;
- 3) 300 000 грн.;
- 4) 306 000 грн.?

Які з перелічених об'єктів не входять до складу інших необоротних матеріальних активів:

- 1) титульні споруди;
- 2) бібліотечні фонди;
- 3) нетитульні споруди;
- 4) інвентарна тара?

Нарахування амортизації основних засобів у фінансовому обліку проводять:

- 1) щомісяця;
- 2) щоквартально;
- 3) щорічно;
- 4) за вибором підприємства.

Підприємство придбало обладнання за 50 000 грн. Строк корисного його використання – 5 років, ліквідаційна вартість – 1000 грн. Чому дорівнює вартість, яка амортизується:

- 1) 50000 грн.;
- 2) 10000 грн.;
- 3) 49 000 грн.;
- 4) 9800 грн.?

Різниця первісної та ліквідаційної вартості основних засобів – це...

- 1) знос основних засобів;
- 2) залишкова вартість;
- 3) вартість основних засобів, що амортизується;
- 4) справедлива вартість.

Суму зарплати, нарахованої робітникам за демонтаж виробничого обладнання при його ліквідації, відображають записом:

1) Д-т 15 “Капітальні інвестиції”	К-т 66 “Розрахунки з оплати праці”;
2) Д-т 10 “Основні засоби”	К-т 66 “Розрахунки з оплати праці”;
3) Д-т 23 “Виробництво”	К-т 66 “Розрахунки з оплати праці”;
4) Д-т 976 “Списання необоротних активів”	К-т 66 “Розрахунки з оплати праці”.

Суму нарахованої амортизації товарного знака підприємств, які не використовують рахунків класу 8, відображають бухгалтерським записом:

1) Д-т 23 “Виробництво”	К-т 133 “Знос нематеріальних активів”;
2) Д-т 133 “Знос нематеріальних активів”	Д-т 23 “Виробництво”;
3) Д-т 10 “Основні засоби”	К-т 133 “Знос нематеріальних активів”;
4) Д-т 83 “Амортизація”	К-т 12 “Нематеріальні активи”.

На залишкову вартість списаних нематеріальних активів складають бухгалтерський запис:

- 1) Д-т 976 "Списання необоротних активів"
К-т 12 "Нематеріальні активи";
- 2) Д-т 133 "Знос нематеріальних активів"
К-т 12 "Нематеріальні активи";
- 3) Д-т 12 "Нематеріальні активи"
К-т 133 "Знос нематеріальних активів";
- 4) Д-т 976 "Списання необоротних активів"
К-т 133 "Знос нематеріальних активів".

Зарахування на баланс безкоштовно одержаних основних засобів відображають записом:

- 1) Д-т 424 "Безкоштовно отримані необоротні активи"
К-т 745 "Дохід від безкоштовно отриманих активів";
- 2) Д-т 10 "Основні засоби" К-т 15 "Капітальні інвестиції";
- 3) Д-т 10 "Основні засоби" К-т 40 "Статутний капітал";
- 4) Д-т 10 "Основні засоби" К-т 424 "Безкоштовно отримані необоротні активи".

Оприбуткування об'єктів основних засобів, внесених засновниками (учасниками) до статутного капіталу підприємства, здійснюють за:

- 1) справедливою вартістю;
- 2) первісною вартістю;
- 3) вартістю, яка амортизується;
- 4) вартістю реалізації.

У січні 2009 р. підприємство ввело в експлуатацію обладнання, первісна вартість якого становить 800 000 грн. Для нарахування амортизації обрано прямолінійний метод. Термін корисної експлуатації – 8 років, ліквідаційна вартість дорівнює 0. Яка річна сума амортизаційних відрахувань:

- 1) 60 000 грн.;
- 2) 100 000 грн.;
- 3) 6 000 грн.;
- 4) 96 000 грн.?

Амортизацію інших необоротних матеріальних активів нараховують:

- 1) методом залишкової вартості;
- 2) методом зменшення залишкової вартості;
- 3) кумулятивним методом;
- 4) прямолінійним або виробничим методом;

Первісна вартість верстата – 120000 грн., ліквідаційна вартість – 0 грн. Верстат очікується експлуатувати 10 років. Яку суму амортизаційних відрахувань за прямолінійним методом повинно нараховувати підприємство щомісяця:

- 1) 120000 грн.;
- 2) 1000 грн.;
- 3) 12000 грн.;
- 4) 937,5 грн.?

Знос основних засобів – це...

- 1) сума накопиченої амортизації;
- 2) проіндексована первісна вартість;
- 3) первісна вартість мінус ліквідаційна вартість;
- 4) первісна вартість мінус сума амортизаційних відрахувань.

Підприємство понесло такі витрати у зв'язку з придбанням нерухомості:

оплата послуг ріелтера – 3 000 грн.; оплата вартості будинку – 600 000 грн.; відрахування до Пенсійного фонду – 5 000 грн.; оплата нотаріальних послуг – 200 грн. Чому дорівнює первісна вартість придбаного будинку:

- 1) 608 200 грн.;
- 2) 508 200 грн.;
- 3) 505 200 грн.;
- 4) 503 200 грн.?

Витрати, що здійснюються для підтримання обладнання в робочому стані та одержання первинно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, відображають:

- 1) на рахунку 23;
- 2) на рахунку 91;
- 3) на рахунку 92;
- 4) на рахунку 15.

Оприбуткування об'єктів основних засобів, які надійшли безкоштовно, здійснюють за:

- 1) первісною вартістю;
- 2) на баланс підприємства не беруть;
- 3) поточною собівартістю;
- 4) справедливою вартістю.

Необоротні активи у валюту балансу включають за:

- 1) первісною вартістю;
- 2) справедливою вартістю;
- 3) залишковою вартістю;
- 4) поточною собівартістю.

Операційний цикл – це...

- 1) 12 місяців;
- 2) 1 рік;
- 3) проміжок часу між придбанням запасів та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції;
- 4) сукупність всіх операцій підприємства, пов'язаних з виробництвом продукції, у звітному періоді.

Вартість необоротних активів, яка амортизується, – це...

- 1) первісна вартість;
- 2) справедлива або первісна вартість;
- 3) первісна вартість за вирахуванням накопиченого зносу;
- 4) первісна вартість за мінусом ліквідаційної вартості.

Підприємство ввело в експлуатацію з 1 січня 2009 р. програмне забезпечення, первісна вартість якого дорівнює 2500 грн., термін його корисного використання – 5 років, а ліквідаційна вартість – нульова. Для нарахування амортизації нематеріальних активів застосовується прямолінійний метод. Якою буде залишкова вартість програмного забезпечення на 31 грудня 2009 р.:

- 1) 1 000 грн.;
- 2) 1 100 грн.;
- 3) 1050 грн.;
- 4) 2000 грн.?

Підприємство придбало устаткування у грудні за 100 000 грн. Строк корисного використання устаткування становить 5 років і воно не має ліквідаційної вартості. Чому дорівнює сума зносу, якщо підприємство використовує для нарахування амортизації метод прискореного зменшення залишкової вартості?

- 1) 40 000 грн.;

- 2) 20 000 грн.;
- 3) 60 000 грн.;
- 4) 80 000 грн.?

Бухгалтерський запис Д-т 976 К-т 685 відображає зміст господарської операції:

- 1) списана залишкова вартість ліквідованих необоротних активів;
- 2) відображена сума податкового кредиту з ПДВ, нарахованого на залишкову вартість ліквідованих основних засобів;
- 3) надані послуги сторонньою організацією, пов'язані з ліквідацією об'єкта основних засобів;
- 4) нарахована заробітна плата робітникам, які проводили ліквідацію об'єкта основних засобів.

Нарахування амортизації основних засобів у бухгалтерському обліку припиняють:

- 1) після закінчення операційного циклу;
- 2) у разі зміни матеріальновідповідальної особи;
- 3) в разі переоцінки основного засобу;
- 4) у зв'язку із вибуттям об'єкта.

До якої класифікаційної групи нематеріальних активів слід зарахувати придбану підприємством ліцензію на здійснення певної діяльності:

- 1) права користування майном;
- 2) права на об'єкти промислової власності;
- 3) авторські та суміжні з ними права;
- 4) інші нематеріальні активи?

Очікуваний період часу, протягом якого підприємство буде використовувати необоротні активи або з їхнім використанням буде виготовлено очікуваний обсяг продукції, називають:

- 1) терміном корисної експлуатації необоротних активів;
- 2) операційним циклом;
- 3) виробничим циклом;
- 4) експлуатаційним періодом необоротних активів.

Підприємство, яке не є платником податку на додану вартість, акцептувало рахунок постачальника за обладнання на суму 3600 грн. (в т. ч. ПДВ).

Яка первісна вартість обладнання:

- 1) 3600 грн.;
- 2) 3000 грн.;
- 3) 4320 грн.;
- 4) 2880 грн.?

Групою основних засобів є:

- 1) однотипні основні засоби, які схожі за своїми технічними характеристиками;
- 2) основні засоби з однаковим терміном експлуатації;
- 3) основні засоби, на які амортизацію нараховують однаковим методом;
- 4) сукупність об'єктів основних засобів, які знаходяться в одному цеху.

Амортизацію основних засобів нараховують:

- 1) з дня введення об'єкта в експлуатацію;
- 2) через рік;
- 3) з моменту оплати цього об'єкта;
- 4) з першого числа місяця, наступного за місяцем прийняття об'єкта на облік.

Бухгалтерський запис Д-т 377 К-т 746 відображає зміст господарської опе-

рації:

- 1) отримано дохід від реалізації необоротних активів;
- 2) підзвітна особа реалізувала необоротні активи;
- 3) отримано дохід від ліквідації необоротних активів;
- 4) погашена дебіторська заборгованість за реалізовані необоротні активи.

Нарахування амортизації у першому місяці використання об'єкта в розмірі 50% його вартості, що амортизується, і решта 50% – у місяці їхнього вилучення з активів (списання з балансу) може застосовуватися для:

- 1) малоцінних швидкозношуваних предметів;
- 2) малоцінних необоротних матеріальних активів;
- 3) тимчасових нетитульних споруд;
- 4) нематеріальних активів.

Як у фінансовому обліку відображають списання нарахованого зносу інших необоротних матеріальних активів:

- 1) Д-т 153 К-т 11;
- 2) Д-т 11 К-т 132;
- 3) Д-т 132 К-т 11;
- 4) Д-т 11 К-т 153?

Необоротні матеріальні активи переоцінюють, якщо:

- 1) залишкова вартість менше, ніж на 10% відрізняється від справедливої вартості;
- 2) залишкова вартість більше, ніж на 10% відрізняється від справедливої вартості;
- 3) залишкова вартість дорівнює справедливій вартості;
- 4) всі відповіді правильні.

Переоцінена первісна вартість об'єкта інших необоротних матеріальних активів визначається шляхом множення:

- 1) первісної вартості певного об'єкта на індекс переоцінки;
- 2) переоціненої вартості на індекс переоцінки;
- 3) вартості, що амортизується, на індекс переоцінки;
- 4) зносу певного об'єкта на індекс переоцінки.

Яка проводка відображає дохід від ліквідації об'єктів основних засобів:

- 1) Д-т 20 К-т 441;
- 2) Д-т 20 К-т 742;
- 3) Д-т 20 К-т 746;
- 4) Д-т 746 К-т 20?

Як в обліку відображається нарахування амортизації будівель загально-виробничого призначення:

- 1) Д-т 92 К-т 13;
- 2) Д-т 91 К-т 13;
- 3) Д-т 13 К-т 91;
- 4) Д-т 23 К-т 13?

Вартість орендованих основних засобів підприємство відображає:

- 1) у складі необоротних активів;
- 2) у складі додатково вкладеного капіталу;
- 3) на рахунку 01;
- 4) на рахунку 02.

Якою проводкою в обліку відображають затрати на транспортування і мо-

нтаж безкоштовно одержаних основних засобів, виконані спеціальною організацією:

- 1) Д-т 15 К-т 949;
- 2) Д-т 10 К-т 685;
- 3) Д-т 15 К-т 631;
- 4) Д-т 63 К-т 15?

Якою проводкою відображається факт передачі об'єкта основних засобів покупцю при його реалізації:

- 1) Д-т 31 К-т 36;
- 2) Д-т 377 К-т 712;
- 3) Д-т 361 К-т 10;
- 4) Д-т 371 К-т 746?

Яким записом відображається в обліку введення в експлуатацію об'єкта основних засобів після завершення його будівництва:

- 1) Д-т 10 К-т 40;
- 2) Д-т 10 К-т 15;
- 3) Д-т 10 К-т 14;
- 4) Д-т 40 К-т 10?

Нарахування амортизації комп'ютера, що знаходиться на складі готової продукції, відображають записом:

- 1) Д-т 93 К-т 13;
- 2) Д-т 13 К-т 109;
- 3) Д-т 109 К-т 13;
- 4) Д-т 976 К-т 10?

На яку суму нараховується ПДВ при ліквідації об'єктів основних засобів за ініціативою підприємства:

- 1) на залишкову вартість об'єкта;
- 2) на залишкову вартість + затрати, пов'язані з реалізацією; на суму доходу від реалізації;
- 3) на суму доходу від реалізації + затрати, пов'язані з реалізацією;
- 4) на суму доходу від ліквідації?

Вартість безкоштовно отриманих необоротних активів відображають у Балансі за статтею:

- 1) неоплачений капітал;
- 2) вилучений капітал;
- 3) резервний капітал;
- 4) інший додатковий капітал.

Амортизацію нематеріальних активів у фінансовому обліку нараховують протягом терміну їхнього корисного використання, але не більше:

- 1) 20 років;
- 2) 10 років;
- 3) обмежень немає;
- 4) терміну, який встановлений у П(С)БО 8.

Списання вартості групи об'єктів вибуття основних засобів при їхньому продажу відображають записом:

- 1) Д-т 947 Кт 10;
- 2) Д-т 977 Кт 11;
- 3) Д-т 36 Кт 71;
- 4) Д-т 943 Кт 286.

Бухгалтерський запис Д-т 286 К-т 10 означає:

- 1) обмін основних засобів на товари;
- 2) переведення основних засобів до складу товарів при їхньому продажу;
- 3) оприбуткування комплектуючих частин при ліквідації основних засобів;
- 4) оприбуткування основних засобів.

Не належать до капітальних інвестицій:

- 1) витрати на придбання основних засобів;
- 2) витрати на створення основних засобів;
- 3) витрати на реконструкцію підприємства;
- 4) витрати на проведення ремонтно-профілактичних робіт.

Балансова вартість необоротних активів – це їхня...

- 1) вартість, що амортизується;
- 2) ліквідаційна вартість;
- 3) залишкова вартість;
- 4) чиста вартість реалізації.

При проведенні дооцінки основних засобів власний капітал підприємства:

- 1) збільшується;
- 2) зменшується;
- 3) величина власного капіталу не змінюється;
- 4) немає правильної відповіді.

Місячну суму амортизації при застосуванні виробничого методу визначають:

- 1) діленням річної суми амортизації на 12;
- 2) як добуток виробничої ставки амортизації і фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг);
- 3) діленням вартості, яку амортизують, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта;
- 4) діленням річної суми амортизації на виробничу ставку амортизації.

Річна сума амортизації об'єкта основних засобів з первісною вартістю 9000 грн., терміном корисного використання 3 роки і ліквідаційною вартістю 0 грн., розрахована із застосуванням прямолінійного методу, дорівнює:

- 1) 9000 грн.;
- 2) 3000 грн.;
- 3) 1778 грн.;
- 4) 2250 грн.

Підприємство придбало автомобіль за 150 тис. грн. і розраховує продати його через 5 років за 20 тис. грн., а витрати на реалізацію очікуються в межах 10 тис. грн. Чому дорівнює вартість об'єкта, що амортизується:

- 1) 130 тис. грн.;
- 2) 125 тис. грн.;
- 3) 133 тис. грн.;
- 4) 120 тис. грн.?

Індекс переоцінки необоротних активів визначають як відношення:

- 1) справедливої вартості до залишкової вартості об'єкта, що переоцінюється;
- 2) справедливої вартості до первісної вартості об'єкта, що переоцінюється;
- 3) залишкової вартості об'єкта, що переоцінюється, до його первісної вартості;
- 4) первісної вартості об'єкта, що переоцінюється, до його ліквідаційної вартості.

Вартісні критерії предметів, що належать у фінансовому обліку до інших

необоротних активів, встановлює:

- 1) Міністерство фінансів України;
- 2) таких критеріїв встановлювати не потрібно;
- 3) підприємство самостійно;
- 4) Державна податкова адміністрація України.

В якому випадку не змінюється первісна вартість основних засобів:

- 1) при проведенні поточного ремонту;
- 2) при реконструкції об'єкта;
- 3) при індексації;
- 4) при модернізації?

Придбані за грошові кошти виробничі запаси зараховують на баланс підприємства за:

- 1) первісною вартістю;
- 2) переоціненою вартістю;
- 3) балансовою вартістю;
- 4) амортизованою собівартістю.

У звітності виробничі запаси відображають за такою оцінкою:

- 1) за більшою з двох: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації;
- 2) середньозваженою ціною або ціною, розрахованою за методом ФІФО;
- 3) за меншою з двох: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації;
- 4) очікуваною ціною продажу за мінусом очікуваних витрат на завершення виробництва і збуту.

Відповідно до Положення (стандарту) 9 “Запаси” первісна вартість виробничих запасів не враховує:

- 1) суми ввізного мита;
- 2) суми непрямих податків, які не відшкодовуються підприємству;
- 3) сум непрямих податків, які відшкодовуються підприємству;
- 4) сум страхування ризиків транспортування витрат.

Виробничі запаси відповідно до Положення (стандарту) 9 “Запаси” враховують:

- 1) готову продукцію;
- 2) сировину, матеріали;
- 3) МШП;
- 4) товари.

До МШП зараховують активи підприємства строком служби:

- 1) 6 місяців;
- 2) один операційний цикл;
- 3) до 12 місяців;
- 4) понад 12 місяців.

Відпуск запасних частин зі складу для ремонту обладнання відображають бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 207 К-т 23;
- 2) Д-т 91 К-т 207;
- 3) Д-т 25 К-т 207;
- 4) Д-т 209 К-т 207.

Списання вартості матеріалів, знищених внаслідок пожежі, відображають бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 23 К-т 201;
- 2) Д-т 90 К-т 20;
- 3) Д-т 99 К-т 20;1
- 4) Д-т 947 К-т 201.

Отримані безкоштовно матеріальні запаси оцінюють за:

- 1) методом ФІФО;
- 2) справедливою вартістю;
- 3) середньозваженою собівартістю;
- 4) купівельною ціною.

Отримані як внесок до статутного капіталу запаси оцінюють за:

- 1) нормативною собівартістю;
- 2) справедливою вартістю, узгодженою засновниками;
- 3) середньозваженою собівартістю;
- 4) купівельною ціною.

Оцінка виробничих запасів при їхньому списанні за методом ФІФО передбачається:

- 1) за собівартістю перших надходжень;
- 2) за собівартістю останніх надходжень;
- 3) за собівартістю кожної одиниці придбання;
- 4) за нормативною собівартістю.

Відпуск МШП для потреб, пов'язаних зі збутом готової продукції, відображають бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 23 К-т 201;
- 2) Д-т 93 К-т 22;
- 3) Д-т 92 К-т 22;
- 4) Д-т 94 К-т 201.

У випадку нестачі матеріальних цінностей, доставлених автомобільним транспортом, оформляють:

- 1) товарно-транспортну накладну;
- 2) накладну;
- 3) прибутковий ордер;
- 4) акт приймання матеріалів.

Не є обов'язком проведення інвентаризації у таких випадках:

- 1) при зміні матеріальновідповідальної особи;
- 2) за приписом судово-слідчих органів;
- 3) при зміні дирекції;
- 4) у разі ліквідації підприємств.

Метод оцінювання запасів за ідентифікованою собівартістю використовують при:

- 1) оцінюванні запасів на дату балансу;
- 2) оцінюванні запасів при їхньому оприбуткуванні;
- 3) оцінюванні запасів при їхньому вибутті;
- 4) при надходженні невідфактурованих поставок.

Суму транспортно-заготівельних витрат, пов'язаних з придбанням виробничих запасів відображають записом:

- 1) Д-т 92 К-т 201;
- 2) Д-т 201 К-т 63;
- 3) Д-т 15 К-т 63;
- 4) Д-т 21 К-т 63.

Запис Д-т 943 К-т 201 означає:

- 1) списана собівартість реалізованих виробничих запасів;
- 2) витрачені матеріали на виробництво;
- 3) нараховане податкове зобов'язання з ПДВ на суму нестачі;
- 4) списані витрати на транспортування сировини і матеріалів.

Запис Д-т 22 К-т 372 означає:

- 1) видано спецодяг підзвітній особі;
- 2) оприбутковано малоцінні необоротні матеріальні активи, придбані підзвітною особою;
- 3) списані МШП;
- 4) оприбутковані МШП, що надійшли від підзвітних осіб.

Яким записом оприбутковуються виявлені при інвентаризації лишки матеріалів:

- 1) Д-т 20 К-т 63;
- 2) Д-т 20 К-т 719;
- 3) Д-т 20 К-т 372;
- 4) Д-т 23 К-т 719?

Який строк дії доручення на отримання товарно-матеріальних цінностей зі складу іншого підприємства:

- 1) не обмежений;
- 2) залежить від місця одержання товарів;
- 3) не менше, ніж 15 днів;
- 4) до десяти днів;
- 5) встановлюється підприємством?

Яким бухгалтерським записом відображається ПДВ при отриманні товарів від постачальників без попередньої оплати:

- 1) Д-т 641 К-т 361;
- 2) Д-т 361 К-т 641;
- 3) Д-т 631 К-т 641;
- 4) Д-т 641 К-т 631?

Який бухгалтерський запис складають на нестачу матеріальних цінностей у межах норм природних втрат при їхньому прийманні від постачальників:

- 1) Д-т 947 К-т 63;
- 2) Д-т 374 К-т 371;
- 3) Д-т 63 К-т 20;
- 4) Д-т 374 К-т 631?

Виявлену нестачу палива на складі в межах норм природних втрат відображають бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 203 К-т 947;
- 2) Д-т 92 К-т 375;
- 3) Д-т 91 К-т 203;
- 4) Д-т 94 К-т 203.

Якими проводками відображається ПДВ, що належить до повернення з бюджету (податковий кредит) при попередній оплаті постачальникам за сировину і матеріали:

- 1) Д-т 644 К-т 631;   2) Д-т 641 К-т 644;
- 3) Д-т 641 К-т 311;   4) Д-т 441 К-т 311?

Транспортно-заготівельні витрати, що підлягають списанню за звітний період на витрачені запаси, визначають як:

- 1) добуток середнього відсотка ТЗВ і вартості запасів на початок звітного періоду й тих, що надійшли за звітний період;
- 2) добуток середнього відсотка ТЗВ і вартості запасів, що вибули;
- 3) добуток середнього відсотка ТЗВ на кількість запасів, що вибули;
- 4) відсоток до залишку запасів на кінець місяця.

Оцінку списання за першими цінами придбання застосовують:

- 1) при методі ФІФО;
- 2) при методі середньозваженої собівартості;
- 3) при методі ідентифікованої вартості;
- 4) при методі нормативних затрат.

При отриманні виробничих запасів від постачальників за умови відсутності розбіжностей із документами постачальника на складі виписують:

- 1) акт приймання-передачі запасів;
- 2) лімітно-забірну карту;
- 3) прибутковий ордер;
- 4) акт-вимогу.

Яким записом відображають оприбуткування матеріалів, які придбала підзвітна особа:

- 1) Д-т 201 К-т 631;
- 2) Д-т 372 К-т 201;
- 3) Д-т 201 К-т 372;
- 4) Д-т 201 К-т 377?

При оплаті рахунка постачальника готівкою за придбані матеріальні цінності складається проводка:

- 1) Д-т 201 К-т 631;
- 2) Д-т 631 К-т 311;
- 3) Д-т 371 К-т 311;
- 4) Д-т 63 К-т 301.

При надходженні на підприємство устаткування, що потребує монтажу, складають бухгалтерський запис:

- 1) Д-т 104 К-т 631;
- 2) Д-т 152 К-т 631;
- 3) Д-т 205 К-т 631;
- 4) Д-т 104 К-т 631.

Запис Д-т 424 К-т 745 означає:

- 1) оприбуткування безкоштовно отриманих матеріальних цінностей;
- 2) оприбуткування безкоштовно отриманих необоротних активів;
- 3) спрямування частини доходів підприємства на збільшення додаткового капіталу;
- 4) списання додаткового капіталу від безоплатно отриманих необоротних активів на збільшення інших доходів підприємства.

Яким бухгалтерським записом відображається списання виробничих запасів на виправлення браку:

- 1) Д-т 20 К-т 24;
- 2) Д-т 24 К-т 22;
- 3) Д-т 63 К-т 15;
- 4) Д-т 24 К-т 20?

При списанні виробничих запасів, що постійно використовуються у виробництві, складають такий документ:

- 1) лімітно-забірна картка;
- 2) довіреність на відпуск;
- 3) акт вибуття;
- 4) картка складського обліку.

При разовому списанні запасів у виробництво складають:

- 1) прибутковий ордер;
- 2) лімітно-забірну картку;
- 3) накладну-вимогу;
- 4) податкову накладну.

Яким бухгалтерським записом відображаються оприбутковані виробничі запаси з основного виробництва:

- 1) Д-т 20 К-т 23;
- 2) Д-т 23 К-т 20;
- 3) Д-т 20 К-т 26;
- 4) Д-т 20 К-т 63?

Якщо підприємство має намір самостійно здійснити доставку матеріалів, то для цього працівнику виписують:

- 1) доручення;
- 2) прибутковий касовий ордер;
- 3) накладну;
- 4) рахунок.

Заміна матеріалів, які використовуються для виробництва, оформляється у вигляді такого документа:

- 1) довіреність;
- 2) лімітно-забірна карта;
- 3) прибутковий ордер;
- 4) акт-вимога.

Оприбуткування матеріалів, отриманих від ліквідації основних засобів, оформляється бухгалтерським записом:

- 1) Д-т 20 К-т 23;
- 2) Д-т 20 К-т 24;
- 3) Д-т 20 К-т 746;
- 4) Д-т 20 К-т 372.

При отриманні матеріальних цінностей від постачальника супровідним документом є:

- 1) прибутковий ордер;
- 2) комерційний акт;
- 3) накладна;
- 4) акт-вимога.

Для попередньої оплати матеріальних цінностей постачальник виписує:

- 1) рахунок;
- 2) накладну;
- 3) прибутковий ордер;
- 4) податкову накладну.

При купівлі матеріалів у роздрібній торгівлі підтверджувальними документами є:

- 1) рахунок і накладна;
- 2) накладна і товарний чек;
- 3) товарний чек і фіскальний чек;
- 4) рахунок і прибутковий ордер.

При нарахуванні амортизації будівель адміністративного призначення складають бухгалтерську проводку:

- 1) Д-т 13 К-т 92;
- 2) Д-т 92 К-т 13;
- 3) Д-т 94 К-т 13;

4) Д-т 10 К-т 13.

Що означає бухгалтерський запис Д-т 93 К-т 13:

- 1) списаний знос складу готової продукції;
- 2) нарахований знос складу готової продукції;
- 3) нарахований знос будівлі адміністративного призначення;
- 4) нарахований знос виробничого обладнання?

Що означає бухгалтерський запис Д-т 13 К-т 10:

- 1) нарахований знос основних засобів;
- 2) списаний знос основних засобів;
- 3) списана залишкова вартість основних засобів;
- 4) списаний знос інших необоротних матеріальних активів?

Який бухгалтерський запис складають при списанні матеріалів на потреби капітального будівництва:

- 1) Д-т 15 К-т 20;
- 2) Д-т 91 К-т 20;
- 3) Д-т 20 К-т 15;
- 4) Д-т 97 К-т 20?

Яким бухгалтерським записом відображають нарахування зарплати робітникам за проведення ремонту обладнання:

- 1) Д-т 91 К-т 66;
- 2) Д-т 97 К-т 66;
- 3) Д-т 94 К-т 66;
- 4) Д-т 15 К-т 66?

Яким бухгалтерським записом відображають нарахування заробітної плати робітникам за проведення монтажних робіт:

- 1) Д-т 15 К-т 66;
- 2) Д-т 91 К-т 66;
- 3) Д-т 94 К-т 66;
- 4) Д-т 97 К-т 66?

Яким документом оформляють введення в експлуатацію основних засобів:

- 1) актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів;
- 2) актом на списання основних засобів;
- 3) накладною;
- 4) інвентарною карткою?

Як називається код, який присвоюється введеним в експлуатацію основним засобам:

- 1) інвентарний номер;
- 2) табельний номер;
- 3) номенклатурний номер;
- 4) реєстраційний номер?

Який документ є підставою для відкриття інвентарної картки основних засобів:

- 1) опис інвентарних карток;
- 2) інвентарний список;
- 3) акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів;
- 4) наказ керівника підприємства?

Яким документом оформляють списання основних засобів:

- 1) акт на списання;
- 2) інвентарна картка;
- 3) інвентарний список;
- 4) опис інвентарних карток?

В якому документі відображається рух основних засобів за звітний місяць:

- 1) інвентарна книга;
- 2) картка обліку руху основних засобів;
- 3) опис інвентарних карток;
- 4) накладна?

Яким бухгалтерським записом відображається придбання нематеріальних активів за грошові кошти:

- 1) Д-т 12 К-т 68;
- 2) Д-т 15 К-т 63;
- 3) Д-т 12 К-т 13;
- 4) Д-т 12 К-т 23?

Яким бухгалтерським записом відображають нарахування амортизації за фірмовим знаком:

- 1) Д-т 92 К-т 13;
- 2) Д-т 12 К-т 13;
- 3) Д-т 91 К-т 13;
- 4) Д-т 97 К-т 13?

Яким бухгалтерським записом відображається одержання основних засобів як внеску до статутного капіталу:

- 1) Д-т 10 К-т 40;
- 2) Д-т 15 К-т 42;
- 3) Д-т 10 К-т 46;
- 4) Д-т 10 К-т 74?

Якою бухгалтерською проводкою відображають списання послуг проектної організації на розробку проектно-кошторисної документації щодо реконструкції об'єкта:

- 1) Д-т 10 К-т 63;
- 2) Д-т 15 К-т 63;
- 3) Д-т 23 К-т 63;
- 4) Д-т 63 К-т 31?

Якою проводкою відображається перша дооцінка первісної вартості основних засобів:

- 1) Д-т 10 К-т 42;
- 2) Д-т 10 К-т 74;
- 3) Д-т 42 К-т 10;
- 4) Д-т 10 К-т 13?

Якою проводкою відображається перша уцінка залишкової вартості основних засобів:

- 1) Д-т 42 К-т 10;
- 2) Д-т 97 К-т 10;
- 3) Д-т 94 К-т 10;
- 4) Д-т 15 К-т 10?

Якою проводкою відображається дооцінка зносу при першій переоцінці основних засобів:

- 1) Д-т 13 К-т 10;

- 2) Д-т 10 К-т 13;
- 3) Д-т 42 К-т 13;
- 4) Д-т 97 К-т 13?

Якою проводкою відображається уцінка зносу при першій переоцінці основних засобів:

- 1) Д-т 13 К-т 10;
- 2) Д-т 10 К-т 13;
- 3) Д-т 42 К-т 13;
- 4) Д-т 13 К-т 97?

Яким бухгалтерським записом відображають нараховану заробітну плату адміністрації підприємства:

- 1) Д-т 92 К-т 66;
- 2) Д-т 66 К-т 92;
- 3) Д-т 91 К-т 66;
- 4) Д-т 92 К-т 30?

Якими бухгалтерськими записами відображають нарахування в Пенсійний фонд на зарплату робітників основного виробництва за рахунок працевдавця:

- 1) Д-т 23 К-т 651;
- 2) Д-т 66 К-т 651;
- 3) Д-т 651 К-т 311;
- 4) Д-т 91 К-т 651?

Яким бухгалтерським записом відображається нарахування ПДВ на залишкову вартість ліквідованих основних засобів:

- 1) Д-т 641 К-т 63;
- 2) Д-т 97 К-т 641;
- 3) Д-т 94 К-т 641;
- 4) Д-т 10 К-т 641?

Який (П(С)БО) визначає методику обліку нематеріальних активів:

- 1) П(С)БО 12;
- 2) П(С)БО 10;
- 3) П(С)БО 8;
- 4) П(С)БО 9?

Який П(С)БО визначає методику обліку виробничих запасів:

- 1) П(С)БО 7;
- 2) П(С)БО 8;
- 3) П(С)БО 9;
- 4) П(С)БО?

В якому випадку не нараховують амортизацію на нематеріальні активи:

- 1) такого випадку не може бути;
- 2) якщо не можна визначити термін їхнього корисного використання;
- 3) якщо їх не можна ідентифікувати;
- 4) якщо підприємство планує їх реалізувати?

До елементу матеріальних витрат не зараховують:

- 1) готову продукцію, що використовується для подальшої обробки;
- 2) товари, що використовуються для потреб операційної діяльності;
- 3) оплату послуг з водопостачання.

До елементу "Витрати на оплату праці" не зараховують:

- 1) оплату відпусток;
- 2) відрахування на соціальні заходи від заробітної плати;

3) непряму заробітну плату.

Рахунки класу 8 "Витрати за елементами":

- 1) є обов'язковими для ведення всіма підприємствами та організаціями;
- 2) можуть вестися будь-яким підприємством замість рахунків класу 9;
- 3) обов'язкові тільки для малих підприємств, які не використовують рахунки класу 9.

Собівартість проданих основних засобів зрпховують до:

- 1) матеріальних витрат;
- 2) інших витрат;
- 3) інших операційних витрат.

Рахунки класу 8:

- 1) мають сальдо;
- 2) мають сальдо, яке відображається у "Звіті про фінансові результати";
- 3) не мають сальдо.

До елементів операційних витрат зараховують:

- 1) всі витрати, які знаходять відображення у «Звіті про фінансові результати»;
- 2) тільки операційні витрати;
- 3) тільки витрати від звичайної діяльності.

Підприємство може вести облік витрат лише на рахунках класу 8:

- 1) за наявності невеликої кількості операцій та одного виду діяльності;
- 2) за наказом керівництва;
- 3) якщо є платником єдиного додатку.

Норми П(С)БО 16 не поширюються на:

- 1) витрати на виконання будівельних контрактів та надання послуг для їхнього виконання;
- 2) витрати, пов'язані з наданням послуг транспортними організаціями;
- 3) витрати страхових організацій.

Не визнають витратами і не включаються до «Звіту про фінансові результати»:

- 1) нарахування заробітної плати;
- 2) погашення одержаних позик;
- 3) амортизаційні відрахування.

Залежно від можливості віднесення витрат безпосередньо до конкретного об'єкта економічно доцільним шляхом розрізняють:

- 1) прямі та непрямі витрати;
- 2) основні та накладні витрати;
- 3) продуктивні та непродуктивні витрати.

Залежно від обсягів виробництва розрізняють:

- 1) змінні та постійні витрати;
- 2) прямі та непрямі витрати;
- 3) прості та комплексні витрати.

Загальновиробничі витрати:

- 1) розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу;
- 2) не розподіляються, а списуються всією сумою на витрати майбутніх періодів;
- 3) не розподіляються, а списуються всією сумою на зменшення фінансового результату від операційної діяльності.

Розподілені загальновиробничі витрати списуються проводкою:

- 1) Д-т 901 К-т 91; 2) Д-т 23 К-т 91; 3) Д-т 791 К-т 91.

Адміністративні витрати та витрати на збут є:

- 1) витратами інвестиційної діяльності;
- 2) витратами фінансової діяльності;
- 3) витратами операційної діяльності підприємства.

Податки та передбачені законодавством обов'язкові платежі, крім тих, що зараховуються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг):

- 1) не визнаються витратами згідно з вимогами П(С)БО;
- 2) належать до адміністративних витрат;
- 3) належать до інших операційних витрат.

Адміністративні витрати:

- 1) розподіляються на кожен об'єкт витрат пропорційно до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- 2) розподіляються на кожен об'єкт витрат пропорційно до прямих витрат на оплату праці;
- 3) не розподіляються, а списуються в усій сумі на зменшення фінансового результату.

Витрати на рекламу та дослідження ринку належать до:

- 1) витрат, що формують собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);
- 2) витрат на збут;
- 3) інших операційних витрат.

Витрати на створення резерву сумнівних боргів належать до:

- 1) адміністративних витрат;
- 2) витрат на збут;
- 3) інших операційних витрат.

Погашення позик:

- 1) не визнаються витратами згідно з П(С)БО;
- 2) зараховуються до інших операційних витрат;
- 3) зараховуються до фінансових витрат.

Норми П(С)БО 16 не поширюються на:

- 1) витрати з виконання будівельних контрактів та надання послуг для їхнього виконання;
- 2) витрати, пов'язані з наданням послуг транспортними організаціями;
- 3) витрати страхових організацій.

Обов'язковою умовою визнання витрат є:

- 1) існування прямого зв'язку між витратами та отриманими доходами;
- 2) достовірна оцінка витрат;
- 3) їхній запис у журналі реєстрації витрат.

Не визнаються витратами і не включаються до «Звіту про фінансові результати»:

- 1) нарахування заробітної плати;
- 2) погашення одержаних позик;
- 3) амортизаційні відрахування.

За передплату періодичних видань з питань управління на 1 півріччя 2010 р. підприємство в кінці 2009 р. сплатило 6000 грн. Витрати за січень 2010 р. становлять:

- 1) 1000 грн. – інші операційні витрати;
- 2) 1000 грн. – адміністративні витрати;
- 3) 6000 грн. – адміністративні витрати;
- 4) 6000 грн. – витрати майбутніх періодів.

Як впливають на фактичну собівартість випущеної продукції незавершене виробництво на кінець місяця і відходи:

- 1) відходи збільшують, а незавершене виробництво на кінець місяця зменшує фактичну собівартість випущеної продукції;
- 2) збільшують фактичну собівартість випущеної продукції;
- 3) відходи зменшують, а незавершене виробництво на кінець місяця збільшує фактичну собівартість випущеної продукції;
- 4) зменшують фактичну собівартість випущеної продукції?

Яким бухгалтерським записом відображають списання фактичної собівартості випущеної продукції:

- 1) Д-т 23 К-т 26;   2) Д-т 26 К-т 25;
- 3) Д-т 26 К-т 23;   4) Д-т 90 К-т 26?

Яка проводка відповідає операції "Відвантажено готову продукцію покупцям":

- 1) Д-т 36 К-т 70;
- 2) Д-т 36 К-т 90;
- 3) Д-т 26 К-т 70;
- 4) Д-т 90 К-т 26?

Що означає запис:

Дебет 361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями"

Кредит 701 "Доходи від реалізації готової продукції"

Дебет 901 "Собівартість реалізованої готової продукції"

Кредит 26 "Готова продукція":

- 1) покупцем повернено готову продукцію;
- 2) реалізована готова продукції покупцям і одночасно списана собівартість готової продукції;
- 3) покупцем акцептовано платіж за реалізовану продукцію;
- 4) правильної відповіді не вказано?

У бухгалтерському обліку готовою продукцією вважається:

- 1) сукупність повністю виготовлених на підприємстві виробів і послуг;
- 2) вироби, які пройшли всі стадії технологічного процесу, укомплектовані всіма запасними частинами, перевірені та прийняті відділом технічного контролю і супроводжуються сертифікатом або іншим документом, який засвідчує їхню відповідність стандарту або технічним умовам;
- 3) продукція, яка виготовлена на підприємстві, призначена для продажу, повністю закінчена обробкою, пройшла випробування, приймання, укомплектування і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договорами або іншими нормативно-правовими актами (умовами, стандартами);
- 4) продукт праці, призначений для продажу та задоволення певних потреб підприємства і населення.

Готовою продукцією називають:

- 1) вироби, призначені для подальшої реалізації;
- 2) товарно-матеріальні цінності, які не піддаються подальшій переробці;
- 3) продукцію, обробка якої закінчена і яка пройшла випробування, приймання й укомплектування згідно з умовами договорів, відповідає затвердженим стандартам та пройшла технічний контроль підприємства;
- 4) готову продукцію, яка в останній день звітного місяця знаходиться в цеху.

За своїм характером готова продукція класифікується за:

- 1) формою;

- 2) ступенем готовності;
- 3) технологічною складністю;
- 4) формою, ступенем готовності та технологічною складністю.

Супутньою продукцією називається:

- 1) продукція, вироблена на підприємстві і призначена для реалізації;
- 2) продукція, отримана в одному технологічному циклі (процесі) одночасно з основною;
- 3) продукція, придбана для подальшої переробки та реалізації;
- 4) продукція, яка реалізується одночасно з основною.

Якою бухгалтерською проводкою відображається продаж продукції за готівку:

- 1) Д-т 31 К-т 70;
- 2) Д-т 30 К-т 70;
- 3) Д-т 31 К-т 30;
- 4) Д-т 30 К-т 63?

Надходження на поточний рахунок передоплати від покупців відображається проводкою:

- 1) Д-т 641 К-т 23;
- 2) Д-т 311 К-т 681;
- 3) Д-т 361 К-т 641;
- 4) Д-т 311 К-т 36.

На рахунку 26 «Готова продукція» обліковується:

- 1) готові вироби, придбані для комплектування (вартість яких не враховується у собівартості продукції підприємств);
- 2) готові вироби, придбані як товари для продажу;
- 3) готова продукція, оприбуткована на склад виробництва;
- 4) продукція, призначена для внутрішнього споживання.

За якою собівартістю оцінюється готова продукція в балансі:

- 1) фактичною;
- 2) нормативною;
- 3) однією з перерахованих вище;
- 4) плановою?

До первісної вартості готової продукції не входять:

- 1) сировина і матеріали;
- 2) адміністративні витрати;
- 3) накладні виробничі витрати;
- 4) витрати на технологічне паливо.

Випуск продукції з виробництва і передачу її на склад оформлюють:

- 1) накладними;
- 2) відомостями;
- 3) приймально-здавальними дорученнями;
- 4) ордерами.

Для оформлення здачі готової продукції з цеху на склад використовується:

- 1) приймально-здавальний акт;
- 2) приймально-здавальна накладна;
- 3) карта обліку готової продукції;
- 4) відомість випуску готової продукції.

У бухгалтерському обліку готовою продукцією вважається:

- 1) сукупність повністю виготовлених на підприємстві виробів і послуг;

2) вироби, які пройшли всі стадії технологічного процесу, укомплектовані всіма запасними частинами, перевірені та прийняті відділом технічного контролю і супроводжуються сертифікатом або іншим документом, який засвідчує їхню відповідність стандарту або технічним умовам;

3) продукція, яка виготовлена на підприємстві, призначена для продажу, повністю закінчена обробкою, пройшла випробування, приймання, укомплектування і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договорами або іншими нормативно-правовими актами (умовами, стандартами);

4) продукт праці, призначений для продажу та задоволення певних потреб підприємства і населення.

За своїм характером готова продукція класифікується за:

1) формою;

2) ступенем готовності;

3) технологічною складністю;

4) формою, ступенем готовності та технологічною складністю.

Готова продукція – це...

1) вся виготовлена продукція;

2) продукція, обробка якої закінчена і яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів та відповідає затвердженим стандартам, пройшла технічний контроль і здана на склад або замовнику;

3) продукція, яка здана на склад;

4) продукція, яка не здана на склад.

Відповідно до П(С)БО готова продукція при вибутті шляхом її реалізації оцінюється за:

1) нормативною собівартістю;

2) договірною ціною;

3) фактичною повною собівартістю;

4) виробничою собівартістю .

Витрати на рекламу та дослідження ринку зараховують до:

1) витрат, що формують собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

2) витрат на збут;

3) інших операційних витрат;

4) адміністративних витрат.

Якою проводкою відображаються витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом:

1) Д-т 92 К-т 372;

2) Д-т 93 К-т 372;

3) Д-т 372 К-т 93;

4) Д-т 26 К-т 372.

Виявлення лишків при інвентаризації відображається проводкою:

1) Д-т 26 К-т 25;

2) Д-т 23 К-т 23;

3) Д-т 26 К-т 719;

4) Д-т 26 К-т 42.

Яким бухгалтерським записом відображають списання фактичної собівартості випущеної продукції:

1) Д-т 23 К-т 26;

2) Д-т 26 К-т 25;

3) Д-т 26 К-т 23;

4) Д-т 90 К-т 26?

Відхилення фактичної собівартості готової продукції від умовно-облікової (планової) ціни відображають на:

- 1) рахунку 26 «Готова продукція»;
- 2) не відображають на рахунках бухгалтерського обліку;
- 3) рахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»;
- 4) рахунку 23 «Виробництво».

Для оформлення здачі готової продукції з цеху на склад використовується:

- 1) приймально-здавальний акт;
- 2) приймально-здавальна накладна;
- 3) карта обліку готової продукції;
- 4) відомість випуску готової продукції.

Який з вказаних записів характеризує списання витрат, пов'язаних з процесом реалізації:

- 1) Д-т 311 К-т 361;
- 2) Д-т 901 К-т 93;
- 3) Д-т 93 К-т 685;
- 4) Д-т 901 К-т 26?

Яка проводка відповідає операції зі списання фактичної собівартості реалізованої продукції з балансового рахунка:

- 1) Д-т 79 К-т 90;
- 2) Д-т 90 К-т 26;
- 3) Д-т 90 К-т 79;
- 4) Д-т 79 К-т 26?

До витрат на збут не належать:

- 1) витрати на рекламу та дослідження ринку;
- 2) надання знижок покупцям;
- 3) витрати на дослідження і розробки;
- 4) післяпродажне обслуговування клієнтів.

Дані за рахунком 93 "Витрати на збут" відображаються:

- 1) у Балансі;
- 2) не відображаються у звітності;
- 3) у Звіті про фінансові результати;
- 4) у Звіті про майновий стан.

Витрати на ремонт тари зараховують:

- 1) до витрат на збут;
- 2) до адміністративних витрат;
- 3) до цехових витрат;
- 4) до витрат на виробництво продукції.

Що означає запис:

Дебет 93 "Витрати на збут"

Кредит 66 "Розрахунки за виплатами працівникам":

- 1) виплачена заробітна плата;
- 2) нарахована заробітна плата головному бухгалтеру;
- 3) нарахована заробітна плата продавцям;
- 4) депонована заробітна плата?

Якою бухгалтерською проводкою відображено списання тари для пакування продукції, призначеної для реалізації:

- 1) Д-т 93 К-т 204;
- 2) Д-т 92 К-т 204;
- 3) Д-т 23 К-т 204;
- 4) Д-т 204 К-т 63?

Звичайна діяльність підприємства охоплює:

- 1) операційну, іншу, надзвичайну діяльність;
- 2) операційну, фінансову, інвестиційну діяльність;
- 3) операційну, основну, іншу діяльність;
- 4) операційну, іншу звичайну, інвестиційну діяльність.

Аналітичний облік доходів від інвестиційної діяльності ведеться за:

- 1) інвесторами;
- 2) видами доходів;
- 3) способом отримання доходу;
- 4) ні одна відповідь неправильна.

Основними видами доходів, які належать до фінансової діяльності, є:

- 1) одержані відсотки;
- 2) виручка від продажу основних засобів;
- 3) отримані штрафні санкції;
- 4) отримана пеня.

Яким нормативним документом регулюється визнання доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

- 1) П(С)БО 15;
- 2) П(С)БО 16;
- 3) Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні";
- 4) внутрішніми інструкціями підприємства?

Які умови необхідні, щоб визнати дохід від реалізації продукції:

- 1) домовленість з покупцем;
- 2) передача покупцям ризиків і економічних вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію;
- 3) можливість отримання доходу;
- 4) наявність витрат щодо реалізованої продукції?

Одним з критеріїв визнання доходів є:

- 1) оцінка результатів може бути достовірно визначена;
- 2) надходження активу;
- 3) повідомлення про оплату реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);
- 4) наявність банківської виписки щодо операції.

Доходи розуміють як:

- 1) збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);
- 2) збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів;
- 3) зменшення зобов'язань та збільшення грошових коштів підприємства;
- 4) збільшення економічних вигод, що призводять до зменшення капіталу.

Доходи визнаються доходами певного періоду одночасно з:

- 1) визначення витрат, які були здійснені для їхнього отримання;
- 2) зменшенням власного капіталу;
- 3) збільшенням грошових коштів на поточному рахунку;
- 4) зменшенням зобов'язань.

Яка проводка буде правильною до операції «Відображено суму доходу, одержаного від реалізації виробничих запасів»:

- 1) Д-т 377 К-т 712;
- 2) Д-т 377 К-т 731;
- 3) Д-т 377 К-т 201;
- 4) Д-т 712 К-т 201?

Яка проводка буде правильною до операції «Реалізовано іноземну валюту (з урахуванням валютного курсу):

1) Д-т 312 К-т 711;	2) Д-т 711 К-т 312;
3) Д-т 311 К-т 312;	4) Д-т 312 К-т 701?

Що буде не визнано доходом:

1) передоплата за товари;	2) операційна курсова різниця;
3) штраф;	4) пеня?

Доходи, які виникають у результаті продажу основних засобів, належать до доходів від:

- 1) фінансової діяльності;
- 2) операційної діяльності;
- 3) інвестиційної діяльності;
- 4) іншої операційної діяльності.

Для узагальнення в бухгалтерському обліку інформації про доходи від реалізації необоротних активів у Плані бухгалтерського обліку передбачено рахунок:

- 1) 70 "Доходи від реалізації";
- 2) 71 "Інший операційний дохід";
- 3) 74 "Інші доходи";
- 4) 72 "Дохід від участі в капіталі".

Не визнаються доходами:

- 1) суми одержаних грантів та субсидій;
- 2) суми від списання кредиторської заборгованості;
- 3) надходження від первинного розміщення цінних паперів;
- 4) суми отриманих штрафів.

За кредитом рахунка 701 "Доходи від реалізації готової продукції" відображають:

- 1) виручку від реалізації продукції і збитки від реалізації продукції;
- 2) суму, на яку відвантажено готову продукцію;
- 3) комерційні витрати і виручку від реалізації;
- 4) надходження грошей від покупця і прибуток.

Рахунок 70 "Доходи від реалізації" відображається:

- 1) в розділі 3 активу балансу;
- 2) в розділі 1 пасиву балансу;
- 3) в балансі не відображається.

До доходів від інвестиційної діяльності належать:

- 1) одержані штрафи, пені, неустойки;
- 2) дохід від реалізації оборотних активів;
- 3) дохід від реалізації майнових комплексів;
- 4) дохід від операційних курсових різниць.

До інших операційних доходів належать:

- 1) виручка від реалізації готової продукції;
- 2) відсотки по нарахуванню;
- 3) дохід від реалізації оборотних активів;
- 4) дохід від комісійної діяльності.

Яка проводка відповідає операції "Відвантажено готову продукцію покупцям":

1) Д-т 36 К-т 70;	2) Д-т 36 К-т 90;
3) Д-т 26 К-т 70;	4) Д-т 36 К-т 26?

Підприємством здійснені господарські операції за звітний період:

- 1) відвантажено товари покупцю "А" – 10 000 грн., ПДВ – 2 000 грн., без попередньої оплати собівартість товарів – 6 000 грн.;
- 2) одержано авансовий платіж від покупця "Б" – 20 000 грн., ПДВ – 4 000 грн.;
- 3) оплачено постачальнику за одержані в минулому періоді товари - 15 000 грн., ПДВ – 3 000 грн.

Валовий дохід від реалізації товарів за звітний період становить:

- 1) 4 000 грн.;
- 2) 30 000 грн.;
- 3) 15 000 грн.;
- 4) 24 000 грн..

Фінансовим результатом діяльності підприємства є:

- 1) чистий дохід;
- 2) чистий прибуток;
- 3) валовий дохід;
- 4) операційний прибуток.

За дебетом рахунка 79 "Фінансові результати" відображають:

- 1) суми в порядку закриття рахунків обліку доходів;
- 2) суми в порядку закриття рахунків обліку витрат;
- 3) суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, а також належна сума на-
рахованого податку на прибуток.

Річна фінансова звітність підприємства складається з таких форм:

- 1) ф. № 1,2,3,4,5;
- 2) ф. № 1,2,3,4;
- 3) ф. № 1,2,3,4,5,6;
- 4) ф. № 1,2.

Квартальну фінансову звітність підприємства подають:

- 1) не пізніше 20 числа місяця, наступного за звітним кварталом;
- 2) не пізніше 25 числа місяця, наступного за звітним кварталом;
- 3) до 20 числа місяця, наступного за звітним кварталом;
- 4) до 25 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Суму переплати за податками й платежами до бюджету у Балансі відображають як:

- 1) поточну кредиторську заборгованість;
- 2) поточну дебіторську заборгованість;
- 3) довгострокову кредиторську заборгованість;
- 4) довгострокову дебіторську заборгованість.

Чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості за товари (послуги) відображають у Балансі як:

- 1) різницю між первинною вартістю та сумою резерву сумнівних боргів;
- 2) первинну вартість, скориговану на коефіцієнт сумнівної заборгованості;
- 3) первинну вартість разом з часткою резерву сумнівних боргів.

Витрати у бухгалтерському обліку розуміють як:

- 1) вартість використаних (спожитих) ресурсів підприємства, витрат на оплату праці та інших витрат;
- 2) зменшення економічних вигод внаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу;
- 3) збільшення економічних вигод внаслідок вибуття активів або зменшення зобов'язань;
- 4) вартісне вираження елементів виробництва.

Фінансову звітність складають:

- 1) за кожен окремий звітний квартал;
- 2) щоквартально нарастаючим підсумком з початку року;
- 3) щоквартально нарастаючим підсумком з початку діяльності підприємства;
- 4) один раз на рік.

**Сума за статтею «Статутний капітал» акціонерного товариства має до-
рівнювати:**

- 1) сумарній вартості активів підприємства;
- 2) сумарній номінальній вартості випущених акцій товариства;
- 3) сумарній вартості коштів, які належать до сплати учасниками за придбані ними акції товариства;
- 4) сумарній вартості коштів, сплачених учасниками товариства.

Сума за статтею «Неоплачений капітал»:

- 1) збільшує загальну суму власного капіталу;
- 2) зменшує загальну суму власного капіталу;
- 3) не впливає на суму власного капіталу.

Підприємство 01.07.2010 р. отримало безкоштовно меблі справедливою вартістю 60000 грн. Керівництво підприємства оцінило строк їхнього корисного використання – 6 років, ліквідаційна вартість – 10 тис. грн. У «Звіті про власний капітал» в результаті цієї операції за 2010 р. будуть відображені:

- 1) дохід від безкоштовно отриманих активів – 60 тис. грн.;
- 2) збільшення іншого додаткового капіталу – 60 тис. грн.;
- 3) витрати на амортизацію комп'ютера – 8,3 тис. грн.;
- 4) збільшення іншого додаткового капіталу – на 50 тис. грн.

Загальний підсумок 1-го розділу пасиву Балансу:

- 1) завжди має позитивне значення;
- 2) може мати від'ємне значення;
- 3) ніколи не може бути від'ємним.

Першим звітним періодом для новоствореного підприємства може бути період:

- 1) більший за 12 місяців;
- 2) менший за 12 місяців, але не більший за 15 місяців;
- 3) більший за 15 місяців.

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання звітності є:

- 1) заповнення первинних документів, узагальнення даних та їхнє відображення у формах звітності;
- 2) надання користувачам для прийняття рішень правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності й рух грошових коштів;
- 3) надання керівництву достовірної та повної інформації про фінансові результати діяльності й рух грошових коштів за звітний період.

Фінансова звітність підприємства:

- 1) не становить комерційної таємниці;
- 2) становить комерційну таємницю;
- 3) є відкритою лише для контролюючих органів.

Форми фінансової звітності підприємства встановлюються:

- 1) Державною податковою адміністрацією;
- 2) Асоціацією професійних бухгалтерів;
- 3) МФУ за погодження з Державним комітетом статистики;
- 4) Державним комітетом статистики за погодженням з Методологічною радою бухгалтерського обліку.

Квартальна фінансова звітність складається з таких форм:

- 1) форма № 1;
- 2) форма № 1 і форма № 2;
- 3) форма № 1, форма № 2 і форма № 3.

Форму звітності № 1 "Баланс" складають:

- 1) на перше число місяця, наступного за звітним періодом;

- 2) на останній календарний день звітного періоду;
- 3) на 1-е січня кожного року;
- 4) на перший календарний день.

Власний капітал – це...

- 1) сума коштів, інвестованих власником у підприємство;
- 2) частина у пасивах підприємства, інвестована в необоротні активи;
- 3) частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань;
- 4) сума коштів на рахунках у банку.

Створення резерву сумнівних боргів призводить до таких змін за статтями фінансових звітів:

- 1) зменшення дебіторської заборгованості і резерву сумнівних боргів
- 2) зменшення дебіторської заборгованості та збільшення резерву сумнівних боргів;
- 3) збільшення резерву сумнівних боргів і зменшення прибутку від вкладення капіталу.

Підприємство у листопаді 2009 р. отримало аванс від замовника за продукцію, яка буде вироблена і відвантажена протягом 1 півріччя 2010 р. Яким чином ця операція буде відображена у фінансовій звітності за 2010 р.:

- 1) як витрати майбутніх періодів у балансі;
- 2) як надходження грошових коштів від фінансової діяльності у «Звіті про рух грошових коштів»;
- 3) як поточні зобов'язання у балансі;
- 4) буде розкрита у примітках як така, що не має відношення до звітного періоду?

Чисту реалізаційну вартість дебіторської заборгованості за товари (послуги) відображають у Балансі як:

- 1) різницю між первинною вартістю та сумою резерву сумнівних боргів;
- 2) первинну вартість, скориговану на коефіцієнт сумнівної заборгованості;
- 3) первинну вартість разом з часткою резерву сумнівних боргів.

Витрати майбутніх періодів у Балансі відображають:

- 1) у складі оборотних активів;
- 2) окремим розділом;
- 3) окремою статтею;
- 4) у складі необоротних активів.

Доходи майбутніх періодів відображають у Балансі:

- 1) у складі забезпечень наступних витрат і платежів окремим розділом пасиву;
- 2) окремим розділом активу;
- 3) окремою статтею пасиву;
- 4) окремою статтею активу.

За якою статтею у «Звіті про фінансові результати» будуть відображені нараховані за користування короткостроковим банківським кредитом відсотки, якщо термін їхньої сплати не перевищує 12 місяців з дати балансу:

- 1) інші фінансові витрати;
- 2) фінансові витрати;
- 3) інші операційні витрати;
- 4) інші витрати звичайної діяльності?

За якою статтею «Звіту про фінансові результати» буде відображена нарахована протягом звітного року амортизація основних засобів, придбаних за рахунок коштів цільового фінансування:

- 1) доходів майбутніх періодів;
- 2) інших доходів операційної діяльності;
- 3) емісійного доходу;
- 4) інших фінансових доходів?

Оприлюднення звітності шляхом опублікування у пресі є обов'язковим для:

- 1) усіх суб'єктів господарської діяльності;
- 2) ВАТ, ЗАТ, МП;
- 3) ВАТ, банків, емітентів облігацій;
- 4) ЗАТ, банків, емітентів облігацій.

Інвентаризацію активів та зобов'язань перед складанням річної звітності проводять:

- 1) на 1 жовтня звітного року;
- 2) на 31 грудня звітного року;
- 3) на будь-яку дату звітного періоду ближче до кінця року;
- 4) на будь-яку дату звітного періоду ближче до початку року.

Вартість орендованих основних засобів підприємство відображає:

- 1) у складі необоротних активів;
- 2) у складі додатково вкладеного капіталу;
- 3) на рахунку 01;
- 4) на рахунку 02;
- 5) на рахунку 04.

02.01.2010 р. підприємством сплачено 2400 грн. за передплату періодичної преси на наступний рік. Витрати за 1 квартал 2010 р. будуть відображені у «Звіті про фінансові результати» таким чином:

- 1) 2400 грн. – адміністративні витрати;
- 2) 600 грн. – адміністративні витрати;
- 3) 2400 грн. – інші операційні витрати;
- 4) 600 грн. – інші операційні витрати.

Вартість переданих в оренду основних засобів підприємство відображає:

- 1) на рахунку 01;
- 2) на рахунку 02;
- 3) на рахунку 04;
- 4) у складі необоротних активів;
- 5) у складі довгострокових зобов'язань.

Вартість безкоштовно отриманих необоротних активів відображають у Балансі за статтею:

- 1) неоплачений капітал;
- 2) інший додатковий капітал;
- 3) вилучений капітал;
- 4) резервний капітал.

При заповненні Балансу окремі суми, наведені в дужках:

- 1) не враховують при обчисленні підсумків;
- 2) додають при обчисленні підсумків;
- 3) виключають при обчисленні підсумків;
- 4) мають додатковий характер.

Чистий дохід від реалізації продукції відображають у формі № 2 як:

- 1) різницю між виручкою від реалізації та сумами податків і вирахувань з доходу;
- 2) різницю між виручкою від реалізації та собівартістю реалізації продукції;
- 3) різницю між виручкою від реалізації продукції, собівартістю реалізованої продукції та ПДВ.

Чистий прибуток (збиток) у формі № 2 визначають як:

- 1) фінансовий результат від операційної діяльності + фінансовий результат від надзвичайної діяльності;
- 2) фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування + надзвичайні доходи – податок на прибуток від звичайної діяльності;
- 3) фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування – податок на прибуток від звичайної діяльності + надзвичайні доходи – надзвичайні витрати – податок надзвичайного прибутку;
- 4) фінансовий результат від звичайної діяльності + фінансовий результат від надзвичайної діяльності – податки на прибуток – податок на дивіденди.

У процесі заповнення «Звіту про фінансові результати» необхідно визначити результат від реалізації товарів, виходячи з того, що за звітний період було реалізовано товарів на суму 48000 грн., у тому числі ПДВ – 8000 грн. (при придбанні цього товару було сплачено 36000 грн., у тому числі ПДВ – 6000 грн.). Крім того, були реалізовані основні засоби на суму 72000 грн., у тому числі ПДВ – 12000 грн. (первісна вартість реалізованих об'єктів – 160 000 грн., сума нарахованого зносу – 20000 грн.):

- 1) прибуток – 30000 грн.;
- 2) прибуток – 10000 грн.;
- 3) прибуток – 40000 грн.;
- 4) збиток – 80000 грн.

Сума зменшення балансової вартості поточних фінансових інвестицій відображається у складі:

- 1) втрат від участі в капіталі;
- 2) інших витрат звичайної діяльності;
- 3) інших операційних витрат;
- 4) витрат від надзвичайної діяльності.

При складанні фінансової звітності курсова різниця нараховується на:

- 1) усі статті балансу;
- 2) усі активи і зобов'язання, які виникли в результаті зовнішньоекономічної діяльності;
- 3) монетарні статті та зобов'язання.

За якою оцінкою відображаються в балансі довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки:

- 1) номінальною вартістю;
- 2) чистою вартістю реалізації;
- 3) теперішньою вартістю;
- 4) сумою погашення?

Правило нижчої оцінки на дату балансу може застосовуватись до:

- 1) загальних запасів;
- 2) окремих найменувань запасів і групи запасів;
- 3) окремих найменувань запасів або однорідної групи запасів;
- 4) усіх перелічених вище пунктів.

**ПЛАН рахунків бухгалтерського обліку
активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій
підприємств і організацій**

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосу- вання
Код	Назва	Код	Назва	
1	2	3	4	5
Клас 1. Необоротні активи				
10	Основні засоби	100	Інвестиційна нерухомість	Усі види діяльності
		101	Земельні ділянки	
		102	Капітальні витрати на поліпшення земель	
		103	Будинки та споруди	
		104	Машини та обладнання	
		105	Транспортні засоби	
		106	Інструменти, прилади та інвентар	
		107	Тварини	
		108	Багаторічні насадження	
		109	Інші основні засоби	
11	Інші необоротні матеріальні активи	111	Бібліотечні фонди	Усі види діяльності
		112	Малоцінні необоротні матеріальні активи	
		113	Тимчасові (нетитульні) споруди	
		114	Природні ресурси	
		115	Інвентарна тара	
		116	Предмети прокату	
		117	Інші необоротні матеріальні активи	
12	Нематеріальні активи	121	Права користування природними ресурсами	Усі види діяльності
		122	Права користування майном	
		123	Права на комерційні позначення	
		124	Права на об'єкти промислової власності	
		125	Авторське право та суміжні з ним права	
		126	Виключено	
		127	Інші нематеріальні активи	

13	Знос (амортизація) необоротних активів	131	Знос основних засобів	Усі види діяльності
		132	Знос інших необоротних матеріальних активів	
		133	Накопичена амортизація нематеріальних активів	
		134	Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	
		135	Знос інвестиційної нерухомості	
14	Довгострокові фінансові інвестиції	141	Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі	Усі види діяльності
		142	Інші інвестиції пов'язаним сторонам	
		143	Інвестиції непов'язаним сторонам	
15	Капітальні інвестиції	151	Капітальне будівництво	Усі види діяльності
		152	Придбання (виготовлення) основних засобів	
		153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	
		154	Придбання (створення) нематеріальних активів	
		155	Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів	
16	Довгострокові біологічні активи	161	Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю	Сільськогосподарські підприємства, підприємства інших галузей, що здійснюють сільськогосподарську діяльність
		162	Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю	
		163	Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю	
		164	Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю	

		165	Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за справедливою вартістю	
		166	Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за первісною вартістю	
17	Відстрочені податкові активи		За видами відстрочених податкових активів	Усі види діяльності
18	Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи	181	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду	Усі види діяльності
		182	Довгострокові векселі одержані	
		183	Інша дебіторська заборгованість	
		184	Інші необоротні активи	
19	Гудвіл		За видами об'єктів інвестування	Усі види діяльності
		191	Гудвіл при придбанні	
		192	Негативний гудвіл	
		193	Гудвіл при приватизації (корпоратизації)	
Клас 2. Запаси				
20	Виробничі запаси	201	Сировина й матеріали	Усі види діяльності
		202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби	
		203	Паливо	
		204	Тара й тарні матеріали	
		205	Будівельні матеріали	
		206	Матеріали, передані в переробку	
		207	Запасні частини	
		208	Матеріали сільськогосподарського призначення	
		209	Інші матеріали	
21	Поточні біологічні активи	211	Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю	С/г підприємства
		212	Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю	

		213	Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю	
22	Малоцінні та швидкозношувані предмети		За видами предметів	Усі види діяльності
23	Виробництво		За видами виробництва	Усі види діяльності
24	Брак у виробництві		За видами продукції	Галузі матеріального виробництва
25	Напівфабрикати		За видами напівфабрикатів	Промисловість
26	Готова продукція		За видами готової продукції	Промисловість, сільське господарство та ін.
27	Продукція сільськогосподарського виробництва		За видами продукції	Сільське господарство, підприємства інших галузей з підсобним сільськогосподарським виробництвом
28	Товари	281	Товари на складі	Усі види діяльності
		282	Товари в торгівлі	
		283	Товари на комісії	
		284	Тара під товарами	
		285	Торгова націнка	
		286	Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу	
29	.....			
Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи				
30	Каса	301	Каса в національній валюті	Усі види діяльності
		302	Каса в іноземній валюті	
31	Рахунки в банках	311	Поточні рахунки в національній валюті	Усі види діяльності
		312	Поточні рахунки в іноземній валюті	

		313	Інші рахунки в банку в національній валюті	
		314	Інші рахунки в банку в іноземній валюті	
32	.....			
33	Інші кошти	331	Грошові документи в національній валюті	Усі види діяльності
		332	Грошові документи в іноземній валюті	
		333	Грошові кошти в дорозі в національній валюті	
		334	Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті	
34	Короткострокові векселі одержані	341	Короткострокові векселі, одержані в національній валюті	Усі види діяльності
		342	Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті	
35	Поточні фінансові інвестиції	351	Еквіваленти грошових коштів	Усі види діяльності
		352	Інші поточні фінансові інвестиції	
36	Розрахунки з покупцями та замовниками	361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	Усі види діяльності
		362	Розрахунки з іноземними покупцями	
		363	Розрахунки з учасниками ПФГ	
37	Розрахунки з різними дебіторами	371	Розрахунки за виданими авансами	Усі види діяльності
		372	Розрахунки з підзвітними особами	
		373	Розрахунки за нарахованими доходами	
		374	Розрахунки за претензіями	
		375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	
		376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	
		377	Розрахунки з іншими дебіторами	
38	Резерв сумнівних боргів		За дебіторами	Усі види діяльності

39	Витрати майбутніх періодів		За видами витрат	Усі види діяльності
Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань				
40	Статутний капітал		За видами капіталу	Усі види діяльності
41	Пайовий капітал		За видами капіталу	Кооперативні організації, кредитні спілки
42	Додатковий капітал	421	Емісійний дохід	Усі види діяльності
		422	Інший вкладений капітал	
		423	Дооцінка активів	
		424	Безоплатно одержані необоротні активи	
		425	Інший додатковий капітал	
43	Резервний капітал		За видами капіталу	Усі види діяльності
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	441	Прибуток нерозподілений	Усі види діяльності
		442	Непокриті збитки	
		443	Прибуток, використаний у звітному періоді	
45	Вилучений капітал	451	Вилучені акції	Усі види діяльності
		452	Вилучені вклади й паї	
		453	Інший вилучений капітал	
46	Неоплачений капітал		За видами капіталу	Усі види діяльності
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	471	Забезпечення виплат відпусток	Усі види діяльності
		472	Додаткове пенсійне забезпечення	
		473	Забезпечення гарантійних зобов'язань	
		474	Забезпечення інших витрат і платежів	
		475	Забезпечення призового фонду (резерв виплат)	
		476	Резерв на виплату джекпоту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї	
		477	Забезпечення матеріального заохочення	
		478	Забезпечення відновлення земельних ділянок	

48	Цільове фінансування і цільові надходження		За об'єктами фінансування	Усі види діяльності
49	Страхові резерви	491	Технічні резерви	Страхова діяльність
		492	Резерви із страхування життя	
		493	Частка перестраховиків у технічних резервах	
		494	Частка перестраховиків у резервах із страхування життя	
		495	Результат зміни технічних резервів	
		496	Результат зміни резервів із страхування життя	
		497	Результат зміни резервів незароблених премій	
		498	Результат зміни резервів збитків	
Клас 5. Довгострокові зобов'язання				
50	Довгострокові позики	501	Довгострокові кредити банків у національній валюті	Усі види діяльності
		502	Довгострокові кредити банків в іноземній валюті	
		503	Відстрочені довгострокові кредити банків у національній валюті	
		504	Відстрочені довгострокові кредити банків в іноземній валюті	
		505	Інші довгострокові позики в національній валюті	
		506	Інші довгострокові позики в іноземній валюті	
51	Довгострокові векселі видані	511	Довгострокові векселі, видані в національній валюті	Усі види діяльності
		512	Довгострокові векселі, видані в іноземній валюті	
52	Довгострокові зобов'язання за облігаціями	521	Зобов'язання за облігаціями	Усі види діяльності
		522	Премія за випущеними облігаціями	
		523	Дисконт за випущеними облігаціями	

53	Довгострокові зобов'язання з оренди	531	Зобов'язання з фінансової оренди	Усі види діяльності
		532	Зобов'язання з оренди цілих майнових комплексів	
54	Відстрочені податкові зобов'язання		За видами зобов'язань	Усі види діяльності
55	Інші довгострокові зобов'язання		За видами зобов'язань	Усі види діяльності
56	.....			
57	.....			
58	.....			
59	.....			
Клас 6. Поточні зобов'язання				
60	Короткострокові позики	601	Короткострокові кредити банків у національній валюті	Усі види діяльності
		602	Короткострокові кредити банків в іноземній валюті	
		603	Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті	
		604	Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті	
		605	Прострочені позики в національній валюті	
		606	Прострочені позики в іноземній валюті	
61	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	611	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті	Усі види діяльності
		612	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті	
62	Короткострокові векселі видані	621	Короткострокові векселі, видані в національній валюті	Усі види діяльності
		622	Короткострокові векселі, видані в іноземній валюті	
63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками	Усі види діяльності
		632	Розрахунки з іноземними постачальниками	

		633	Розрахунки з учасниками ПФГ	
64	Розрахунки за податками й платежами	641	Розрахунки за податками	Усі види діяльності
		642	Розрахунки за обов'язковими платежами	
		643	Податкові зобов'язання	
		644	Податковий кредит	
65	Розрахунки за страхування	651	За пенсійним забезпеченням	Усі види діяльності
		652	За соціальним страхуванням	
		653	За страхуванням на випадок безробіття	
		654	За індивідуальним страхуванням	
		655	За страхуванням майна	
66	Розрахунки за виплатами працівникам	661	Розрахунки за заробітною платою	Усі види діяльності
		662	Розрахунки з депонентами	
		663	Розрахунки за іншими виплатами	
67	Розрахунки з учасниками	671	Розрахунки за нарахованими дивідендами	Усі види діяльності
		672	Розрахунки за іншими виплатами	
68	Розрахунки за іншими операціями	680	Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	Усі види діяльності
		681	Розрахунки за авансами одержаними	
		682	Внутрішні розрахунки	
		683	Внутрішньогосподарські розрахунки	
		684	Розрахунки за нарахованими відсотками	
		685	Розрахунки з іншими кредиторами	
69	Доходи майбутніх періодів		За видами доходів	Усі види діяльності
Клас 7. Доходи і результати діяльності				
70	Доходи від реалізації	701	Дохід від реалізації готової продукції	Усі види діяльності
		702	Дохід від реалізації товарів	

		703	Дохід від реалізації робіт і послуг	
		704	Вирахування з доходу	
		705	Перестраховання	
71	Інший операційний дохід	710	Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю	Усі види діяльності
		711	Дохід від реалізації іноземної валюти	
		712	Дохід від реалізації інших оборотних активів	
		713	Дохід від операційної оренди активів	
		714	Дохід від операційної курсової різниці	
		715	Одержані штрафи, пені, неустойки	
		716	Відшкодування раніше списаних активів	
		717	Дохід від списання кредиторської заборгованості	
		718	Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів	
		719	Інші доходи від операційної діяльності	
72	Дохід від участі в капіталі	721	Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства	Усі види діяльності
		722	Дохід від спільної діяльності	
		723	Дохід від інвестицій в дочірні підприємства	
73	Інші фінансові доходи	731	Дивіденди одержані	Усі види діяльності
		732	Відсотки одержані	
		733	Інші доходи від фінансових операцій	
74	Інші доходи	741	Дохід від реалізації фінансових інвестицій	Усі види діяльності
		742	Дохід від відновлення корисності активів	
		743	Дохід від реалізації майнових комплексів	
		744	Дохід від неопераційної курсової різниці	
		745	Дохід від безоплатно одер-	

			жаних активів	
		746	Інші доходи від звичайної діяльності	
75	Надзвичайні доходи	751	Відшкодування збитків від надзвичайних подій	Усі види діяльності
		752	Інші надзвичайні доходи	
76	Страхові платежі		За видами страхування	Страхова діяльність
77	....			
78	....			
79	Фінансові результати	791	Результат операційної діяльності	Усі види діяльності
		792	Результат фінансових операцій	
		793	Результат іншої звичайної діяльності	
		794	Результат надзвичайних подій	
Клас 8. Витрати за елементами				
80	Матеріальні витрати	801	Витрати сировини й матеріалів	Усі види діяльності
		802	Витрати купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів	
		803	Витрати палива й енергії	
		804	Витрати тари й тарних матеріалів	
		805	Витрати будівельних матеріалів	
		806	Витрати запасних частин	
		807	Витрати матеріалів сільськогосподарського призначення	
		808	Витрати товарів	
		809	Інші матеріальні витрати	
81	Витрати на оплату праці	811	Виплати за окладами й тарифами	Усі види діяльності
		812	Премії та заохочення	
		813	Компенсаційні виплати	
		814	Оплата відпусток	
		815	Оплата іншого невідпрацьованого часу	

		816	Інші витрати на оплату праці	
82	Відрахування на соціальні заходи	821	Відрахування на пенсійне забезпечення	Усі види діяльності
		822	Відрахування на соціальне страхування	
		823	Страхування на випадок безробіття	
		824	Відрахування на індивідуальне страхування	
83	Амортизація	831	Амортизація основних засобів	Усі види діяльності
		832	Амортизація інших необоротних матеріальних активів	
		833	Амортизація нематеріальних активів	
84	Інші операційні витрати		За видами витрат	Усі види діяльності
85	Інші затрати		За видами затрат	Усі види діяльності
86	.....			
87	.....			
88	.....			
89	.....			
Клас 9. Витрати діяльності				
90	Собівартість реалізації	901	Собівартість реалізованої готової продукції	Усі види діяльності
		902	Собівартість реалізованих товарів	
		903	Собівартість реалізованих робіт і послуг	
		904	Страхові виплати	
91	Загальновиробничі витрати		За видами витрат	Усі види діяльності
92	Адміністративні витрати		За видами витрат	
93	Витрати на збут		За видами витрат	
94	Інші витрати операційної діяльності	940	Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю	Усі види діяльності
		941	Витрати на дослідження і розробки	

		942	Собівартість реалізованої іноземної валюти	
		943	Собівартість реалізованих виробничих запасів	
		944	Сумнівні та безнадійні борги	
		945	Втрати від операційної курсової різниці	
		946	Втрати від знецінення запасів	
		947	Нестачі і втрати від псування цінностей	
		948	Визнані штрафи, пені, неустойки	
		949	Інші витрати операційної діяльності	
95	Фінансові витрати	951	Відсотки за кредит	Усі види діяльності
		952	Інші фінансові витрати	
96	Втрати від участі в капіталі	961	Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства	Усі види діяльності
		962	Втрати від спільної діяльності	
		963	Втрати від інвестицій в дочірні підприємства	
97	Інші витрати	971	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій	Усі види діяльності
		972	Втрати від зменшення корисності активів	
		973	Виключено	
		974	Втрати від неопераційних курсових різниць	
		975	Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій	
		976	Списання необоротних активів	
		977	Інші витрати звичайної діяльності	
		978	Виключено	
		979	Виключено	
98	Податок на прибуток	981	Податок на прибуток від звичайної діяльності	Усі види діяльності
		982	Податок на прибуток від надзвичайних подій	

99	Надзвичайні витрати	991	Втрати від стихійного лиха	Усі види діяльності
		992	Втрати від техногенних катастроф і аварій	
		993	Інші надзвичайні витрати	
Клас 0. Позабалансові рахунки				
01	Орендовані необоротні активи		За видами активів	Усі види діяльності
02	Активи на відповідальному зберіганні	021	Устаткування, прийняте для монтажу	Усі види діяльності
		022	Матеріали, прийняті для переробки	
		023	Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні	
		024	Товари, прийняті на комісію	
		025	Майно в довірчому управлінні	
03	Контрактні зобов'язання		За видами зобов'язань	Усі види діяльності
04	Непередбачені активи й зобов'язання	041	Непередбачені активи	Усі види діяльності
		042	Непередбачені зобов'язання	
05	Гарантії та забезпечення надані		За видами гарантій та забезпечень наданих	Усі види діяльності
06	Гарантії та забезпечення отримані		За видами гарантій та забезпечень отриманих	Усі види діяльності
07	Списані активи	071	Списана дебіторська заборгованість	Усі види діяльності
		072	Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей	
08	Бланки суворого обліку		За видами бланків	Усі види діяльності
09	Амортизаційні відрахування			Усі види діяльності

Навчальне видання

**Пушкар Михайло Семенович
Семанюк Віта Зеновіївна
Гудзь Наталія Василівна**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

**Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів**

Комп'ютерний макет: *Л. Брожина*
Дизайн обкладинки: *М. Одобецька*
Редактор: *І. Буняк*

Підписано до друку 27.11.2010 р.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура *Arial*.
Умовно-друк. арк. 18,25. Облік.-вид. арк. 19,4.
Тираж (наклад) 500 примірників. Замовлення № 51.

Видавництво Тернопільського національного
економічного університету "Економічна думка"
46000, Тернопіль, вул. Львівська, 3, тел. 43-22-18
E-mail: edition@tane.edu.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*